

# **CHAPTER IV**

**LIFE STORIES**

**OBITUARIES**

# **РОЗДІЛ ІV**

**ОПИСИ З ЖИТТЯ**

**ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ**



## РОДИНА ГАЛИНИ І ВАСИЛЯ БОДНАРЧУК

*Галина БОДНАРЧУК*



До Парафії Святих Володимира і Ольги в Сейнт Полі ми записалися десь в 1957 році, коли Служби Божі відбувалися на Дженкс Авеню. Ми почали приймати активну участь у різних галузях господарства та життя парафії. Діти записалися до парафіяльної школи. Вікторія, Мімі і Люся добре вчилися та з радістю приймали участь в шкільних імпрезах. Не пригадую в якому році покійний Василь Боднарчук був головою парафії, ми вже були в новокупленій Церкві на Портланд Авеню. На його долю припала купівля будинку для мешкання священика, бл. п. Отця прот. Василя Уманця. Два сина – Михайло і Олександр прислужували в церкві. Записавшись до сестрицтва парафії, Галина та її діти з радістю виконували кухонні праці та робили різні печива для випраджів. Особливо панна Людмила дуже старанно і багато помагала продавати писанки і була правою рукою, як кажуть, пані Марії Вовк, яка була відповідальна за стіл з писанками та приладдям.

На привеликий жаль, покійна Людмила Боднарчук ще молодою відійшла від нас у вічний спокій. Після тяжкої хвороби, уже в останній життєвий час, написала вірш "Поема Ісусові", який поданий нижче в англійському тексті. Вічна їй пам'ять!

## HALYNA AND VASYL BODNARCHUK

*Halyna BODNARCHUK*



We signed up to be members of Saints Volodymyr and Olga Church in St. Paul in 1957 when liturgies were celebrated at the Jenks Avenue Church. We started to actively participate in various facets of parish activities. Our children were signed up in the Ukrainian church school: Victoria, Mimi, and Lucia were good students and enthusiastically participated in school activities.

I do not remember in which year Vasyl Bondarchuk was the head of the parish board when we were in the newly purchased church on Portland Avenue. During his leadership, the residence for the priest Fr. Umanec was purchased. Our two sons, Michael and Alexander, served as altar boys in church. Halyna joined the sisterhood and with her children eagerly took to working in the kitchen also baking many goods to sell at church bazaars, etc.. Miss Liudmilla was exceptional in helping with the sales of the pysanky (Easter Eggs) at church bazaars and was, as they say, Mrs. Maria Wowk's "right hand". Mrs. Wowk, for many years, was responsible for selling pysanky.

Unfortunately, Mrs. Liudimilla Bondarchuk departed from us into life eternal at a young age. After a serious illness, at her final hours, she wrote a very touching poem titled "A Poem for Jesus", which is presented below. Memory eternal to Lucy Bodnarchuk!



### *A Poem for Jesus*

*Thank you, Jesus, for everything:  
My friends, my family,  
Even little things.  
How did you pick me  
Of all your servants to be so blessed.  
To find out what we're here for is the best.  
Every day so sweet and beautiful,  
How did you pick me?  
Thank you so much is not enough,  
But surely you have all my love.  
Thank you, Jesus, for picking me!*

*Love,  
Lucy  
Written on March 24, 1989*

*I, Lucy, give my life to God. My soul is in your hands... for you know what is right for me. Guide me, for I love You with all my heart.*

*Written on November 11, 1984*

## IT TOOK A PARISH...

*Katherine BUHAJENKO*



The road has been intermittently smooth and rough, but what an exhilarating journey it has been. When our eyes focus upon the finished product of our mutual endeavor, we have to acknowledge that the journey was definitely worth embarking on.

To be sure, building a church is not an easy task, especially in our case, as we faced overwhelming odds at every turn. We were a small but dedicated group, and by pooling our talents and persevering, and above all with God's help, we managed to prevail. This we did, despite dissenting members within our ranks, resulting in unnecessary burdens imposed on us, but opposition made us stronger and more determined to succeed.

Perhaps we had plunged too impetuously into this building project, but if we had deliberated on it, we probably would have had second thoughts about it, and then our beautiful church might not have come into being. That St. Katherine Ukrainian Orthodox church stands today in Arden Hills, serves as a shining example of our resolve, determination and faith. Yes, it took a parish to accomplish this, and a small parish at that.

Purposely no names are mentioned here, as it was a joint operation. No one is above the other, whether you contributed financially or physically. No one person deserves all the credit. Don't expect to be thanked or patted on your backs, just take pride in your monumental achievement. Personal satisfaction should suffice.

We have come a long way and there remains a short distance yet to go. Indeed, John Buhajenko wouldn't want us to falter now.

\*\*\*\*\*

## ВЗЯЛО ЦІЛУ ПАРАФІЮ...

*Катерина БУГАЄНКО*

Дорога була в деяких місцях рівною, а в інших місцях дуже кам'янистою, але назагал це була дуже цікава і жвава подорож. Коли ми дивимось на закінчений проект наших спільних зусиль, ми мусимо з упевненням признати, що цю подорож варто було розпочинати...

Звичайно, побудова церкви не є легке завдання, особливо в нашому випадку, коли перед нами стояли величезні труднощі на кожному кроці. Ми були невеликою, але відданою групою людей, і коли ми зібрали усі наші таланти разом, і з нашою наполегливістю, та завдяки Божій допомозі, ми змогли досягнути нашу мету. Ми зробили це незважаючи на розбіжність поглядів між членами нашої парафії, в наслідок чого непотрібні тягарі упали на нас, але опозиція зробила нас ще сильнішими і більш рішучими досягнути успіху.

Можливо, що ми взялися занадто рішуче за цей будівельний проект, але якби ми почали дискутувати цю справу, можливо ми б мали сумніви про неї, і тоді наша прекрасна церква мабуть не існувала б сьогодні. Те що Українська Православна Церква Святої Катерини сьогодні вже є будівлею, яка стоїть в Арден Гіллс, Міннесота, служить блискучим прикладом нашої наполегливості, рішучості та віри. Так, взяло цілу Парафію досягти цього, і при цьому не дуже велику парафію.

Навмисно, ніякі імена тут не згадуються, бо це була спільна праця. Ніхто не є кращим від іншого, не зважаючи на те чи вкладки цих осіб були фінансові, чи фізичні. Ні одна особа не є достойна всіх заслуг. Отже, не чекайте, що вам хтось подякує або поплескає вас по плечу, просто будьте гордими за ваше монументальне досягнення. Вашого власного задоволення цілком досить.

Ми пройшли вже довгу дорогу і лишається ще тільки досить коротка відстань, яку ми маємо пройти. Насправді, Іван Бугаєнко не хотів би щоб нас затримала будь-яка нерішучість.

## REMEMBERING JOHN BUHAJENKO

*Katherine Buhajenko - October 1997*



*Катерина та Іван Бугаєнко.  
Katherine and John Buhajenko.*

When I was a little girl growing up on a farm near Hudson, Wisconsin, little did I know or even dream that a young boy by the name of Evon Buhajenko was growing up half a world away from me in Ukraine, and was destined to have a profound impact on my life. Many years later after growing to manhood, Evon, or John, as I've always called him, would become my soul mate.

John and I occasionally visited the places of my childhood, the farms, the one-room country schoolhouses, the rivers and the forests. Unfortunately, due to the repressive political system imposed on his homeland it was impossible for John to revisit the scenes of his childhood in a village called Reepke (Ріпки) near Kyiv.

Through the years John related bits and pieces of his early life to me. There were hardships to be endured. Surmounting considerable obstacles and surviving harsh conditions was what shaped John's tenacious character. I much admired his strength and his confidence, and I habitually leaned on him.

There had been six children in the Buhajenko family. The father, Semen, had two children, Vasil and Anna, by his first wife, who died, after which he married Nastasia Teheen and had four more children, Andrij, Evon, Olesander and Oleksa. Presently, only Olesander and Oleksa survive.

During the inhumane collectivization period, John, at age of twelve, came home from school on the day before Christmas to find that all the windows had been broken and his family was told to vacate the premises. His half-sister, Anna, who was married and had two children of her own, took them all in, defying the authorities who warned her not to do so. One two families lived in cramped quarters until an elderly relative dies, leaving a vacant house into which the Buhajenko family moved.

It was five years later, when John was seventeen, that the family was dealt yet another cruel blow. The Communist police came and took John's father away, never to be seen by his family again. Years later, during the "Glasnost" era, John's brother Oleksa and nephew Mykola, tried to find out what had happened to him. They were told that he had been rehabilitated but had died from a heart attack five years previously. A likely story, indeed!

For personal reasons, I'm so glad that John was able to find his way to America and later into my heart. He arrived in St. Paul in 1950 with twenty-five cents in his pocket, but with plenty of potential. Not one to waste time, John began seeking employment immediately and succeeded in securing a job at Miller Hospital as an operating room orderly. He was to remain at that job for five years, while evenings, attending the University of Minnesota where he took mechanical engineering courses. In 1955 he saw an ad in the newspaper about a position at 3M in the International Engineering Department. At the time 3M was expanding its global operations at an accelerated pace. John applied and was successful, much to his delight. There he stayed on for 35 years, along the way garnering recognition and awards for his work. His job also involved travel to countries such as France, England, Germany, Italy, Japan, Australia, New Zealand, Taiwan, Korea, Indonesia, Philippines, Mexico, Venezuela, and even exotic Bali.

My first impression of John, when I met him in 1957, was that of a man of determination with energy to spare. I sentimentally recall that on our first date he took me to see the movie, "the Ten Commandments,." We were married in the summer of 1958 in the little church on Jenks avenue with father Umantez performing the ceremony. god graciously granted us 37 wonderful years together. Still, I wish that John could have lived longer.

In 1965 we adopted a baby girl and named her Luba Andrea. Then in 1967 we adopted a baby boy, naming him Luke John. I'm sure, John would agree with me when I say that those were the best years of our lives. What a rewarding experience that was for both of us, raising our family.

Having lived through several famines in his youth, food was very important to John, but here in America there is an abundance of food, so he didn't have to worry about going hungry. There was no need to climb trees to gather crows' eggs to supplement a meager diet like he did back home in Ukraine.

I'm glad that John, before he passed away, was able to make contact with his brother, Oleksa, who spent 3 months with us in 1992, and caught up on family news, spanning 50 years.

The last eight years of his life, John worked on the new church project, into which he had put his heart and soul. Regretfully, he couldn't live long enough to see his dream realized. Still, I feel he hasn't abandoned us and will remain with us until our mission is accomplished.

I miss you, John, as does the rest of your family. I miss going to church with you on Sundays and I miss hearing your rich baritone voice in the choir. I hope now you have uncovered the mystery that had haunted you all these years, the fate of your father. I hope too, that you have paid many a visit to your beloved home and even walked barefoot over the fields and hills as you did years ago as a boy.

## ЗГАДКИ ПРО ІВАНА БУГАЄНКА

*Катерина Бугаєнко - жовтень 1997 р.*



Коли я була ще маленькою дівчинкою і жила на фермі коло Гадсону, Віскансін, я ніколи не могла б навіть уявити собі, що молодий хлопець на ім'я Іван Бугаєнко жив десь в іншій половині світа від мене, в Україні, і що він буде мати такий глибокий вплив на моє життя. Багато років пізніше, коли він вже виріс і був молодим чоловіком - Іван, або Джон, як я його завжди називала, зробився моїм другом і чоловіком.

Джон і я частенько відвідували місця мого дитинства, ферми, однокімнатні школи, річки та ліси. На жаль, завдяки тодішній репресивній політичній системі на його батьківщині Іванові було неможливо відвідати місця свого дитинства в селі Ріпки, недалеко від Києва.

Іван оповідав мені про своє життя на його батьківщині, і я потроху змогла розібратися у всіх тих частинках життя в Україні про які він мені розказував. Там життя було дуже тяжке і його трудно було витримувати. Треба було переборювати різні перешкоди і виживати в жорстоких умовах життя. І це те, що дало Іванові витривалий і сильний характер. Мене завжди подивляла його впевненість і сміливість, і я звикла на нього спиратись.

У родині Бугаєнків було шестеро дітей. Його батько Семен мав двох дітей, Василя і Анну, від першої дружини, яка померла. Пізніше він одружився з Настасією Тегін, і у них народилося ще четверо дітей: Андрій, Іван, Олександр та Олекса. Тільки Олександр та Олекса ще живі.

Під час нелюдських часів колективізації Іван, коли йому було 12 років, прийшов одного разу з школи додому - це було якраз перед Різдвом - і побачив, що в їхній хаті всі вікна були побиті і що його родині наказали вибратись з хати. Його зведена сестра Анна, яка була одружена і мала двох дітей, прийняла їх до себе, не дивлячись на те, що влада попередила її цього не робити. І так дві родини жили в малій, тісній хатинці, аж поки один їхній старий родич помер і залишив пусту хату, в яку і перебралася родина Бугаєнків.

П'ять років пізніше, коли Іванові було сімнадцять років, його родині прийшлося пережити ще один жорстокий удар. Комуністична поліція прийшла і забрала їхнього батька і вони більше ніколи його не бачили. Багато років пізніше, в часи "Гласності" Івановий брат Олекса та племінник Микола спробували дізнатись що ж таки сталося з їхнім батьком. Їм сказали, що він був реабілітований, але що він помер від серцевого припадку п'ять років тому назад. Чи ж то правда?

З особистих причин я дуже рада, що Іван зміг потрапити в Америку а пізніше в моє серце. Він прибув до Сейнт Полу в 1950-му році; у нього було 25 центів в кишені, але у нього також було багато потенціалу. Він був не з тих, що марнують час - Іван почав зразу ж шукати роботу і йому скоро удалося дістати роботу в Міллер Шпиталі, де він працював як санітар в лікарні. На цій роботі він працював п'ять років, а увечорі він брав інженерні курси в Міннесотському Університеті. В 1955 році він побачив оголошення в газеті, що Міннесота Майнінг і Манюфекчурінг (ЗМ) оголошує посаду в їхньому Інтернаціональному Інженерному Відділі. В ті часи ЗМ дуже швидко поширювало своє глобальне функціонування. Іван подав апликацію і був дуже втішений коли його прийняли на цю роботу, де він пропрацював аж 35 років. Він дістав багато нагород і відзнак за гарно виконану роботу. В зв'язку з цією роботою Іван подорожував до таких країн як Франція, Англія, Німеччина, Італія, Японія, Австралія, Нова Зеландія, Тайвань, Корея, Індонезія, Філіппіни, Мексіка, Венецуела, і навіть до екзотичного Балі.

Моє перше враження, коли я познайомилась з Іваном в 1957-му році, вказувало на те, що це була рішуча людина яка була наповнена необмеженою енергією. Я пам'ятаю, що на наше перше побачення він повів мене до кіна, де ми бачили фільм «Десять Заповідей.» Ми одружилися влітку 1958-го року в маленькій церковці на Дженкс Авеню. Отець Уманець повинчав нас і Бог милостиво послав нам 37 чудових років спільного життя. Але я так хотіла б щоб Іван міг пожити ще багато довше.

В 1965-му році ми адоптували дівчинку і назвали її Люба Андрія, пізніше, в 1967-му році, ми адоптували хлопчика і назвали його Лука Джон. Я певна, що Іван згодився б зі мною, коли б я сказала, що це були найкращі роки нашого життя, коли ми вирощували своїх дітей.

Переживши декілька голоденок під час його молодих років, харчі були дуже важливі для Івана, але ж тут в Америці було завжди досить харчів і нам не треба було турбуватися, що ми будемо голодні. Нам не треба було лазити на дерева і збирати воронячі яєчка щоб додавати до мізерних харчів якими треба було задовольнятися на Україні.

Я дуже рада, що перед тим, як Іван помер, він зміг зкомунікуватися з своїм ьратом Олексою, який приїхав до Америки і провів з нами 3 місяця в 1992-му році. Іван та Олекса перебалакували різні родинні новини за останні 50 років.

Останні вісім років Іван працював над проектом побудування нової церкви. На жаль він не зміг прожити ще хоч трошки довше, щоб побачити, що його мрії здійснились. Але все ж таки я почуваю, що він нас не покинув і що він залишиться з нами аж поки ми остаточно закінчимо нашу місію.

Іване, я за тобою дуже скучаю; твоя родина також скучає за тобою. Я відчуваю твою відсутність коли я іду до Церкви по неділям, і я відчуваю відсутність твого приємного баритону в церковному хорі. Я надіюсь, що ти розв'язав таємницю яка не давало тобі спокою всі ці роки, а саме що сталося з твоїм батьком. Я також надіюся, що тобі удалося відвідати твою любиму батьківщину і що ти навіть зміг пробігтися босим по полях та горбках поблизу твоєї хати, як ти це робив коли був ще малим хлопцем.

## СПОГАДИ...СПОГАДИ....

Оксана БРИНЬ



*Оксана Бринь як "Одарка" в опері Семена Гулака-Артемовського "Запорожець за Дунаєм"; театр "Плейгауз", Вінніпег, Канада.*

відгукнулись подарунком кухонного посуду, який свого часу придбали від одного ресторану в Міннеаполісі.

Згодом парафіяни Церкви Св. Михаїла тепло прийняли братню громаду Ст. Полу. Потроху громадське життя налагодилось для спільного відзначення всеукраїнських свят. Звичайно Різдво і Великдень кожна парафія святкувала у себе. Але створився громадський хор „Дніпро” у якому було багато членів парафії Свв. Володимира й Ольги, Св. Юрія, Св. Михаїла і католицької парафії Св. Константина. Усіх єднала любов до нашої української культури та обов'язок нести цю культуру в світ. Так само спільно заіснував танцювальний гурток, літературний клуб який мав осідок в приміщенні парафії Св. Юрія, але членами були громадяни обох міст. Крім місячних вечорів місцевих літераторів, також спонзорували Вечори Авторів (Д. Гуменна, Г. Черінь, Я. Славутич, М. Понеділок та інші) та матеріально підтримували видання їхніх нових творів.

Капеля Бандуристів з Дітройту що-другий рік була спонзорована усією українською громадою Твін Сітіс, хоч головним рушієм-адміністратором був Андрій Бринь, у той час член парафії Св. Юрія, а тепер парафіянин і член парафіяльної управи Св. Катерини в Арден Гілс.



*Оксана Бринь одержала квіти коли вона співала в Мек Фейл Центрі в 1999 році під час концерту даного в честь її 75-го*

24-го березня, 1949 року наша родина побачила береги Сполучених Штатів. Пізнавали ми край і людей від Бостону до Філадельфії, від Дітройту до Вашингтону і нарешті у жовтні 1952 року покинули Чікаґо і настало оселилися в Міннесоті. Хоч місцем осідку став Міннеаполіс, та столиця Міннесоти, Ст. Пол, завжди має тепле місце в серцях нашої родини.

Ми, як новоприбулі були вірні персональній обіцянці ближче включитись в життя місцевих парафій, які були єдиним вогнищем утримання і закріпленням крім релігійних потреб ще й скарбів нашої культури, відвідували Служби Божі щонеділі або й частіше хоч мешкали досить далеко від єдиної в тій час Православної Української Парафії Св. Михаїла.

Згодом Міннеаполіс мав уже дві парафії – парафію Св. Михаїла та парафію Св. Юрія. Від жовтня 1952 року наша родина активно включилась не лише в життя Парафії Св. Юрія, сусідської із Парафією Св. Михаїла, але і у все-українське громадське життя багате на доповіді, концерти, літературні клуби, хори, танцювальні гуртки.

Новоприбулі, багато яких оселились в Сейнт Полі, згуртувалися у Парафію Святих Володимира й Ольги. Початки були нелегкі бо всі новоприбулі мали запал до праці, але матеріально переживали скруту.

В 1955 році Церква Св. Юрія згоріла, але запал на відбудову був великий і досить швидко Парафія Св. Юрія придбала нове місце для молитви та громадського життя.

Паралельно з цим, Парафія Свв. Володимира й Ольги придбала своє приміщення на Дженкс Вулиці. „Юр'івці” відчували потреби „Сейнтпольців” і радо

приміщення придбане храмом Свв. Володимира й Ольги на Портланд вулиці було розкішне акустикою і велике для усяких громадських потреб, ще

більше зміцнило спілкування усіх парафій. Артисти мали форум ставити вистави. День Матері, День Шевченка та інші визначні дати відбувалися у парафіяльній залі, де так само робили прийняття та відзначали ювілеї визначних людей, як от наприклад 30-ти літній ювілей бандуриста-композитора і мистецького керівника капелі бандуристів ім. Шевченка Григорія Китастого.

Перший музей експонатів української культури створився в парафії Свв. Володимира й Ольги. Пам`ятаю дуже успішний вечір присвячений Т. Г. Шевченкові. Виступав хор „Дніпро”, жіночий хор Золотого Хреста (О. Бринь - диригент), сцени із „Гайдамаків”, „В Манастирі” (Бринь і Мілена Грінвальдт).

Члени родини Оксани Бринь належали до хору. Серед них троє керували церковним хором: Оксана Бринь, її син Марко Бринь, та онука Наталка Новицька.

Милі спогади про славне минуле „Сейнтпольців” сповнене нових осягів праці, співпраці і дружніх стосунків серед усього українського громадянства та братніх у Христі православних інших народів, що усе частіше відвідували новозбудований храм тепер під святим покровом Св. Катерини.

Варто згадати і не забувати тих, які започаткували здійснення цього храму своїми щедрими матеріальними вкладками - **а це сестер Заславець: Віру Танасійчук (та її покійного чоловіка Митра Танасійчука) і її сестру Неонілу Мейзер з чоловіком Діном Мейзером.**

**Многії Літа Парафії Св. Катерини!**

## MEMORIES...MEMORIES...

### OKSANA BRYN



*Oksana Bryn with daughter Nadia Nowitsky and granddaughters Olenka Nowytski and Natalie Nowytski at MacPhail Center for Music honoring Oksana Bryn as outstanding artist and educator on her 84<sup>th</sup> birthday? March 9, 2008.*

On March 24, 1949 our family saw the shores of the United States. We got to know the country and its people from Boston to Philadelphia, from Detroit to Washington and finally in October 1952 we left Chicago and settled in Minnesota permanently. Although our base became Minneapolis, St. Paul, the capital of Minnesota, always has a warm place in our family's hearts.

Newly arrived, we wanted to be close to a local Ukrainian parish which would be the only flame for the retention and strength of not only our religious needs but also the center of the Ukrainian cultural life in general. We attended church services every Sunday, or even more frequently, even though we lived quite far from the only, at that time, Ukrainian Orthodox Church of St. Michael's.

In time Minneapolis had two parishes. Since October 1952 our family actively participated not only in the life of St. George's Parish, the neighboring St. Michael's Parish, but also in the all-Ukrainian community activities, such as speeches, concerts, literary clubs, choirs, and dance groups.

Many of new immigrants lived in St. Paul. They organized into a new parish of Sts. Volodymyr and Olga. The beginnings were not easy because the newly arrived work very hard, but materially they were not very well to do.

In 1955 St. George's Church burned down, but the spirit to rebuild was great and St. George's Parish quickly acquired a new place for prayer and community life. Around the same time, Sts. Volodymyr and Olga Parish acquired a small church on Jenks St. in St. Paul. The "Georgians" (St. George's Church parishioners) felt the needs of the "St. Paulites" (Sts. Volodymyr and Olga's Church parishioners) and gladly responded with a gift of kitchen ware (dishes), that they at one time

acquired from one of the Minneapolis restaurants.

In time, St. Michael's Parish also welcomed their brotherly community in St. Paul. Slowly Ukrainian community life progressed to celebrating of Ukrainian holidays by all Ukrainians together. Of course, each parish celebrated Christmas and Easter separately. But then a Ukrainian choir "Dnipro" was created and many members of Sts. Volodymyr and Olga Parish, St. George's Parish, St. Michael's Parish and the Ukrainian Catholic St. Constantine Parish participated in it. Everyone was united by their love of their Ukrainian culture and their obligation to bring their culture to the world. In the same way a dance group, and a literary club, which had their bases in St. George's church hall, were founded. Ukrainians from both St. Paul and Minneapolis participated in them. In addition to the monthly evening get-togethers of the local literary clubs, there were also so called "Authors' Evenings", to which such renowned Ukrainian authors as D. Humenna, H. Cherin, Y. Slavutych, M. Ponedilok and others were invited and in this way the local community financially supported publication of their works.

Performances of the Bandurysts' Cappella from Detroit were sponsored about every two years by the entire Ukrainian Twin-City community. The main initiator-administrator of such performances was Andrew Bryn, at that time member of St. George's Church, and now member of St. Katherine's Parish in Arden Hills.

Sts. Volodymyr and Olga church, parish hall and other areas on Portland Avenue was great; the acoustics were superb, the facilities were great for all kinds of community cultural undertakings and this greatly strengthened communication between all parishes. Actors had a forum to put on plays. The Mother's Day, Shevchenko's Day and other special dates like, for example, the 20<sup>th</sup> anniversary of the banduryst-composer and artistic director of the Banduryst Cappella, Hryhorij Kytastyj.

The first museum exhibit of Ukrainian art and culture was created at the parish of Sts. Volodymyr and Olga. I remember a very first successful evening dedicated to T. H. Shevchenko. The choir "Dnipro" performed, as did the women's club Golden Cross, the women's choir (Oksana Bryn director), as were the plays from the "Haydamaky" and from the "In the Monastery" (Oksana Bryn and Milena Grinwaldt).

Members of the Bryn family always participated in the church choir. Three of them at one time or another were conductors of the church choir: Oksana Bryn, her son Marko Bryn, and her granddaughter Natalie Nowytski.

It is always a pleasure to think of the glorious past of "St. Paulites" filled with great accomplishments in their work, and the congenial relationship among the entire Ukrainian community, as well as brothers and sisters in Christ of other Orthodox nationalities, who now more frequently visit the new St. Katherine Church. I also wish to take this opportunity to mention and make sure that we always remember those who initiated building this new Church and financially supported the construction of it with their generous personal donations - **they are the two Zaslavetz sisters: Vera Tanasichuk (also her late husband Murray Tanasichuk), and Neonila Maeser with her husband Dean Maeser.**

**Best wishes to St. Katherine Parish! And "Many, Many Years!"**

## ОЛЕКСАНДЕР І АНТОНІНА ХОРЕВИЧ

*Антоніна Хоревич (написано в 2004 р.)*

**«22-го юня ровно в 4 часа Киев бомбили и нам объявили, что началась война».** Таку російську пісню склали і співали люди в той час.

Так почалася війна... а з війною все горе - холод, голод, скитання, страждання, руїни, а найгірше - примусовий виїзд молодесеньких, майже дітей, дівчат і хлопців в Німеччину на каторжну працю. Праця в Німеччині була дуже тяжка, а особливо на фабриках, заводах, залізниці, і т.д. Але до всіх тяжких праць - поливали ще „бомбьожні дощі”. В житті немає нічого вічного, і ось нарешті війна закінчилася, а по закінченні війни почалися табори ДП (DP = Displaced Persons, так званих “Переміщених Осіб”), скитання по таборах ховаючись від сталінського „Сонечка”, щоб не потрапити на “родіну” під більшовицький гніт. Як не тяжко, але життя в таборах йшло вперед. Молоді люди любилися, кохалися, одружувалися. І мене це також не минуло.



Влітку 1945 року я познайомилась з майбутнім моїм чоловіком блаженної пам'яті Олександром Хоревичем, і 22-го липня, 1946 року ми одружились. В 1947 році народився наш синок Алік (так я його називала), і ось уже родина з трьох, за яку треба було дбати, одягти, та нагодувати. Табори попали під опіку УНРРА (UNRRA = United Nations Relief and Rehabilitation Administration) а пізніше IPO (IRO = International Refugee Organization).

З Божою допомогою, після тяжкої подорожі, 13 травня, 1950 року, в неділю вранці, з корабля “General Ballau”, ми ступили на землю Вашингтона. Після різних перевірок нам дали по 5 доларів на особу для американських „гамбургерс”, а крім того чоловікові від ЗУДАК'у дали 25 доларів позички, яку пізніше треба було повернути. На станції незнайома жінка допомогла нам сісти на потяг подивившись на нашу візу. А їхали ми до родини Павлось, які вже були в Сейнт Полі в 1949 році і мали свою хату. І так, 15 травня, 1950 року, ми приїхали до родини Павлось, вони прийняли нас а

також родину Серафимович. Через п'ять днів по приїзді до Сейнт Полу я влаштувалася на працю до Сейнт Джозеф Госпітала, а за два тижні ми знайшли мешкання з одної кімнати. І скоро, десь за місяць, найшли мешкання уже з двох кімнат, а за пів року перейшли до 4-ьох кімнат. В 1951 році, 27-го серпня, родилася донечка Ніна, а в 1953 році, 7-го травня, родилася донечка Ірина. Маючи 3-ьох дітей, та нас двоє, в кімнатах які рентували було не досить місця. І так, за Божою допомогою, ми купили власний будинок у 1954 році і 29-го жовтня вже були у власній хаті. Ось так, поволі, ми почали втягатися в американське життя. Треба було в першу чергу опанувати мову. В Інтернаціональному Інституті нам давали лекції англійської мови.

Коли ми приїхали до Сейнт Полу своєї церкви українці не мали, але рентували сірійську. У сірійців, на той час, священика не було і вони нам дозволяли служити в їхній церкві Святого Юрія (St. George). Служив тоді у нашій церкві о. Мірощенко. Служби відбувалися від кінця 1950 року і до Великодня 1951 року. Перед Великоднем прислали о. Канаваті до сірійської церкви і Великодню Службу служили спільно, наш отець і сірійський. Від 1951 до 1952 року рентували Єпископальну церкву, а в 1953 році знайшли і купили церкву на Дженкс Авеню, хоч і маленьку, але свою. Ми записалися до цієї парафії Святих Володимира й Ольги. Ця маленька церква задовольняла потреби нашої громади, але роки йшли, дітки підросли і треба було думати про навчання української мови і релігії. Громада також зростала. Ця маленька церква не мала ні одної кімнати, яку було б можливо вживати для кляси. Тому наша громада купила велику церкву на Портланд і Вікторія Авеню в Сейнт Полі, Міннесота.

Церкву треба було переробити всередині для наших потреб. Багато праці вклали сл. п. Михайло Михалевиц, сл. п. Ігор Кубік, сл. п. Михайло Остапчук, сл. п. Євген Писарський та багато інших. Іконостас був зроблений і пофарбований. Розмальовували іконостас Михайло Михалевиц, Євген Писарський, Іван Ілієвський та пані Ніла Пачковська. Багато родин вклали багато праці, щоб прискорити відкриття церкви. Батьківський комітет закупив лавки, дошки і все потрібне для шкільного вжитку. У вересні 1961 році

розпочався навчальний рік. В школі викладали п. отець Василь Уманець, п. Ніла Пачковська, п. Неля Мейзер, п. Марія Товсто́ят, Ніна Кубік і Антоніна Хоревич. До школи записалося 32 учня. Дітей ми поділили на 4 класи і приступили до навчання української мови, української літератури, географії та історії України. Отець В. Уманець викладав релігію. Школа була тільки по суботах. Крім основного навчання, ми з дітьми відзначали українські свята - День Тараса Григоровича Шевченка, День Матері, ставили інсценізацію Св. Миколая. Діти вчили вірші, відповідні до кожного свята, вчили колядки, ходили по хатах колядувати. Дітей частували цукерками та іншими ласощами. Ми ставили з дітьми п'єски "Червона шапочка", "Чотири пори року", "Соняшник", "Коза-дереза" і танок "Снігуронька". Учительки купували матерію, а пані Ніла Пачковська шила костюми для п'єсок. Також, сл. п. пан Михайло Мірза і пані Н. Пачковська малювали декорації для п'єсок. Треба згадати, що пан Михайло Мірза вчив дітей співати колядки. З п'єсою "Коза-дереза" допоміг сл. п. Анатолій Гноєвий та сл. п. Грінвальд. Учителі, діти і батьки прикладали великі зусилля і мали великий успіх. В суботу ми давали дітям перекуску: молоко, солодке печиво, фрукти. Я і досі пам'ятаю бублики, які пекла сл. п. мама Марії Вовк пані Анастасія Григорівна Микас. Після п'ятирічної праці при школі, я зі своєю родиною робила все, що було потрібно для церкви. Багато праці вкладало сестрицтво, до якого я також належала.

Коли закінчився шкільний рік, влаштували літній табір для дітей на Кун Лейк. В таборі діти говорили українською мовою, вивчали вірші, пісні, займалися спортом, а також святкували свято "Івана Купала".

У кінці липня, 1968 року, мене обрали головою сестрицтва. Сестрицтво мало свою касу, але я, перебравши головування, нічого не хотіла мати спільного з касою і все зароблене відразу передавалося до парафіяльної каси. Влітку сестрицтво влаштувало пікнік біля церкви, який дав добрий прибуток. Далі, пригадую, влаштували свято Святої Покрови в нашій церкві. Ідею святкування Святої Покрови трьом парафіям разом подав св. п. отець-диякон Микола Поліщук. Св. Покрови завжди є 14-го жовтня. Перше святкування було на Кун Лейк. Святкування пройшло дуже добре при гарній погоді, але наступного року була погана погода з холодним дощем. Люди померзли, намокли і тоді було вирішено святкувати по черзі в кожній з трьох парафій Сейнт Полу та Міннеаполісу.

Після свята Покрови готувалися до "Сморгасборду" - квасили капусту, яку потім вживали для тушіння, для вареників і також продавали законсервовані в шклянних банках. Закуповував капусту у фермерів мій чоловік сл. п. Олександр Хоревич. Квасили капусту сл.п. Мотря Колотій, сл. п. Катерина Заславець, і пані Оля Ковалевська. Всі закупи продуктів я робила завчасно. Борщ завжди варила сл. п. Євфросія Коваленко, капусту тушила п. Мотря Колотій, налисники пекли п. Ніна Міцевич, п. Катерина Бугаєнко, п. Неоніла Пачковська, п. Антоніна Хоревич. "Сморгасборд" завжди давав добрий прибуток. Практично вся парафія прикладала зусилля до того щоб було все розставлено, подано і прибрано.

Після Різдвяних свят, в 1968 році, сестриці зробили прийняття для хористів.

На початку 1969 року Консисторія прислала в нашу парафію бл.п. отця Федота Шпаченка, ми зробили йому прийняття, на яке глибоко шановна пані Галина Леонідівна Рябокінь напекла чудових пиріжків та дуже смачний торт.

В 1969 році, на засіданні Парафіяльної Управи, підняли питання про ремонт будинку церкви. Пан Борис Неприцький, голова Парафіяльної Управи, запропонував обкласти нижню частину церковного будинка цеглою, що було прийнято. Для того були потрібні кошти і на цьому ж засіданні постановили виробляти вареники для ширшого загального продажу. На вареники ми збиралися раз або й два рази на тиждень. Я привозила тих жінок, які не могли самі приїхати до церкви ліпити вареники: сл. п. пань Чорну, Коваленко, Є. Миронюк, К. Заславець, Г. Зіноватну. Самі приїздили: Галина Рябокінь, Марія Вовк, Неоніла Пачковська, Ніна Міцевич, Катерина Бугаєнко, А. Камлач, Оля Свистун, М. Колотій, О. Ковалевська, Софія Шайда, Сложинська, Марія Хоревич, Тетяна Проць, Ольга Коваленко, Соня Миронюк. Праці біля вареників було дуже багато, все робилося вручну. Вареники давали прибуток тижнево від 120 до 180 доларів. В цей час чоловіки, на чолі з головою парафії Борисом Неприцьким, взялися обкладати цеглою церкву. Декілька родин зголосилися робити обіди для чоловіків, які обкладали церкву. Це були родини Н. Пачковської, А. Хоревич, сл.п. Коваленко, Харитонів, Миронюк, Заславець.

Головою сестрицтва я була трохи більше трьох років від 1968 аж до 1971 року. Обов'язки голови сестрицтва я передала пані добродійці Зіні Красевич. При церкві я продовжувала виконувати все, що було потрібно і ніколи не відмовлялася від праці.

## ALEXANDER AND ANTONINA CHOREWYCZ

(by Antonina Chorewycz - written in 2004)

**"On June 22 at exactly 4:00 in the morn, Kyivv was bombed and we were told that World War II is on".** These are the words to a song that was written for this occasion.

And so the war started...it brought, suffering, cold, hunger, constant resettlements, bombing, destruction, hardship, and the worst was the taking by force of very young children, boys and girls, to Germany for hard labor. The work in Germany was very difficult, especially in the factories. Along with the hard work and poor nutrition, bombs were falling all around us. But, there is nothing constant and forever in this world, the war ended. And after the war the DP (Displaced Persons) camps were created. We moved from camp to camp, hiding from Soviet soldiers, so that we would not be repatriated to the "mother country" under Stalin's rule. It was hard, but life at the camps moved on and young people fell in love and got married, and I was a part of this trend too.



In the summer of 1945, I met my future husband, Alexander Chorewycz, and on July 22, 1946, we got married. In 1947 our son Alik (that's how we called him) was born and then there was a family of three which we needed to care for, clothe, and feed. The camps were under the management of the United Nations Relief and Rehabilitation Administration (UNRRA) and later under the International Refugee Organization (IRO).

With God's help, after a difficult journey, on Sunday morning of May 13, 1950, we arrived in the land of George Washington on the ship *General Bellau*. Again, after several screenings and checking of documents, we were given \$5.00 per person to buy American hamburgers. Also, a Ukrainian organization ZUD AK (UUARC - United Ukrainian American Relief Committee) loaned my husband \$25 which we had to repay at a later time. After checking our visas and our papers, some unknown lady helped us to find our train. We traveled to the Pavlos family, which came to St. Paul in 1949 and lived in their own home. On May 15, 1950 we arrived to the Pavlos family home, who welcomed us as well as another family, Serafimovych. Five days later, I found a job at St. Joseph Hospital, and in two weeks we found a one room apartment. Within another month, we found another place with two rooms, and half a year later, we moved to a four room apartment. On August 27, 1951 our daughter Nina was born and on May 7, 1953 our

daughter Irene was born. Having three children, and two of us, the rented apartment was not big enough, so in 1954 we bought our own house and on October 29<sup>th</sup> we moved in. Slowly we started to acclimate to American life. We, at first, had to learn English; we were taking English at the International Institute.

Ukrainians did not have any church in St. Paul when we arrived, but we rented a Syrian church; at that time Syrians did not have a priest. The Syrians let us serve liturgies at their St. George's church - Fr. Myroshchenko was our priest. The liturgies were held there from the end of 1950 until Easter of 1951. Just before Easter of 1951, Syrians got a priest - Fr. Kanavati and the Easter service was celebrated together with both the Syrian priest and our priest. From 1951 to 1952, we rented an Episcopal church, and in 1953 we found and bought a church on Jenks Avenue. It was small, but it was ours. We joined this parish of Saints Volodymyr and Olga, a small church which fulfilled our needs, but as the years passed, and we had many children of school age, we needed to think about teaching Ukrainian language and religion. Our community was growing, and the small church did not have any rooms that could be used for classrooms. That is why our parish bought a church on Portland and Victoria in St. Paul, Minnesota.

The interior of the church had to be remodeled. A lot of work was done by Michael Mychalewycz, Ihor Kubik, Michael Ostapchuk, Evhen Pysarsky and others. The iconostasis was built and painted by Michael Mychalewycz, Evhen Pysarsky Ivan Ilievsky, and Mrs. Nila Paczkowsky. Many families donated their hard work to support the church. The parents' committee bought benches, blackboards, and everything else needed for classroom use. The first school started in 1961, where Fr. Vasyl Umanec, Mrs. Nila Paczkowsky, Mrs. Nelia Measer, Mrs. Maria Tovstopiat, Nina Kubik and Antonina Chorewycz were the teachers. Thirty-two students were enrolled in the Saturday school, and the students were divided into four classes; the following subjects were taught: Ukrainian language, literature, geography and history of Ukraine. Fr. Umanec taught religion. The school was only on Saturdays. Not only did we teach these classes, but we also celebrated Taras Shevchenko Day, Mother's Day, and St. Nicholas. The children learned poems for each holiday, learned carols and went caroling to parishioners. The children received gifts of candy and other sweets as they caroled at various homes. We staged plays such as "Red Riding Hood", "Four Seasons of the Year", "Soniashnyk", "Koza Dereza" and ballet "Snow White". Teachers bought fabric and Mrs. Paczkowsky sewed costumes for the plays. Mr. Michael Mirza and Mrs. Paczkowsky painted stage decorations. I must remind the reader, that Mr. Mirza taught the children Christmas carols. Mr. Anatol Hnojeyvj and Mr. Greenwaldt helped with the play "Koza Dereza". The teachers, students, and parents put in a lot of effort and had great success. On Saturdays we gave the children snacks: milk, sweets, and fruit and I still today remember the bagels baked by Anastasia Hryhorivna Mykas, the mother of Maria Wowk. The sisterhood, to which I also belonged, worked hard too. When the school year ended, we organized a summer camp for the children on Coon Lake, where the children spoke Ukrainian, learned poems and songs, and participated in sports, and celebrated the holiday of Ivana Kupala.

At the end of July, 1968, I was elected the head of the sisterhood. The sisterhood had its own treasury. Since I did not want to have anything to do with the treasury, the treasury was moved to the parish treasury and all income that was received was transferred immediately to the Parish Treasury. In the summer the sisterhood organized a church picnic which raised a lot of money for the church. I remember how we organized The Holy Virgin Protectress (Pokrova) Holy Day; the idea was given by deacon Mykola Polishchuk. The holiday is on October 14, and at first we celebrated it on Coon Lake. The celebration was a success with good weather, but the weather next year was cold and rainy. People were soaked, frozen, and so then it was decided to celebrate this holiday in the church halls by taking turns with other two Ukrainian Orthodox parishes.

In the fall, after celebration of Pokrova, the sisterhood was getting ready for the smorgasbord. We have prepared homemade sauerkraut which was used for sauerkraut-and-sausage dish, for varenyky, and also we sold sauerkraut in jars. My husband bought the cabbage from a farmer. Mrs. Motria Kolotij, Katherine Zaslavec, and Olga Kovalevsky prepared the sauerkraut. I was in charge of buying all the foods in advance. Mrs. Evfrosinia Kovalenko cooked the borscht, Mrs. Motria Kolotij prepared the sauerkraut-and-sausage dishes, Mrs. Micevych, Katherine Buhajenko, Mrs. Neonilla Paczkowsky, and Antonina Chorewycz baked blintzes (nalysnyky) organized the smorgasbord, which almost always brought in a lot of income. Practically all parishioners worked hard, making sure that everything was laid out, served, and cleaned up nicely.

After the Christmas holiday in 1968, the sisterhood prepared a special feast for the members of the church choir. Early on in 1969, the Consistory sent to us a new priest, Rev. Fr. Fedot Shpachenko, and we welcomed him with a banquet, for which Mrs. Halyna Leonidovna Riabokin baked wonderful pyrizhky and a delicious cake.

In 1969, at the meeting of the Parish Council, the idea of repairing the old church was raised. Mr. Boris Niepritzky, the President of the Parish Council, recommended that the lower outside walls of the church be covered with bricks, and this proposal was accepted. Money was needed for this project, so it was decided that we should sell varenyky (pyrohy). The sisterhood got together once or twice a week to make varenyky, and I drove women who could not get transportation to the church: Mrs. Cherny, Mrs. Kovalenko, Mrs. E. Myroniuk, Mrs. K. Zaslavec, and Mrs. H. Zinovatna. Those who came on their own were Halyna Riabokin, Maria Wowk, Neonilla Paczkowska, Nina Micevych, Katherine Buhajenko, A. Kamlach, Olha Svystun, Motria Kolotij, Olga Kovalevsky, Sophia Shayda, Mrs. Slozhynskij, Mary Chorewycz, Tetiana Proc, Efrosinia Kovalenko, Sonia Myroniuk. There was a lot of work to prepare varenyky, because everything was done by hand, but the weekly sales ranged from \$120 to \$180. At this time, the men, with Boris Niepritzky at the head of the Parish Council, took to the task of laying brick around the foundation of the church. Some families volunteered to make meals for the men who did the brick laying: these were the families of N. Paczkowsky, A. Chorewycz, Kovalenko, Kharytoniw, Myroniuk, and Zaslavetz.

I was the Head of the Sisterhood for more than three years from 1968 to 1971. The responsibilities of the sisterhood's head were given over to Mrs. Dobrodijka Zina Krasevych. I continued to fulfill everything that was necessary for the church and never declined to work.



*Alexander Chorewycz, Sr., Nina Chorewycz, Alex Chorewycz, Jr., Antonina Chorewycz, Irene Chorewycz.  
Олександр Хоревич (Ст.), Ніна Хоревич, Алекс Хоревич (Мол.), Антоніна Хоревич, Ірина Хоревич.*

## THE DENYSENKO FAMILY

### Olga DENYSENKO



Eugene Sulema Denysenko and Olga Metulynsky were both born in Germany to parents who emigrated to the United States in the early 1950's and settled in Chicago, Illinois.

They met while Olga was still in high school and Gene, a graduate, was planning his future.

After Olga completed her college sophomore year, and Gene was honorably discharged from the U.S. army, they were married in May of 1967 in St. Vladimir's Cathedral in Chicago, Illinois.

The following year, in 1968, their first son, Gregory, was born and baptized in the same church.

While residing in Chicago, Olga's father, Rev. Mykola Metulynsky, was an assistant pastor at St. Vladimir's Cathedral as well as a religious studies teacher.

In 1970, the Denysenkos moved to Lincoln, Nebraska, where they purchased their first home with a big back yard and white picket fence. Gene was employed as a young engineer by Nebraska Boilers Company.

They were followed to Nebraska by Rev. and Mrs. Metulynsky, because Olga's father took a new position as pastor in a tiny church, Holy Trinity. The adjustment to such a small church community was challenging, but the Denysenkos became active members.

In 1972, their younger son Nicholas was born. Soon after, they sold their first home and bought a newer multi-leveled home. Gene was doing very well at his company and Olga became a full-time homemaker. Their boys were always exposed to Ukrainian culture and traditions at home and in church, and, of course, by spending time with their grandfather.

In the Spring of 1974, Gene was offered a great position by a former employer, with a new company, Deltah Corporation. He accepted and by September of that year, they were living in their new home with their two boys in Crystal, Minnesota.

Earlier that year, Rev. Metulynsky, also accepted a new pastoral position with Saints Volodymyr and Olga Ukrainian Orthodox Church in St. Paul, MN. Once again, fate joined the two families together.

For the next two decades the Denysenkos worked and raised their family. The church was the center of their lives. Like many others, Gene and Olga were active members and contributed by participating in various committees, including parents' committee, the building committee, volunteering in the kitchen, delivering dairy products to church from warehouses, singing in the choir, preparing handcrafted items to be sold for holiday sales.



The boys attended Ukrainian language courses on Saturday mornings and on Sundays they served in the altar with their grandpa, later advancing to the choir loft. They participated in school skits, concerts, played the bandura, etc. When they got older, they enjoyed reading the epistle often during the liturgy. The boys completed their education. Gregory teaches social studies and history in high school. He married a school teacher and has two beautiful daughters.

Nicholas so loved the church, that he directed and sang in several choirs, including "Dnipro" choir.

After receiving his business degree, he graduated from St. Vladimir's Seminary in New York with a Master of Divinity degree.

In 2008, Deacon Nicholas earned his PhD from Catholic University in Washington, DC. He lives in Annapolis, Maryland, with his wife Tresia.

Their loving father and Olga's beloved husband of 38 years, Eugene, who was so devoted to his family and highly respected by his friends and coworkers, never lived to see his son's special graduation day. He passed away in October, 2005!

May his memory be eternal!

## РОДИНА ДЕНИСЕНКІВ

### Ольга Денисенко

Євген Сулема Денисенко та Ольга Метулинська обоє народились в Німеччині, звідки їхні батьки емігрували в Сполучені Штати Америки на початку 1950-го року і оселились в Чикаго, Ілліноїс.

Вони познайомились коли Ольга була ще ученицею середньої школи (high school) а Євген вже закінчив свою науку і планував своє майбутнє.

Коли Ольга закінчила другий рік (sophomore) коледжу, а Євген був почесно демобілізований з Армії С.Ш.А., вони одружились в травні 1967 року в Соборі Святого Володимира в Чикаго, Іл.

Наступного року 1968, народився їхній перший син Григорій. Він був охрещений в тій самій церкві.

Коли вони жили в Чикаго, Ольгин батько, отець Микола Метулинський був асистентом священика Собору Св. Володимира, а також був викладачем релігійних студій в школі.

В 1970 році, Денисенки переїхали до Линкольну, Небраска, де вони купили свою першу хату з великим подвір'ям та білим заборчиком навкруги садиби. Євген працював на посаді інженера в Котельній Компанії Небраски (Nebraska Boilers Company). До Небраски також переїхав отець Метулинський та Паніматка Маргарита Метулинська, тому що Ольгин батько дістав нову посаду священика маленької церковці Пресвятої Тройці. Присутуватися до такої маленької церкви було нелегко, але в скорому часі Денисенки зробилися активними членами цієї парафії.

В 1972 році народився їхній молодший син Микола. Через деякий час вони продали свою першу хату і купили новішу декількоповерхову хату. Євгенова праця в цій компанії була дуже успішною, а Ольга зробилась повною домохазяйкою. Їхні хлопці виростили в українському середовищі і виховувались за українськими традиціями як дома так і в церкві, але особливо тому що вони проводили багато часу з їхнім дідусем священиком.

Весною 1974 року, бувший роботодавець Євгена запропонував йому дуже гарну посаду в новій компанії Делта Корпорейшен (Delta Corporation). Він погодився і у вересні цього ж року вони та їхні два сина вже жили в новій хаті в Кристал, Мінесота.

На початку цього ж року, отець Микола Метулинський також дістав нову посаду священика Української Православної Церкви Святих Волидимира й Ольги в Сейнт Полі, Мінесота. Отже знову

доля звела ці дві родини разом.

Наступних дві декади Денисенки працювали і виховували своїх дітей. Церква була центром їхнього життя. Як і багато інших, Євген і Ольга були активними членами парафії і допомагали їй зростати беручи участь в різних комітетах, включно з батьківським комітетом при школі, будівничим комітетом, виконуючи різні добровільні роботи при кухні, доставляючи молочні продукти із складів до церкви, співаючи в церковному хорі, приготівляючи різні ручні роботи на продаж підчас церковних святкових випродажів, і т.д.

Хлопці ходили на лекції української мови при церкві по суботах вранці, а по неділях прислужували як віттарні хлопці для їхнього дідуса священика церкви. Коли вони попідростили вони брали участь в церковному хорі. Вони були учасниками шкільних п'ес, концертів, грали на бандурі, і т.д. Пізніше вони любили читати "Апостола" під час літургії. Вони закінчили своє навчання. Григорій викладає соціологію в середній школі. Він одружився з учителькою і вони мають двох чудових донечок.

Микола так полюбив церкву, що він співав і був диригентом декількох церковних хорів. Також співав у хорі "Дніпро".

Після того як він дістав ступінь з бізнеса, він ще закінчив Семінарію Св. Владимира в Нью Йорку і дістав ступінь майстра теології.

В 2008 році, Диякон Миколай дістав докторат від Католицького Університету у Вашингтоні, ДК. Він живе в Аннаполісі, Меріленд, з дружиною Тресею.

Їхній дорогий батько та найдорожчий муж Ольги усі цих чудових 38 років – Євген, який присвятив усе своє життя родині, якого любили і поважали його друзі та співробітники – не діждався цього дня коли його син дістав докторат. Він помер у

жовтні 2005 року!

Вічна йому пам'ять!



## МИХАЙЛО І АЛЛА ГОРДІЄНКО

*Михайло ГОРДІЄНКО*



Моє повне ім'я є Михайло Володимир Гордієнко, я народився в Міннеаполісі в родині яка приїхала в 1950 році з Європи в Америку. Мій батько народився в Австрії а мати Марія Лейбман в Німеччині. Обоє мої діди були українці православного віроісповідання, але бабці були українки греко-католички. Мої батьки виховали моїх двох сестер і мене в греко-католицькій вірі; ми належали до церкви Св. Константина в Міннеаполісі, Міннесота.

Алла Гаврілюк народилася в Чернівцях, в Україні. Алла приїхала в Сполучені Штати Америки в 1998 р. Її мати, Светлана, ще й досі живе в Чернівцях, а батько помер в 2008 році. Батьки виховали Аллу в українській православній вірі.

Ми з Аллою зустрілися в 1998 р. коли вона прийшла працювати до Крамарчука де я є спів-власник. Ми заручилися в 2000 р. і стали шукати церкву і громаду, яка нам обом буде подобатися. Я ніколи не забуду наш перший візит до Церкви Св. Катерини в лютому 2001 р. Надворі була хуртовина, і в церкві того ранку було дуже мало людей. Це дало нам можливість зустрітися з отцем Петром Сівком і розказати про нашу ситуацію. Ми пояснили йому, що я є католик а Алла є православна і ми шукаємо за церквою. Отець Сівко усміхнувся і сказав: „Ми є всі християни в очах Господа Бога. Ласкаво просимо Вас, будьте з нами.“ Ми почувалися зовсім свобідно тут, і інші парафіяни прийняли нас з відкритими руками. Ми стали членами цієї парафії в березні місяці 2001 р. і є

дуже щасливі бути частиною цієї християнської громади. Ми одружилися 11-го серпня, 2001 р. і є вдячні Господу Богові що ми знайшли духовний дім тут у Церкві Св. Катерини. Тепер вже у нас є чудова донечка Меланія Анна (нар. 18 червня 2003 р.).

## MICHAEL AND ALLA GORDIENKO

*Michael GORDIENKO*



*Melanie Ann Gordienko  
Меланка Анна  
Гордієнко*

My full name is Michael Walter Gordienko, I was born in Minneapolis in a family that, in the 1950's, immigrated to the US from Europe. My father Walter was born in Austria and mother Maria Lejbman in Germany. Both of my Grandfathers were Ukrainians of Orthodox faith, however, both grandmothers were Ukrainians of Greek-Catholic faith. My parents raised my two sisters and me as Catholics; we have attended St. Constantine Ukrainian Catholic Church in Minneapolis.

Alla Gavrilyuk was born in Chernivtsy, Ukraine. Alla came to the U.S. in 1998. Her parents, Svetlana, still lives in Chernivtsy, her father passed away in 2008. Her parents raised her in the Orthodox faith.

Alla and I met in 1998 when she came to work for the Kramarczuk Sausage Co., where I am a part owner. We were engaged in 2000, and began our search for a church and community that we would both like. I will never forget our first visit to St. Katherine Church in February of 2001. There was a snow storm, so very few people were at the church that morning. This gave us the opportunity to meet Father Peter Siwko and explain our situation. We told him that I was a Catholic and Alla was Orthodox and we are looking for a church. Father Siwko smiled and said "We are all Christians in God's eyes. Please feel welcome here." We felt completely at ease here, and the other parishioners have welcomed us with open arms as well. We became members of the parish in March 2001, and are very happy to be a part of this Christian Community. We were married at St. Katherine on August 11, 2001. We thank God we found our spiritual home here at St. Katherine. Now we have a beautiful daughter Melanie Ann – born June 18, 2003.

## СПОМИНИ

Іван ГУПАЛО



В березні 1941 р. був мобілізований до Советської Армії. Нас вивезли в Західну Україну під Раву-Руську робити укріплення. Умови були жахливі, не було де спати, копали землянки, вологість, мокро, і т.д. Коли німці вдарили на Советський Союз, мусили залишати Раву-Руську і тікати до Білорусії до міста Мінська. Німці почали оточувати місто Мінськ, ми почали тікати до міста Харкова. Німецька армія йшла скорим темпом і почала оточувати місто Харків. Я і один знайомий втікли з Харкова додому, в хутір Бакути, Гадяцький Район, Полтавська Область. До рідного дому було 180 кілометрів, ішли ми не центральними дорогами, щоб часом не потрапити до советів або німцям. По дорозі нас радо приймали українці, годували, лишали переспати, ще й давали харчі на дорогу. В ріднім домі пробув до 1943 р. В серпні 1943 р. німці забрали нас з підводами і поїхали в невідоме. Погрузилися - дружина Марія, я, дочка Женя, сини Григорій і Олександр, дорога була нелегка з малими дітьми. І так по довгій тяжкій дорозі прибули до Західної України, містечко Сусидович. У нас німці забрали вози і коні, нас посадили у вагони і повезли до

Австрії, місто Грац. В Австрії ми пробули 5-років. В 1948 р. я з родиною виїхали до Бразилії. Незавидне було життя в Бразилії. В Бразилії народилась друга дочка Оля. В 1959 р. по тяжкій і довгій недужі померла моя дружина Марія. В Бразилії прожив 13 років.

Олександр і Галя Гуці вислали афідавіт на виїзд до Америки і 1962 р. прибув з родиною до міста Ст. Пол, Міннесота. В Америці живу вже понад 46 років. По приїзді до Ст. Полу, зразу записався до парафії Свв. Володимира й Ольги в Ст. Полі. В 1980 р. на Річних Загальних Зборах мене вибрали церковним старостою. Помагали мені Іван Чорний і Пилип Стасюк. Старостою парафії пробув 20 років. Був прибиральником церковного будинку також 20 років за мінімальну ціну. Коли Пилип Шайда направляв церковний будинок, мене попросив помагати йому мішати цемент. Я ніколи не відмовив Шайді, завжди помагав. Направляли сходи, вікна і інші роботи. Коли Іван Бугаєнко відновляв частину залі, під головними сходами до церкви, я також йому помагав. Робили тоді Іван Бугаєнко, Іван Гупало, Іван Ілієвський, Пилип Шайда і Михайло Ковалевський. Коли в 1992 р. був великий ремонт хати для священника в Арден Гіллс, Міннесота, працювали Іван Бугаєнко, Іван Гупало, Пилип Шайда, Іван Ілієвський.

Переважно коли свята припадали на тижні і вівтарні хлопчики були в школі, я допомагав при богослуженнях таким отцям: Прот. о. Миколі Метулинському, о. Прот. Степану Женчуху, Митр. Прот. о. Григорію Подгурцю і останньому Прот. о. Петру Сівкові. Зо всіма отцями був в добрих відносинах.



Я радий, що ця благородна Американська Земля дала мені притулок. Діти повиростали, поженилися. Я дочекався внуків і правнуків. Був би забув сказати, що помагав робити вареники в церкві на Портлянд і Вікторія за о. Степана Женчуха. Пізніше робили вареники в підвалі за о. Григорія Подгурця, а варили у їхній кухні. Робили ми вареники але не на таку велику скалю, як за о. Петра Сівка. Я з Шайдою приїжджали по понеділках, начищували два баняки картоплі на начинку. Пізніше о. Петро Сівко варив цю картоплю додаючи усі присмаки, а у вівторок приходили парафіяни робили, варили, і запаковували

вареники.

На закінчення, вітаю Прот. о. Петра, Паніматку Богуславу, сина Миколу Сівко, весь причет церковний, хор, школу, Православну Лігу, та Редколегію на чолі з Майсю Грегорет, а також бажаю, щоб чим скорше побачила світ пропам'ятна книга 55-ліття існування нашої парафії. Так нам Боже допоможи!

## MEMORIES

by Ivan HUPALO

In March of 1941 I was drafted to the Soviet Army. They took us to Western Ukraine to Rava-Ruska to build fortifications. The conditions were horrible, we did not have a place to sleep, we were digging earth houses for ourselves, it was damp, wet, etc. When the Germans invaded the Soviet Union we had to leave Rava-Ruska and to retreat to Belarus to the city of Minsk. The Germans started to surround the city of Minsk and we had to further retreat to Kharkiv. The German army was advancing with a fast tempo and started to surround the city of Kharkiv. One of my acquaintances and I escaped from Kharkiv and walked home to the farmstead Bakuty, Hadiatski Region, Poltava District. It was only 180 kilometers to my house; we were walking using side roads in order not to be picked up by Russians or Germans. On the road, the Ukrainians accepted us willingly, they fed us, they gave us place to sleep, and gave us food for the road.

I was in my home until 1943 and in August of 1943 the Germans took us, along with our wagons, and we were going into the unknown. On our wagon was my wife Maria, daughter Eugenia, sons Gregory and Alexander; the road proved to be very difficult to travel with small children. And so, after a long journey, we came to Western Ukraine, to the town of Susidovych. The Germans confiscated our horses and wagons, placed us into railroad cars and took us to Austria, to the town of Graz. We stayed in Austria for 5 years in DP camps.

In 1948 my family and I went to Brazil. Life in Brazil was not so great. In Brazil my wife and I had another daughter Olga. After a long and difficult illness my wife Maria died in 1959. In Brazil we lived for 13 years.

Alexander and Anna Hushcha sent us an affidavit and sponsored us to come to the USA; in 1962 I came with the family to St. Paul, Minnesota. Now I live in the United States for more than 50 years. As soon as I arrived in St. Paul, I joined the parish of Saints Volodymyr and Olga in St. Paul. At the Annual General Parish Membership Meeting I was elected Church Warden. Mr. John Cherny and Philip Stasiuk always helped me. I was Church Warden for 20 years; I was also a janitor for the church for 20 years for a very minimal pay. When Philip Shayda was repairing the Church building he asked me to mix the cement for him; I never refused helping Mr. Shayda. We fixed the stairs, the windows, and fixed many other parts of the church. When Mr. John Buhajenko was remodeling part of the hall, under the staircase, I also helped him. Besides me other people were working and they were: Ivan Illievski, Philip Shayda, and Michael Kovalevsky. When in 1992 we had a big remodeling of the priest's house in Arden Hills, MN, I worked with John Buhajenko, Ivan Illievsky, and Philip Shayda.

When the church holidays would fall on weekdays, the altar boys were usually in school, I helped during the church services for the following priests: Fr. Nicholas Metulynsky, Fr. Stefan Zencuch, Fr. Hryhoriy Podhurec and our current rector Fr. Petro Siwko. I had good relations with all the fathers.

I am very glad that this noble American Country gave me shelter. My children have grown up, married. I lived to see my grandchildren and great-grandchildren.



**Fr. Peter Siwko preparing the dough for the "varenyky."**  
**Отець Петро Сівко підготовляє тісто для вареників.**

I almost forgot to say that I helped to make varenyky as fund raisers for the church while we were still on Portland and Victoria while we had Fr. Stefan Zencuch. Later we were making varenyky in the basement of Fr. Hryhoriy Podhurec and cooked them in the kitchen of Pani-matka Podhurec. We made a lot of varenyky, but not on the same scale as we were making them with Fr. Petro Siwko. Mr. Philip Shayda and I would come on Mondays, peel two large pots of potatoes for the verenyky filling; later Fr. Petro Siwko would come and cook these potatoes, added all necessary additives and spices to it, and on Tuesdays the parishioners would come and make, cook, and package all the varenyky.

At the end I would like to greet Very Rev. Petro Siwko, Pani-Matka Bohuslawa Siwko, and their son Mykola, the entire clergy of the church, church choir, church school, Orthodox League and the editorial Staff of "Voice" and especially the chief editor Maya Gregoret; and also I wish that the 55-Year Book of Our Existence would soon see the world. Almighty God help us.

# ЖИТТЄВИЙ НАРИС ОЛЕКСАНДРА І ГАЛИНИ - АННИ ГУЩІВ

Олександр Гуща

Народився я в хуторі Гущі, Гадяцького району, Полтавської області. Після Другої Світової Війни хутір Гущі відійшов до Липово-Долинського району, Сумської області. На хуторі Гущі всі прізвища були Гуща. Мій дід Сергій був з родини Демида Гущі. Прадід Демид мав п'ять синів: Сергій, Кирило, Федір, Митрофан і Петро. Кожному прадід наділив учасок землі, всі мали своє господарство і жили всі поруч один одного. Коли прийшла совєтська влада їх „розкуркулили” - забрали землю, мого батька арештували і заслали на Сибір на 10 років. Моя сестра Катерина народилася десь 7 чи 8 місяців після батьківського арешту. Мати не отримувала листів від батька, і після трьох років вийшла заміж за Луку Васильовича Гущу. Лука доводився батькові троюрідним братом.

Я вперше побачив батька коли мені було 11 років. До цього часу мати, сестра, я і вітчима жили у батьковій хаті разом з матір'ю батька. Коли батько повернувся з заслання додому, то ми вибралися до хати батька вітчима. І вітчима Лука почав будувати хату на хуторі Бакути, 3 кілометри від хутора Гущі. Родина перейшла до нової хати і в скорому часі почалася війна і вітчима забрали до війська. Під час війни, мати, сестра і я жили дуже бідно. Були дні що не мали хліба і жили лише з огороду. Всіх молодих хлопців забрали до війська, до Червоної Армії.

Під час німецької окупації хлопців і дівчат від 16 років забирали до Німеччини на роботу. Хоч я був малолітній, я працював кур'єром, а в жнива возив бочку води конем для робочих у поле.

В серпні 1943 р. мала бути фронтова битва між німцями і совєтами. Хутір Бакути був під німецькою окупацією а Червона Армія була 7 км по східній частині річки Псьол. Вранці, в неділю, приїхала німецька польова міліція і українська міліція і приказали усім вибратися. І десь за три години, всі, що жили на хуторі, вирушили в дорогу в напрямку міста Гадяч. Мати запрягла коня і погрузила на воза все що ми мали і ми поїхали колоною. Я і ще інші хлопці гнали за обозом коз. Коли настала ніч я голодний заснув на сні у колгоспній stodolі. На другий день вранці зустрів знайомого хлопця, який їхав з батьком і мачухою. Вони запросили мене на сніданок і я добре наївся супу з гарним хлібом. Після сніданку я пішов шукати матір і сестру. Я зустрів своїх родичів Василя і Івана Гупало і від них дізнався, що моя мати і сестра вночі поїхали назад до хутора Бакути. Вони також сказали, що тут є десь мій батько. Я почав шукати свого батька. Батько їхав возом - двоє коней, критий віз, з своєю молодю жінкою Анною та дитиною. Я підійшов до них, батько дав руку прощатися і запитав, де сестра Катерина. Я відповів, що мати і Катерина повернулися вночі назад на хутір. Він спитав чи я також вертаюся, і коли довідався, що я не хочу, то він запропонував мені їхати з дідом Федором Гущею. Дід Федір був батьком мачухи. З дідом Федором їхали моя хрещена мати Марія Митрофанівна Гуща, двоюрідна сестра мого батька, з малою дитиною. Кожний день ми їхали скорим темпом, аж поки не переїхали річку Дніпро коло Каніва. Річку переїхали вночі, бо Червона Армія була близько за нами і можна було чути постріли з гармат. Переїхавши Дніпро, ми залишилися на 10 днів у селі Миронівка. Німецька армія тримала совєтську армію на східньому березі Дніпра. Виїхавши з села Миронівка, ми їхали повз місто Умань до Молдови і аж у Польщу до села Сусідович, поблизу Перемишля. Там нас погрузили на потяг і повезли через Чехословаччину до Австрії до міста Грац. В Граці нас усіх постригли, і зробили дезинфекцію одержі і почали розсилати по різних містах. Ті, що мали великі родини поїхали до міста Філлах, близько італійсько-югославського кордону.

У Філлах мене повели до „Arbeitsamt” (робочого пункту). Там мене узав за руку чоловік з вусами вивів мене з будинку і махнув рукою щоб я йшов за ним. То був селянин-бауер, який мав мале господарство і я там робив два роки з квітня місяця 1944 р. до червня 1946. Частина Австрії, де я жив після війни, була в англійському секторі.

Коли я залишив „бауера” то пішов жити з батьком, мачухою і дідом Федором Гущею. Я знайшов роботу в англійському переходовому таборі „Transit Camp”. Грошової платні спочатку не було, але я міг їсти там два рази в день. Робив з 6-ої ранку до 8-10-ої вечора. Спочатку, я прислужував офіцерам в офіцерській казармі, а пізніше почав робити на кухні: мити посуду та інші роботи. Робив я там до 1949 р., де в серпні місяці я залишив роботу і ми з родиною готувалися до виїзду в Америку. У вересні місяці ми приїхали до міста Зальцбург, де ми довідалися що наш спонсор, фермер з Північної Дакоти, відмовився від нас, і ми мусіли шукати нового спонсера. Таким спонсором став професор Міннесотського Університету Олександр Грановський. З Зальцбург ми поїхали до портового міста Бремергафен і звідти виїхали 18 жовтня, 1949 р. до Америки кораблем *General Howze*. В Нью Йорк ми приїхали 29 жовтня, 1949 р. і в 9:20 ранку я став на Землю Вашингтона. Нас зустріли представники організації ЗУДАК, дали кожному по 10 доларів і квиток на потяг до міста Ст. Полу, штат Міннесота. В Ст. Полі нас зустрів професор Микола Гайдай.

В Ст. Полі робив на різних роботах, а в листопаді 1952 р. пішов до військово-повітряного флоту США (USAF). Служив при війську чотири роки під час Корейської Війни. Служив поза межами Америки, а саме в



Окенауі, Формозі, Японії і Йокагамі. Під час військової служби я закінчив середню освіту, і дістав "High School Diploma". Повернувшись з війська, працював на залізниці в майстерні. Працював у другу зміну і ходив до школи "Business College" і після трьох років закінчив "Business Administration".

Моя дружина Галя, з родини Василя і Євдокії Гупало, народилася в Україні, на хуторі Бакути. З України її вивезли коли їй був тільки один рік. Під час війни її родина жила в Австрії, а у 1948 році виїхала до Бразилії, в місто Ріазу ((Riazu)). Через деякий час переїхали до Акупарана, Парана. Тяжке було диття в Бразилії. В Акупарана жило багато українців. Деякі жили вже багато років в Бразилії і мали свої фруктові сади і плантації кави. Галя ходила до школи, а після школи йшла до матері на роботу помагати перебирати каву. Вся родина хотіла виїхати до Америки. Батько, Василь Гупало, приготував всі потрібні папери до виїзду і звернувся з проханням до односельчанина, який вже жив в Америці, щоб був їхнім спонсором.

В 1959 р. батько отримав листа від Василя Гупало з Бразилії, що вони мають бажання приїхати до Америки. Цю родину я знав ще з хутора Бакути з України. Я, як громадянин Америки, був їхнім спонсором і підписав потрібні документи для їх приїзду. В родині Гупало було два сина - Іван та Михайло і дочка Анна. Я забрав родину Гупало з летовища і там вперше побачив мою майбутню дружину Галю-Анну дочку Василя Гупало. Вона була надзвичайно гарна 17-літня дівчина. В лютому місяці 1960 р., в день мого народження, зібралися родини Гуців і Гупалів. Під час обіду Галя і я дали знати родинам, що ми маємо намір одружитися. Ми назначили день весілля, і я дізнався що Галя є хрещениця мого батька. Коли ми дали знати отцю Уманцеві про наші наміри і сказали, що Галя є хрещениця мого батька то отець Уманець сказав, що він не може нас вінчати без дозволу Владики. Отець Уманець порадив щоб я негайно написав до Владики Мстислава в Консистоцію. За короткий час я дістав з Консистоції дозвіл на шлюб і в травні місяці, 1960 р. Галя і я одружилися.

Без знання англійської мови, Галі було тяжко влаштуватися на роботу. Спочатку вона шила одягу за мінімальну платню, а в 1963 році дістала працю у Вест Паблішінг Компанії. В цій компанії Галя почала працювати в кафетерії, а тоді перейшла на іншу роботу, на другу зміну, у відділ, де друкували книжки. В нашій родині від 1962 року до 1970 року відбулося багато змін. Ми мали двох синів – Віктора (1962) і Андрія (1970). Галю, по родах, прийняли назад до роботи і на більш відповідальну роботу. З опануванням англійської мови, Галя працювала інспектором друкарських плит перед тим, як вони йшли до друку. Це була технічна робота, яка вимагала точности, уважности і масової продукції. В той самий час, ми побудували дві хати, я почав і закінчив школу та практику бути машиніст-механіком. Після народження дітей Галя і я працювали у дві ріжні зміни – я працював у денну зміну, а Галя у другу, вечірню. 1988 рік був дуже важливий рік у нашій родині: Віктор закінчив університет, Андрій закінчив середню освіту і ми побудували і перейшли до нової хати.

На початку 1990 року, Віктор одружився з Лізою Притула і на протязі їхнього подружжя обдарували нас двома внучками – Олександрою (1990) і Стефанією (1993). Тепер ми з Галею приготуємося до спокійного життя на пенсії і благаємо Всевишнього дарувати нам міцного здоров'я і благих літ.

## **BIOGRAPHY OF ALEXANDER AND HALYNA-ANNA HUSHCHA**

*Alexander Hushcha*

I was born in a small farmstead-hamlet Hushcha, of the Hadiackij Region, in the Poltava District. After World War II the hamlet Hushcha became part of the Lypovo-Dolynskij Region, Sumsky District. In the hamlet Hushcha, all last names were Hushcha. My grandfather Serhij was from the family Demyd Hushcha. My great grandfather Demyd had five sons: Serhij, Kyrylo, Fedir, Mytrofan, and Petro. My great-grandfather gave each son land for farming, each of them had his own farm and all sons lived near each other. When the Soviet government came into power, it has taken away the land, arrested my father and sent him to Siberia for 10 years. My sister Kateryna was born about 7 or 8 months after my father's arrest. My mother did not receive any letters from my father and after 3 years she married Luka Vasylevych Hushcha. Luka was my father's third cousin.

I first saw my father when I was 11 years old. Till this time my mother, sister, my stepfather and I lived in my father's house with my father's mother. When my father returned home from Siberia, we moved to my stepfather father's house. Stepfather Luka started to build a house in the hamlet Bakuty, 3 kilometers from the Hushcha hamlet. When we moved to the new house, in a short time, the war started and my stepfather was drafted to the army. During the war, my mother, sister and I lived in poverty. There were days when we did not have bread and we lived from crops of our garden. The Red Army drafted all the young men.

During the German occupation, the Germans took boys and girls from age 16 to Germany to work. Because I was younger, I worked as a messenger and during harvest time I transported water by horse to the workers in the fields.

In August, 1943, there was a front line battle between the Germans and Soviets. The hamlet Bakuty was under German occupation and the Red Army was 7 kilometers east along the river Psol. Early Sunday morning, the German field militia and Ukrainian militia ordered to evacuate. In about 3 hours, all residents of the hamlet have evacuated in the direction of the city Hadiach. My mother harnessed a horse to the wagon and packed all our belongings and we left in a caravan. Other boys and I chased the goats behind the caravan. When night time came, I went to asleep hungry on hay in a collective farm barn. The next morning I met another boy whom I knew, he was traveling with his father and stepmother. They invited me for a breakfast of soup and good bread. After breakfast I went to search for my mother and sister. I met my neighbors Vasyly and Ivan Hupalo and from them I learned that my mother and sister returned to the hamlet Bakuty. They also told me that somewhere nearby is

my father. I started to look for my father. My father was traveling in a covered wagon with two horses with his young wife Anna and child. I went to them and my father shook my hand to say good bye and asked me about my sister Kateryna. I responded that my mother and Kateryna returned in the night to the hamlet Bakuty. He asked if I also plan on returning and when I told him that I did not want to return, he proposed that I should travel with grandfather Fedir Hushcha. Grandfather Fedir was the father of my stepmother. Along with my grandfather Fedir, also traveled my godmother Maria Mytrofanovna Hushcha, my father's cousin, with a small child. Everyday we traveled very quickly until we crossed the Dnipro River near Kaniv. We crossed the river at night because the Red Army was advancing right behind us; we could hear the firing of the artillery. After we crossed the Dnipro River we stayed for 10 days in the village Myronivka. The German army held the Soviet army on the eastern bank of the Dnipro River. After leaving the village Myronivka, we traveled by the city Uman to Moldova and all the way to Poland to the village Sidovych, near the city Peremyshl. There we were placed on a train and transported through Czechoslovakia to Austria, to the city Graz. The Austrians shaved our heads, disinfected our clothes, and started to send us to different locations. Those who had large families, moved to the city Villach, near the Italian-Yugoslavian border.

In Villach, I was sent to a German unemployment agency. There a man with a moustache took me by the hand and waved for me to follow. He was a "bauer" farmer who had a small property and I worked there for 2 years from April 1944 to June 1946. The part of Austria where I lived was in the English Sector.

When I left this farmer, I went to live with my father, stepmother and grandfather Fedir Hushcha. I found a job in the English transit camp. I was not paid at first but I was able to eat twice a day. I worked from 6:00 am to 8:00-10:00 pm. At first I served officers in the officers' barracks. Later I started working in the kitchen washing dishes and other jobs. I worked there till 1949. Around August, I left the job and was preparing to leave with my family to America. In September we arrived to the city Salzburg where we learned that our sponsor, a farmer from North Dakota, changed his mind and we had to find another sponsor. The new sponsor was a professor from the University of Minnesota, Dr. Alexander Hranovsky. From Salzburg we went to the port city of Bremerhaven and from there we left on October 18, 1949 to America on the American transport ship "General Hawse." We arrived in New York on October 29, 1949 at 9:20 a.m. and I stood on the ground of Washington. Representatives of the Ukrainian organization ZUDAK met us, gave us each \$10.00 and a train ticket to St. Paul, Minnesota. Professor Mykola Hajdaj met us in St. Paul.

In St. Paul I worked at various jobs, and in November 1952 I joined the US Air Force. I served 4 years during the Korean War. I served outside of the US boundaries in Okinawa, Formosa, Japan and Yokohama. During my service, I finished high school and got a high school diploma. Returning from the armed services I worked at the railroad tool and die shop. I worked second shift and attended a business college. After 3 years, I finished Business Administration.

My wife Halya-Anna is from the family of Vasyl and Evdokia Hupalo, from the hamlet Bakuty in Ukraine; she was only one years old when they left Ukraine. During the war, her family lived in Austria, but in 1948 they immigrated to Brazil to the city of Riazu. In time they moved to Akuparana, Parana. Life was hard in Brazil. Many Ukrainians lived in Akuparana, and some lived there for a long time; some owned fruit orchards and coffee plantations. Halya went to school during the day and after school she went to work to help her mother sort coffee beans. The whole family wanted to leave Brazil and go to America. Father Vasyl Hupalo prepared all important papers needed for leaving Brazil and wrote to a man that he knew from the villager who lived in the USA who wanted to become their sponsor.

In 1959 we got a letter from Vasyl Hupalo from Brazil that he and his family have a desire to come to America. I, Alexander Hushcha, as a USA citizen, became their sponsor and signed the necessary documents for their arrival. In the Hupalo family there were 2 sons, Ivan and Michael, and a daughter Halya-Anna. I picked up the Hupalo family from the airport and there I saw my future wife Halya-Anna, the daughter of Vasyl Hupalo. She was an extraordinarily beautiful 17 year old girl.

In February, 1960 on the day of my birthday, the families Hupalo and Huscha got together. During dinner, Halya and I told the families that we have the intention to get married. We set the wedding day and I found out that Halya was my father's godchild. When we told Fr. Umanec about our intentions, and told him that Halya is my father's godchild, he said that he cannot marry us without a permission of the bishop. Father Umanec advised me that I immediately write to Bishop Mstyslav in the Consistory. Soon I received the permission from the Consistory to marry and in May 1960 Halya and I were married.

Halya had a difficult time getting a job because she did not speak English. At first she sewed clothes for minimal wage, and then in 1963 she got a job at West Publishing Company. She worked for this company in the cafeteria, and then went to another



job, second shift, where books were published. In our family from 1963 to 1970 there were a lot of changes. Our son Victor was born in 1962 and son Andrij in 1970. After giving birth, Halya went back to work at a more responsible position. Once she learned English, Halya worked as an inspector of publishing sets before they went to press. This was a technical job which required detailed attention and mass production. At the same time, we built two houses. I started and finished school to be a machinist-mechanic. After the birth of our children, Halya and I worked two different shifts. I worked the day shift and Halya the evening shift. 1988 was a very important year in our family. Victor finished college, Andrij finished high school, and we built and moved to a new house.

In 1990 Victor married Lisa Prytula and during their marriage, they gave us two granddaughters, Alexandra – born in 1990 and Stephania - born in 1993. Halya and I are preparing for a quiet retirement and are asking God for good health and many more years.



*Very Rev. Peter Siwko, Alex Hushch, Halya Hushcha, Victor Hushcha, Stephanie Hushcha and Lisa Prytula.  
Отець Прот. Петро Сівко, Олександр Гуща, Галина Гуща, Віктор Гуща, Стефанка Гуща та Ліза Притула.*

**ДАРОХРАНИТЕЛЬНИЦЯ** - 10-го червня, 2005 р., Отець Петро Сівко освятив чудову Дарохранительницю подаровану Церкві Св. Катерини Олександром та Галею Гуща в пам'ять їхнього сина Андрія Гущі який передчасно, в молодому віці, відійшов у вічність 4-го квітня 2004 року. Дарохранительниця була замовлена ще рік тому назад, але тому що її майструють вручну на замовлення, вона щойно червні прибула до Церкви. Дарохранительницею називається ковчег (скринька), більшістю у виді мініатюрної церкви, де зберігаються Святі Дари на випадок причастя хворих та Ранішосвячені Дари підчас тижнів Великого Посту. Вона звичайно знаходиться в алтарі.

**TABERNACLE** – On June 10, 2005, Very Rev. Peter Siwko blessed a very beautiful Tabernacle which was gifted to St. Katherine Church by Alexander and Halya Hushcha in memory of their son Andrew Hushcha, who unexpectedly passed away at a young age on April 4, 2004. The Tabernacle was on order for more than a year, but because it has to be specially hand crafted on order, it arrived at the Church in June 2005. Tabernacle is a small vessel, usually shaped like a miniature church, for keeping Presanctified Gifts, which may be used for communion of the sick or during the weeks of the Great Lent.



***Very Rev. Peter Siwko is blessing the new Censer and new vestments- attending are Subdeacon Victor Hushcha , Halya Hushcha behind the altar boy Nicholas Siwko are attending the ceremony of blessing the new Censer and new subdeacon vestments.***

***На фото: О. Прот. Петро Сівко освячує нову Кадильницю та нові ризи – участь в церемонії освячення цих речей беруть Віктор Гуща, та Галина Гуща (за вівтарним хлопцем Миколою Сівком).***

В неділю, 6-го листопада 2005 р., о. прот. Петро Сівко освятив НОВУ КАДИЛЬНИЦЮ подаровану Церкві Святої Катерини Галею та Олександром Гущею в пам'ять Івана Гупала, брата Галі Гущі, який помер минулого року. В той же самий час отець петро Сівко освятив РИЗУ ДІЯКОНА, призначену для Віктора Гущі (сина Галі та Олександра Гущі), коли він буде висвячений в чин диякона в недалекому майбутньому. ЩИРА ПОДЯКА ГАЛІ ТА ОЛЕКСАНДРУ ГУЩАМ ВІД УСІХ ПАРАФІЯН ЗА ТАКІ ЩЕДРІ ДАРИ ДЛЯ ЦЕРКВИ. НЕХАЙ ЇМ ГОСПОДЬ БОГ ВІДПЛАТИТЬ СТОРИЦЕЮ!

**On Sunday, November 6, 2005, Very Rev. Peter Siwko blessed the NEW CENSER – a gift from Halya and Alex Hushcha in memory of Halya Hushsha's brother Ivan Hupalo, who passed away several months ago. At the same Fr. Peter Siwko blessed the DEACON'S VESTMENTS, which Victor Hushcha (Halya and Alexander Hushcha's son), who will be wearing these vestments after he is ordained as deacon in the near future. HEARTFELT THANKS FROM ALL PARISHIONERS TO HALYA AND ALEXANDER HUSHCHA FOR SUCH BEAUTIFUL AND GENEROUS GIFTS. MAY GOD BLESS THEM AND REPAY THEM A HUNDREDFOLD FOR SUCH GENEROUS GIFTS TO THE CHURCH!**

## ЖИТТЯ

*Михайло КОВАЛЕВСЬКИЙ*



Я народився 27 вересня 1920 року в селі Кіндратівці Дніпропетровської області. Мама казали, що в той час через наше село бігла одна група людей які стріляли, за ними гналася друга група людей які також стріляли. Ішла громадянська війна.

В нашій родині було 6 дівчат і 4 хлопці. Як мені було 6 років я пас гусей на луках коло річки. Семи річним водив коней на добру пашу-траву. Пригадую одного дня перед Паскою я їхав додому. Надходила гроза, коні почали бігти все швидше і швидше. Стало темно. Коні раптом стали, а я чуть не полетів сторч головою. Це було глинище за селом. Селяни заїжджали возами туди, копали глину на будову хат і сараїв. Ледь пригадую весілля в нашій хаті. Женився найстарший брат Олексій. Ми, діти, дивилися на той гармидер з печі поки не поснули. Весною і літом будували-лили з глини хату для брата Олексія і його дружини Марії.

Находила колективізація. Нам треба було зменшувати господарство. Але це не допомогло. Прийшов КОМНЕЗАМ (Комітет Незаможних Селян) начолі з комуністами, присланіми з Харкова. Описали наші більші речі: двигун, молотарку, решетовку (з проса робити пшоно), мельницю, плуги, борони, сівалки. Забрали 4 коней, 3 корів, телят, овець, свиней, курей, зерно в коморі. Нас всіх вигнали з хати. Сусідам наказали не приймати нас в свої хати, бо і їм таке буде. Нас трьох найменших дітей забрала найстарша сестра Катерина. Пізно вночі прийшов її чоловік Григорій. Побачив нас на печі. Питає: „А це що? Щоб зараз не було нікого!“- каже. Сестра одвела нас до сусідів. Через пару днів, якимсь чином, нам дали одну малу хату. Зимою я катався на коньках на річці. Одного дня підхожу до двору, а там повно людей. Один сусід побачив коньки, почав виривати в мене з рук і каже: „Ти вже накатався, хай тепер мої діти посковзаються“. Забрали все, що наші мама не могла сховати, навіть три хлібини на полиці забрали. Всіх нас вигнали і з цієї хати. Я опинився в брата Олексія у новій хаті. Але не на довго. Через декілька днів, пізно вночі, двома підводами ми виїхали з села степовими дорогами. Було ще темно, я побачив вперше багато світла - то було місто Павлоград - велике диво для мене. Заїхали в якийсь двір. Швидко розгрузили майно. Напоїли коней і брат Олексій поїхав назад додому, щоб ще перед ранком добратися додому, щоб сусіди не бачили.

Через пару тижнів прийшли військові і забрали молоду кобилу, потім заарештували тата і 16-ти літнього брата Петра. Через тиждень брата Петра випустили. Погрузилися ми знову, поскладали всі речі, що могли вкласти на воза, і ми поїхали назад в село. Знову я опинився в хаті брата Олексія. На Свят Вечір пізно нас побудили. Прийшли з церкви. Ми сіли за стіл до Святої Вечері. В цю хвилину зайшли тато - їх випустили з тюрми.

Весною, як дороги просохли, ми зупинилися на станції Диконській (Донбас). Дорослі брати своїми возами вивозили з кар`єру білий камінь. Робота була тяжка. Пізніше, продали вози і коні і виїхали в Харків. Літом випало багато дощу. Вода залила городи і деякі хати. Ми переселилися вище в інше село. Тато працювали конюхом, я пішов до школи. Настав 1932 рік. Мама ходили по селах міняти за одягу спочатку зерно, кукурудзу, а потім буряки. Тоді і того не стало. У мами попухли ноги. Раптом приїхала сестра Галя і привезла два мішки хліба. Це нас спасло від голодної смерті. Мама тримала хліб в дерев`яному ящику під замком. Видавала всім по маленькому кусочку вранці і вобід. Весною 1933 року почали рвати кропиву і інше зілля - варили „суп“, почали оживати. Одного дня сестра Соня похвалилася, що вчитель в школі кличе її Ковалівська, а не Ковалевська. Тато дуже зраділи - не пізнають хто ми. Скоро тато прийшли додому дуже стурбовані. Вони побачили чоловіка з нашого села і думали, що він їх пізнав. Невдовзі ми опинилися в містечку Часів Яр, коло міста Артемівська. Тато і тут доглядали коней, я пішов до школи. Їсти було мало, я весь час був голодний. В школі на перерві нам давали мисочку супу. Я випив свій суп і взяв ще одну мисочку. В кінці останньої лекції мене викликав учитель-керівник нашої класи і запитав: -„Чому ти вкрав мисочку супу?“ В сльозах від сорому і обіди я сказав, що я їсти хочу. В кінці розмови вчитель запитав, чи буду я ще красти. Я сказав що ні.

В 5-тій класі я вчився добре, був відмінником. Вчитель співу і малювання намалював мій портрет і повісили його разом з іншими у великій залі. Перед кінцем навчального року будуть видавати нагороди, запрошували батьків. Мама випрала мої штани і сорочку, залатали дірки і мені здавалося, що я виглядав як „нова копійка“.

По закінченні 7-ої класи, тато сказали мені, що їм тяжко утримувати нас двох хлопців і відправили мене до Харкова. Я склав іспити до Технічно-Індустріального технікуму, жив у братів і сестри Катерини - по черзі. На початку навчання мені дали ліжко в студентському гуртожитку на Холодній Горі. В одній половині бараку спало 35-40 хлопців, в другій - стільки ж дівчат. Дали мені стипендію - 32 рублі на місяць. Я міг витратити один рубль на день. Я міг купити один кілограм хліба і сто грам цукру в кіоску напроти гуртожитку. Брав банку кип`ятку, половину хліба і цукру - то була моя вечеря. Решта хліба і цукру - на сніданок на другий день. На другий рік дали мені 64 рублі на місяць стипендії, бо в мене були добрі оцінки з математики, мови і обліку. Стало легше. У вихідні дні їздив до братів або сестри, щоб з`їсти борщу або супу.

Попереднього року я прозівав і не зареєструвався в паспортному відділі. Секретар гуртожитку порадив змінити рік народження з 1920 на 1921 рік. Так я помолодшав на один рік. Літні перерви працював: перший рік згружував з вагонів яблука, сливи, огірки, помідори; другий рік у пекарні; третій рік працював з дітьми на літньому таборі. У вихідні дні їздив з братом у Мерефу. Вчився рахувати на щотах, я ж мав бути бухгалтером.

На третій рік при школі влаштували новорічні танці. Спочатку танцювали всі. Тоді хтось замовив віденський вальс. Вискочили пари заможних дівчат в нових яскравих сукнях, хлопці в нових темних костюмах. Наші бідні з села хлопці і дівчата скупчилися по кутках з заздністю дивились на це все. Я вийшов з залі. Я був діжурним по будинку. Дививсь, щоб якийсь „ворог народу“ не наробив шкоди.

В кінці 4-го року навчання склали іспити, роздали дипломи і призначення на роботу. Мене призначили на роботу в Горловку, Донбас на шахту, але диплому не дали, бо минулого року я позичив гітару для струнного гуртка. Гітару в мене хтось вкрав. Секретар технікуму сказав, щоб я їхав, там в Горлівці знають, що я призначений до них. Я ще мав час і заїхав до батьків в Часів Яр, це по дорозі на роботу. Через пару тижнів я поїхав в Горловку. Відвідав багато канцелярій, але ніхто не знайшов мого призначення на роботу. В розпачі я повернувся до батьків в Часів Яр. Позичив у тата гроші і поїхав у Харків. Пішов у технікум, там нікого немає, літня перерва. Повертаюсь по Сумській вулиці і зустрічаю свого бувшого завідуючого учбовою частиною і розказав йому своє горе. Він тепер працював в заочному відділі інституту харчової промисловості. Він запропонував мені стати студентом вечірніх курсів цього інституту, а він допоможе мені знайти працю в Харкові. За допомогою його брата мене прийняли бухгалтером Харківського Авіаремонтного заводу з найменшою ставкою (зарплатою). Два головні бухгалтера запросили мене до їдальні на перерву. Один з них мав 40 років, другий 30 років, а мені було 20 років. Анекдотами та різними історіями вони вчили мене мудростей життя. Через пару місяців я вислав татові 50 рублів, що я позичив, а ще через декілька місяців попросив брата Івана замовити в майстерні костюм братові Олексієві.

Брат Іван вчився в залізнодорожному технікумі. Одного вихідного дня я зварив 2 яйця, мав хліб з маслом і сів їсти. Раптом Іван заходить в кімнату і кризь сльози каже що він хоче їсти. Я віддав йому все, що було на столі і 10 рублів. Жаль стиснув мені груди. Чому ми такі бідні?

22-го червня 1941 року їду я трамваєм з Харківського Тракторного Заводу додому на квартиру і чую по радіо хтось говорить, що Гітлер напав на Советський Союз. В трамваї стало тихо. То говорив Молотов. В місті стала метушня. Евакуація заводу. Я не розумів куди і чого, і чим виїжджати з Харкова. Німецькі літаки все частіше почали гудіти над головами. В крамницях не стало хліба і інших продуктів. Я поїхав на Донбас до своїх батьків, потім приїхав брат Іван. Ми ходили полем збирали колоски. Крамниці закрили, їсти стало обмаль.

Прийшли німці. Стала нова влада. Тато почули, що вже можна йти додому в своє село. Вирішили, що один з нас піде з татом, а другий залишиться з мамою. Я зголосився йти з татом. Від Костянтиновки до Лозової ми їхали потягом в порожніх товарних вагонах. Від Лозової до свого села йшли пішки. В нашій хаті зберігалось зерно. В одній кімнаті ми почали ремонтувати плиту. Запалили - дим не йде в димар, в хаті повно диму. З горем пополам, дим пішов у комин. А що їсти? В городі паслось 2-ох річне лоша. Сусідки приймак вдарив його молотком по голові, він упав. Зняв шкіру, поділив м'ясо на дві частини. Ми мали що їсти на цілу зиму.

Весною 1942 року я поганяв коней. Боронами волочив рілля для посіву. Після битви під Харковом Советська армія відступила дальше на схід. З колгоспу нас послали, щоб дістати брички і коней. Декілька возів знайшли цілими. Коні за пару тижнів здичавіли. Ми зловили з десяток. Вбитих солдат не бачили, їх підбирали люди з навколишніх сел. По дорозі додому зустріли двох дівчат. Кажуть, що йдуть додому до своєї мами. А може виконують якесь завдання. Підвезли ми їх до нашого села. Одна осталась в нашій хаті. В нас було молоко і хліб з колгоспу. Ранком вони вдвох пішли на захід.

Дороги вже підсохли. Тато дістали воза і 2-х слабих коней, не тих що я зловив. Я поїхав за мамою в Часів Яр. Там коло того будинку, де ми жили, вже стояв віз, нагружений різними хатніми речами. Мама вже заплатили власникові воза різними речами і зерном, що осталось в хаті. Вирішили, хай мама їде з своїм майном на надійному, доглянутому коні, а я ще маю заїхати в Костянтиновку, забрати речі і родину одного односельчанина. То був батько і дочка з 2-х річної дитиною. То була та сама дівчина, котра мені подобалася ще в другій класі. Тепер вона була худя, сердита і весь час сварилася з батьком. Я не прислухався за що вони сварилися. Мені було прикро і жаль їх обох. Їхали помалу, часто зупинялися. Коні ослабли. Зерна для них не було.

З горем пополам на четвертий день дісталися до нашого села. Мама вже два дні були дома. Потім прийшла сестра Галя, а через декілька тижнів пішла назад до Харкова. Приїхав візком на двох великих колесах брат Олексій з дружиною і двома синами Іваном (7 років) і Миколою (5 років). Колгосп забрав зерно. Почався ремонт кімнат. Незабаром прийшла сестра Катерина з дочкою Дунею (Євдокією), їм прибрали бувшу кухню. Згодом прийшов її чоловік Григорій, той, що опівночі вигнав нас, дітей, з своєї хати 1929 році. Через пару тижнів вони знайшли кімнату в районному містечку Юрівці. Там уже працював брат Олексій.

Я працював в колгоспі перше листоноюю. Носив пошту з Юрівки до сільської ради. Потім мене призначили бухгалтером колгоспу. Мені допомагала дочка того чоловіка, що відібрав мої коньки 1929 року. Він уникав зустрічі зі мною. Весь час дивився в землю при зустрічах.

Згодом мене послали на семінар до Павлограда (35 км) вивчати скорочену німецьку бухгалтерію. Після закінчення семінару мене призначили в Юрівку районним бухгалтером. Кожного дня ходив пішки туди і назад.

Підчас Другої Світової Війни я попав до Німеччини. Після закінчення війни я попав до Табору Переміщених Осіб ім. Лисенка в ГанOVERі. В таборі познайомився з Ольгою Петренко, яка емігрувала до США і в скорому часі спонсорувала мене на виїзд до Америки. В скорому часі ми одружилися і оселилися в Сейнт Полі, Міннесота. Брав активну участь в Українській Православній Церкві Святих Володимира і Ольги – був головою, скарбником, секретарем парафіяльної управи. Увесь час співав в Церковному Хорі.

***P.S. Михайло Ковалевський помер 15 травня, 2005 року, тобто перед тим як ця Ювілейна Книга була видана. ВІЧНА ЙОМУ ПАМ'ЯТЬ! Щиро дякуємо за його участь. – Комітет Ювілейної Книги.***

## LIFE

*Michael KOVALEVSKY*

I was born on September 27, 1920 in the village Kindrativka in the Dnipropetrovsk region. My mother said that at that time a group of people ran shooting through our yard and behind them ran another group that was shooting at them. This was the time of the civil war.

There were six girls and four boys in our family. When I was six years old I herded geese on the meadow by the stream. As a seven year old I led horses to the pastures for better grass. I remember how on the day before Easter, I was on my way home, and a storm was approaching. The horses started to run faster and faster, it got dark. The horses suddenly stopped and I almost fell on my head over the horses into a clay pit (the earth around the village was clay). The villagers were coming with their wagons to load clay to make bricks for the construction of homes and barns. I also remember the wedding in our house of my oldest brother Olexsij. We, the younger kids, were watching the festivities from the top of our furnace until we all fell asleep. In the spring and summer, I remember, the family was building a house out of clay for my brother Olexsij and his wife.

Then came the collectivization. We needed to reduce our possessions, but this did not help. A Committee of less well off Farmers (KOMNEZAM), headed by communists from Kharkiv, came and took inventory of all our farm implements: plows, harrows, threshers, engines, mills, sowing-machines, sieves, etc. They took away four horses, three cows, calves, sheep, pigs, chickens and wheat seeds that were in storage. We were all forced to leave our house, and our neighbors were told not to take us in, because the same thing would happen to them. My sister Kateryna took in the three youngest children. Her husband, Hryhorij, came home late at night and saw the three extra children sleeping on top of the furnace and asked, "What's this? Get rid of them immediately!" My sister took us to neighbors and in a few days, somehow, the communists gave our family a small house. In the winter I used to skate on the frozen river. One day I came to my house; in the yard there were many people. A neighbor saw my skates and started to take them away, and said, "You already had your turn. It's time for my children to skate!" Again everything was taken from us, and my mother could not even hide three loaves of bread, they took them too. We were again thrown out of this house and I ended up in my brother Oleksij's new house, but not for long. In a few days, late at night, we left the village in two wagons using field roads. It was still dark, but I saw for the first time a lot of lights, which were coming from the city of Pavlograd, a very impressive sight for me. We drove into someone's yard. Hastily we unloaded our things, fed the horses, and my brother Oleksij returned back home in order to be home when it was still dark, so that the neighbors would not see us. Again soldiers came in a few weeks and took away our horse. Then they arrested my father and my 16-year-old brother, Peter. In a week, Peter was released. After that we packed our things and returned to our village. Again I ended up at my brother Oleksij's house. On Christmas Eve, we the kids, were awakened – the rest of the family came back from church, we sat down to have our holy Christmas Eve meal, and at that time my father entered the house – he was released from the prison.

In the spring when the roads dried, we went to the Donbas railroad station Dykonska. The adult brothers, with their own wagons, were transporting white rock from the quarry. The work was strenuous. Later they sold the wagons and horses, and we left for Kharkiv. In summer, it rained a lot; the water flooded gardens and some houses. We moved to higher ground to another village. My father worked as a horse tender. I attended school. The year was 1932. My mother walked to villages to exchange clothes for grain, corn and beets. Even that did not last long. As a result of near starvation my mother's feet started to swell. Unexpectedly, my sister Halyna came home and brought us two sacks of bread. This saved us from starving to death! My mother kept the bread in a locked wooden box and meted out to everyone a small piece in the morning and then in the evening. In the spring of 1933 we collected nettle weed and other edible greens and cooked soup with that; we began to feel better. One day my sister Sonya bragged that the teacher called her Kovaljvska and not Kovalyvska. My father was very happy that they did not recognize who we were. Soon my father came home troubled. He saw a man from our village and thought he recognized him. Then we left for the small town Chasiv Yar by the city of Artemivsk. Here again father was watching horses and I returned to school. We didn't have a lot to eat and I was always hungry. At school, during recess, they gave us a small bowl of soup and I drank my soup quickly and took another bowl. At the end of the school day, the home - room teacher called me and asked me why I stole a bowl of soup. Tearful from guilt I replied that I was hungry. After some discussion, the teacher asked me if I would continue stealing and I had to promise that I would not.

I was a good student in fifth grade and earned all A's. My voice and art teacher painted my portrait and hung it up with others in the big hall. At the end of the school year there would be an awards ceremony where parents were invited. My mother laundered my trousers and shirt, patched the holes, and to me it seemed that I looked "like a new penny".

After I finished 7<sup>th</sup> grade father told me that it was too hard to feed two sons so they sent me to Kharkiv. I took the entrance exams at the Industrial Technical Institute and for a while I lived with my brothers or my sister Kateryna. At the beginning of my studies I had a cot in the dorm at Kholodnya Hora (area in Kharkiv). About 35-40 boys slept in one half of the room and the girls slept in the other half of the room. I lived off a scholarship of 32 rubles per month. I could spend 1 ruble per day, with which I could buy one kilogram of bread and 100 grams of sugar in the nearby kiosk. I used a jar of hot water, half of my bread and part of sugar for dinner. I saved the other half of my bread for my breakfast the next morning. The next year I received 64 rubles per month because I had good grades in math, language, and accounting. Life was easier for me at that time. During off times I traveled to my brothers and sisters to eat some borscht or soup.

Because I was not able to register for a passport in time, the dorm secretary encouraged me to change my year of birth from 1920 to 1921. I became younger by one year. During summer breaks I worked: the first year I loaded apples, plums, cucumbers, and tomatoes at the railroad; the second year I worked in a bakery and the third year I worked with kids at summer camps. During weekends I traveled with my brother to Merefa. I learned how to calculate on the abacus; after all, I

I was to become a bookkeeper.

At the end of the third year of school, there were New Year school dances. At first everyone danced and then someone requested a Viennese waltz. Girls from well to do families jumped up to the dance floor in their shiny new dresses followed by boys in new dark suits. The poor boys from the villages sat together and watched all this with envy. I left the hall. I was the building caretaker and my assignment was to watch that no "enemies of the nation" would cause any harm.

At the end of the fourth year of schooling, students took exams, received diplomas and work assignments. I was assigned a job in Horlovka in the Donbas mining region, but I did not get my diploma because the year before I borrowed a guitar for a string orchestra, and someone stole that guitar. The secretary of the technical school said that I should go to Horlovka as assigned, they know that I am coming. I still had time and I went to visit my parents in Chasiv Yar which was on the way to work. In a few weeks I went to Horlovka. I visited many offices, but no one could locate my assignment. Disappointed, I returned to my parents. I borrowed some money from my father and left for Kharkiv. I stopped at the technical school; there was no one there because of summer break. As I walked down Sumska Street, I met my former dean of students and told him about my problems. Now he was working in a different school, at the Food Industry Institute, and suggested that I register for the evening program, and he promised to help me find a job in Kharkiv. Shortly, his brother helped me to get a bookkeeper's job at the Kharkiv Aviation-repair factory with a minimum pay. Two head bookkeepers invited me to the dining room for a break. One was 40 years old and the other was 30, while I was only 20. With anecdotes and many stories, they taught me "the facts of life". In a couple of months, I returned my father's 50 rubles which I borrowed before, and in a few months, I asked my brother Ivan to order a suit for my brother Oleksij.

My brother Ivan studied at the Railroad-Transportation Technical Institute. On one of my free days, I cooked 2 eggs, took some bread and butter, and sat down to eat, when suddenly my brother Ivan came into the room. Tearfully he said he was really hungry, so I gave him everything on the table and 10 rubles. I felt a pang of sadness when I asked myself why are we so poor?

On June 22, 1941 I was traveling home to my apartment from the Kharkiv Tractor factory by streetcar, when I heard on the radio that Hitler has invaded the Soviet Union. There was silence in the streetcar, it was Molotov speaking. In the city turmoil started. Evacuation of the factory was ordered. I did not know where, why and how and with what do I evacuate from Kharkiv. We saw many German airplanes above us. The stores did not have any bread or other food. I went to Donbas to my parents and shortly after, my brother Ivan came there. We walked through the fields and collected wheat grains. The stores were closed, food was scarce. The Germans came and a new regime started. My father heard that one could return home to our village. We decided that one of us would go with father and the other would stay with mother. I volunteered to go with my father. From Konstantynovka to Lozova we traveled by train in an empty freight car. From Lozova to my village we walked on foot. In our house we found some seeds and grain. We started to repair the stove in one of the rooms. We ran into problems with the chimney, but we finally fixed it. But what should we eat? A young 2-year-old colt was running in the garden. The neighbor came and hit the colt on the head with a hammer and the colt fell dead. He skinned the colt and divided the meat into two portions, and we had enough to eat for the entire winter.

In the spring of 1942 I lead the horses making the harrows – preparing the land for sowing. After the battle of Kharkiv, the Soviet army retreated to the east. From the collective farm we were sent to get wagons and horses. We were able to find several intact wagons, but in a few weeks the horses had become wild. We caught about 10 wild horses. We did not see any dead soldiers because people from neighboring villages picked them up. On the way home we met two girls who said that they were on their way to their mother, or maybe they were fulfilling some assignment. We drove them to our village, and one stayed at our house. We had some bread and milk from the collective farm, and in the morning both girls left for the west.

The roads were dry. Father took a wagon and two weak old horses, not the ones that I caught. I went to fetch mother at Chasiv Yar. There, by the building where we lived, was a wagon packed with miscellaneous household items. Mother already paid the wagon owner by bartering items and the remaining seeds. We decided that mother would travel with her goods with the best horse and I still had to go to Konstantynovka to pick up several people that lived once in our village - a father and a daughter with a two-year-old child. It was the same girl whom I liked back in second grade. Now she was skinny, mean looking, and argued with her father. I felt bad and sorry for them both. We traveled slowly and stopped often. The horses got weaker because there was no grain to feed them.

Finally we arrived at the village on the fourth day of travel. Mother had arrived two days earlier. Then my sister Halyna came and in a few weeks she returned to Kharkiv. My brother Oleksij arrived with a two-wheel cart and with his wife and two sons, Ivan seven years old and Mykola five. The collective farm took all the grain. The remodeling of the rooms began. Soon my sister Kateryna came with her daughter Dunia (Evdokia), and they stayed in the kitchen. Her husband Hryhorij came soon after, the same one who threw us out at midnight when we were small children in 1929. Within a few weeks they found a small room in the regional town of Yurivka, where my brother Oleksij had a job. I worked on the collective farm first as a postman, carrying the mail from Yurivka to the village office. Then I was assigned to be the bookkeeper of the collective farm. The daughter of the man who took away my ice skates in 1929 helped me with my job. The man avoided looking at me. He kept looking at the ground when we would meet. Later, I was sent to the seminar at Pavlograd, 35 km away, to learn a shortened version of German bookkeeping. After I finished this course, I was assigned to be the main regional bookkeeper in Yurivka. I walked to work everyday.

At the end of World War II I evacuated to Germany. Eventually I lived at the Lyssenko Displaced Persons' Camp in Hannover, Germany. At this camp I met Olga Petrenko, who soon emigrated to USA. She became my sponsor and emigrated to America and soon after we were married and settled in St. Paul, Minnesota. I actively participated in the Saints Volodymyr and Olga Ukrainian Orthodox Church – I was the President of the Parish Council, then the Treasurer, Secretary and Trustee. I also sang in the Church Choir during all these years.

**P.S. Michael Kovalevsky passed away on May 15, 2005 – before this Anniversary Book was published – MEMORY ETERNAL! And we thank him for his input. – Anniversary Book Committee**



***Михайло та Ольга Ковалевські.  
Michael and Olga Kovalevsky.***

## ЖИТТЯ ПРОЖИТИ – НЕ ПОЛЕ ПЕРЕЙТИ

*Ольга Ковалевська, дівоче Петренко*



Olga Kovalevsky  
as "Ostarbeiter"

Родом я з невеликого містечка Лохвиці що на Полтавщині. Була я одною дитиною в сім'ї. Тато був слабкий здоров'ям і тому працював нічним сторожем при магазині, а мати була шкільною кухаркою.

Коли розпочалася війна між Німеччиною і Советами, батька забрали до Червоної Армії, але невдовзі повернули; медична комісія признала його не здатним до військової служби. Коли почалася війна і до міста прийшли німці, тато невдовзі помер.

Одного разу мати послала мене купити в крамниці хліба. Раптом на вулиці з'явилася автомашина з німецькими солдатами. Вони почали хапати молодь і заганяти в

машину. Так гітлерівці набирали "добровільно" робочу силу для Німеччини як "Ост Арбайтерів". Схопили й мене. А мені ж тоді було тільки 15 років. Це вже пізніше німці оправдовувалися тим, що брали на роботу до Німеччини тільки дітей з багатодітних сімей і повнолітніх. Я була ще дитиною і одинокою дочкою у матері-вдови. Але ніхто тим не цікавився.

У Німеччині потрапила я до міста Карльсруге-Дурлах, де до війни виробляли знамениті швейні машини "Зінгер" а з початком війни – бомби і снаряди. Жили ми, дівчата "остовки", на двох поверхах зруйнованого зверху будинку. Холодно. Їжа жаклива. Мила і теплої води не було, клопи вночі просто заїдали. Ні одягу, ні взуття не видавали. Ми обмотувалися шматками, які видавали, щоб протирати верстати та машини. А дерев'яні черевики, що одного разу таки видали, носити було неможливо, колодка незручна, грубо видовбана. Й досі на моїх ногах лишилося багато мозолів та повикручуваних пальців на ногах, а ревматизм нагадує про перебування в "Ост Арбайтерах" щонаочі.

Працювала я дуже тяжко, інколи навіть по 12 годин денно. Коли бомбардували і обстрілювали, нам не було де і сховатися. Моя робота була фарбувати і піднімати та складати тяжкі ящики із снарядами. Жовта фарба сідала на тіло і я вся була жовта від неї. Фарба не змивалася холодною водою. Одного разу покалічилася, випустила ящик з снарядами. Розбило мені ногу до кості. В медичному пункті на ногу мені наклали шви. Під час праці, якщо верстат ламався або ставав, то з'являвся механік-надзиратель і, як правило, бив залізним ключем по голові. Вимагали від мене, як від дорослої, а за роботу взагалі не платили, адже за документами я була неповнолітньою.

Після того, як гітлерівців розбили, я попала до переходового табору з якого всіх відправляли "на родину". Але мій двоюрідний брат Яків Ємець передав мені з сусіднього табору записку, щоб я тікала з свого табору. Ми довідалися, що вже іншого двоюрідного нашого брата Григорія, якого повернули до Советського Союзу, енкаведисти дуже били і відправили у табір на Сибір і в скорому часі він помер. Я до смерті боялася побоїв, тому в призначений час проповзла під колючими дротами огорожі табору (добре, що була тоненька, як лоза!) і опинилася в обіймах Якова, а потім тікали ми з ним разом. Переважно їхали на товарних вагонах, спали де попало. І так добралися аж до Констанц, Німеччина. Там ми зустрілися з багатьма священниками і з владикою Генадієм і його дочкою. Брат почав розшукувати табір звідки в Советський Союз не відправляли. І так ми попали до табору Лисенка в Ганновер.

Там я ходила до школи, я вивчилася на помічницю медсестри. Там я зустріла й свою першу любов і долю Михайла Ковалевського. Він був гарним, діяльним і дуже активним юнаком; був членом молодечої організації СУМУ (Спілка Української Молоді).

Яків, мій двоюрідний брат, поїхав до Америки раніше і через короткий час вислав мені афідавіт (поруку) на виїзд до Америки і я приїхала в США в 1949 році пароплавом в Нью Йорк, а звідти поїхала до Якова в Ньюарк. З Ньюарку Яків і я вислали Михайлові афідавіт на приїзд до Америки. В Америці вінчали нас, в 1950 році, аж три українських священника. Михайло мав гарний голос, все життя співав у різних українських хорах. До Америки він прибув з валізкою, в якій була одна запасна сорочка і ціла купа книжок. Увес час вчився, ходив до університету. В тому ж році ми переїхали до Сейнт Полу. Довго не могли купити власне житло, бо всі гроші витрачали на так звані афідавіти-документи необхідні для виклику родичів чи знайомих до США. Разом з групою активістів, до якої входили священники різної конфесії і багато нових емігрантів, ми з братом спонсорували до Америки 52 українця, в тому числі були родина Вовків, родина Тютюнників, Курилко син і батько, родина Петраш, родина отця Мирошценка, отця Федота Шпаченка та інших.

В 1965 році моя мати змогла приїхати до Америки на відвідини. Вона була щаслива побачити мене, познайомитися із зятем і потішитись маленьким внуком. Мама не погодилась лишитись з нами в Америці, хоч ми її дуже просили. Я також відвідала Україну пізніше, але вже не відчувала себе там як вдома. Особливо гостро усвідомила я що вже маю іншу батьківщину, коли не стало мами.

Ми з Михайлом з самого початку приєдналися до української православної церкви Святих Володимира й Ольги в Сейнт Полі, а згодом разом з громадою будували нову церкву Святої Катерини в Арден Гіллс. Я люблю цю церкву, її прихожан і щиро поважаю отця Петра Сівка. На мою думку, у великій мірі, саме від нього залежить те, що в громаді панує здорова атмосфера, взаємодопомога і відсутність негативізму і пліток. До такої церкви насправді приходим причаститись, послухати Святе Слово, а не тільки дізнатися про новини. Тепер, коли мій чоловік помер, а син Марко має свою родину, церква лишається моїм найулюбленішим місцем куди мене завжди веде моє серце.

## TO LIVE A LIFE IS NOT AS EASY AS TO CROSS A FIELD

**Olga Kovalevsky, maiden name Petrenko**



I was born in a small town called Lohvitsy, which is in the Poltava region. I was the only child in my family. My father was in poor health and because of that worked as a night guard at a store while my mother was a school cook. When World War II started, my father was drafted into the Soviet Army. However, he was dismissed shortly thereafter because the Medical Commission considered him to be unfit for army service. He died shortly after the Germans occupied our town.

Once when my mother sent me to a store to buy some bread, all of a sudden, in the middle of the street, there were vehicles full of German soldiers. They started rounding up young people and forced them into their vehicles. This is how Hitler's army obtained "volunteer" labor force for the Nazi Regime. I too was captured, although I was only fifteen years old at the time. Later, the Germans justified their actions by saying that they picked their labor force from families with many children and that they did not take minors.

However, I was still too young and the only daughter of a widowed mother, but this was of no concern to the Germans. In Germany, I was sent to the town of Karlsruhe-Durloch, where before World War II the famous Singer sewing machines were produced...and after the start of the War – this factory was producing bombs and ammunition. We, girls "Ostarbeiters" lived on the two floors of a building the top floors of which were completely destroyed. It was cold and very frightening. The food was horrible. There was no soap, no hot water, and the bed bugs at night were eating us alive. No clothes or shoes were issued to us and we had to wrap our feet in rags that were used for wiping the machines. At one time we were given wooden shoes - clogs, but they were very uncomfortable because they were poorly carved. They caused calluses, and I think that even now I still have calluses on my feet caused by them. To this day, I have arthritic pain that always reminds me of being an "Ostarbeiter" in Germany.

The work was very hard. We often worked 12-hour shifts. Once I injured my leg and foot because I dropped a box full of shells on my leg, I lost a lot of blood, and the doctor had to use stitches. If a worker's machine happened to break down, the overseer would hit that worker on the head with his heavy set of metal wrenches. They insisted that I perform the work of an adult and have the productivity of an adult, but they did not pay me at all, because my documents stated that I was a minor.

After the defeat of the Hitler's Germany, I was taken to a refugee camp where everybody was supposed to be sent back to the "motherland" (Soviet Union). However, my cousin Yakiv Yemets sent me a note from a nearby refugee camp telling me to run away from this camp. Another cousin of ours, Grigoriy, who was unfortunate enough to be sent back to the Soviet Union, was severely beaten by the NKVD agents and then sent to a prison camp in Siberia. Frightened to death of being physically beaten, I climbed under the barbed wire fence surrounding our refugee camp. I was able to do this easily because I was as thin as a rail. Soon, I was in Yakiv's arms. Together we fled to the city of Constance, Germany, to which we traveled by climbing into freight cars. There we lived in a house where we met several Orthodox clergy who lived there, and among them was Bishop Hennady. My cousin Yakiv was looking for a camp, protected by the authorities, from which people were not forcibly sent back to the Soviet Union. We found a large Displaced Persons' camp in Hanover, Germany, called the Lyssenko Camp. It was named after the Ukrainian composer, because mostly Ukrainians lived there.

While living at the camp, I went to school. Later I took some courses and I became a nurse's aid. In this camp I also met my first love and my future husband, Michael Kovalevsky. He was a handsome, bright, and very active young man, an active member of CYM (Association of Ukrainian Youth).

Yakiv emigrated to the U.S.A. In a short time he sent me an affidavit to come to the U.S.A. In 1949 I came by ship to New York and from there I went to Newark, NJ. Michael and I were married in 1950. Three Ukrainian priests co-celebrated at our wedding. Michael had a very beautiful voice and sang his entire life in various Ukrainian choirs. He came to America with a suitcase in which he had one shirt and the rest of which was filled with books. He studied all the time and attended the University. That same year we moved to Minneapolis. It took us a long time to buy our own home because all our money was spent on the "affidavits" (documents which were necessary for sponsoring people as immigrants to the U.S.A.). Together with a group of people, to which also belonged several priests of various denominations, we sponsored fifty-two Ukrainians to immigrate to America. Among them were the Wolodymyr Wowk family, the Tutunyk Family, Mr. Kurylko and his son Yuriy, the Petrash Family, Fr. Myroshchenko with his family, and Fr. Fedot Shpachenko.

In 1965 my mother able to come to the U.S.A. for a visit. She was happy to see me, to meet her son-in-law, and to spend time with her little grandson. However, she did not want to stay with us and live in America. Later, I had an opportunity to visit Ukraine, but did not feel at home there. I have come to acutely feel that I have a different homeland especially after my mother passed away.

From the very beginning, Michael and I were members of Saints Volodymyr and Olga Ukrainian Orthodox Church in St. Paul, and eventually, along with the rest of the community, we participated in building the new St. Katherine Ukrainian Orthodox Church in Arden Hills, MN. I love this church and its parishioners. And I wholeheartedly respect Very Reverend Father Peter Siwko. In my opinion, it is to a large extent, that thanks to Fr. Peter Siwko's efforts there is a friendly, healthy atmosphere in our parish. People come to Church to hear the Gospel, participate in the Holy Communion, and to cleanse their souls during the Divine Liturgy. My husband Michael passed away several years ago; my son, Marko, has his own family; the church is the favorite and most important place of my life.

## MARY KROPELNICKI

(Life Story of My Mother Mary Kropelnicki as told by Louis Kropelnicki)

Mary was born to Alexander and Marie Slyvka Mickety in Gardenton Manitoba, Canada, on February 12, 1903. She was married to Vasil Kropelnicki at Orleans Minnesota, U.S.A in 1919.

My parents homesteaded and resided on a farm (320 acres) in St. Joseph Township Kittson County Orleans, Minnesota.

In spring of 1935 they moved to a farm at Humboldt, Clow Township, Minnesota. Spring of 1959 moved to Lancaster, Kittson County, Minnesota. In July 1976, after her husband's death, Mary moved to St. Paul, Minnesota, and resided here, with me - Louis, till her death in February, 1993.

Mary Kropelnicki gave birth to 16 sons and 5 daughters, two of these sons died in early childhood.

Sometime during 1978 Mary joined Saints Wolodymyr and Olga Ukrainian Orthodox Church in St. Paul, Minnesota, of which she was a member during her life in St. Paul. I, Louis Kropelnicki, her youngest son, and my family, are also members of the church.

Mary came to the Parish dinners, brought her embroidered Ukrainian pillows for sale at the parish bazaars and was very much liked by parishioners. At her funeral members of her family filled up the Church.



**VASIL AND MARY KROPELNICKI FAMILY.** Left to right – Back row: Paul, John, Steven, Mitch, Matt, Marvin, Alex, Joe, Earl, Raymond, Louis and William; Front row: Nick, Frances, Irene, Mary and Vasil Kropelnicki, Katherine, Lucy, Helen and Felix.

## МЕРІ КРОПЕЛЬНИЦЬКА

(Життя Мері Кропельницької за словами сина Луї Кропельницького)

Мері народилася в родині Александра та Марії Сливків (дівооче прізвище Міцкеті) в Гардентон, Манітоба, Канада, 12 лютого, 1903 р. Вона одружилася з Василем Кропельницьким (народжений в Україні) в Орлеанс, Міннесота, США в 1919 році.

Мої батьки оселилися на фермі (320 акрів) в Сейнт Джозеф Товншип, Кіттсон Каунті, Орлеанс, Міннесота.

Весною 1935 р. вони переїхали на ферму в Гамболдт, Кло Тавншип, Міннесота. На весні 1959 р. вони переїхали до Ланкестер, Кіттсон Каунті, Міннесота. В липні 1976 р. Мері, після смерті чоловіка, переїхала до Сейнт Полу, Міннесота, і жила тут, зі мною, Луї Кропельницьким, аж до її смерті в 1993 році.

Мері Кропельницька народила 16 синів і 5 дочок; два сина померли ще малими дітьми.

Ще в 1978 році Мері стала членкою Української Православної Церкви Святих Володимира і Ольги в Сейнт Полі, Міннесота. Вона була членкою цієї парафії до кінця свого життя. Я, Луї Кропельницький, її наймолодший син, та моя родина, є також членами цієї парафії.

Мері часто приходила на парафіяльні обіди, приносила свої вишивані українські подушки на продаж підчас парафіяльних базарів. Парафіяни її дуже поважали і любили.

Підчас її похорону її родина заповнила всю церкву.

## NINA KUBIK (December 2002)

by Heather Nina KUBIK



Some people are born to face courage. One person that I want to share about is my Grandmother, Nina Kubik. Nina Kubik was born on April 16, 1926 in Ukraine, Soviet Union. She was born shortly after the Soviets had overthrown the Russian Czars. During the 1920's, land was taken away and collective farms were organized. There was a large conflict from Ukrainian landowners. Nina, being a young girl, remembered a time in the middle of the night, a car drove up to her home, her father was arrested and she did not see him for seven years. When she was eight and living in Kharkiv, Ukraine, Josef Stalin's Soviet government allowed seven million of her fellow citizens to die of starvation. Instead of feeding its own people in 1932-1933, the Soviets sold their grain to finance building factories.

On August 19, 1983 a newspaper article written about my Grandmother says, "She has walked among the dead, through the landscape of death that was her homeland during the year of the famine." She remembers, "the valleys near my house, where all you could see were bones and bones of people who have died. My mother traded her wedding ring for three or four loaves of bread. That fed all of us (family of five) for a week," she said. "During the long, cold winter months, flour added to ground up corncobs was sometimes the only food available to her family. When spring came, people perked up. They could then eat dandelions and grass. Chaff, the waste product from wheat, was another substance used to fill growling stomachs."

My Grandmother's difficulties did not end during the famine. The Germans attacked the USSR in operation Barbarossa in a massive invasion in 1941. When Nina was only sixteen, her town was bombed. In one of the bombings, my Grandmother was walking a herd of cows when the bombs struck. She was terrified as she ducked for shelter among the cattle. Her hands never stopped trembling from that day forward.

The Germans then took one teenager from each family back to Germany to work in factories while the men went to the front. Nina was chosen from her family. She was told that this would be for only 6 months. Little did she know that it would be 27 years before she would see her mother and family in Ukraine again."

Nina worked in a shoe factory in Magdeburg, Germany, for about three years until the war ended. During that time, my Grandmother met and dated my Grandfather, Igor Kubik. Since they were foreigners, their life was very difficult. Their living conditions were very harsh. One day my Grandfather was arrested by the Gestapo and was put in a concentration camp. Many



months went by without any word or conditions about Igor. After months of hard living conditions Igor escaped as a prisoner and was put up as a fugitive. One day my Grandparents were trapped in a bomb shelter while bombs were raining down constantly and everyone was hungry and thirsty. My Grandpa volunteered to go out and get water and food. He returned with a few eggs and water, only to be disappointed when opening up the eggs to find some chicks in the shells. During the war, Nina survived air raid after air raid often to find many of her friends dead.

As the war was coming to the end, foreigners were used as human shields as the German armies were retreating from the city. One time, Nina, along with her friend Dusia were used as human shields from attacking allied planes and tanks. Igor and Walter (who later married Dusia) saw the girls in line and found a way to distract the guards and snatched the girls away. They took them to a farm and hid them in the attic of the farmer's house. After the war the Americans liberated the foreigners from their harsh situation.

The war was over and Walter, Dusia, Igor, and Nina moved to the village where Walter was living. They finally had plenty of food and freedom, but not for long. The Americans moved out and the Russians moved in. Things went bad for so called Soviet citizens as they were treated with suspicion and mistrust. The Soviets were now forcing people to go back. One day they were loaded up and sent to a transit camp. The living conditions were unbearable as they were interrogated and threatened to exile to Siberia. So the group of four made plans to escape from camp. After Walter and Igor scouted out possibilities to escape, they decided to bribe certain Soviet soldiers and escape to get to the British zone fifty miles away. During the dead of the night, the four of them broke through a barbed wire fence and headed for the railway station that took them closer to the border under a hail of bullets, but they were determined to get to freedom. They made it to freedom and were in a displaced camp until they were sponsored to come to the United States. They settled in Minnesota.

Now in a free country life would be easier, but all of a sudden, another change for my Grandmother. Her husband died with a heart attack at the age of 42. Now my Grandma Nina had to raise five kids. My Aunt Tania shared the courage that she had to face as a young widow. She now had to go out and get a job to support the family and leave the children. She had limited education and spoke broken English. She worked at a factory and had to leave early in the morning so the children had to get ready for school by themselves and come home to an empty house, which really bothered her. At night she would take the kids to activities. She never complained and tried to make her kids' lives normal. On the weekends she had a lot of people over and her home was a fun place to be. A few years later she was able to get a job cleaning homes and now had more time for the kids that made her happy.

She never backed down from difficult times and was determined that her family was not going to have the difficulties that she had. One of her kids once asked her why she never remarried. She said that she was married to her kids. She was

determined that all her kids got an education. One of her proudest days was when her daughter Lydia graduated from the University of Minnesota. That day my Grandma wore Lydia's graduation robes, because it was like she lived through her kids. She always helped people out in life and gave of herself in serving others. She was a woman who had a great belief in God and lived her life relying on Him everyday.

My Grandma even had courage on the decision of death. When she was 58 years old, my Grandma started having problems with her gums in her mouth. Her dentist could not help the problem, so she went to the Doctor. She was told that she had acute leukemia, a blood related cancer. She was told that if she had a treatment and went to the hospital, she could live longer, but she would be isolated from her family and have a difficult life. She chose to spend time with her family and not take the treatment. During the short time, she was able to share her life with her kids and the dreams she had for them. She chose to die with the warmth of her family and loved ones around her instead of a cold sterile environment in fear. It was a courageous way to die. Just before she died, she told her children not to be afraid and to go on and be courageous.

**NOTE FROM THE ANNIVERSARY BOOK EDITORS: Igor Kubik, Nina's husband carved the Royal Door and some other ornamentation of the Iconostasis of the Saints Volodymyr and Olga Church, which is now at St. Katherine Ukrainian Orthodox Church in Arden Hills, MN.**

## НІНА КУБІК

(Грудень 2002 р.) (переклад)

Гезер Ніна КУБІК

Деякі люди народжуються наповнені відвагою. Однією такою людиною була моя бабуся, Ніна Кубік, і я хочу поділитися з вами описом її життя. Ніна Кубік народилася 16-го квітня 1926 року в Україні, в Советському Союзі. Вона народилася декілька років після того коли Совети розвалили російський царизм. В 1920-их роках земля була забрана у людей і натомість були організовані колхозы. Це викликало величезний конфлікт поміж владою і українськими землевласниками. Ніна, коли вона була ще невеликою дівчинкою, пам'ятає коли раптом посеред ночі автомашина під'їхала до їхньої хати і її батько був заарештований – вона не бачила його наступних сім років. Коли їй було вісім років і вони жили в Харкові, Україна, Советський режим Йосифа Сталіна прирік на смерть від голоду сім мільйонів своїх горожан. Замість того щоб проговорувати своїх власних людей в 1932-1933 роках, Совети продавали зерно для того щоб фінансувати будівлю заводів.

19-го серпня, 1983 року, в статті надрукованій в газеті про мою бабуся було написано: “Вона ходила поміж трупами людей, через ландшафт смерті, який був її батьківщиною підчас років голодовки.” Вона пам'ятає “долини коло їхнього дому, де було видно кістяки і кістки людей, які повмирали. Моя мати проміняла свою обручку за три чи чотири хлібини. Це проговорувало усіх нас (родину п'ятьох) цілий тиждень,” розповідала Ніна. “Підчас довгих і холодних зимніх місяців борошно додане до перемелених кукурудзяних качанів часом було все, чим родина харчувалася. Коли настала весна, люди повеселішали. Тоді вони могли їсти кулябаби та траву. Полова, відходи з пшениці, була ще однією речовиною, якою ми наповнювали наші бурлячі шлунки.”

Труднощі в житті моєї бабусі не закінчилися цим голодуванням. Німці атакували СРСР т. зв. планом наступу під назвою Барбароса - масовою інвазією в 1941 році. Коли Ніні було тільки шістьнадцять років, місто де вона жила бомбардували. Під час одного бомбардування, вона саме гнала стадо корів на пасовище, коли саме почали падати бомби. Вона дуже перестрашилась і щоб захиститися від бомб сховалася поміж худобою. Від того часу, її руки не переставали труситися усе її життя.

Німці почали забирати одного підлітка з кожної родини і посилали їх на роботу на заводах в Німеччині, в той час як німецькі чоловіки воювали на фронті. Ніну вибрали з її родини. Їй сказали, що це буде тільки на шість місяців. Насправді ж вона не знала, що пройде аж 27 років поки вона знову побачить свою матір та родину в Україні.

Ніна працювала на фабриці в Магдебурзі (Німеччина), де виробляли взуття приблизно три роки, аж поки закінчилася війна. В цей час вона зустріла і познайомилася з моїм дідусем, Ігорем Кубіком. Тому що вони були чужинцями, їхнє життя було дуже трудне. Життєві умови були дуже тяжкі. Одного дня мого дідуся заарештувало Гестапо і його посадили в концентраційний табір. Багато місяців пройшло без ніяких вісток про Ігоря. Після декількох місяців життя в дуже тяжких життєвих умовах, Ігор утік з полону і тепер він зробився втікачем. Одного разу мої бабуся і дідусь потрапили в сховище від бомб, а бомби увесь час падали навкруги, і всі люди в бомбосховищі були голодні і не мали води. Мій дідусь зголосився піти на пошуки води та їжі. Він повернувся з невеликою кількістю яєць та з водою – все було б добре, але коли вони розбили яєчка, вони не могли їх їсти, бо там були циплятка. Під час війни, Ніна вижила після усіх бомбардувань, в той час, як багато з її приятелів загинуло.

Коли кінчалася війна, чужинців вживали як захистний бар'єр з живих людей, коли німецька армія відступала з міста. Одного разу, Ніну та її приятельку Дусю, німці також заставили бути людською заслоною проти атакуючих літаків і танків наступаючих альянтів. Ігор і Волтер (який пізніше одружився з Дусею) побачили їх на фронті і їм якось удалося відвернути увагу наглядців, викрасти дівчат і забрати їх геть. Тоді вони забрали їх до одного фермера і заховали їх на горищі. Після закінчення війни, американці визволили чужинців з їхнього трудного становища.

Отже, війна закінчилась, і Волтер та Дуся, Ігор та Ніна, переселились в село, де жив Волтер. Нарешті вони мали досить їжі і волю, але не надовго. Американці відійшли з цієї місцевості, а їх замінили Совети – Росіяни. Настали дуже тяжкі часи для так званих советських приналежних, бо їм недовіряли і влада відносилась до них з підозрою. Тепер совети почали насильно примушувати людей повертатись. Одного разу їх усіх посадили на вантажну машину і відправили в перехідний табір. Умови життя в таборі були незносні, бо їх допитували і погрожували вислати на Сибір. Отже, ця група чотирьох запланувала утікати з того табору. Волтер та Ігор вивчили можливості втечі з табору і вирішили підкупити деяких советських солдат, а тоді утікати в Англійську зону, яка була якихось п'ятдесят миль від табору. Вночі, ця четвірка пробралася через забор з колючого дроту і направились на залізничну станцію, яка була поблизу кордону. Тут вони підкупили іншого вартового і опівночі почали переходити через кордон – на них летіли кулі, але вони рішуче хотіли жити в свободі. Їм це удалося і їх пізніше поселили в табори для переміщених осіб (DP – Displaced Persons), де вони перебували аж доки дісталися до Сполучених Штатів Америки і поселились в Штати Мінесота.

Отже тепер, у вільній країні життя було б легшим, коли раптом, ще одна недобра зміна для моєї бабусі. Її чоловік, Ігор, раптово помер від серцевої атаки, коли йому було тільки 42 роки. Тепер моя бабуся залишилася сама виховувати п'ятерох дітей. Вона мусіла поступити на роботу щоб утримувати свою родину, а дітей залишати самих. Моя тітка Таня розповіла мені про велику відвагу, яку Ніна мусіла мати, як молода вдова. Ніна не мала високої освіти і її англійська мова була ламаною. Вона працювала на фабриці і мусіла їхати на працю дуже рано вранці, отже діти були змушені збиратися в школу самі і приходити додому із школи в пусту хату. Ніна дуже переймалася цим. Увечорі вона возила дітей на різні позашкільні події та діяльності. Вона ніколи не нарікала і старалася зробити життя її дітей якнайнормальнішим. В суботу та неділю її відвідувало багато людей і її дім був завжди дуже прийнятним для всіх. Декілька років пізніше їй удалося дістати роботу прибиральщиці домів, і тепер вона мала більше часу для дітей – вона дуже тішилася цим.

Вона ніколи не відрікалася від тяжких завдань і була повна рішучості по відношенню до своєї родини, стараючись забезпечити їх від такого трудного життя, яке вона сама мала. Одне з її дітей запитало чому вона ніколи не одружилася знову. Вона відповіла, що вона була одружена до своїх дітей. Вона вирішила, що усі її діти мусіли мати якусь освіту. Її найщасливіший день городости був той, в який її донька, Ліда, закінчила і дістала диплом Міннесотського Університету. В цей день, моя бабуся цілий день носила Лідину мантию (яку в США надають градуанти в день офіційного закінчення університету і одержання дипломів), бо вона ніби жила своїми дітьми. Вона завжди допомагала людям в житті і віддавала себе допомозі іншим. Вона була жінкою з сильною вірою в Бога і жила своє життя надіючись на Нього кожен день.

Моя бабуся також мала відвагу у вирішенні смерті. Коли їй було 58 років, у неї почалися проблеми з її деснами. Її дентист не міг допомогти їй і порадив звернутися до лікаря. Лікар сказав їй, що вона хвора на левкемію, тобто рак крові. Їй сказали, що якщо вона піде в шпиталь, де її будуть лікувати, вона проживе довше, але вона буде ізольована від родини і буде мати тяжке життя. Якщо ж вона вирішить не лікуватися, то вона проживе дуже недовго. Вона вирішила не лікуватися а провести останні дні свого життя з своїми дітьми та родиною і жити своїми мріями про них. Вона вирішила померти в теплому оточенні своєї родини наповненою та друзів, а не в стерильному оточенні шпитальному страхом. Це було дуже відважне рішення про смерть. Напередодні смерті вона сказала своїм дітям ніколи не боятися нічого і завжди бути відважними в житті.

**ПОЯСНЕННЯ ВІД РЕДАКТОРІВ ЮВІЛЕЙНОЇ КНИГИ: Ігор Квб'юк вирізьбив Царські Ворота та деякі інші оздобу Іконостасу бувшої Української Православної Церкви Святих Володимира і Ольги. Цей Іконостас був збережений і тепер він прикрашає нашу нову Українську Православну Церкву Святої Катерини в Арден Гіллс, Міннесота.**



## ПРОТОЄРЕЙ о. МИХАЙЛО КУДАНОВИЧ



Михайло Куданович народився 13-го жовтня 1917 року в Україні. Родина Кудановичів мала п'ятеро синів. Окрім Михайла було ще четверо братів – Борис, Антон, Олександр та Генадій. Свою середню освіту здобув при семінарії будучи два роки в науці попереду своїх товаришів. Через втрату своїх батьків мусів залишити навчання в семінарії й перейти до технічної школи, в котрій і навчався чотири роки. У 1939 році потрапив у німецький полон з польською армією, і як польський полонений був перевезений до Німеччини. У Німеччині, під час Другої Світової Війни познайомився з пані добродійкою Галиною, де взаємна допомога один одному привела до щирої дружби та зразкового подружжя. Вінчав їх, в 1945 році, отець Степан Білак. В 1947 році нове подружжя Кудановичів виїхали до Бразилії й оселилися на передмісті Сан Пауло. По приїзді до Бразилії Михайло Куданович включився до громадської роботи при парафії а в 1952 році, М. Куданович став основоположником славного братства св. Архистратига Михайла, котре організувало й побудувало нову церкву св. Володимира. В 1954 році, отець Михайло прийняв сан священства і став настоятелем тої ж парафії Св. Володимира. Висвятив його Митрополит Іоан Теодорович на фундаменті тоді ще незакінченої церкви.

В 1960 році, о. Михайло з дружиною Галиною та синами Ігорем та Мироном приїхали до Америки з надією вилікувати тут свою улюблену доньку Ірину, вони перше замешкали в Детройті. В Америці у них народився ще один син Іван. Від 1961 до 1964 року був настоятелем Церкви Св. Покрови в Філадельфії. У 1964 році отець Михайло перебрав парафію Святих Володимира і Ольги в Сейнт Полі, Міннесота. Від 1969 до 1974 року знову перебували на сході в Рочестері, Нью Йорк, при парафії Св. Покрови. І від 1974 до 1983 року був настоятелем Парафії Св. Михайла в Міннеаполісі, Міннесота.

*(За брошурою Церкви Св. Михайла в Міннеаполісі, "Відхід Протоєрея о. Михайла Кудановича на Емеритур")*

\*\*\*\*\*

## VERY REV. FATHER MICHAEL KUDANOVYCH



Fr. Michael Kudanovych was born on October 13, 1917, in Ukraine. The Kudanovych family had five sons - in addition to Fr. Michael, there were Borys, Anton, Oleksander, and Henadij. He pursued secondary education at the seminary, being there two years ahead of his peers. Due to the loss of both of parents, however, he had to stop his studies at the seminary and entered a technical institute which he attended for four years. In 1939, when the Polish army in which he served has been defeated, he was taken by the Germans as prisoner of war. While living in Germany during World War II, he met his future wife, pani-matka Halyna. Their mutual assistance to one another led to a cordial friendship and exemplary marriage. They were married in 1945 by Fr. Stepan Bilak. In 1947, the newlyweds moved to Brazil, and after settling in the suburbs of San Paulo, Michael Kudanovych became active in the Orthodox church, as well as the Ukrainian community. In 1952, he became a founding member of the famous Bratstvo (Brotherhood), named after Archangel Michael, which organized the building of the church of St. Volodymyr. In 1954, he was ordained into the priesthood by the Metropolitan Ioan Teodorovych, and became priest of the St. Volodymyr parish.

In 1960, Fr. Michael, with his wife Halyna, and sons Ihor and Myron, came to USA, with hope of getting medical treatment for their beloved daughter Iryna. They first settled in Detroit. From 1961 to 1964, he served as priest at St. Pokrova parish in Philadelphia. Then, in 1964, Fr. Michael began his service at St. Pokrova parish in Detroit. In United States, another son, Ivan, was born. However, after the death of their daughter Iryna, Fr. Michael with his family moved to Saints Volodymyr and Olga parish in St. Paul, Minnesota. From 1969 to 1974, they again moved East to Rochester, NY, where he served at the St. Pokrova parish. Then, from 1974 until 1983, Fr. Michael was the priest at St. Michael's parish in Minneapolis, Minnesota.

*(From the brochure of St. Michael's Church in Minneapolis, "Fr. Michael Kudanovych Retirement")*

## ВШАНУВАННЯ О. МИХАЙЛА КУДАНОВИЧА З НАГОДИ ВІДХОДУ НА ЕМЕРИТУРУ

У своєму житті о. прот. М. Кудановичеві довелося пройти чимало болючих та прикрих моментів у винограднику Божому та суспільно-громадській праці. Однак, на тому тернистому шляху були взнесені і радісні хвилини у праці для добра і розвитку нашої Української Автокефальної Православної Церкви та многотраждального українського народу. Вся та праця і діяльність випливали з серця, наповненого безмежною любов'ю і жертвенністю, а людина з такою любов'ю повністю заслуговує на назву повновартісної людини-християнина.

За ту любов до своєї Української Православної Церкви і свого народу на о. М. Кудановича немало дивився польський уряд. І тільки завдяки вибуху війни Німеччини з Польщею він оминув заарештування і непердбачених наслідків. Нестало Польщі, і українські західні землі опинилися під большевицькою окупацією. В той час Михайло Куданович опинився в Кракові. Тривожний це був час, бо зближався день вибуху Другої Світової – 22 червня 1941 року, який започаткував грізну боротьбу європейських держав, а згодом і Америки за краще завтра для людства.

Закінчилась 4-річна світова війна, але не принесла вона нічого кращого для знедолених народів. Почали сунутися на Захід незчисленні валки втікачів від московсько-комуністичного "блага". З тяжкими переболями М. Куданович опинився в таборі втікачів у Німеччині, де віддано працював на церковній суспільно-громадській ниві. В 1947 році він емігрував до Бразилії вже зі своєю дружиною Галиною й поселився в Каetano до Сул, Сан Павло.

На новому поселенні М. Куданович не складав рук, а включився в активну й енергійну релігійну і національно-громадську працю. В 1952 році відбулося у хаті м. Кудановича організаційне зібрання, на котрому зорганізовано Братство Св. Арх. Михайла, завданням якого було знайти та закупити землю для побудови православного храму. Уже в 1953 році знайдено землю і набуто право будувати Церкву. Церковний терен був посвячений і почалася жвава праця та збирання фондів на будову храму. Цю збірку започаткував М. Куданович князівським даром, як на ті часи. В сумі 56000 круйзерів, або 1,200 доларів. Грошові пожертви напливали й зростає ентузіазм, а ще більше піднесло братчиків на душі, коли вони дістали вістку про приїзд до Бразилії Митрополита нашої церкви Іоанна. З прибуттям Владики до Каetano до Сул відбулася архиєрейська Служба Божа. Це була пропам'ятна Служба для М. Кудановича, бо в той день він пішов за голосом Ісуса Христа – "іди за мною", прийнявши з рук великого Божого угодника Митрополита Іоанна душпастирські свячення в сан диякона, а за тиждень – священника. Здійснилося його бажання, яке мало статися на Покрову в 1947 році, але через виїзд в червні до Бразилії не сталося так, як бажалось.

1956 рік був радісним роком, бо вде пишалася своєю красою викінчена церква св. Володимира в Сан Каetano до Сул і завершено цю величаву подію тим, що і вулиця була названа українською.

Отець Михайло Куданович всеціло віддав себе праці, як голова Парафіяльної Управи, Управи Братства та заступника голови Генерельного Церковного Управління УА ПЦ у Бразилії. Однак, навістила його турбота у зв'язку з хворобою його улюбленої донечки Ірини.

В надії на вилікування донечки, о. прот. М. Куданович в 1960 році з дружиною Галиною, синами Ігорем, Іваном та Мироном, перезелився до ЗСА, оселившись в Дітройті. Був настоятелем парафії в Дітройті та інших парафіях, де заходила конечна потреба душпастиря. Після смерті донечки в 1966 році обійняв парафію свв. Володимира і Ольги в Сейнт Пол, Міннесота, а відтак став настоятелем парафії св. Архистратига Михайла в Міннеаполісі в 1974 році і був ним до кінця 1983 року, коли з різних причин подався на пенсію на 66-му році свого життя. Тоді парафія втратила одного з найкращих і ділових настоятелів.

Крім своїх душпастирських обов'язків, о. прот. М. Куданович знаходив час і на громадську працю. Всеціло й гармонійно співпрацював з учителями Української Парафіяльної Школи, не згадуючи вже його батьківського відношення до учнів, за що учні любили та безмежно поважали його, як настоятеля і вчителя релігії. Немало свого часу присвятив о. прот. М. Куданович для оформлення і зредагування "Пропам'ятної Книги" з нагоди 50-ліття існування парафії св. Арх. Михайла в Міннеаполісі. За цю гарну працю парафія отримала з Консисторії похвальний лист.

Щоб підкреслити великі заслуги М. Кудановича для нашої парафії, котру він поставив високо, гідно визовуючи дітей у релігійному і національному дусі, відбулася в парафії гарна імпреза: стараннями культурно-освітнього референта Парафіяльної Управи Олександра Полеця та директорки школи Валентини Ярр і парафіян, які пам'ятаючи слова Святого Писання, що добрий робітник гідний своєї заплати" – влаштовано в неділю, 29-го січня ц.р., святочне прийняття – обід. В цей день Літургію правив сам о. прот. М. Куданович у переповненій парафіянами та приятелями церкві. на обличчях присутніх променіла радість і відчувалося вдовolenня. Що знову мали нагоду почути Службу Божу з уст улюбленого душпастиря, який, на жаль, як сказано, йде на пенсію.

Після Літургії вдячний Молебень відправили отці Микола Метулинський, Микола Годинський та Степан Репа і протодиякон Юрій Корсунь. Після церковних відправ відбулося багатолюдне прийняття-обід в аудиторії парафії. За головним столом сиділи о. прот. М. Куданович з паніматкою Галиною, синами – Ігорем, Іваном; отці Микола Метулинський, Микола Годинський з паніматкою, та паніматка Ольга Антохій, Галина Левицька і Ольга Бутків.

Обід почався молитвою; після молитви піднесено тост зі співом многоліття. Після обіду привітання склали: голова Парафіяльної Управи М. Каркоць, директорка Української Православної Школи Валентина Ярр, яка яскраво підкреслила великий вклад о. прот. М. Кудановича у виховання наших дітей в релігійному і національному дусі та гармонійну співпрацю з учителями. Від Української Православної Ліги промовляв М. Сімон; від Братства – В. Павлюк; від Українських Ветеранів – П. Шайда; від парафії свв. Володимира і Ольги в Сейнт Пол – М. Ковалевський. Крім того, зворушливо привітала від абсольтентів нашої школи з 1982 Зіна Полець; від теперішніх учнів – Христіна Танасійчук; від церковного хору А. Гноєвий. Теплим словом привітала отця-душпастиря п-і Костюк, яка прибула на цю урочистість з шпиталю на візочку.

Отець Годинський, складаючи привіт, дивувався, що ще в такому відносно молодому віці о. М. Куданович подався на пенсію, але висловив віру, що підлікувавши своє здоров'я, о. прот. М. Куданович знову повернеться до своїх душпастирських обов'язків. Потім учні старших клас школи гарно проспівали три пісні; добре деклямував учень Павлусь Правдюк; був сольовий виступ Зої Семенець при акомпаньяменті Олега Левицького. Привіти і мистецькі виступи присутні прийняли гучними оплесками, а ще сильнішими – самого отця М. Кудановича, коли його обдаровано гарними подарунками – дарами любови.

В своєму слові до зібраних на кінці прийняття о. прот. М. Куданович висловив сердечну подяку всім присутнім за привіти і щедрі подарунки й молив Господа Бога, щоб і далі ця парафія високо несла слово Господнє і виховувала молоде покоління в релігійному і національному дусі.

Прийняття закінчено молитвою, яку провів о. прот. М. Куданович, а всі присутні разом з хором відспівали многоліття. Багато з присутніх приступали до Всечесного о. прот. М. Кудановича і складали особисто йому найкращі побажання.

*П. Вітрик – "Свобода", п'ятниця, 24-го лютого 1984 р.*

## FAMILY HISTORY OF THE MEDJANYK FAMILY

*Sharon Medjanyk*



*Ivan and Maria Medjanyk*

Ivan Medjanyk, son of Joseph and Palazhka Medjanyk, was born on August 7, 1916 in Kharkiv, Ukraine. He had two sisters.

Maria Hrychenko, daughter of Michael and Olga Hrychenko, was born on December 2, 1916 in Kharkiv, Ukraine. Ivan and Maria married sometime in 1941 or early 1942. Due to the war going on marriage records were destroyed and we are unable to figure out the exact date. In 1943 Ivan and Maria decided to leave Ukraine and start a new and hopefully better life elsewhere. They left their families behind with their baby son Michael, born November 10, 1942, and Maria pregnant. On their journey they were captured and placed in a work camp in Munich, Germany. Their second son, John Wolodymyr, was born in this work camp on February 7, 1944. They remained here until they migrated to the United States. They arrived in the United States October 29, 1949.

They started their lives in America on a farm in Walterboro, South Carolina. Ivan worked very hard here cleaning land of trees and brush for the landowner. Their third son Tony Medjanyk was born here on August 17, 1950. In late 1950, after hearing from friends in Minnesota of plenty of good job opportunities and a climate much like that of Ukraine, the family packed up all of their belongings they could carry and took a bus to St. Paul, Minnesota. They settled in a small house not far from the Mississippi River and near downtown St. Paul, with a Ukrainian family that sponsored them. Ivan took a job with the Burlington Northern Railway. Maria was a busy mom and homemaker to her three sons. They joined Saints Volodymyr and Olga Ukrainian Orthodox Church when it was located at a rented Church off Robert Street in St. Paul. Sons Michael and John attended Ukrainian school on Saturdays at the Ukrainian Center in St. Paul. Maria cooked regularly and baked many Paskas for church. She also did much embroidery for the church. Ivan and his sons worked hard keeping up the priest homes and church buildings.

In 1956 they purchased their home on Morton St. in St. Paul, Ivan continued to work for the Burlington Northern Railroad. Ivan and Maria retired here and it remained Maria's home.

Michael married Judy Campbell on May 8, 1960. Father Umanec performed the ceremony at Sts. Volodymyr and Olga Church on Victoria and Portland. They had two children, their son Michael Joseph and daughter Julie Marie. They were both baptized by Father Umanec. Michael attended church school.

John married Sharon Steltenpohl on July 3, 1981. Father Metulynsky performed the ceremony. They have four children. Billy Medjanyk, Daniel Medjanyk, Paul Steltenpohl and Lisa (Steltenpohl) Gillstrom from previous marriages. Billy and Daniel were baptized and attended church school at Sts. Volodymyr and Olga in St. Paul. Billy, Daniel and Lisa continue to help at Church dinners and Festival of Nations fund raising for St. Katherine Ukrainian Orthodox Church in Arden Hills, MN. Paul and his family visit the church when they come to visit from central Wisconsin.



Tony married Mary Jo on June 12, 1982. Father Metulynsky performed the ceremony. They have three daughters Kira, Rebecca, and Larissa. All baptized at St. Volodymyr and Olga Ukrainian Orthodox Church in St. Paul.

Ivan and Maria attended church regularly with their children, all of their lives. Ivan Medjanyk passed away on March 12, 2002. he was laid to rest by Very Rev. Peter Siwko. Ivan and Maria's oldest son Michael passed away on October 26, 2002. Maria attends church and parish functions accompanied by her son John and his wife Sharon. John and his father always worked hard cleaning and making repairs to the church and priest's home in St. Paul. John continues to work very hard in the kitchen at St. Katherine Ukrainian Orthodox Church. He has also been an active participant in the Easter services. He has been one of the men who carry the shroud every year for well over twenty years. Sharon has been an active participant in the church since she married John in 1983. She works hard in the kitchen each Sunday and extra hard for special functions at St. Katherine's and other Ukrainian church sponsored functions. Sharon has been co-chair of the St. Katherine Orthodox Sisterhood for many years and a member of Parish Council.

**ДАРУНОК КУПЕЛІ ДЛЯ ХРЕЩЕННЯ  
ТА УРНИ ДЛЯ СВЯЧЕНОЇ ВОДИ  
ВІД РОДИНИ МЕДЯНИК**

**GIFT OF BAPTISMAL FONT  
AND URN FOR THE HOLY WATER  
BY THE MEDJANYK FAMILY**



ВЕЛИЧЕЗНА ПОДЯКА ВІД ПАРАФІЯН, ПАРАФІЯЛЬНОЇ УПРАВИ ТА ОТЦЯ ПЕТРА СІВКА ПАНСТВУ МЕДЯНИКАМ ЗА ДАРУНОК ЧУДОВОЇ МІДНО-ЗОЛОТОГО КОЛЬОРУ МЕТАЛЕВОЇ КУПЕЛІ ДЛЯ ХРЕЩЕННЯ ТА УРНИ ДЛЯ СВЯЧЕНОЇ ВОДИ. ЦЕЙ ДАРУНОК ПАНСТВО МЕДЯНКИ ПОДАРУВАЛИ “НА ВІЧНУ ПАМ’ЯТЬ ПРО ІВАНА, МАРІЮ, ТА МИХАЙЛА МЕДЯНИКІВ.” Нехай Господь Бог благословить усю родину Медяників за такий щедрий дарунок для Церкви Святої Катерини!

Травень 2009 року

GREAT BIG THANKS FROM PARISHIONERS, THE PARISH COUNCIL AND FROM FR. PETER SIWKO TO THE MEDJANYK FAMILY FOR THE WONDERFUL COPPER-AND-GOLD COLOR METAL BAPTISMAL FONT AND HOLY WATER URN. THIS URN IS A “GIFT OF THE MEDJANYK FAMILY IN LOVING MEMORY OF IVAN, MARIA AND MICHAEL MEDJANYK.” May God bless the entire Medjanyk Family for this generous gift to St. Katherine Church.

May 2009

## БІОГРАФІЯ О. ПРОТОПРЕСВІТЕРА МИКОЛИ МЕТУЛИНСЬКОГО

*Записала Ванда Багмет з рукопису і слів Ольги Денисенко-Метулинської*

Протопресвітер Микола Метулинський народився 19-го грудня 1919 р. в містечку Тетіїв на Київщині в побожній українській родині Спиридона і Марфи Метулинських. У них було три сина Микола найстарший, брат Федір середній і наймолодший Віталій.

У 1932-33 році родина пережила голодовку влаштовану родянським урядом з Москви, щоб знищити українське селянство і інтелігенцію. Кілька членів родини вмерли з голоду - дідусь, бабця, тітка і діти тітки.

Отець Микола скінчив Тетіївську середню школу-десятирічку. Тоді наука перервалася, батька арештували і вивезли в невідоме, а родина була на списку «ворогів народу». В той самий час, родина Матушки Маргаріти Дітке була переслідувана радянською владою і п'ять членів її родини були репресировані і вислані.

Виїхати або дістати роботу, у той час, було неможливо. З Божою поміччю і добрими людьми, Миколі вдалося дістати квиток і виїхати з Тетіїва. Маючи з собою документи, йому пощастило бути прийнятим в учительський інститут в місті Умань. В близькому селі Собківка він учителював 3 роки в неповній середній школі.



Далі Друга Світова Війна, мобілізація до війська; попадає до німецького полону. В 1942 році Микола втікає з полону і вертається додому в Тетіїв в поганому фізичному стані і переховується у своєї матері. У 1943 році Микола познайомився з Маргарітою Дітке, а одружився восени 1943 року. В Україні Маргаріта мала призначення учителювати в середній школі, але війна все перебила. 1-го січня 1944 року вся родина втікає з дому на захід; і після трьох місяців, добирається до Німеччини в Нюренберг. В Німеччині аж до закінчення війни, отець працює на очищеннях розбомбованих будинків, а його дружина Маргаріта працює на фабриці шиття. В серпні місяці 1944 року народився син Микола в місті Вайсенбург, Баварія. А 1946 році народилася донька Ольга.

По закінченні війни, підчас насильної репатриації, брата Федора вивезли до Советського Союзу, засудили на примусові роботи і був тільки звільнений після смерті Сталіна. В Німеччині отець учителював в ДП таборі в українській школі та брав активну участь в церковному житті. Боячись репатриації,

родина Метулинських виїхала до Бельгії на працю в копальнях вугілля. Туди ж приїхав священник о. Микола Овчаренко і Владика Ахиепископ Михаїл Хороший.

В місті Ресе на літургії в УАПЦ його висвятили на диякона, 22-го травня 1949 р. Окрім праці в копальнях, він служив у церквах УАПЦ в Бельгії разом з своїми учителями отцем Овчаренком і Владикою Михаїлом.

В серпні 1950 року родина Метулинських, дружина Маргаріта і двоє дітей, повернулись до Німеччини, тому що в Бельгії не було перспективи на кращу працю і стало погіршення здоров'я. В Німеччині в таборових церквах отець служив разом з отцями Тимківським і Гільтайчуком та Митрополитом Ніканором Абрамовичем-вони також були його учителі. В 1951 році народилася донечка Людмила в місті Ульм.

Отець Микола закінчив курси богословія в Академії УАПЦ в Мюнхені разом з владикою Паїсієм і протодияконом Миколою Поліщуком і був рукоположений у священство Митрополитом Ніканором в катедрі Св. Покрови в Мюнхені, Німеччина, 12-го жовтня 1952 р. Він обслуговував парафії в Баварії.

В 1954 р. отець приїхав з родиною до Америки. Був призначений асистентом до о. Протопресвітора Федора Білецького, настоятеля катедри Св. Володимира в Чикаго, та учителем релігії Українознавчої Парафіяльної Школи при катедрі. Щоб утримати родину, обоє Метулинські працювали: отець працював в день в різних компаніях а паніматка працювала вечорами в офісах.

Від 1970 до 74 року отець був настоятелем в парафії Трьох Святих у Лінкольн, Небраска.

У 1974 році він був призначений настоятелем парафії Свв. Володимира й Ольги в Сейнт Пол, Міннесота. У Церкві Святих Володимира і Ольги Матушка Маргаріта помагала жінкам на кухні – писала писанки і жертвувала на базари, а також давала вироби її ручної роботи на продаж під час цих базарів. По традиції, отець і матушка щороку угощали колядників смачними пиріжками та іншими стравами. Тут він був настоятелем аж до 1992 р. аж поки не вийшов на пенсію.

В 1993 році отець Микола був запрошений на працю в парафію Св. Юрія Переможця в Міннеаполіс, Міннесота, і у 1996 р. став настоятелем офіційно в парафії і працював там аж до 2002 року. Архиепископ Всеволод надав чин Протопресвітера отцю Миколі 8-го грудня, 2002 року.

## A SHORT BIOGRAPHY OF FR. PROTOPRESBYTER NICHOLAS METULYNSKY

*Fr. Deacon Mykola Denysenko*



Fr. Nicholas was born on December 19, 1919 in Tetiiv, in the region of Kyiv, in the pious Ukrainian family of Spiridon and Martha Metulynsky. Having completed Tetiiv high school, his father was arrested and taken to an unknown location, his family included on the list of the “enemies of the people.”

With God’s help, through good people, Fr. Nicholas was able to obtain a ticket and leave Tetiiv. He was accepted to the Teacher’s Institute in Uman. He taught a secondary school in the village of Sobkivka for 3 years.

World War II, emigration, and arrival and work in Germany followed. He taught Ukrainian School in the camps while actively serving in the life of the Church. In 1943, Nicholas met Margarita Ditke, and they were married in the fall of the same year. In Ukraine, Margarita had an assignment to become a teacher at a high school. However, World War II started, and everything went haywire. During the time of repatriation, the Metulynsky family (Fr. Nicholas, Margarita and three young children) moved to Belgium. Fr. M. Ovcharenko and Archbishop Michael (Khoroshiy) also settled there. In Rece, Fr. Nicholas was ordained to the holy deaconate on May 23, 1949, serving in the parishes of the UAOC with his mentors Fr. Ovcharenko and Vladyka Michael. In August of 1950, the entire Metulynsky family returned to Germany where

Fr. Nicholas served with Fr. Protopresbyter Hennadij Timkivsky, Fr. Archpriest Michael Hiltajchuk, and Metropolitan Nikanor (Abramovych). Fr. Nicholas completed the Theology program in the UAOC Academy in Munich, and was ordained to the holy priesthood on October 12, 1952 by Metropolitan Nikanor in the Cathedral of the Protection of the Mother of God in Munich, Germany, serving Bavarian parishes.

In 1954 Fr. Nicholas and his family arrived in America. He was assigned as an assistant to Fr. Protopresbyter F. Biletsky, the pastor of the Cathedral of St. Volodymyr in Chicago. He also served as a teacher in the cathedral’s Ukrainian school. From 1970 to 1974, Fr. Nicholas was the pastor of Three Hierarchs parish in Lincoln, Nebraska.

He arrived in St. Paul, Minnesota to serve as the pastor of Saints Volodymyr and Olga Church in 1974, completed his pastoral tenure in 1992. At Saints Volodymyr and Olga Church, Matushka Margarita helped by working along with other women in the kitchen. She decorated the pysankas (Ukrainian Easter Eggs), created various embroidered items and donated them and other things toward the church bazaars. In accordance with the Ukrainian traditions, Father Mykola and Matushka Margarita annually treated the carolers to wonderful, freshly baked pyrizhky (buns with fillings) and other tasty treats.

In 1993, Fr. Nicholas was invited to serve the parish of St. George in Minneapolis, Minnesota, becoming the official pastor in 1996.

It has been difficult to find the words for reflection on the service of Fr. Nicholas Metulynsky. People often have misconceptions about the meaning and function of the priesthood. Many view the priest as an employee of a parish whose job is mostly to serve the divine services of the weekly and yearly liturgical cycles. One seminary professor used to joke that people thought the priest was there simply to “hatch, match, and dispatch” (baptize, marry, and bury). My own ordaining bishop told me that he was not ordaining me because of a good voice or some other qualification I might put on a resume. He ordained those who love the people of God.

The day before my ordination, I was driving home from work and thinking about the people who had influenced me most on my road to Church service. I thought about priest-friends who were traveling to participate in the event, and other clergy who had profoundly shaped my views. I then turned on an old cassette containing selections from divine services my mother had assiduously recorded from various occasions when the Ukrainian Orthodox of the Twin Cities gathered together. The services were celebrated by my grandfather Rev. Nicholas and other co-celebrants. Unexpected tears came to my eyes as I briefly traveled down memory lane. I thought about this moment a bit later, realizing that I never would have been in the position to be ordained without the example of my grandparents. While all kids played ball, we “played church” in our grandparents’ home. While all kids memorized songs from the radio, we also memorized the hymns of the Church. We would sing “come, let us worship” on fishing trips. In Ukraine, our relatives asked us to sing folks songs for them. We sang almost the entire Divine Liturgy, since this was what we knew best. I also recall my grandmother baking the prosphora for the Divine Liturgy – the bread that God makes into the Lord’s body, which gives us life. It is sad that the contributions of priests’ wives are so often overlooked. A priest’s schedule calls for him to be available on evenings, weekends, and extremely odd hours. Every priest’s wife contributes to the life of the Church by assenting to her husband’s availability. Let us be cognizant of this vital sacrifice!

I do not offer these examples from pride, but through thanksgiving. Of all the contributions made by Fr. Nicholas and Matushka Margarita, the most important one was their love for God, the Orthodox Church, and the people. The most important word here is love. Love endures everything – love endures hatred, the storms of life, a lack of faith, and even death, for the Lord loved the people of God so much that he gave up his own life so that we would live. But Fr. Nicholas and Matushka Margarita did not only share their personal love with us. Through the particular gift of the Holy Spirit that each deacon, priest, and bishop receives at ordination, by saying “yes” to God, Fr. Nicholas and Matushka Margarita have opened a door for us to share in the love of the Holy Trinity. What a gift of our Orthodox Church! How many religions can claim to participate in the life of their God!

Priests are called to be the image of our Lord Jesus Christ in loving God, the Church, and all of her people. Today I give thanks to my grandparents Fr. Nicholas and Matushka Margarita for so freely teaching us how to love God, the Church, and one another. This shapes the unique sense of churchliness we have inherited from them. Through the prayers of the most Holy Theotokos and of all the saints, let us reciprocate this love by loving them and wishing them many, blessed years.

**Fr. Deacon Nicholas DENYSENKO**  
***Protopresbyter Nicholas Metulynsky's Grandson***

***"By contrast, the fruit of the Spirit is love, joy, peace, patience, kindness, generosity, faithfulness, gentleness, and self-control." (St. Paul, Galatians 5:22)***

God has entrusted the care of His church to men who are specifically called to be the image of His likeness in their lives. Most parishes can only hope to have a priest who has all of the qualities listed by St. Paul in his letter to Galatians. The history of St. Katherine Ukrainian Orthodox Church will always be enhanced by the memory of Protopresbyter Nicholas Metulynsky, who served the parish for nearly twenty years when it was still Saints Volodymyr and Olga Ukrainian Orthodox Church.

Fr. Nicholas and Matushka Margarita arrived in St. Paul, Minnesota, in 1974. He was assigned to be the shepherd of a large, thriving parish.

Fr. Nicholas was a very active priest. He upheld the liturgical integrity of the Church by regularly serving the weekly cycle of Resurrection Great Vespers, Divine Liturgy, and the festal and Paschal cycles. The feast of the Nativity of the Lord was especially dear to the parish, as they had a tradition of gathering at the home of the priest to sing Christmas carols. This gathering took place annually at Fr. Nicholas' home, and Matushka Margarita always provided the warm gift of *piroshki* in a gesture of hospitality for the good-willed singers.

The parish bustled with activity during Fr. Nicholas' tenure. They opened their doors to the local community and shared their spiritual and cultural heritage at the annual ***Smorgasbord***. The church school was the pride and joy of Fr. Nicholas, as he faithfully taught religion and was present to lead and guide the teachers and students each Saturday. He assumed the leadership of the school towards the end of his assignment. He was active in hosting the bishops of the church, making sure that the people became familiar with their archpastors, including Patriarch MSTYSLAV of blessed memory, and the current Metropolitan CONSTANTINE.

Fr. Nicholas made an extra effort to engage himself and his parishioners in dialogue with the local Orthodox community. He was a member of the Minnesota Eastern Orthodox Clergy Association for many years, and hosted local clergy for Lenten Vespers services and meetings.

Throughout all of his efforts, his family supported him and took an active role in parish life. Matushka Margarita baked the *prospora*, was very active in the parish sisterhood, and was a gracious hostess for many special events. Eugene Denysenko (son-in-law) took an active role in parish leadership by serving on the Council. Olga (daughter) faithfully sang in the choir and taught Ukrainian School. Gregory and Nicholas (grandsons) served at the altar, led much of the reading and chanting, and sang in the choir. Olga, Gregory, and Nicholas all took a leading role in the consecration of St. Katherine Church by singing in the choir, with Nicholas leading several rehearsals and conducting the choir at the Liturgy and Consecration.

Fr. Nicholas was perhaps most effective in his vision for the future. Even though he struggled with the English language, he took the initiative in evangelizing his own parish by allowing the Word of God to be proclaimed in the language spoken by many of the parishioners, fulfilling the Gospel command of Christ despite unwarranted criticism from outsiders. He also played an instrumental role in leading the parish through difficult decisions regarding the future. It was during his tenure that the land on which St. Katherine Church is now built was purchased and blessed by Bishop PAISIJ of blessed memory.

It is tempting to reduce the priesthood to a simple job assigned to men to "keep the parish going" by baptizing, marrying, and burying its members. Indeed, the church's metrical books would seem to support such an assertion. However, this stereotype is shattered when the power of *memory* is invoked in a community of people. To this day, Fr. Nicholas is remembered as a man who exemplified gentleness, humility, courage and faithfulness in the face of adversity, and love during his pastorate. He truly conveyed the presence of Christ to the men, women, and children who have interacted with him. Of all the things that may be said of his tenure as the pastor of Saints Volodymyr and Olga, his deep love for the people of God and for the beloved Ukrainian Orthodox Church will be the one thing people remember most. Of course, it is easy to overlook the role of the priest's wife. There is no doubt that Matushka Margarita fully shared in and supported the ministry carried out by Fr. Nicholas, which has been, no doubt, her own ministry.

For them, and for the authentic love of God they have openly and freely shared with others throughout their lives, we give thanks to God, with the pledge to always remember the good they continue to bring to us.

## MEMORIES OF THE MIRZA FAMILY

(As told to Philip Shayda by Michael Mirza)



Michael Mirza was born on November 21, 1902 in the village of Nestoita, Balta district, Odesa region, Ukraine. After finishing church secondary school in 1916 he attended seminary. He was in the seminary for a short time just until the revolution. In 1917, together with 70 seminarians, he joined the Ukrainian Army of the Ukrainian National Republic (UNR) to defend his Fatherland. He fought in many battles against the Bolsheviks, had the rank of commanding officer in the UNR Army, was captured, set in the prison Bryhidok in Lviv, later was transferred to a prisoners' of war camp in Kalish, Poland.

Michael became one of the initiators who created the well known theater of Obodzinkij-Rudenko. In 1928 Michael married Maria Spalan. They raised three children: sons Yurij and Sviatoslav and daughter Oksana. In the Obidzinskij-Rudenko Theater Michael and his wife Maria were always the main theatrical strength. Michael was the artistic director and the assistant conductor, musical director and choir director-composer and author on numerous sketches, stage decorator and first class actor. His wife Maria was a talented interpreter of lyrical-soloist parts, who always enchanted the public with her melodious voice. In their artistic repertoire were thousands of Ukrainian songs performed at concerts all through Poland, Belarus, Polissia, Pidliashsha and Cholmshchyna. This was their dedicated work to present the Ukrainian theatrical art until 1944. It was a very difficult road for them and also in general for all Ukrainian artists. They endured constant confiscations, restrictions, arrests and other hardships that confronted them by the Poles, and then by conquerors - the Germans. In 1944 Michael and his family together with the entire Rudenko Ensemble were forcefully carted to Germany to work for the "Reich". The work was in the factory that produced wheels for trucks and armored vehicles.

Here in Regensburg, near Geri Thuringen, amidst famine, cold and constant bombardment, Michael organized a string orchestra, and continued to work in the chorus artistic ensemble, attaining high recognition and fame among thousands of masses of various nationalities of forced labor workers.

At the end of the war, the family of Michael Mirza moved to Belgium to work in the coal mines. Disregarding his ill health, the loss of his oldest son Yurij (George), and discounting the great loss of work days, Michael and Maria continued their full artistic work under different conditions of life. February 15, 1948 the Ukrainian Community of Liege, Belgium, celebrated the 20<sup>th</sup> anniversary of theatrical works of Michael and Maria Mirzas.



In 1949 the Mirza Family emigrated from Belgium to Australia, to the city of Sidney, and later moved to Adelaide. In Adelaide Michael organized a vocal-musical studio which included a mixed

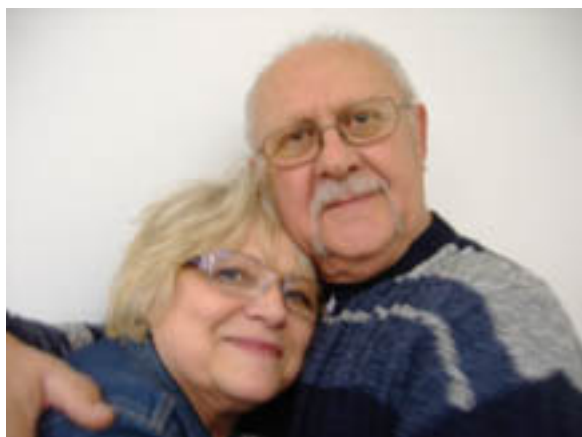
choir, amateur solo, duet and trio groups. He took part in many Ukrainian concerts of which there many. During that time Michael was able to put on several plays: "Na Pershi Huli", "Maty Najmychka", and others. Michael and his family lived in Australia until 1958, and in 1958 came to America to St. Paul, Minnesota. On July 30<sup>th</sup>, 1958 Michael became the choir director of Sts. Volodymyr and Olga Church in St. Paul.

Mr. Mirza gave singing and music lessons in the Saturday School, organized a string orchestra, painted decorations for school plays and for 15 years went Christmas caroling with his family for the church. Michael gave several concerts for the church, also produced several plays with SUM Organization in the hall of St. Constantine. Michael served as a choir director and the cantor for almost 25 years. The Family Mirza was and still is very musical. Michael's son Sviatoslav sings in the church choir, his daughter Oksana (Xenia) also sang in the church choir and at many church and community celebrations. When Xenia married Terry Hamsworth, Terry also sang in the church choir. Terry has an excellent tenor. I remember when we sang "Rozbijnyka" in the altar on Great Thursday. When we had choir practices at Mirza's house, the b.mem. Maria treated the choir members with tea and sweets. The Mirza Family was and is very hospitable.

We can see from this "Memoir" that Michael and Maria fought their entire life not with sword in their hands but with words and deeds. Such people deserve great respect and recognition for their indefatigable work for the good of their nation, their Fatherland Ukraine and The Ukrainian Orthodox Church.

Sviatoslav Mirza, son of Michael and Maria, and his wife Lida are active parishioners of our church in Arden Hills, MN. Sviatoslav Mirza is the President of the Parish Council, and Lida is the financial secretary and the director and teacher of Sunday School. Sviatoslav and Lida are exemplary parishioners, honor and glory to such parishioners.

Oksana Hemsworth Mirza moved with her family to Iowa. Whenever Oksana and Terry come to Minnesota they always visit us and enrich our church choir with their beautiful voices.



*Sviatoslav and Lida Mirza.  
Святослав і Ліда Мірза.*

## СПОГАДИ ПРО РОДИНУ МІРЗИ (Записав Пилип Шайда за словами Михайла Мірзи)

Михайло Мірза народився 21-го листопада 1902 року в селі Нестоїта, повіт Балта, Одеський район, Україна. Закінчив церковно-приходську школу і 1916 році вступив до духовної семинарії в місті Балта. В семинарії пробув короткий час тільки до революції. І вже в 1917 році разом з 70-ма семинаристами вступив до Української Армії УНР боронити свою Батьківщину. Воював у багатьох битвах проти большевиків, мав рангу старшини в УНР Армії, попав в полон, сидів у Львові в тюрмі Бригідок, тоді був перевезений до табору военнополонених міста Каліш, Польща.

Михайло став один з ініціаторів створення відомого театру Обідзінського-Руденка. В 1928 році Михайло одружився з Марією Спалан. Виховали троє дітей: сина Юрія, Святослава та дочку Оксану. В театрі Обідзінського-Руденка Михайло і його дружина Марія були весь час головними театральними силами. Михайло був мистецьким керівником і помічником режисера, музичним керівником і диригентом-композитором і автором чисельних скечів, мистецьким декоратором і першорядним актором. Його дружина Марія була талановитою інтерпретаторкою лірично-сольових партій, яка завжди очаровувала публіку своїм милозвучним голосом. На їхньому мистецькому рахунку записані тисячі концертів української пісні. Польща, Білорусь, Полісся, Підляшшя, Холмщина це терен праці відданих служителів українського театрального мистецтва аж до 1944 року. Важкий і тернистий був їх шлях і взагалі шлях українських мистців. Не минули їх конфіскації, заборони й арешти, та інші колоди, що їм під ноги підставляли польські, а відтак німецькі загарбники. В 1944 році Михайло з родиною і разом з цілим Ансамблем Руденка були насильно вивезені до праці в Німеччину до фабрики автомобільних і танкових коліс. Тут у Регенсбургу, біля Гері Турінген, серед голоду, холоду і вічних налетів, Михайло організує струнну оркестру, та далі працює в хорово-мистецькому ансамблі, здобуваючи собі велике признание і славу серед тисячних мас різнонаціонального вивезеного робітництва.

По закінченню війни, родина Михайла Мірзи переїздить до Бельгії на працю в шахти. Незважаючи на підірване здоров'я, втрату старшого сина Юрія, нерахуючись з великою втратою робочих днів, Михайло і Марія продовжують свою повну мистецьку працю в інших умовах життя. 15-го лютого 1948 року українська громада міста Леж, Бельгія відзначила 20-ти ліття ювілею театральної праці Михайла і Марії Мірзів.

В 1949 році родина Мірзи емігрувала з Бельгії до Австралії, в місто Сідней, а пізніше переїхали до міста Аделаїди. Михайло в Аделаїді зорганізував вокально-музичну студію до якої входили мішаний хор, аматорський гурток соль, дуетів, та тріо. Брав участь в різних академіях, а їх було чимало. За той час Михайлові удалося поставити кілька п'єс як: „На перші гулі“, „Мати наймичка“, та інші. В Австралії Михайло з родиною прожив до 1958 року. В тому ж році Михайло з родиною приїхав до Америки, місто Ст. Пол, Міннесота. А 30-го липня 1958 року Михайло стає диригентом хору у церкві Свв. Володимира й Ольги в Ст. Полі.



*Sviatoslav Mirza's Family Members at his 70<sup>th</sup> Birthday Celebration on October 25, 2008.  
Родина Святослава Мірзи під час святкування його 70-го Дня Народження  
25-го жовтня 2008 року.*

Святослав Мірза (син Михайла і Марії) і його дружина Ліда є активні парафіяни нашої церкви в Арден Гіллс, Міннесота. Святослав Мірза є головою Парафіяльної Управи, а Ліда є фінансовий секретар і директор та учитель Парафіяльної Недільної Школи. Святослав і Ліда є взірцеві парафіяни, честь і слава таким парафіянам.

Оксана Гемсворт Мірза виїхала з родиною до штату Іова. Коли Оксана і Тері приїжджають в Міннесоту то завжди відвідують нас і своїм чудовим голосом збагачують наш церковний хор.

Михайло викладав спів і музику в суботній школі; зорганізував струнну оркестру; малював декорації для школи, коли школа робила вистави; на протязі 15 років Михайло з родиною їздив колядувати для церкви. Михайло дав кілька концертів для парафії Свв. Володимира й Ольги, а також з рамени СУМА поставив дві п'єси в залі церкви Св. Константина. Михайло на пості диригента та дяка пробув майже 25 років. Родина Мірзів була і є співуча. Син Святослав співав в церковному хорі, дочка Оксана співала в церковному хорі а також на різних академіях і на наших церковних празниках. Коли Оксана вийшла заміж за Тері Гемсворт, Тері також співав в нашому церковному хорі. Тері має чудовий тенор. Пригадую як ми співали „Розбійника“ у вітварі у Великий Четвер. Коли відбувалися проби співу в домі Мірзів, сл.п. Марія гостила хористів чаєм і солодким. Родина Мірзів була і є дуже привітна.

Як бачимо з того „Спогаду“, що Михайло і Марія боролися ціле своє трудолюбне життя хоч не з крісом в руках, а словом і ділом. Таким людям належить велика шана і признание за невтомну працю для добра свого народу, своєї Батьківщини-України та Української Православної Церкви.

## OKSANA MIRZA-HAMSWORTH ABOUT HER FATHER



**Oksana Mirza-Hamsworth.**  
**Оксана Мірза-Гемсворс.**

If I were to sum up my father in just a few words I would say the following:

Gentle, kind, hard working, musical, actor, painter, loving husband and loving father, faithful to his God, church, family and country.

**Gentle aspect:** I could probably count on my fingers the times my father raised his voice.

Some people saw this as a weakness but I see it today as a great strength.

**Kindness.** I remember a story Dad told me when he was in Poland during WW2. He was working for a Jewish family at the time as a bookkeeper. It was a secondhand store and a lumber yard. The Nazi occupation was beginning and there were many Jewish people that were trying to run and hide. Dad would constantly hide them in the lumber yard knowing full well that his life would be in danger. The day came when his employer and wife were packing to leave and gave dad an old silver purse in gratitude for his kindness. It is one of the few things that survived all our travels. It is in my keeping and a

symbol and reminder of a man that had no regard for creed or color but only for the human race.

**Hard working:** I don't think my father had an idle bone in his

body. Sometimes I wonder how he made it through all the hardships and yet his zest for life was unbelievable.

When he was a prisoner of war in Poland during the Bolshevik revolution many of his friends died by his side. He himself became very weak and almost died.

During the end of WW2 my older brother George (age 14) was in a hospital in Wiesbaden. After the bombings my parents did not hear from him and went in search for their son. They were in East Germany when the Russians were approaching. Dad decided he had to get out and caught the last train out of East Germany. It was a Polish train heading to Belgium. In Belgium Dad worked in the coal mines. It was hard work and long hours. Even so Dad had time to be active with the Ukrainian community. Both Mom and Dad were active in concerts and Church.

When the Australian government was offering free passage to Australia my father and many other Ukrainians and Polish people took the offer. I remember that trip, especially the boat trip. The women and men were in separate quarters. My mother was sea-sick most of the way.

In Australia Dad had to work for 2 years on the railroad. That was the pay-back for free passage. Most of the people were Polish and none spoke any English. All the men had to leave their families for quite a while. The women and children lived in barracks. There were 4 or 5 families living together in those barracks.

Periodically the Australian government would bring a truck load of clothing and dump it in the middle of the street. All the women and children would pounce on the huge pile and grab all they could grab. Back in the camp the women would barter for the clothing with each other. We finally got to move to where Dad was. It was in a very small town called Galong. We lived in a tent next to the railroad. There was a huge water barrel next to the railroad. The train would come and fill our tank with water. That is how we got our water. It was hard work for Dad but I never heard him complain. In the evenings he would take out his mandolin and play. We would sing and laugh. Dad also had a garden and raised bees. His garden produced flowers and vegetables. In fact the Australians would come down just to see his garden. They were in awe at how he could make things grow in such a harsh dry climate. After his tenure was up with the Australian government we moved to Adelaide, South Australia. There was a large settlement of Ukrainians and both my parents missed the fellowship of being with their own people.

In Adelaide Dad worked as a painter, painting homes. Both parents became active producing concerts and plays. Church was also very important and both sang in the choir. They made sure both my brother and I were involved in Ukrainian school, dance and scouts.

In 1958 we got permission from the Australian government to migrate to the US. My mother's family was settled in St. Paul, Minnesota.

My father became a wonderful example to both my brother and myself. He gave us his gift of gentleness, kindness, hard work, love of music, theatre and art. Most of all he taught us to have faith in a loving God. What greater gift can a father give to his children?



**Maria, Oksana, Michael Mirza with granddaughters.**  
**Марія, Оксана, Михайло Мірза з внучками.**

## В ПОШАНУ НАШОГО ДОВГОЛІТНЬОГО ДИРИГЕНТА МИХАЙЛА МІРЗИ



Ніхто не шанує своїх померлих так, як наш побожний український нарід. Цю прикмету часто підкреслював у глибоко-змістовних повчальних про-мовах Патріарх Мстислав. Сьогодні (23-го січня, 2000 р.) о. Петро Сівко разом з нами молився за нашого диригента Михайла Мірзу, його дружину Марію, сина Юрка, та за дальших родичів.

Зараз я хочу згадати добрим словом нашого диригента пана Мірзу, який диригував нашим хором 24-ри роки.

Михайло Мірза народився в селянській родині недалеко від міста Одеси. З проголошенням незалежної України, син Святослав із дружиною Лідією не так давно відвідали Україну. Їм пощастило віднайти хутір, де народився їхній батько. Пан Мірза пережив Першу Світову Війну. Під час бурхливих часів революції, як син української землі, молодим юнаком, Михайло Мірза записується добровільцем до Петлюрівської Армії, іде на фронт, згодом попадає в польський полон. Після війни виходить з полону. Тужить за рідним краєм; на жаль не має змоги повернутися назад додому. Лишається в Польщі, і як уже вільний належить до української театральної групи Обецинського. (В той час цей театр був досить відомий.) Подорожує з виступами, відвідує

Гуцульщину, Буковину, Лемківщину, Волинь – майже всі частини землі Західної України. В скорому часі одружується з Марією. Мали двох синів – старшого Юрка, який загинув під час Другої Світової Війни, та молодшого Святослава, та доньку Оксану.

Страхіття Другої Світової Війни закидають родину Мірзів до Бельгії. З Бельгії їдуть до Австралії, а з Австралії, в 1958 році переїжджають назавжди в Сейнт Пол до своїх близьких родичів.

Хористи Церкви Свв. Володимира і Ольги з великою радістю прийняли нового диригента, пана Мірзу. Вся співуча, обдарована родина підсилювала наш хор. В той час наш парафіяльний хор стояв на досить високому рівні – часто давали духовні концерти. Наш диригент, Михайло Мірза, відзначався від інших диригентів. Він не любив додавати, міняти на свій лад ноти – дотримувався оригіналу.

Зразу ж після Різдва, на чолі з диригентом, наш хор вирушав з колядою. Лунали колядки по хатах всіх парафіян. Господарі щиро вітали нас, та щедро жертвували на свою церкву.

Після смерті нашого диригента, поступово завмирає наша гарна традиція. Вже ніхто не їздить з колядою по хатах, обмежуємось однією або двома колядками, які хор колядує всім присутнім у Церкві.

Підчас шкільного року Михайло Мірза підготовляв дітей до виступів на свято матері, на ялинку, на закінчення шкільного року, і т.д.

На сцені у трапезній залі при Церкві Свв. Володимира і Ольги, Михайло Мірза намалював краєвид українського степу. Ми всі були горді з його праці. Церква Свв. Володимира і Ольги на Вікторія та Портланд Авеню відтворила Україну в мініатюрі. Тут ми, як одна сім'я згуртована при Церкві, чули українські молитви, український хор, смакували добре приготовані українські страви на фоні українського села. З лагідною, спокійною, незадиркуватою вдачею наш дорогий диригент Михайло Мірза прожив дев'яносо без двох, тобто 88 років.

Спи спокійно, та про нас усіх сни. Пам'ять про Тебе ми всі збережемо, аж поки будемо жити.

*Ольга Остапчук*

## HONORING OUR CHOIR CONDUCTOR OF MANY YEARS, MICHAEL MIRZA

No other nation honors its deceased as highly as our religious Ukrainian people do. This was often noted and emphasized by Patriarch Mstyslav in his meaningful sermons of much substance. Today (January 23, 2000) fr. Peter Siwko and our parishioners prayed together for the soul of our past choir conductor Michael Mirza, his spouse Maria, their son Yuri, as well as for their other relatives.

Now I would like to say a few words about our conductor Michael Mirza, who directed the church choir for 24 years.

Michael Mirza was born into a peasant family in a small village near Odessa, Ukraine. Now that Ukraine became independent, his son Sviatoslav, together with his wife Lida, recently visited Ukraine. They were lucky to be able to find the village where their father was born. Mr. Mirza survived the First World War. During the stormy times of the bolshevik revolution, as a devoted son of his motherland Ukraine, Michael volunteered and joined Petlura's Army. He was sent to the front lines, but later became a Polish prisoner. After the war, he was freed, but had to stay abroad, where he was longing for his motherland Ukraine, but could not return. He stayed in Poland, where he joined the Obetsinsky theatrical troupe. (In those time it was a quite well known theatrical group). He traveled with this troupe, which performed in many parts of Ukraine, and had a chance to visit areas such as the Hutsul region, Bukovina, Lemko region, Volhynia – almost all areas of Western Ukraine. Soon after, he found his love Maria and they were married. They had two sons – their firstborn Yuri, who perished during the Second World War, and the younger son Sviatoslav, as well as a daughter Oksana.

The horrors of the Second World War forced the Mirza family to flee to Belgium. From there they emigrated to Australia, and in 1958 they arrived for good to St. Paul, where they had some relatives.

Members of the choir of Sts. Volodymyr and Olga Church with great pleasure welcomed their new choir conductor, Mr. Mirza. Their entire family consisted of very gifted singers and they surely enriched the choir. The choir was quite excellent too – it often gave spiritual performances for the public in the Twin Cities. As a conductor, Michael Mirza was somewhat different from other conductors. He did not like to change or add his own material to the music scores – he always kept to the original versions.

Right after Christmas, our choir used to go caroling. Our lovely Ukrainian carols were heard in parishioners' homes, who gladly invited them and gave generously to the church.

After Michael Mirza died, gradually, our tradition of caroling also died away. Nowadays no-one goes to parishioners' houses to sing Christmas carols, we simply limit the caroling to one or two carols performed at the Church.

During school year, Michael Mirza helped the children prepare their Mother's Day songs,

Christmas carols, end of school year performances, etc.

Michael Mirza painted a mural of Ukrainian steppes as a background of the stage at the parish hall of Sts. Volodymyr and Olga Church. We were very proud of his handiwork. It seemed that a miniature of Ukraine was recreated in the parish hall of Sts. Volodymyr and Olga Church. Here, we used to get together as one family at the Church, where we had the opportunity to pray in Ukrainian, hear Ukrainian songs, Ukrainian choir, enjoy well prepared Ukrainian food with the Ukrainian landscape for the background. Michael Mirza was not haughty and had a very pleasant, quiet disposition. He lived to be 90 less two years, in other words, he was 88 years old when he died.

Rest in peace and dream of all of us, Michael. We will always remember you as long as we live.

*Olga Ostapchuk*

## БОРИС ТА СОНЯ МИРОНЮК

Борис МИРОНЮК



**Родина Миронюків: Володимир та Єротеїда з дітьми – Борисом, Галиною та Тамарою.  
Myroniuk Family: Volodymyr and Eroteida with children – Boris, Halyna and Tamara.**

Шановні парафіяни, перед тим, як буду описувати спогади про життя нашої парафії, перш Святих Володимира й Ольги, в Сейнт Пол, Міннесота, та тепер Святої Катерини в Арден Гіллс, Міннесота, хочу написати коротку біографію мого походження. Батьки вже відійшли у вічність, і треба згадати про них, щоб якийсь слід залишився моїм дітям, внукам, та можливо правнукам, про наше походження.

Отже, я, Борис Миронюк, син Володимира Миронюка та матері Єротеїди Миронюк, народився на славній землі українській – Волині, в селі Воротневі, Піддубецького Району, міста Луцька, 1933 року. Нас дітей було четверо – брат старший - Віктор, та дві сестри – Тамара та Галина. Хрестив нас отець Вагатович. Батько мій - Володимир Миронюк, та мати - Єротеїда, з дому Сорочинських, народились у селі Воротнів на Волині, батько - 15-го липня 1900 року а мати - 1-го травня 1904 року. Батько одержав середню та

вищу освіту, також брав курси з малярства в місті Луцьк, а мама одержала середню освіту в селі Воротнів. Батько ще дома в Україні займався малярством. Батько малював портрети, краєвиди, декорації на сцени, церковні коругви, плащаниці, та помагав своєму

батькові з іконостасами. Так само любив писати вірші. Дописував до журналу "Пасічник" що виходив у Львові, та посилав їм карикатури про бджіл під псевдонієм "Ваш Володко Миронюк." На привеликий жаль, тут в Америці (в Ст. Полі), не міг влаштуватись на працю по своєму фаху через брак знання англійської мови. Мав контракт їхати в Бразилію малювати церкви (католицькі) але треба було їхати з родиною. Цього батько не міг зробити. Поступив на роботу до 1-го Національного Банку в Ст. Поулі як прибиральник (сторож). Працював там аж до емеритури. Чим батько тут ще займався? Був активним членом нашої парафії Свв. Володимира й Ольги. Налезав до церковного хору, як також до хору „Дніпро“, займався по змозі малярством. Намалював і зробив перші коругви для Церкви Свв. Володимира і Ольги на Дженкс Авеню. Намалював і оформив Плащаницю (яка **ще й** досі є). Вирізьбив та оформив запрестольний образ (Ківот), що й тепер є в новій церкві Св. Катерини. Намалював та зробив 2 коругви (Ісус та Божа Матір), які повинні бути в нашій церкві Св. Катерини, як також коругви для Церкви Св. Юрія Переможця та 2 коругви для Церкви Св. Архистратига Михаїла в Міннеаполісі, Міннесота. Найбільшою роботою був іконостас за батьковим проектом і виконанням в Кліфтон, Нью Джерзі. Тут, в Ст. Полі, батько так само подав 4 проекти іконостасу, але їх не прийняли, бо мовити, як може (як казали), дженітор (прибиральник) зробити іконостас.

Мама, ще вдома (в Україні), як і тут, завжди співала в церковному та в світському хорах. Також займалась вишиванням церковних ікон та коругв, які ще до сьогодні в селі Воротнів.

Мій дід, Карпо Миронюк, був малярем. Малював ікони, іконостаси, і взагалі займався іконографією. Дід мій Димітрій Сорочинський був священиком. Родина була велика, мама пригадувала нам, що було, здається дванадцяттеро. Село наше мало свою прекрасну церкву, яку подарувала польська графиня. Дядько мій, Степан Сорочинський, був у нас диригентом церковного хору. Це було, як кажуть, за Польщі. Служби відбувалися в українській мові. Пан мав велику ферму. В нашому селі (не пригадую скільки дворів) була кооператива, молочарня, дітсадочок, школа, гарна зала, світський хор, драматичний гурток, та танцювальна група, інструктором був пан Авраменко.

З приходом більшовиків, пан виїхав в Польщу і все покинув. Совети це все перебрали і зробили з ферми колгосп, і від тоді селяни мусіли відробляти трудовні.

Під час Советів, батько працював бухгалтером.

З приходом німців були бої кругом нашого села. Навіть один снаряд збив комина в бабиній хаті. Як Совети відступали, в паперах у сільраді наша родина була на листі до вивозу на Сибір.



**Вирізьблений і оформлений в 1962 р. запрестольний "ківот".  
Carved and built in 1962 interior altar**

Перший ешелон селян з нашого села було вже вивезено на Сибір. При німцях нашу родину було вивезено до міста Луцьк. В Луцьку, над річкою Стир, є замок Любарта, до якого ми з братом Віктором ходили. Тут в Луцьку я ходив до школи. На вакаціях нас ладували в машини й возили збирати по селах буряки, моркву, вишні та черешні, які пізніше відсилали до Німеччини.

Пригадую один випадок, що мушу описати. Після відступу більшовиків, з міста Луцьк, здається в 1941 році, не пригадую точно, було мені яких тоді 9-10 років, німці показували не зовсім засипані могили в'язнів та розстріляних Советами у Луцькій тюрмі. Пізніше німці робили такі самі злочини людству.

Лихоліття Другої Світової Війни й нас не обійшли, так як і інших, і нас доля закинула аж в Австрію. Наймолодша сестра народилася на початку місяця, мама була вагітна під час подорожі. А при кінці цього самого місяця, загубили старшого 14-ти літнього сина Віктора! Ми були в селі Гостинному на Грубешівщині, звідкіля походить наш славний український скульптор і бувший парафіянин - Антон Павлось.

Тяжкі були часи під час війни в Австрії. Ми опинилися в місті Філлях, через яке пливе річка Драу, а нижче рір Караванкен, річка Геіл. Під час війни, наш табір був розташований біля самої річки Геіл, що впадає в Драу. Були і в інших місцях - у школі біля залізничного моста міста Філлях спали на соломі, а опісля в Гайліґен Гайст.

Після війни, в 1945 році, проживали в таборі Ст. Мартин аж до виїзду в Америку. В таборі біля річки Геіл зжилися з родиною Гупалів та Гуців, а особливо з Сашею Гуцею, бо ще в Австрії разом були пластунами.

Дещо про таборове життя: Після 1945 року було вже легше. В нашому таборі була організована школа, тобто народня школа і гімназія аж до чотирьох класів. Була церква, хоч перша Греко-Католицька, але відправляли богослужби в обох віроісповіданнях. Релігію викладали отець Калинич, настоятель Греко-Католицької церкви, а отець Зіновій Ковальчук та отець Шумаков викладали релігію православним. Пізніше православна громада об'єдналась і відокремилась і нам австрійці вирентували каплицю, де відправляв служби отець Зіновій. Був і хор під диригуванням мого дядька Степана Сорочинського. Ціла наша родина брала активну участь в церковному хорі. Мушу згадати також що в нашому першому таборі, біля річки Геіл, вже були початки дитсадочка та школи, що організував професор Лотоцький, який мешкав з нами. Також організувався аматорський гурток який звався "Дніпрова Хвиля" – давали вистави, як наприклад, "Наталка Полтавка" і т.д. Життя було активне – було дуже весело. Батько був суфлером та малював декорації.

Тому що після війни почали приїжджати репатріаційні комісії з Советського Союзу, а ми були в англійській зоні, нас намовляли їхати "на рідину", і були випадки, що примусово ловили і ладували людей в машини і везли "на рідину". Деякі поїхали і опинились біля Відня в концтаборі. Деяким вдалося втікти звідтіля і повернутись назад і розповісти про свої пригоди, як вони бачили обіцяну "родину". Після таких випадків, люди почали відїжджати куди тільки могли. Деякі з наших таборян, як наприклад Гупали та Гуці, виїхали до Америки і Бразилії, ще в 1948 році. Ми виїхали до Америки в 1950 році.

Нашим спонсором був добре-відомий українській громаді в Твін Сітіс професор Олександр Грановський. За його стараннями та через ЗУАДК (Злучений Українсько-Американський Допомоговий Комітет) ми почали оформлятися до виїзду в Америку. Перебувши один місяць в Зальцбурзі, біля замку, а відтак в Порті Бремер-Гафен, 10 днів були в дорозі до Америки на кораблі *Дженерал Мек Рей*. Приїхали до Нью Йорку, а звідти продовжували нашу подорож поїздом до Сейнт Полу, Міннесоти. Наша родина була призначена їхати до Норт Дакоти на ферму. Але пізніше нашим спонсором зробився проф. Грановський. Отже, на станції в Ст. Полі зустрів нас професор Грановський, який завіз нас до готелю. В готелі ми мешкали не дуже довго. Тоді пані Качмар потурбувалася знайти нам і роботи. Мама почала працювати – мити посуд – в Мікіс Дайнер на вулиці Сейнт Пітер і Восьмій. Батька влаштувала доглядати малих курчат. І оце так, сидячи в готелі і дивлячись через вікно на Вулицю Вабаша, я побачив, здавалось, знайомі постаті, що спацерували по тротуару, і аж не вірилось – невже ж старі знайомі таборяни Гуці з Австрії? Дивлюсь, Боже мій, то вони! Яка радість була – полетів по сходах на перший поверх, перебіг Вулицю Вабаша, наздогнав і обняв з радістю просто на вулиці. Тут, на новому місці ми дізналися від Гуців, що в місті Міннеаполіс є католицька і православна церква, і досить добре організована українська громада. Заскучавши за своїм, а особливо за церквою, ми всі поїхали до церкви Св. Михаїла і там батько ближче познайомився з нашим спонсором, професором Олександром Грановським. Ми всі, як звичайно, пішли на хори співати.

Олександр Гуца познайомив нас з адресою 556 Вабаша, де вони рентували квартиру. Незадовго після цього, ми перебралися до цього будинку. Там вже мешкали наші новоприбулі – так просто, як український хутір. Родина Гуців з дідусем, Саша Гуца, Самодіни, Макаренки, Петро Байбак. Приходили сюди і Харитонові, пізніше і Коваленки, Чорні, інж. Вовк. Мушу сказати, що від цього місця, тобто 556 Вабаша (яке деякі називали колгоспом), тут почалася спільна українська школа УККА, як православних, так і греко-католиків, разом. І отак їздили ми перше трамваями – Саша Гуца, Іван Чорний та я до церкви Св. Михаїла в Міннеаполісі. Через деякий час записався до танцювальної групи при парафії Св. Михаїла, та довідався, що Авраменко, відомий український хореограф, і сюди приїжджав і вишколював інструкторів для провадження танцювальної групи. А я ще вдома, малим, танцював запорізький ґерц, гонту та гопаки. Опісля, записався в спортивну команду копаного м'яча "Київ".

Після деякого часу, ми влаштувалися на працю в Батвін Спортсвер: мати - шити, батько - прасувати, а я помічником розносити працю. Я також допоміг влаштувати на працю дідуся Гуцу, пані Чорну, і пана Харитонова.

**Дещо про дружину Соню та її батьків.** Василь Проць, дружини батько, народився 31-грудня, 1900 року на Лемківщині, Галичина. Був вояком ветераном Стрільцем Української Армії Західної Народної Республіки "Український Січовий Стрелець". Діяльний член парафії Св. Михаїла в Міннеаполісі, Міннесота. Як також один з основоположників нашої парафії Свв. Володимира й Ольги в Ст. Полі, Міннесота. Був заступником голови першої управи. Працював в Піонер Будинку штукатурщиком і малярем в Ст. Полі, Міннесота.

Стефанія Проць, Соніна мама, з роду Теодора та Марії Кохан, з села Піддістрияни, повіт Бібрка (Західня Україна), народилась 6-го січня, 1910 року. Батьки Соніної мамі приїхали до Америки десь в 1920 році. Були активними членами парафії Св. Михаїла в Міннеаполісі, Міннесота. Сонін дідусь був довгі роки сторожем і старостою церкви. Мама Соніна (Стефанія) приїхала до Америки 1931 році (було їй 21 рік). Працюючи на фермі перестудилась. Виздоровівши вийшла заміж за Василя Проця в 1933 році. В 1934 році народилась у них дочка Соня. В скорому часі після цього Соніна мати Стефанія знову захворіла на туберкульоз і вже в 1942 році померла. Два роки після смерті дружини Василь Проць одружився вдруге з Тетяною Боднар з Белфілду, Норт Дакота. Проживали на фермі. Три роки пізніше приїхали до Ст. Полу, Міннесота. Родина Проць багато допомогала новоприбулим, як фінансово, так і помешканням та харчами.

В 1950 році парафія Св. Архистратига Михаїла святкувала Український День на Бесс Лейк в Міннеаполісі. Було багато розваг. Виступав хор під керівництвом проф. Білого, були танці, пікнік, гра в бейсбол і.т.д. Були і ми з родиною. Там я запізнався з Сонею Проць а опісля з її родиною.

І ось в 1954 році з нею одружився. Вінчав нас в церкві Свв. Володимира й Ольги, на Дженськ Авеню, о. Прот. Василь Уманець. Хором диригував проф. В. Серафимович. Дружина моя стала активним членом нашої парафії. Перша що організувала „Сморґасборд“ недалеко від церкви на Пейн Авеню. Відтак була головою Сестрицтва, організувала випродаж писанок в крамниці Дейтон, опісля випродаж писанок у Сіґнал Гіллс, Вест Ст. Пол, що приносило поважну суму грошей до церковної каси. Ціла родина майже щороку жертвувала 10 дюжин писанок на церкву.

Я також брав активну участь в парафіяльній управі - був секретарем, скарбником, секретарем фінансів, головою батьківського комітету, та учителем (історія України). За отця Протопресвітера Михайла Кудановича зорганізував при церкві танцювальну групу українських народних танців. Проби відбувалися в церковній залі щотижня о 7-ій годині вечора. Я також своїм автом привозив і завозив дітей на мандолінні проби, які також відбувалися в церковній залі. Пан Михайло Мірза заснував групу гри на мандоліні і сам навчав. Перше відбувались проби гри на мандолінах, а опісля проби танців.

Працював тоді я в Батвін Спортсвер на 5-тій вулиці та Вакута в Ст. Полі, Міннесота. Працював я там 9 років. Пройшовши добрий вишкіл, там навчився фаху кравецтва. Родина збільшилась, було вже 4-ро дітей. Народилась перше Катруся, тоді Стефанія, Борис молодший, та Віктор. Покинувши працю в Батвін Спортсвер, виїхав до міста Парк Репідс, Міннесота, на північ, за більшу платню. Там народилась моя дочка Таня. Працював там 4 з половиною років в компанії Рінґер Парк Репідс Спортсвер завідуючим по продукції (Cutting Room Foreman), але все ж таки приїжджав сюди до своєї церкви, хоч не часто, з цілою родиною.

Після 4-ьох з половиною років приїхав назад до Ст. Полу. Був і в інших місцевостях, бо треба було більшої зарплатні. Після приїзду назад до Ст. Полу, народився ще один син, Євген (Женя). Був я ще й в наступних містах Міннесоти: Стейполс - один рік, Брейнард - 2 роки, Чізголл та Гібінґ' - один з половиною років, тоді в Каннон Фоллс,

Плимут, і нарешті в Меномені, Віскансін - три з половиною роки в Сенді-Лі компанії. Працював по фаху.

Приїхавши назад до Ст. Полу з Віскансіну в 1983 році, включився в церковне життя і в 1992-93-іх роках перебрав диригування хором нашої парафії Св. Катерини і далі продовжую. Помічником та заступником диригента, та скарбником нашого церковного хору є моя сестра Галина Миронюк.



*Борис Миронюк диригує хором в Церкві Св. Катерини, Арден Гіллс, Міннесота.  
Borys Myroniuk conducting the church choir at St. Katherine Church, Arden Hills, MN*

## **BORYS AND SOPHIA MYRONIUK BIOGRAPHY**

***Borys MYRONIUK***

Dear Parishioners! Before I write about my memories about the life of our church, at first Sts. Volodymyr and Olga in St. Paul and now St. Katherine in Arden Hills, MN, I would like to write a short biography about my ancestry. My parents have passed away, but I would like to remember them, so there would be some trail left for my children, grandchildren and possibly great grandchildren about them and about their family.

I, Borys Myroniuk, son of Volodymyr Myroniuk and mother Eroteida Myroniuk nee Sorochynskij, was born in the glorious Ukrainian land Volyn, in the village of Vorotniv, Piddubetsky region, in the vicinity of the city of Lutsk, in 1933. There were four children. The oldest brother - Victor, I – Borys, and two sisters Tamara and Halyna. Father Vahatovych baptized the children. My father, Volodymyr Myroniuk, and my mother, Eroteida, were born in the village Vorotniv, Volyn, father on the 15<sup>th</sup> of July 1900 and mother on the 1<sup>st</sup> of May, 1904. My father attained middle and higher education, he was also taking painting courses in the city of Lutsk and my mother received middle education in the village of Vorotniv. My father, when he lived in Ukraine, worked as an artist. He painted portraits, scenery, stage decorations, church banners, Plashchanytsi (special cloth representing Jesus Christ's sepulcher at the church on Good Friday) and assisted his father with the iconostasis (picture wall of Saints in front

of the altar). He also loved to write poems, he used to write articles for the journal called "Pasichnyk" (Beekeeper), which was published in Lviv, and also submitted cartoon drawings about bees under the pseudonym "Your Volodko Myroniuk."

My grandfather, Karpo Myroniuk, was a painter of icons, iconostases and in general all kinds of iconography. Grandfather Dmytro Sorochynskyj was a priest. My mother told us that the family was large – there were twelve of them. Our village had a very beautiful church which was donated by a Polish countess. Uncle Stepan Sorochynskyj was the conductor of the church choir. This was, as we say, during Polish times. The liturgies were in the Ukrainian language. Again I remember my old village – I do not remember how many houses there were – there was a store (cooperative), a dairy, kindergarten, school, a nice hall, church and civilian choirs, drama group, dance group under the instruction of much known Mr. Avramenko. The land owner had a large estate, however with the coming of the Bolsheviks, the land owner left for Poland and left everything behind. The Soviets took over the farm and turned it into a collective farm (the kolhosp); the villagers had to work at the kolhosp an assigned number of days. During the Soviet occupation, my father worked as a bookkeeper.

With the arrival of the Germans, there were battles all around our village. I remember a shell hit the chimney of my grandmother's house! When the Soviets retreated, papers were found in the village office that our family was supposed to be sent to Siberia. The first echelon of villagers from my village was sent to Siberia. The Germans sent our family to the city of Lutsk on the river Styr, where there is a Lubart's fortress to which my brother Victor and I used to walk. In Lutsk I went to school. During summer breaks we were sent by trucks to various villages to gather beets, carrots, and cherries which were then sent to Germany.

I remember one incident that I would like to write about. At the time when Soviets retreated from Lutsk in 1941, I was 9 or 10 years old. The Germans showed us partially covered mass graves of murdered prisoners from the Lutsk prison. During the Soviet occupation of the Western Ukraine, the Soviets imprisoned many Ukrainians and then in haste they murdered all of them. But as the time went on, the Germans did the same kinds of crimes.

Our family suffered the hardships of World War II, as did many other families. Fate brought us to Austria, and on the way to Austria, my youngest sister, Halyna, was born at the beginning of the month, and at the end of that same month my parents lost their oldest son, Victor. We were in the village Hostynne in Hrubeshivshchyna, it is the same region from which came the famous sculptor and our past parishioner Anton Pavlos.

During the war, while we lived in Austria, the times were very hard. We ended up near the city of Villach through which flows the river Drau, and at the foot of the mountain Karavanken the river Geil flows into the river Drau. During the war, our camp was situated near the river Geil. We also lived in other places - we stayed in a school, slept on piles of hay by the railroad bridge in the city of Villach, as well as in Heiligen Geist.

After the war in 1945, we lived at the St. Martin camp until we left for America. In the camp by the river Gail we lived and got to know very well the Hupalo family, the Hushcha family, and especially Sasha Hushcha's family, as we both were scouts (plastuny) in the same troupe in Austria.

And now some background about the camp life. After the end of WW II in 1945, life was a little easier. In our camp there were organized schools, elementary and a secondary school (high school). There was also a church, at first it was only a Greek-Catholic church, but both kinds of liturgies were conducted - Orthodox and Catholic. In school Religion was taught by Fr. Kalynych, the pastor of the Greek-Catholic church, Fr. Zenovij Kovalchuck and Fr. Shymakov to the Orthodox kids. Later, the Orthodox community got organized, separated from the Greek-Catholics and rented a chapel from the Austrians where the liturgy was served by Fr. Zynovij. There was a choir under the conductorship of my uncle Stepan Sorochynskyj. Our entire family actively participated in the church choir. I need to mention that in our first camp near the river Geil, there was already the start of a kindergarten, which Prof. Lotockyj organized, who used to live with our family. There was also an amateur drama club called "Wave of Dnipro" (Dniprova Khvyliia) which put on plays such as "Natalka Poltavka." Life was active, good and happy. My father was the prompter for the stage performances and built and painted the stage props.

After the war, Soviets came to such camps and tried to repatriate Soviet citizens living in Austria and Germany. There were incidents when people were forced to return. Some people left and ended up in concentration camps near Vienna. Several managed to run away from there and when they returned to the camps told about their adventures in the "mother country". After hearing these stories, people started to immigrate wherever they could, for example the Hupalo and Hushcha family left for America and Brazil in 1948. We left for America in 1950.

Our sponsor in America was a well known person in the Ukrainian community in the Twin Cities, Dr. Alexander Granovsky. Thanks to his efforts and the efforts of the UJARC (United Ukrainian American Relief Committee) organization we started preparations for emigrating to the U.S.A. We stayed one month in Salzburg by the fortress and then went to the port of Bremer-Haven. We were on the transport ship General McRae for ten days. We arrived in New York and then continued our trip by train to St. Paul, Minnesota. Originally our family was assigned to go to North Dakota to work on a farm. At the train station Professor Alexander Granovsky met us and took us to a hotel, where we lived for a short time. Then Mrs. Kateryna Kachmar found jobs for us. Mother got a job washing dishes at Mickey's Diner on St. Peter Street and 8<sup>th</sup> Ave.; father got a job tending chickens. As I was sitting at the hotel by the window on Wabasha St., I saw some familiar people that were strolling down the sidewalk. I could not believe it that I was seeing the Hushcha family from Austria! I looked again, "Oh, my God! What joy?" It was hard to believe! I flew down the stairs, crossed Wabasha St., and hugged them with joy. They told us to come to 556 Wabasha, where they were renting an apartment. Not too long after this we moved to this building. In this building were also living the other newly arrived immigrants: the Hushcha family with grandfather, Sasha Hushcha, the Samodin family, the Makarenko family, and Petro Baybak. Later came the Kharytonow family, and then the Kovalenko, Cherny, and the Wowk families. I must say that from this place, that is 556 Wabasha, which we called "collective farm", Orthodox and Greek Catholics together started a Ukrainian school through the efforts of the UCCA (Ukrainian Congress Committee of America).

When I signed up to the dance group at St. Michael's church, I found out that Mr. Avramenko, the renowned Ukrainian dance choreographer, awhile ago came here to instruct teachers on how to teach people to dance Ukrainian dances. I danced as a young boy such dances as the "Zaporizky Hertz, Honta and hopak". Sasha Hushcha, Ivan Cherny and I traveled by streetcar to St. Michael's church. Later I signed up at the soccer club "Kyiv".



***Volodymyr Myroniuk painting icons for the Iconostasis for the Church of Virgin Mary the Protectress at Clifton, New Jersey***

Katherine; he also made the banners for the St. George's Church and two banners for the Archangel St. Michael's church in Minneapolis, Minnesota. His biggest work was the model of the iconostasis for a church in Clifton, New Jersey. Here, in St. Paul, my father also submitted four iconostasis projects, but they were not accepted, because (he was told) "how could a person who works as a janitor make an iconostasis?"

My mother, when she lived in Ukraine, and here, always used to sing in the church choirs as well as in the secular choirs. She also embroidered the towels which are used to decorate the church icons.

And now the story of my wife Sonia and her parents. Vasyl Proch, my wife's father, was born on the 31<sup>st</sup> of December, 1900 in Lemkivshchyna (Galicia). He was a war veteran of the Ukrainian Rifle Army of the Western National Republic "Ukrainian Sich Riflemen". Active member of the parish of St. Michael's in Minneapolis, MN, also one of the founders of our parish of Sts. Volodymyr and Olga in St. Paul, MN. (He was vice-president of the first parish council.) He worked at the Pioneer Building in St. Paul, MN, as a mason and painter.



***Borys and Sonia Myroniuk.  
Борис і Соня Миронюк.***

Stephanie Proch, Sonia's mother, was the daughter of Theodor and Mary Kochan, from the village of Piddistriany, Bibrka County (Western Ukraine). She was born on January 6<sup>th</sup>, 1910. Sonia's mother's parents came to America in about 1920. They were active members of St. Michael's parish in Minneapolis, MN. Sonia's grandfather was for many years the custodian and church warden. Sonia's mother, Stephanie, came to America in 1931 (when she was 21). She became ill while working on the farm. When she recovered, she married Vasyl Proch in 1933. In 1934 a daughter, Sonia, was born to them. Soon after giving birth the mother became ill again (tuberculosis) and died in 1942. Two years after her death Vasyl Proch married the second time. He married Tetiana Bodnar of Belfield, North Dakota. They lived on a farm. Three years later they moved to St. Paul, MN. The family Proch helped a lot to finance, find homes and feed the newcomers (new immigrants).

In 1950 the parish of St. Archangel Michael celebrated Ukrainian Day at Bass Lake in Minneapolis. There were many entertainments. A choir

performed under the direction of Professor Billy, there were dances, picnic, volleyball etc. Our family was there. That is where I met Sonia Proch and later her family.

In 1954 I married her. We were married by Father Vasyl Umanetz in Sts. Volodymyr and Olga Church, on Jenks Ave. Professor V. Serafymovych directed the choir. My wife became an active member of our parish. She was the first one to organize a Smorgasbord event not too far from our church on

Payne Ave. She also was the head of the Sisterhood, organized the selling of pysankys (Ukrainian decorated Easter eggs) at the Dayton's department store and later at the Signal Hills Mall in West St. Paul, which brought a sizeable sum of money for the church. Almost every year our entire family donated 10 dozens of pysankys for the church.



***Svitlana Pavlov and Sonia Myroniuk decorating "Pysankas" – Easter Eggs for sale at the Church bazaar.  
Світлана Павлова та Соня Миронюк пишуть писанки на продаж в Церкві Святих Володимира і Ольги***

I also took active part in the parish council as a secretary, treasurer, financial secretary, president of the Parents' committee, and taught (history of Ukraine). During Father Archpriest M. Kudanowych I organized a dance group of Ukrainian National dances at the church hall. Rehearsals were held at the church hall every week at 7:00 in the evening, I used to drive the kids to mandolin practices which also took place at the church hall. Mr. Michael Mirza organized a mandolin group where he was teaching the kids (and adults) to play the mandolin. The mandolin lessons were first and were followed by the dance lessons.

At that time I worked for Butwins Sports on 5<sup>th</sup> Street and Wacuta in St. Paul, Minnesota. I worked there for 9 years. I went through extensive schooling, and learned the tailor's trade. My family was growing - there were four children. Kathy was our first child, then came Stephanie, Borys Jr., and then Victor. I quit this job, and left for Park Rapids, Minnesota, up north for a better paying job. My daughter Tanya was born there. I worked there for

the Ringer Park Rapids Sportswear Company as the Cutting Room Foreman in production for four and a half years. During that time, but not very often, I drove with my entire family down to St. Paul to attend our church.

After four and a half years I returned to St. Paul. I relocated several times taking more responsible jobs and earning more money. After coming back to St. Paul, another son was born, Evhen (Eugene). I also lived and worked in other Minnesota cities: at Staples for one year, Brainerd for two years, Chisholm and Hibbing for one and a half years, then Cannon Falls, Plymouth, and finally Menomonee, Wisconsin, for three and a half years at the Sandy-Lee Company. I worked in my profession.

After returning to St. Paul from Wisconsin in 1983, I became active in church life again and in 1992-93 I took over the conductorship of the parish choir of St. Katherine and continued in this position until 2008. My assistant and treasurer of our choir is my sister Halyna Myroniuk.



***Борис Миронюк розмовляє з Владикою Всеволодом та Протодіяконом Миколою Ділендорфом.  
Borys Myroniuk with His Eminence Archbishop Vsevolod and Protodeacon Mykola Dilendorf.***

## ІРИНА І ОЛЬГА МИХАЛЕВИЧІ, ЗГАДКИ ПРО ЖИТТЯ В СЕЙНТ ПОЛІ, МІННЕСОТА

*Ірина МИХАЛЕВИЧ*



**Михайло Михалевич в Карпатах.**  
*Mykhailo Mychalewych in the  
Carpathian Mountains.*

Наша родина складалася із батьків, Михайла і Ніни Михалевич, бабусі Люби Ліндфорс і дітей Ірини, Олени, Тараса і Олі. Приїхала з нами ще покійна поетеса і скульптор Оксана Лятуринська, яка з нами проживала перших пару тижнів. Приїхали ми до Ст. Полу, Міннесота, осінню 1949 р. Осінь, пригадую, була тепла, привітна. Перших кілька днів нас примостили в готелі, потім ми коротко перебували із родиною Сехів, а тоді нам підшукали помешкання і ми оселилися на вулиці Делос. Батько наш із перших днів працював. Мене записали в “гай скул”. Першим враженням на землі Вашингтона була поява у нас на помешканні управителя підприємства, де батько працював – він приїхав до нас із величезним індіком. Це було наше перше знайомство із американською традицією „День Подяки”! Дякувати було за що!

Людина запрограмована так, що вона шукає для себе не тільки працю, але й згуртоване духове і організаційне життя. Так почалися наші перші спроби згуртувати людей, які прибули приблизно в той час. Ми уже були знайомі із громадянами українського походження, які вже проживали на терені Ст. Полу і околиць, покійні уже п. Степан Коцюба, проф. Олександр Грановський, проф. Гайдак, родина Крафтів, Проців, Марія Паулсен, Сехи, незабутні Петро і Катерина Качмарі, і багато-багато інших, імена яких уже призабулися. На початках громада не була численна, але визначалася тим, що була працювитою і енергійною. Люди були національно свідомі, релігійні і дуже цікаві.

Одним з основних завдань було придбати приміщення, де можна було б збиратися для відправлень Служб Божих і де можна було б вести громадську діяльність. В короткому часі купили невеликий будиночок, який пристосували для потреб громади. Все це робилося громадою, віддано і з посвятою. Працьовитий і талановитий пан Ігор Кубик змайстрував іконостас. Михайло Михалевич і Пан Володимир Миронюк намалювали ікони, розмалювали іконостас. Створився церковний хор, зорганізувалося сестрицтво, яке було хребтом нашої громади. Жінки сестрицтва невпинно працювали, готували і продавали наші страви, складаючи копійку до копійки, щоб добитися кращого приміщення для парафії. І в скорому часі наша громада закупила великий будинок від методистів. На новому місці спорудили чудовий різьблений іконостас, розписали гарні ікони, навіть купол розписали, та придбали панікадило. Завдяки клопітливих, талановитих рук сестриць, чудові вишивки прикрасили церкву, як молоду до шлюбу. Парафія пишалася гарним хором, яким диригували такі віддані люди, як пан Серафимович, Антоніна Гуменюк, а найдовше Михайло Мірза. В хорі у нас були не абиякі солісти, як тенор Михайло Ковалевський, баритон Михайло Даниленко, який своїм сольоспівом “Отче наш” чарував усіх присутніх, сопрано пані Міля Грінвальдт. Хто може забути нашого протодиякона Миколу Поліщука, який у великі свята сослужував з отцем Васи́лієм Уманцем, і у якого голос був як оксамит, а сила його навіть на шибках відбивалася. А як протодиякон Поліщук співав “Многая літа” то



**Ніна Михалевич з дочкою.**  
*Nina Mychalewych with daughter.*

шкельця на панікадилі тремтіли!!! Церква була велика, простора. Хор співав на горі, і так гарно лунали голоси. А в долині була церковна зала. Там відбувалися обіди, Храміві Свята, вистави, концерти, мистецькі виставки. Тут

знайшла собі місце і суботня школа. Проводила тут пані Росінска курси вишивання і писанкарства. Тут я вишила свій перший маленький рушничок, який і досі висить у мене в кухні коло маленької ікони. Тут я вперше тримала “кістку” і виводила лінії на круглому яечку. Багато людей працювало добровільно, із посвятою і любов’ю.

Наш батько, Михайло Михалевич, був довголітнім головою парафії Святих Володимира і Ольги. Батько приклав багато уваги для розвитку нашої церковної громади, щоб життя пульсувало творчо і інтелектуально.

Влаштувалися вечірки, обіди, академії, спільні пікніки із сусідніми парафіями. Батько старався щоби парафіяльна скарбниця забезпечила існування парафії на довгі роки. Треба ще згадати, що у нашій парафіяльній залі роками відбувалися проби на той час великого (нараховував 50 хористів!), славного загально-громадського хору „Дніпро”, яким довгі роки диригував Микола Бринь. Громадське життя при парафії було активне, цікаве і плідне.

Не можна не згадати Бориса і Мілю Грінвальдт, які разом із панством Мірзами - Михайлом і його дружиною Марією – zorganizували театральний гурток, який дав пару виступів. Взагалі, відбувалися такі свята, як: Свято Чорного Моря, свято книги, різні академії, концерти, пописи. Люди віддавали максимум свого часу і знання, щоб ми, молодше покоління, черпали і збагачувались ним. Я вдячна усім тим, які старалися нам прищепити любов і гордість до свого. Дуже тепло згадую нашого настоятеля Отця Василя Уманця, бо і він брав активну участь у громадському житті і з дітьми і молоддю. Мушу признатися, що були моменти, коли нам не хотілося бути у вирі організованого життя, але наполегливе бажання наших батьків і всіх тих, які цікавилися, збагатили наше життя і дали нам засіб краще давати собі раду у житті. Як можна забути, як ми, не маючи своїх авт, їздили автобусами чи трамваями на пікніки до Комо Парку. Скільки було радості, сміху, дружності. Я ще досі пригадую, як на одному із тих пікніків покійний Ляоня Рябокiнь, заповзвся мене навчити плавати. Мене безмалю не втопили тоді, але якщо я сьогодні плаваю, то завдяки того старання хлопців. Які радісні і веселі були тоді святкування традиційних наших свят як Великдень, Різдво. Чи не були найкращі часи, коли ми як сардинки залазили в авта і їздили по наших парафіянах із колядою? Нас так весело і тепло приймали, яка чудова українська гостинність.

Час проходить. Я уже й сама 40 років як виїхала із тої парафії, де кувалася моя доля. Багато чого міняється, люди приходять, відходять у засвіти, але поки людина жива, вона є носієм усіх тих переживань які у свій спосіб позначились на шляху кожної людини. Наші початки були такі, як наша молодість: повні мрій, енергії, життя, краси і неповторности. В кожного свої переживання, в кого вони радісні, а в кого вони принесли розчарування. Людина завжди горнулася і горнеться до організованого життя, адже там вона знаходить притулок віруючи в те, що не лишається сама. І скільки б нас не було, ми завжди будемо горнутися до свого вогнища, бо на світі все гарне, але своє таки найкраще.

#### **IRYNA AND OLGA MYCHALEWYCH'S REMEMBRANCE OF LIFE IN ST. PAUL, MINNESOTA**

*Iryna MYCHALEWYCH*



*Self-portrait.*

*Михайло Михалевич - автопортретю*

Our family came to America, to St. Paul, Minnesota, in the fall of 1949. I still remember that autumn – it was warm, balmy, and welcoming. Our family consisted of our parents, Mykhailo and Nina Mychalewych, our grandmother, Liubov Lindfors, and us, children: Iryna, Olena, Taras and Olha. The poetess and sculptor, Oksana Liaturynska came to America with us, and she lived with us for the first couple of weeks. The first few days after our arrival, we were housed in a hotel. Later, we stayed with the Sekh (Sich) family until an apartment was found for us. There, in that apartment on West Delos Street, our new life began. Our father started working. I was registered at Humboldt High School. One of my first memories of life in America: one day, unexpectedly, our father's boss appeared at our apartment with a huge turkey. It was Thanksgiving, and he wanted to introduce us to the holiday properly. We had plenty to be thankful for!

We humans are somehow programmed in such a way that besides requiring work for sustenance, we have a need for spiritual brotherhood and community. So it was natural that all the new immigrants came together to worship, to sing, to socialize, as well as to help and to support one another. We became acquainted with the Ukrainians who had arrived in St. Paul before us: Stepan Kociuba, Prof. Alexander Granovsky, Prof. Haidak, the families Kraft, Sekh, Protsiv, Maria Paulson, the unforgettable Petro and Kateryna Kachmar, and many, many others. Though in the beginning our community was small, it was certainly hard-working and energetic. It was a nationally conscious community, it was a devout community, and it was made up of very interesting individuals.

Among the primary goals of the community was to find a suitable location where Divine Services and social activities could be held. A small building was soon acquired. It was remodeled to accommodate both the religious and social needs of the community. Everybody pitched in, voluntarily, with a lot of devotion and sacrifice. Talented and industrious Ihor Kubik crafted the iconostasis. Mykhailo Mychalewych and Volodymyr Myroniuk painted the icons and embellished the iconostasis. A church choir was organized. A parish sisterhood, which came to be the backbone of

**the community, was established. The sisterhood worked tirelessly preparing and selling Ukrainian food, saving every penny made for the community to be able to buy a better place. Eventually a large building owned by Methodists and located right off of Summit Avenue was bought. Soon the community had a new home not only for a church, but for its social and cultural life as well. A beautiful carved iconostasis was installed, icons were painted and even the cupola was adorned with religious motifs. A grand lampadary (Panikadylo) was hung. Thanks to the diligent, capable hands of the ladies of the Sisterhood, the church was decorated with magnificent embroideries, like a bride in beautiful traditional wedding attire. The church was large and spacious; the voices of the choir echoed from above. The parish was proud of its choir. Mr. Serafymovych, Antonina Humeniuk, and Mykhailo Mirza were all dedicated conductors of the church choir. Soloists, among them Michael Kovalevsky, Milena Grinvald and the baritone Michael Danylenko, whose unforgettable rendering of the Lord's Prayer mesmerized the congregation, enriched the Holy Liturgy with their extraordinary voices. And who can forget the archdeacon Mykola Polischuk as he concelebrated with the Very Reverend Vasyl Umanets on holidays? The church window panes vibrated from his powerful, plush bass, and when he sang "Mnohaia Lita" the crystal pendants of the lampadary trembled. Luncheons and the feast day of Saints Volodymyr and Olga, the patron saints, as well as recitals, plays and art exhibits were held in the church hall downstairs. Saturday School, where kids were taught to read and write in Ukrainian was conducted in the many auxiliary rooms. Mrs. Rosinska taught embroidery and the art of pysanky-making. This is where I had embroidered my first small "rushnyk" (towel) which I still have around an icon in the corner of my kitchen. This is where I held a "kistka" (egg decorating tool) for the first time, writing lines on the rounded surface of an egg. So many people gave of themselves voluntarily, lovingly, devotedly.**

Our father, Mykhailo Mychalewych, served as head of the parish for many years. He was intent on strengthening and building up the parish and its treasury, assuring the parish a future existence. Parish life pulsed with cultural activity, lectures, presentations, social get-togethers, dinners, and picnics with neighboring parishes. The renowned Twin Cities Ukrainian (at that time) 50-member choir "Dnipro" conducted its choir practices in our church hall. Mykola Bryn served as conductor of the choir for many years. Our church community life was exciting, dynamic and productive.

It's impossible not to bring to mind Borys and Milena Grinvaldt. Together with Michael and Maria Mirza, they organized a theatrical ensemble and gave several performances. I remember so many functions that I attended at our church hall: Black Sea Days, book fests, various commemorative evenings dedicated to historical events or to famous Ukrainians, and of course, concerts and recitals. The elders gave so much of their time and expertise so that we, the youngsters, would learn and benefit from them. I am grateful to all who tried to instill in us a feeling of pride and love for all things Ukrainian. I remember Very Reverend Vasyl Umanec with warmth – he was a willing and enthusiastic participant in parish life, and he took an interest in us youngsters. I have to admit that there were



*Ніна Мухоморська.  
Ніна Михалевич.*

times when we didn't want to attend or participate in some of the functions, but through the persistent will of our parents and all the elders who cared about us, our lives have been enriched and we have been better prepared to cope with life's vicissitudes.

It's impossible to forget how we all rode the city buses (or trams!) to Como Park for picnics. There was so much joy, laughter, camaraderie. I still remember how at one of those picnics the late Leonid Riabokin took it upon himself to teach me how to swim. I practically drowned, but thanks to Leonid and the guys, I can swim! How joyful and happy were our celebrations of Easter, of Christmas in those times. Weren't those the best times when we squeezed into each others' cars, like sardines, to pay a visit to all the parishioners to sing Christmas carols? We were always welcomed so warmly, with such merriment, and with wonderful Ukrainian hospitality.

Time passes. Forty years have passed since I've moved out of St. Paul, out of the parish where my destiny was forged. Everything changes.

Yet throughout one's life, one carries within oneself all the experiences, all the adventures of those years that in some way have left their mark

on all of us. The founding days of Saints Volodymyr and Olga parish were, in many ways, like our youth: irreplaceable and full of dreams, energy, life, and beauty. Each of us has experienced his own milestones, and in the end, each of us has been fulfilled or disillusioned. Yet we always seek fellowship and community, for that is where we find sanctuary and our common humanity. The world is full of beauty, but one's own heritage is dearest.

## РОДИНА НЕПРИЦЬКИХ І ЇХНЯ ПОДОРОЖ З УКРАЇНИ ДО АМЕРИКИ

Борис А. Неприцький, грудень 2003 рік



Мій батько, Олександр Неприцький-Грановський-Непричук, народився 1896 року у містечку Біло-Криниця, недалеко від міста Кременця, на Волині, а тепер Тернопільська область.

У читача буде запитання, чому три прізвища? Це прізвище було у родині від покоління до покоління і так було написано у батька на метриці народження. В теперішні часи дехто з родини залишив одне або два прізвища.

Після середньої школи, батько закінчив Віленську (Литва) офіцерську школу і в 20 літ був командирований на Західний Фронт, де опинився в Галичині у Бучачі і там застала його російська революція. Прийшовши назад до дому, був мобілізований в Українську Армію і був зв'язковим офіцером в штабі Петлюри. Коли більшовики зайняли Україну, частина Західної України опинилася під Польщею. То Біло-Криниця і та частина Волині (Кременеччина) були під Польською владою.

Коли вернувся з війська додому, познайомився з моєю матір'ю Марією, яка народилася в Києві в 1898 році і вчилась в Києві, Варшаві і в Москві. Вона, під час російської революції вернулась до Києва, де жила її родина. Вона і вся родина тоді виїхали на Кременеччину, де мали хату у місті Кременці і маєток у селі Угорськ (15 км від Кременця).

Після маминого вінчання (вінчались у церкві в Біло-Криниці де ще і сьогодні стоїть церковка), її бабуня подарувала їм 100 гектарів землі на хуторі села Угорська, де побудували хату, клуню, стайню, коровник, і мали ціле господарство. Там народилися троє дітей: Адя, Женья і Борис. Жили там до 1939 року, коли прийшли Совети. Забрали у нас маєток, зробили колгосп, а ми переселилися до міста Кременця, де сушили сухарі та чекали на заслання на Сибір. Але це не сповнилося, бо почалася Друга Світова Війна, і німці зайняли Волинь дуже скоро. Коли Совети знову підступали під Кременець, родина наша виїхала до Львова. Тяжко було покидати рідне місце і прийшлося пережити багато чого, як і всі інші, що тікали від „советського визволення”.

У Львові зупинились на короткий час і прийшлося тікати далі на захід і опинилися у Відні (Австрія). Але Совети незабаром взяли Відень і треба було тікати далі аж до Мюнхена (Баварія), де опинилися в американській окупаційній зоні. Нас лише було троє. Адя залишилася у Відні, а Женья в Чехії. Батько дістав роботу у американському складі, а я вчився в УНРА в університеті, а мама була перекладачкою для американської армії (знаючи англійську мову з дитинства).

В 1947 році я дістав візу в Америку, дорога була заплачена Організацією Світової Церкви. Приїхав до родини професора Грановського. Вони мене прийняли як рідного сина і жив у них майже рік. В 1952 році приїхали батьки з допомогою професора Грановського. А я був мобілізований в американську армію під час Корейської війни і був відправлений назад до Європи і служив у різних містах Німеччини. Як вернувся до Сейнт Полу, мій батько, Олександр Неприцький, був одним з перших організаторів у створенні Української Православної Парафії у Сейнт Полі, де головував 7 разів між 1952-1972 роком у парафії Святих Володимира й Ольги. Першим настоятелем був отець Мірощенко, а тоді отець Уманець. Управа складалась з відомих людей як сл. п. Професор Х. Рябокін, сл.п. Качмар, Др. Міцевич, сл.п. Гарбер, сл.п. Байбак і інші. Ці особи їздили і переконували інших, що нам потрібно купити будинок на церкву. І так купили будинок на Дженкс (Jenks), і парафія існувала аж до купівлі церкви на Портленд і Вікторія. Багато людей приклали чимало часу свого, як іконостас - сл.п. Михайло Михалевич, царські ворота - сл.п. Ігор Кубик, кіот - сл.п. В. Миронюк і багато інших. Переробили церкву на стиль української православної церкви. Вони заслужили на велику подяку і пошану від парафії.

Під час батькового головування, батько заснував традицію вшанування церковного хору, учасники якого давали так багато часу і свої голоси, щоб прикрасити літургію.

Мій батько був лагідною людиною, не любив мати непорозуміння між парафіянами і робив все, щоб був спокій, згода і повага один до одного. Був активним членом парафії до останнього дня його життя.

## FAMILY NIEPRITZKY AND THEIR TRAVEL FROM UKRAINE TO AMERICA

by Boris Niepritzky, December 2003

My father, Alexander Niepritzky-Granovsky-Neprychuk, was born in 1896 in the town of Bilo-Krynytsia, in the vicinity of the city of Kremenetz in Volyn, which is now in the Ternopil District. The reader of this article might have a question - Why are there three last names? These names were in our family from generation to generation and this is how it was written in my father's birth certificate. Nowadays some members of the family use one or two names only.

After his secondary education my father finished Vilna (Lithuania) officers' school and at age 20 was commissioned to the Western Front and was in Galicia in Buchach; this is where he was when the Russian Revolution started. When he returned home he was drafted into the Ukrainian Army and was the communication officer of the staff headquarters of Semen Petliura.

When the Bolsheviks occupied Ukraine, part of Western Ukraine fell under the Polish occupation; the town Bilo-Krynytsia and that part of Volyn, the Kremenetz region, was under Polish government.

When he returned home from the armed forces, he met my mother Maria. Maria was born in Kyiv in 1898 and was educated in Kyiv, Warsaw and Moscow. During the Russian Revolution she returned home to Kyiv, where her family lived. Then the entire family moved to Kremenetz region, where they had a house in the city of Kremenetz and an estate in the village of Uhorsk (15 kilometers from Kremenetz).

After my parents' wedding (they were wed in Bilo-Krynytsia at the church which is still there), her grandmother gave them a gift of 100 hectares of land in the farmstead of the Uhorsk village. There they built an entire farm estate consisting of a house, barn, stable, and another barn for milking cows. All three kids were born there: Adia, Eugenia and Boris. We lived there until 1939, when the Soviets occupied this part of Ukraine. The Soviet government took our estate, and changed it into a collective farm. Then we moved to the city of Kremenetz, where we saved and dried some bread as we were awaiting to be sent to Siberia. But this did not happen, because World War II started and the Germans occupied Volyn very quickly. When the Soviets again were approaching Kremenetz, my family moved to Lviv. It was very difficult to abandon our own place and we had to live through many hardships, just like many others who were running away from the "Soviet Liberators". We lived in Lviv for a short time as it was necessary to escape further to the West and so we ended up in Vienna, Austria. Soon the Soviets occupied Vienna and we had to run even further West to Munich, Bavaria; this area was in the American sector of the occupied Germany. There were only three of us left. Adia stayed in Vienna and Eugenia in the Czech Republic. My father got a job in an American warehouse, I started my studies at the UNRA University and my mother was an interpreter for the American Army; she knew the English language from childhood.

In 1947, I obtained a visa to come to the USA; the voyage was paid by the World Church Organization. I came to the family of professor Granovsky. They took me in as a son and I lived with them for almost a year. In 1952 my parents came with the help of professor Granovsky; and by that time, during the Korean War, I was drafted to the American Army and was sent back to Europe and served in various towns in Germany.

When I returned to St. Paul, my father, Alexander Niepritzky, was one of the first organizers of the Ukrainian Orthodox Parish in St. Paul. And from 1952 to 1972 he was President of the Parish Council seven times. The first rector of our church was Fr. Miroshchenko, and later Father Umanec. The Parish Council was comprised of renowned people, such as bl.mem. professor Toma Riabokin, bl.mem. Kachmar, Dr. Micevych, bl.mem. Harber, bl.mem. Bajbak and others. These people were driving to other people's homes, trying to convince many others that we need to buy a building for our church. And so a building on Jenks Avenue was purchased, where the parish held their church services until the congregation bought the large church building on Portland and Victoria in St. Paul. Many people contributed a lot of their time to change this church into a Ukrainian Orthodox Style. Bl.mem. Michael Mychalewych made the iconostasis, bl.mem. Ihor Kubik made the holy gates, bl.mem. Wolodymyr Myroniuk made the *ciborium*; many other people also worked very hard. All these people deserve the gratitude and respect from our parish congregation.

During my father's presidency a tradition was established to honor the church choir; they gave a lot of their time and their voices to beautify the Liturgy.

My father was a very gentle person. He did not like misunderstandings among parishioners and did everything possible to have peace, agreement and respect for each other at our parish. He was an active member of the parish to the last day of his life.

## ЗА ГОЛОВСТВА БОРИСА А. НЕПРИЦЬКОГО

Борис А. Неприцький, грудень 2003.



У 1971 році я був головою парафії Святих Володимира й Ольги. Став головою зовсім випадково. Ніхто не хотів брати на себе відповідальність великого ремонту, якого будинок потребував. Церковний дах затікав, на зовнішніх стінах, котрі були покращені простою фарбою (два роки назад), полупилась фарба і одпадала, будинок потребував негайного великого ремонту.

Парафіяни були поділені думками, одні доказували навіть купили великий будинок, відкрітиса або дешево продати - а другі казали купити малу церкву.

Я сказав що цей будинок можна відремонтувати і погодився взяти на себе відповідальність, якщо парафіяни допоможуть мені це зробити. І з оплесками вибрали мене головою парафії. Я погодився і з тим, якщо можу вибрати тих людей до управи з якими я можу співпрацювати.

Перше завдання було переробити дах - а дах був покритий черепицею, вона полопалася і текла вода на кожному розі між стінами, замерзала і розколювала роги будинка. Весь дах був перероблений. Дуже багато зроблено на церковному будинку і на парафіяльній хаті. Я сам все це не зробив, а зробила

парафія, включно з нашими майстрами, як пан П. Шайда, сл.п.Бульчак, сл.п. Свистун, І. Чорний, які положили 70,000 цеглин на стіни кругом церковного будинка.

Парафіяни приходили, мішали цемент, подавали майстрам і навіть молоді студенти, як пан Віктор Вовк (пана Володимира Вовка син), у вільний час допомагали і також професійні люди як Др. Міцевич, сл.п. Др. Танасійчук, сл.п. Професор Михалевич, і інші, дарували свій час вільний і помагали. Крім пари людей, всі парафіяни брали участь. Тут треба згадати сестрицтво на чолі з головою пані А. Хоревич, які дарували свій час і гроші. Варили обіди для людей, котрі працювали біля ремонту церкви. За два роки церква була поправлена, включно з парафіяльним будинком.

На жаль старші люди від нас відходили і парафія ставала меншою і утримувати будинок було з кожним роком тяжче. Я був головою у 1986-87 р. В той час пані Віра Танасійчук пообіцяла дати велику суму грошей на : а) ремонт церкви, б) на купівлю другої церкви, або в) на будівлю нової церкви. У той самий час була відновлена думка об'єднати три парафії (Святих Володимира й Ольги, Святого Юрія, та Святого Архистратига Михаїла) і збудувати одну церкву. Був створений комітет з трьох парафій і я був вибраний головою того комітету, бо була черга бути головою комітету представника від Церкви Святих Володимира й Ольги. Після багатьох зібрань управ трьох парафій ми побачили, що з цього ніякого об'єднання не буде - не прийшов ще той час.

У Ст. Полі з рішенням управи парафії Святих Володимира й Ольги і пані Віри Танасійчук, було постановлено будувати церкву. Я з Іваном Бугаєнком їздили шукати землю для будівлі. Земля була куплена в Арден Гіллс. Пізніше була куплена також хата для настоятеля при цій землі. Їздили до міської ради в Арден Гіллс подати проект будівлі церкви. Присутні були я, сл.п. І. Бугаєнко, пані Н. Мейзер, пані Віра Танасійчук. Я настоював, щоб проект був зроблений українським архітектором. Звернулись до пана С. Корсунського і пана О. Грегорета. Обговорювали проект з паном Грегоретом я та І. Бугаєнко в ресторані Лексінгтон. Також мали американського архітекта. Всі дали свої проекти і почалась справа вибору проекту на церкву.

На жаль я захворів на серце. Вся праця була перебрана в той час Бугаєнком, заступником голови. Після шпиталю, через здоров'я, я перестав брати участь (на наказ лікаря). Моя думка була що ще раз попробувати об'єднання і будувати церкву на три парафії. Парафія була б численніша і також легше було б фінансово. З моєю думкою не погодились і я рішив відійти. Те все записано в загальних протоколах парафіяльної управи і загальних зборів парафії - як на далі будівля нової церкви закінчилася.

## **BORIS NEPRYTZKI, WHILE PRESIDENT OF THE PARISH COUNCIL**

*Boris A. Niepritzky, December 2003*

In 1971 I was the Head of the Parish Council of Saints Volodymyr and Olga Church. I became the head of the Parish Council quite by chance - because no one wanted to take the responsibility of the big remodeling project of the church. The roof of the church was leaking, outside walls which were painted with poor quality paint were peeling, and the building needed a huge immediate remodeling.

The parishioners were divided in their opinions, some complained why did we buy this big building to start with and said we should sell it cheaply - others said let us buy a small church.

I stated that this building could be remodeled and agreed to be responsible for this if the parishioners would agree to help me do this. With applause, the parishioners elected me the head of the parish council. I agreed on the condition that I would be able to choose certain people for the board with whom I would be able to work cooperatively.

The first task was to redo the roof – the roof was covered with clay tile, which was broken in many places and the water was leaking at each corner between the walls. In the winter the water froze and damaged the corners of the building. The whole roof was redone. A lot of other work was done on the church building and the priest's residence. I did not do this by myself, many members of the parish did this, along with the masters such as Mr. P. Shayda, Mr. Bulchak, Mr. Svystun, and I. Cherny who laid 70,000 bricks around the walls of the church building.

Parishioners came, mixed cement, and gave it to the brick layers. Even young students such as Victor Wowk, the son of Mr. W. Wowk, helped during their free time and also professionals such as Dr. E. Micevych, Dr. D. Tanasichuk, Prof. Mychalewych, and others donated their free time to help. Except for a few people, all parishioners participated in the remodeling. It is important to mention the sisterhood headed by Mrs. Antonina Chorewycz, donated time and money. They cooked meals for the workers who worked at the church remodeling project. The church building and the parish house were repaired in two years.

Unfortunately as time went on, the older parishioners passed away, and the parish became smaller and the upkeep of the building became harder with each year. I was the head of the parish council in 1986 and 1987. At that time Mrs. Vera Tanasichuk promised to donate a large sum of money for: a) remodeling of the church, b) to purchase another church, c) to build a new church. At this time the old idea of uniting the three parishes has been revived: to unite the Sts. Volodymyr and Olga Parish, St. George Parish, and St. Michael Parish into one parish and build one new church together. The three parishes formed a committee and I was chosen as the head of this committee since it was the turn for Saints Volodymyr and Olga Parish to head this committee. After many meetings of the committee of the three churches, we saw that no unification would be acceptable to all.

In St. Paul, the decision of the Parish Board of Sts. Volodymyr and Olga and Mrs. Vera Tanasichuk was to build a new church. Mr. Ivan Buhajenko and I drove around searching for suitable land to build a new church. The land was bought. Later, the house adjacent to this land in Arden Hills was also purchased. We drove to the City Hall of Arden Hills to show the building plans. Present were I. Buhajenko, Mrs. Neonila Measer, Mrs. Vera Tanasichuk, and I. I asked that the project be designed by a Ukrainian architect. We asked Mr. S. Korsunsky and Mr. O. Gregoret. We discussed the project with Mr. O. Gregoret and I. Buhajenko at the Lexington Restaurant. We also talked with an American architect. Everyone turned in their projects and we started the project of selecting a plan for the church.

Unfortunately, I had heart problems. The whole project was led by Mr. I. Buhajenko, the Vice President of the Parish Board. After my hospital stay, I stopped participating at the request of the doctor. My idea was to try unification again and to build one church for three parishes; this would have been a much stronger parish and financially it would be easier to build the church. My idea was not accepted, so I decided to drop out. All of this is recorded in the Parish Board minutes of the general parish meetings. Eventually, the new church was built.

## ПЕТРО ТА АНАСТАСІЯ ОСТАПЧУК

3 вересня 2002 р.

Вельмишановне Панство:



**РОДИНА ОСТАПЧУКІВ: Анастасія, Віктор, Оля (Дарія Джміль) та Петро**

**FAMILY OSTAPCHUK: Anastasia, Victor, Olga (Daria Jmil) and Dr. Petro**

Мені дуже приємно одержати від Вас повідомлення про пам'ятну книгу. **Обоє мої батьки, Анастасія й Петро Остапчук** були з тієї генерації новоприбулих емігрантів яка вложила фундамент парафії в 1950-му році.

Я добре пам'ятаю ту маленьку церковцю. Як тісно там було! Не було де повернутися. Часом не було як дверей зачинити. Треба було знайти нове приміщення.

Моя мати знайшла оголошення в газеті, що продається церква. Методисти ліквідували церкву, імпозантну на вигляд, простору, величезну, з білими колонами як грецький Партедон. Яку ціну сподівалися? Лишень \$12,000, бо хотіли найскорше

позбутися. Я добре пам'ятаю розмови про купівлю. Один парафіянин з Міннеаполіс казав, "Як ви цю нагоду промажите, то буде велика помилка."

Не промазали парафіяни нагоди, яку вишукала моя мати. Як зараз бачу перед собою літо 1960-го року. Перший шлюб в новій церкві. Храмове свято. Моя мати помагала стіни дерти й малювати. Співанки, обіди, танцювальні проби. Пригадуються мені спомини.

Дарія Джміль

### PETRO AND ANASTASIA OSTAPCHUK

September 3, 2002

Submitted and translated into English by **Daria Jmill (daughter)**

**Both of my parents, Anastasia and Peter Ostapchuk**, were from that generation of newly-arrived post-World War II immigrants from the 1950's who laid the foundation of the parish. I remember so well that tiny little church on Jenks and Greenbrier. How tight it was, body-to-body, a mesh pit! Sometimes the door had to be left open. The church needed a new home.

My mother found an ad in the paper. The Methodists were offering a church for sale. This was an imposing, broad structure with white columns, like the Greek Parthenon. What price were they asking? Only, \$12,000.00 because they wanted to liquidate it as quickly as possible. I remember so well eavesdropping on a conversation about this purchase. One parishioner from Minneapolis said, "If you don't take advantage of such a good deal, you will be making a big mistake."

The parishioners did not pass up this opportunity that my mother found. As I rewind back to the summer of 1960, I see again the first wedding in the new church, the Archbishop Liturgy. My mother helped to rip out walls and paint. Choir practice, dance practice, concerts, and luncheons. What great memories!

## БІОГРАФІЯ НЕОНІЛИ ТА ОЛЕКСАНДРА ПАЧКОВСЬКИХ

Неоніла Пачковська



Перегортаю сторінки років життя і ось уже минає 57 років як я, Неоніла Олійник, прийняла прізвище волиняка Олександра Пачковського. Родилась я в селі Завадське, Золочевського району, Харківської області 11 листопада 1924 року. Батько - Гнат Олійник працював в лабораторії Конгресівського цукрового заводу, мати була „домашнім інженером”. Дідусь мій Федір Олійник був учителем в Олександрівській середній школі, а також вчителювала там і моя тіточка Ірина Федоровна. До цієї ж школи і я ходила, від нашої хати до школи 2 кілометри. Я була одна у батьків, було досить скучно, для розваги багато читала та малювала.

Олександр Пачковський народився в місті Луцьк, Волинської області, також був один син у батьків. Вітром Другої Світової Війни був відірваний від своїх рідних, та попав в ДП табір Зальцбург, Австрія. В таборі він працював машиністом та редактором газети „Нові Дні”. В цьому прекрасному місті, в бідному таборі ДП, ми зустрілись, розписались, обвінчались. До Америки ми приїхали кораблем як і інші 2000 осіб „дипістів” (DP)..

Forsaking the country of sorrows,  
Like serfs, having no human rights;  
We sailed to the land of tomorrow,  
To you, fabled land, days and nights. (Wasil Uchimowycz)

На Американську землю ми вступили 22-го грудня 1949 р. Думаю, що ми були як „дарунок” для Америки на свята Різдва Христового, а на нашу родину (на 3-ьох) дали дарунок 5 доларів, щоб на потязі купили собі їсти.

Голодні, стомлені дорогою і життям, без грошей, без англійської мови, в надії на Бога і на свої сили, що ще недогоріли, потягом прибули до штату Айова. Нас зустріли-протестанський пастор і фермер Мартін Стайн. Пізніше ми дізналися, що мали працювати на фермі Стайна наймитами. Нас нагодували, зігріли фізично, та не душевно. З нами були мої батько і мати та наш син, якому було два роки. Ферма нам не пішла. Мій чоловік Олександр захворів, треба було робити операцію. З табору ми знали родину Федора Чорного, що виїхав раніше нас. Він виїхав до Ст. Пола - списалися, і Олександр поїхав до Ст. Полу, Міннесота. Побачивши багато наших людей та церкву Св. Михаїла, ми просили фермера нас відпустити - і знову в дорогу в невідоме...

Where is our fortune?  
For you we are searching.  
Just give us a chance, we shall use it.  
America you are so attractive!  
But will our attempt be effective? (Wasil Uchimowycz)

Фермер нас відпустив, допоміг переїхати до Ст. Полу. Ми і досі з тими людьми приязно і переписуємося. Тяжкий був початок - працювали, обжились, купили хату, прийняли громадянство.

Саме в цей час організувалася парафія в Ст. Полі. До парафії Святих Володимира й Ольги ми вписалися в 1951 році. Скоро прийняли активну участь в різних галузях парафіяльного господарства. Олександр виконував різні функції в управі парафії. Я прилучилась до сестрицтва, часом робила обіди, допомагала на кухні, а також підчас великих свят удекорувала залу: накривала столи, приносила квіти і все інше, щоб свята виглядали гарно і святково. Також накривати столи помагала покійна Ірина Дика. Накривали столи на 150-200 людей і вживали правдиву посуду. О, скільки то було праці! Раптом події тих недавно минулих років, наче на фільмовій стрічці, перебігають перед моїми очима.

Коли наша парафія збільшилася, і нам стало тісно, ми спромоглися і купили велику церкву на Портланд і Вікторія в Сейнт Полі. Православна церква Святих Володимира й Ольги - це звучить радісно і гордо. Ось тут і почалися різні події нашої молоді парафії. Блаженної пам'яті отець Василь Уманець був ініціатором утворення парафіяльної школи по суботах. Дітей було десь від 25-31 осіб. Діти розуміли українську мову. Нас було 4 вчительки: Антоніна Хоревич, Неоніла Мейзер, Марія Товстоп'ят і Неоніла Пачковська. Отець Василь Уманець давав лекції релігії та слідкував за поведінкою дітей. Ми учили дітей української мови, читати, писати, а також географії України та трохи історії. Дітей розділили на 4 класи по їх віку. Трудний був початок, люди нарікали, що ми були не професійні вчителі... Хіба ж для дітей такого різного віку і в таких дорожніх умовах потрібний професіонал?... В той час у нас були і професійні вчителі, які звичайні гордовито відмовлялись. Деякі діти були забрані батьками до школи Греко-Католицької парафії, залишилось 25 дітей. Ми розуміли, що діти вже почали втрачати навички рідної мови в повсякденному спілкуванні з іншими дітьми в американському оточенні.

В суботній школі діти навчилися добре співати колядки. На Різдвяні свята, після Служби Божої, діти їздили колядувати по хатах, вітати господарів з Різдвом Христовим. Дітей возили трьома машинами покійний Олександр Хоревич, покійний Микола Свистун та Володимир Вовк. Незважаючи на тріскучий мороз, сніг і холод діти з великою радістю їздили співати колядки, бо дітей радісно зустрічали, гостили і обдаровували. І так ми проводили всі суботи разом з дітьми на протязі п'яти років, а в неділю діти поспішали на Службу Божу.



**Неоніла Пачковська на фоні ікони Св. Катерини, яку вона намалювала і подарувала церкві.  
Neonilla with painting of St. Katherine which she painted and gave to St.**

Наші сини Руді, Юрко, Михась вчилися в парафіяльній школі та прислужували при отці Василеві Уманцю. Всі три сини закінчили Міннесотський Університет. Руді живе в Сейнт Полі, працює в міський управі картографом (Cartographer), пише мапи для міста Сейнт Пол (GIS Dept. Geographic Information Services) для поліції, для пожежного департаменту, та на різні місцеві події. Працює на цій роботі уже 35 років, хоч має диплом учителя. Говорить українською мовою. Юрко живе в Оклагомі. Після закінчення Міннесотського Університету він ще закінчив Stanford University „статут бізнесової адміністрації”. Був в командировці 2 роки в Малайзії, як президент “of Conoco Asia Pacific”. Тепер він є віце-президент Коноко-Філіп 66. Юрко говорить українською мовою, а також знає трохи російську мову. Коли в 1978 році був у Москві та в інших містах по праці, перекладача не завжди потребував. Наймолодший син Михась живе в штаті Джорджія, також закінчив університет як інженер хемії, працює по своїй професії. Він є “Manager of Technology (Coating System Division) BTG Inc. На жаль українську мову майже забув, хоч все розуміє. Йому багато приходить лїтати в Німеччину, Швейцарію та Швецію, бо компанія тісно зв'язана з цими країнами.

Ми з Олександром маємо радість ще похвалитися, що з нашою допомогою наш онук (син Руді) також закінчив Міннесотський Університет як інженер електрик, одружений та працює по своїй професії. Інші четверо онуків навчаються в університетах різних штатів Америки.

Ось коротка історія нашої родини. Ми ж залишилися вірні своїй дорогій парафії і продовжуємо брати заряд світлої енергії, яку ми дістаємо у нашому Святому Храмї та у громадській залі. Наше життя пов'язує нас з нашим минулим і майбутнім наших дітей.

## ALEXANDER AND NEONILLA PACZKOWSKI, LIFE STORY

Neonilla Paczkowski

Turning the pages of my book of life, already 57 years have passed since I, Neonilla Olijnyk, took the last name of Paczkowski by marrying a man from Volyn - Alexander Paczkowski. I was born on November 11, 1924 in the village of Zavadske, in the Zolochvsk Region, Kharkiv District. My father, Hnat Olijnyk, was working in the laboratory in the Kongresiv sugar factory, my mother was “home engineer”. My grandfather Fedir Olijnyk was a teacher at Oleksandrivska secondary school (high school), in the same school that my aunt Iryna Fedorovna was teaching. I attended the same school too; the school was only two kilometers from my house. I was the only child in my family I was often bored, I amused myself by reading a lot and painting.



**Олександр Пачковський в 1963 р. вітає Владика Іоана Теодоровича.  
Alexander Paczkowski greeting Metropolitan Ioan Teodorovych from Sts. Volodymyr and Olga**

Alexander Paczkowski was born in the city of Luck, Volyn District, also was the only child in the family. With the gust of the wind of the World War II he was also torn from his family and ended up in the DP (Displaced Persons) camp of Salzburg, Austria. In the camp he was working as a print setter and editor of a newspaper “Novi Dni”. In this beautiful place, in the poor DP camp we met, and wed. We came to America by a transport ship same way as more than 2000 other Displaced Persons did.

Forsaking the country of sorrows,  
Like serfs, having no human rights;  
We sailed to the land of tomorrow,  
To you, fabled land, days and nights. (Wasil Uchimowycz)

We stepped onto the American soil on December 22, 1949. I think that we were a gift for America for Christmas, and for the three of us we got a gift of \$5, so that we could buy ourselves some food on the train. We were hungry, tired from traveling and from difficult life in general, without any money, or knowledge of the English language, only with our trust in God and our own strength that was not completely burned out we came by train to the State of Iowa. We were met by a protestant pastor and farmer Martin Stein. Later we found out that we were to work as farm-laborers at Stein's farm.

They fed us; they met us and warmed us physically, but our souls did not feel too warm. We had my parents with us and our 2-year-old son. The farming did not go well for us. My husband got ill and needed surgery. In the DP camp we knew of Fedir Cherny's family which immigrated to the USA, before us. They went to St. Paul, MN; so we wrote to them and my husband Alexander went to St. Paul, Minnesota. There he saw many of our people and also St. Michael's church. We asked the farmer to release us and again we were on the road into unknown...

Where is our fortune?  
For you we are searching.  
Just give us a chance, we shall use it.  
America you are so attractive!  
But will our attempt be effective? (Wasył Uchimowycz)

The farmer released us and helped us move to St. Paul. Even today we are friends with those people, and correspond with them. It was a very hard beginning – but we worked, got accustomed to everything, bought a house, and became citizens.

At about that time, Saints Volodymyr and Olga church was organized in St. Paul. We joined the church in 1951, and took a very active roll in the church life. Alexander was performing different functions in the parish government and I joined the sisterhood, helped with lunches, helped in the kitchen, and also during large celebrations decorated the hall and tables, brought flowers and other things so that the celebrations looked beautiful and festive. Iryna Dyka was also helping me to put tablecloths on the tables. We were setting tables for 150-200 people and we were using real china dishes. Oh, that was a lot of work! Suddenly, all those events of not so distant past are running past my eyes as if on a film strip.

When our parish got bigger, and we did not have enough space, we were able to buy a very big church on Portland and Victoria in St. Paul. The Saints Volodymyr and Olga Orthodox Church - that all sounds joyful and majestic. And here various events started in our young new parish. Father Vasyl Umanec was the initiator of forming a parish Saturday School. We had about 25-31 kids. All children understood Ukrainian language. To start, we had four teachers and they were: Antonina Chorewycz, Neonilla Maeser, Maria Towstopiat and Neonilla Paczkowski. Father Umanec was teaching religion and also paid attention to the discipline of the kids. Our curriculum included Ukrainian language, reading, writing and also geography and history of Ukraine. We have divided children by their age into 4 grades. It was a difficult beginning; people complained that we were not professional teachers. Did we really need for this age group of children and in such makeshift conditions a professional staff? ... At that time among us there were professional teachers, who self-importantly denied to help us. Some parents took their kids from our school and placed them in Greek-Catholic parish school, and we had only 25 kids. As time went on, we understood that some of the children were beginning to lose interest and habit of using Ukrainian language especially in their daily relations with American children.

In the Saturday school children learned to sing Christmas carols; on Christmas, after church service, children went to parishioners' homes to carol and greet people with Christmas. Children were driven by three adults Alexander Chorewycz, Sr., Mykola Swystun and Wolodymyr Wowk. In spite of crackling frost, snow and cold children with great joy went caroling; children were met with great excitement, they were treated with food and sweets. And in this way, for almost five years, we spent time on Saturdays with our children. And on Sundays children were always in a hurry to go to Sunday church services.



**Alexander Paczkowski with candle holder which he made for the church.**  
**Олександр Пачковський з підсвічником, який він змайстрував для церкви.**

Our three sons Rudy, George and Michael all studied in the Ukrainian parochial school, they were altar boys in the church with father Vasyl Umanec. All three of them graduated from the University of Minnesota. Rudy lives in St. Paul, he is working for the city government as a cartographer; he designs maps for the city of St. Paul with Geographic Information Department, for the Police Department, for the Fire Department and also for all local events. He is working in this position for more than 35 years even though he has a degree in teaching. He speaks fluently Ukrainian. George lives in Oklahoma. After graduating from the University of Minnesota he also graduated from the Stanford University with a degree in Business Administration. He was abroad on commission for 2 years in Malaysia as president of Conoco Asia Pacific. Now he is a vice-president for Conoco Phillips 66. George speaks Ukrainian and also knows some Russian. When in 1978 he was in Moscow and other places on business, he usually did not need an

interpreter. The youngest son Michael lives in the State of Georgia; he also finished university with a degree in chemical engineering, he works in his profession. He is a Manager of Technology with Coating Systems Division at BTG Inc. Unfortunately he almost entirely forgot the Ukrainian language, although he understands it. On business, he frequently has to fly to Germany, Sweden, and Switzerland.

Alexander and I have one more joy and could brag about it, that with our help our grandson (Rudy's son) finished University of Minnesota with a degree in electrical engineering, he is married and works in his profession. The other four grandchildren are studying at the universities in different states.

And so this is a short history of our family. We are loyal to our dear parish and continue to receive a charge of light and energy from our Holy Church and the community. Our life ties us to our past and the future of our children.

## УЧАСНИК СПОМИНІВ – РОКИ 1939-45 ПОДІЇ І ПІСЛЯСЛОВО

Василь ПАНЧУК

### УКРАЇНО!

*І знову твої степ укритися кров'ю  
Пожеж війни цілий світ горить, горить.  
Наїзники в смертельному бою  
Самі не знають хто з них має жити?*

По приході Советів в Західну Україну прийшов поділ громадян на бідняків, куркулів і на тих які мали більше землі наклали великі податки, а коли господар виконав це, наклали вдруге, до того, що люди не в силі були виконати. Один господар каже: Я поїду в район чи область добиватися права. Він поїхав. Йому в області сказали, що Сільрада в селі сказала, що то є право – і то все. Він думав, що то було так як за Польщі. Його вислали в Сибір.

Друга черга приходила на середняків і куркулів – під ту чергу підпадала і моя родина висилки на Сибір. Мама сушила хліб на сухарі і т. д. Багато людей тікали за річку Буг на німецьку сторону. Батько каже мені, якщо не хочеш їхати з нами на Сибір то іди за Буг.

Нас було двоє українців і один чех. Ми мали з собою ножниці до різання дроту на границі і перед Бугом я саме різав ножницями дрот в той час коли почалася стрілянина. Декілька моїх друзів перейшли на другу сторону, а я залишився на Советській стороні. Це було в Соколі, а по другій стороні був Рубелелів. Я вернувся і примостився в якійсь садибі до ранку і прислухався як люди вранці говорили якоюсь мовою. Я виліз із мого законспірованого місця, перелякав господаря. Він мене заспокоював, казав - будьте тихо і спокійно. Вони дали мені їжу, але думки були всякі – що буде далі? Господар сказав мені на другу ніч «Ви перейдете за Буг і буде добре.» Так і сталося – я перейшов на другу сторону і зустрівся із своїми друзями.

В Грубешеві нас тримали як в'язнів два чи три дні. Тоді нас випустили і давали пропозицію іти в Советський Союз як розвідка і давали гроші. Двоє моїх друзів погодилися, а я відмовився від того. При переході границі їх переловили і вони сиділи в Кременецькій в'язниці на Волині. Я залишився в Рубешеві. Тут я зустрівся з друзями із Володимира котрі вже були в Берліні, але прийшли забрати своїх рідних. Дехто мав жінок, дехто друзів. Тут я пербув два місяці. Мої друзі поїхали назад до Берліну, а нас п'ятьох вислали на роботу до баверів (фармерів) на річці Дунаю, недалеко від Відня. Мої друзі дали нам адресу, де ми будемо, щоб ми написали до них. Ми це зробили. Вони дали нам пораду щоб ми купили на станції квитки на потяг іпоїхали до Берліну.

В Берліні ми дістали документи – це була українська установа де головою був пол. Ф. Сишко «Стретрав Штельс». Дістали працю де виробляли частини до літаків. Мешкав я на Александер Пляц. Було тут українське національне об'єднання У.Н.О., де секретарем був отець Др. Володимир Левицький. Також була українська православна церква де настоятелем був отець Біляк, М. Ми мали свою домівку на Мар'янке Пляц, де сходилися щотижня.

Як вибухла війна між Німеччиною і Советським Союзом, нас готували в похідні групи іти на Україну. Так і сталося. Одною прекрасного дня ми залишаємо Берлін через Бреслау чи Вроцлав, переходимо границю між Німеччиною і Польщею – 10 кілометрів – і знову сідаємо на потяг і їдемо до Гребешева. Це все було зроблено Організацією. Тут переходимо знову границю між Польщею і Україною на Бузі. Інші, що не вміли плавати їхали на Руську Раву. Я добрався додому. Це були жнива. Тата не було вдома, а мама була на полі. Брат привіз маму з поля – це була радість, бо війна почалася 22-го червня, а родина мала їхати на Сибір 26-го.

Пригоди і Стрічі підчас німецької окупації і партизанські дні, два чи три тора, три дії. Поліція українська переходить в ліс й заступає польське село Срільварків. Безладдя, зкрізь партизани потребують харчів. Заплановано щоб продовжувати свою працю, виправа на Вишневець була добре зорганізована і вдало все вдалося забрати. Вертаючись до табору, отаборились в Бориславецькому лісі. Скликали збірку роздати їжу, розставили варту, раптом від сторони шосе посплався град стріл з автоматичної зброї. Сторожа донесла що на нас напали німці – ворожий вогонь поранив «сотні». Журбу приніс другий зв'язковий, що проти нас не німці, а партизани. Зблизився кінотчик і переказав що його командир прислав, щоб стримати бій і перейти на переговори. Я був при охороні нашої організації «Ковпак». Його заступник «Руднов» Ковпак запитав – «А ви какиє, ми віділі Бульбовцов, Бандіровцов, а ви Мельниковци что всьо хорошо, нам нужно біть Германца, а ми пойдьом і на то всьо положим свою руку.» На нашій стороні вже було 3-оє убитих. У Ковпака був знаний одного віз котрого влучила наша міна, де загинуло 4-5 осіб. Ковпак ішов в Карпати знищення поклад нас рани і Соли в Бохні і Величко в Карпатах його німці розбили. Його заступник Рудусь загинув. Самому Ковпакові вдалось якось вирватися. По розбоєнню нашого відділу залишився один наш відділ на Лудчині під командою Ничаша. Добре зорганізований і повіт виховника Сольтиса, псевдо Черкас. Вони розносили летючки пояснення людям. Польська поліція шаліла в терені.

Одного дня поляки і німці зловили зв'язкового, який заснув. Він мав при собі летючки в котрих було написано щоб німці припинили нищення українського населення. Партизана «Окуня» забрали з собою. Його не було 5-6 днів. Він вернувся і приніс новини, що німці хочуть увійти в контакт із тією групою людей на переговори. Ці вимоги слідуєчі: 1) Негайно припинити терор німецько-польський, 2) Звільнити усіх в'язнів за винятком комуністів і бандитів, 3) Дати нам відповідну кількість зброї й амуниції на озброєння нашого першого Куреня для боротьби з польською і Советською владою, які разом діють на шкоду українського населення, 4) передати всю адміністрацію в українські руки, а німці лише лишаються зв'язковими. Німці нас вислухали і на 3 почки погодилися. Це була перша стріча. Слідуєча стріча відбудеться в Луцьку. Зі сторони німців було два полковника, три майора, сотник Асмус з Лицько. Вийшло так, що на 3 точки вони погодилися цілком, що на 4-ту точку вони не мають уповноваження. Що справу лише в Берліні можуть вирішити. Сторона українського Легіону Самооборони Збирання людей, що залишилися на Дубенщині і Крем'яничині. В Пучині зорганізовано український легіон котрий зробив велику працю свого існування. Вишкіл підстаршин 6-місячного курсу на майбутнє для Української Держави. Закватерували ми в Бискупичах Шльохтських сотні інші в Іванчах. Ту нашу чудову Волинь легіон боронив населення Грубешівщини від поляків. Як ми перейшли на польську територію, то не було ніякої справи боротися проти них, це їхня справа, де діяла А.К. армія Крива Скалиста.

Перед виїздом було розподілено по сотнях підстаршин по закінченню вишколу. Осінню акцію в Карпатах провадили проти комуністичних партизан. Друга виправа в Карпати. Вечером поверталися на місце постойб де всі готувалися до виїзду. Лишень почали їхати боднами, але то було небезпечно. Прибули на станцію до Відня, яка була заповнена ріжними людьми. Тут були налети американських літаків. На протязі дня ще зупинилися в Гарці, переїхали на праву сторону до Мариборів. В Мариборові все було цілковито знищено і ми зупинилися в Прогресако на Австрійській стороні в селі Ужержшваце Шпільерд Мурек. Це була зима. Нам було

відомо, що цей час Дивізія Галичина перебувала в Словаччині, переходили в Югославію, де були партизани Тіто. Прилучення Легіону до Дивізії Галичина стало реальністю. Але офіційно повідомили непорозуміння з Ромком. Той сотник Макарушво переконав Ромко щоб він перейшов в Дивізію. Майор Гайкс, начальник штабу Дивізії, був задоволений Ромком. Пізніше німці знищили у спільних радах Дивізії з недовір'ям битви під Бродами. Раптом ми дістали вістку що стався прорив Советських частин на Угорщині по боках озера Балатон. Цей прорив відкрив дорогу на Австрійську сторону Фельбаху Гляйсенбергу. Пройшло кілька днів і ночей і недалеко Фельбаху в Австрії ми зустрілися з большевиками. Наступ був на дві сотні резервного Батальйону Дивізії Галичина. Командир не опрацював плану, і пізніше були погані наслідки. Але за кілька прибув на фронт 29-тий полк Дивізії. Дивізія стала напроти Советського українського фронту під владою Коневга. Полові Шандруків було дозволено відвідати фронт. Дивізії було доручено що при першій зустрічі з Альянтами перейти на їхню сторону. Точно о 2-гій годині ми прибули на фронт. Допомагали один одному, особливо амуніцією для кулеметчиків. В повній готовності посувалися на захід в Австрії і перед Югендбургом нас 4-5 отчайдухів вернулися назад до околиці Шпільсeld, де нам Австрійські жінки дали цивільну одежу і ми примостилися в баворів (фармерів) на роботу.

Якийсь час ми були в Австрії, а пізніше приїхали до Мюнхену. В 1949 році я виїхав до Англії. Тут нас було двоє. Ми вивпили апликації і подали до Американського консулату в Лондоні. Тому що ми до 39 р. були під Польщею нас відкидали 3 рази, бо ті що були в Корпусі Андерог мали першенство на виїзд. Нас покликали в 1955 році. Моїм спонсором було панство Качмарі. Як помер Петро Качмар, то те все перебрав Пилип Шайда і все закінчив як слід.

Приїхав я до Америки в 1955 році. В квітні я зацінався з панною Анною Новак, яка пізніше стала моєю улюбленою дружиною. Ми одружилися 3-го листопада 1956 року в Українській Православній Церкві Св. Михайла в Міннеаполісі. Нас вінчав отець Ярмолович. Моя дружина Анна найшла мені роботу, де я працював 28 років, і з якої я пішов на пенсію. Наша донечка Ліда народилася 18 березня 1959 року. Її хрестив Отець Др. Володимир Левицький в Михайлівській Церкві в Міннеаполісі.

Тут я не можу оминати мою дорогу донечку Ліду, яка справляла нам три рази ювілеї нашого одруження – 25 років, 40 років і 50 років. Вона не забула, вона була тим ініціатором того всього, й Мама Анна була з того всього дуже задоволена і за те все дуже вдячна. Прожили ми 54 роки, було всього. Працювала Дружина тяжко в житті, як на довгій ниві – було справедливо, солідно і чисто, як джерело води.

Поклін Тобі, дорога Анна! Ти недавно в могилі, а для нас Ти завжди є жива! Ми уславити Тебе не маємо змоги, якою Ти була і завжди залишилася нею. Анно, моя дорога Анно, моя жартівлива. Анну на руки я брав, в очі дивився я сірі, і без кінця цілував, її личко рум'яне біле. Анно, моя дорога Анно, моя жартівлива навіщо Тебе так рано забрала могила? Ой ти, земле, ой ти чорна приймай тіло, не будь горда, а ти, Небо, прийми душу! Бог всесильний, життя змінне...

## MEMORIES OF A PARTICIPANT OF EVENTS – YEARS 1939-45 EVENTS AND AFTERWORD

**Wasył PANCHUK**

**UKRAINE!**

***Your steppes again are covered with blood,  
In the fires of war the entire world burned and burned.  
Invaders in a mortal battle  
Don't know who is supposed to live with whom?***

When Soviets came to Western Ukraine, they classified the people into poor have-nots and kurkuls (rich farmers), and those who had more land were burdened by very high taxes. As soon as the landowner fulfilled his quota, Soviet authorities taxed him again and again, to a point where they were unable to fulfill these demands. One landowner said: I am going to the regional authorities and I will demand my rights. So, he went. And he was told by the regional authorities that the village authorities said that these are their rights and that's that. He thought that everything would be just like during the Polish regime. But if he did not fulfill the demands, he was simply exiled to Siberia.

The second tier of taxation applied to farmers of moderate means – this is where my family came in. And my family was supposed to be exiled to Siberia too. My mother was preparing dried bread to take with, etc. Many people fled across the river Boog to the German side. My dad told me – if you don't want to go with us to Siberia, cross the river Boog. And so I did.

There were two of us Ukrainians and one Czech. We brought along scissors for cutting the wires on the border and I personally was cutting the wire with these scissors - right at this time when some shooting started. Several of my friends crossed the border, however, I stayed on the Soviet side. This was in Sokol on the other side was Rubleliv. I returned and stayed on somebody's farm and was listening until morning – people were talking in some kind of a different language. I crawled out from my hiding place and scared the owner. But he told me that everything is alright and that I must be quiet and not make any fuss. They gave me food, but I had all kinds of unhappy thoughts – what is going to happen to me? The farmer told me – “You need to cross the Boog river and everything will be fine.” And this is what I did – I crossed the river and was reunited with my friends.

In Hrubishev we were kept prisoners for about two or three days. Then they freed us and told us to go to the Soviet Union side and work for their reconnaissance. They were offering us money. Two of my friends went to the Soviets, but I rejected this proposition. My friends were incarcerated at the Kremenetz prison. I stayed in Rubishev. Here I met with my other friends from Volodymyr. They have already been to Berlin and came back to pick up their families. Some of them had wives, while some other ones had only close friends and relative. Here I stayed for two months. My friends went back to Berlin, but the five of us were sent to “bauers” (farmers) to work in the river Danube area, a short distance from Vienna. My friends gave me an address, so I could write to them and let them know just where we were. And we did that. They advised us to buy tickets at the railroad station and go to Berlin.

In Berlin we were given identification documents – this was a Ukrainian organization, the head of which was colonel F. Syshko (Stretraw Shtells). We got jobs in a factory which was making airplane parts. I lived on Alexander Place. Here was a Ukrainian national association of the UNO; the secretary of which was Dr. Wolodymyr Lewytkyj. There was also a Ukrainian Orthodox Church; Fr. Bilyak, M. was the rector of this church. We had our headquarters on Marian Place and we met once a week.

When the war between Germany and Soviet Union broke out, we were being prepared to go in groups to Ukraine. And it happened – one beautiful day we left Berlin and through Breslau, where we crossed the border between Germany and Poland – about 10 kilometers. Again we boarded a train and went to Grebeshov. All this was set up by this organization. Here we crossed the border between Poland and Ukraine on the river Boog. Some people who could not swim went to Russky Rava. I came to our home. My father was not home and my mother was in the field. My brother brought our mother home in a horse driven wagon. We were all very happy, because our entire family was supposed to leave for our exile in Siberia on June 26. And the War started on June 22!

**Adventures and meetings during the German occupation, and partisan days** – two or three camps and actions. Ukrainian police went into the forest and protected a Polish village Srilvarky. Disorder – partisans are everywhere and they need food. It was planned that we need to continue our work. We went to the Vyshnovetz village. This was well organized and we took back the village. When we returned to our camp, we settled down in the Boryslavsky forest. They called everyone together and distributed food. And everything was OK. When suddenly from the road there was shooting and a lot of shots from automatic weapons were fired at us. Our sentries told us that it was the Germans who attacked us. This enemy shootings killed hundreds. An equestrian came and told our commander to hold the fire and have some talks instead. I was with our organization called "Kovpak". Their guy by the name of Rudnov asked Kovpak (in Russian) – "What part of the army are you? Are you the Bulbovtsi, Banderivtsi, or Melnykivtsi? Everything is just fine – we need to kill the Germans. And we will put our hands over all of it." On our side we already had 3 who were killed. Kovpak had one wagon which was hit by our mine and 4-5 people died. Kovpak was going to the Carpathian areas; Soli was at the Bokhni and Velichko in the Carpathians. The Germans conquered all of them. Kovpak's assistant, Rudus, was killed. And Kovpak himself managed somehow to escape. After the defeat of our division, there remained only one part of it in Ludchin under the commandment of Nichasha. The county was well organized under the leader by the name of Soltis, pseudonym Cherkass. They distributed proclamations explaining to people what was happening. Polish police also raged in these areas.

One day, the Polish and the Germans caught one of the go-betweens who fell asleep. He had some proclamations telling the Germans to stop killing the Ukrainian population. They took the partisan by the name of "Okun" with them. He was gone for 5-6 days. He returned and told us that the Germans want to talk to this group of people. The demands were as follows: 1) To stop German-Polish terror immediately; 2) to set free all prisoners with the exception of the communists and criminals; 3) To give us weapons and ammunition for equipping our "kurin" (battalion) to fight the Polish and the Soviet forces, who together were persecuting the Ukrainian population, 4) To transfer all administration into Ukrainian hands, while the Germans are to remain only as contacts. The Germans listened to us and agreed on 3 points. This was our first meeting. The next meeting happened in Lutzk. From the Germans' side there were two colonels, three majors, and a captain by the name of Asmus from Lytsko. So they agreed on three points. While the 4<sup>th</sup> point they said that they don't have any authority to make an agreement. And that this matter can only be settled in Berlin. From the side of the Ukrainian Legion of Self-defense, the selection of people who stayed in the Dubenshchyna and Kremyanychchyna, in Puchin there was organized a Ukrainian legion which did a tremendous amount of work during its existence. They trained officers in 6-month training sessions which was very important for the Ukraine. We had headquarters in Byskuptchi Shlokhtski, while hundreds were in Ivanchi. Our great Volyn legion protected the population of Hrubeshivshchyna from Polish. Once we stepped into the Polish territory there was no need to fight them, it was their problem and the army of A.K. Kryva Skalysta was in charge of them.

Before leaving, our forces were divided in accordance with their training. The Fall action in the Carpathians has been conducted against the communists. We started moving by boats, but this was dangerous. We arrived at the Vienna station, where there were hundreds of various people. Here we were attacked by some American airplanes. During the day time we also stopped at Hartz and crossed to the right side, to Maryboriv. Here everything had been destroyed. We came to Progresako on the Austrian side to a village Uzshershvatze Shpielered Murek. This was happening in winter. We did know that at this time the Halychyna Division was in Slovakia and that they crossed to Yugoslavia, where Tito's partisans were stationed. Joining our Legion with the Halychyna Division became reality. However, officially there was a misunderstanding between Romko. The officer Makarushvo convinced Romko to join the Halychyna Division. Major Haiks, the head of the Halychyna Division was happy with Romko. Later the Germans destroyed the Division after discussions and suspicions during the Brody fights.

Suddenly we received information that Soviet forces were divided by the Lake Balaton. This break-through opened the way for the Austrian side to Feldbah Gleisenberg. Several days passed in Feldbah in Austria where we met the Bolsheviks. There were two reserve battalions of the Halychyna Division. The commander has not worked out a good plan. And later this brought poor results. However within several days the front was joined by the 29<sup>th</sup> battalion of the Division. We were helping each other, in particular the machine gun division. The Division was supposed to join the Aliants when they met them. Exactly at 2:00 o'clock we arrived at the front lines. We were helping one another, in particular with the ammunition for the machine guns. We were all ready and were moving to the west, to Austria. Right before Ugendburg 4-5 of us the "desperates" returned to the area of Speilseld, where the Austrian women gave us civilian clothing and we started working for the local farmers.

For some time we were in Austria, later we went to Munich. In 1949 I emigrated to England. There were two of us. We filled out applications and submitted them to the American consulate in London. Due to the fact that until 1939 we were officially under Polish occupation, we were rejected three times. Because people from the Korpus Andegor were the first ones to be let in. Then, in 1955, we were called. My sponsors were Mr. and Mrs. P. Kachmar. After Petro Kachmar passed away, everything was taken over by Philip Shayda and everything ended well.



I came to America in 1955. In April I became acquainted with Ms. Anna Novak, who later became my beloved wife. We were married in November of 1956 at St. Michael's Church in Minneapolis. Fr. Yarmolovych married us. My wife Anna found a job for me, where I worked for 28 years until my retirement. Our daughter Leda was born on March 28, 1959. She was baptized by Fr. Dr. Wolodymyr Lewytskyj at St. Michael's Church in Minneapolis.

Here I must state that our wonderful daughter Leda organized three times our anniversary celebrations – the 25 year, the 40 years and the 50 years. She did not forget us and was the initiator of all celebrations and her Mom Anna was very happy and grateful for all this. We lived together for 54 years. There were all kinds of times. My wife always worked very hard. And our life has been wonderful – everything has been fair and great, like pure water springs.

I bow to you, my dearest Anna! Now you are in a grave, but to us you are always alive! We cannot glorify you enough – to us you are always as You were before and you remained the same to us. Anna, my dearest Anna, my always joking Anna. I embraced you, I looked into your gray eyes, I kissed you endlessly – your beautiful white face with blushing cheeks. Anna, my dearest Anna, why was it so soon that the grave claimed you? Oh, earth, you black earth, accept her body, don't be scornful, and you, Heaven, please accept her soul! God is Almighty and life is changing all the time...

## СПОГАДИ СВІТЛАНИ ПАВЛОВОЇ

Світлана ПАВЛОВА



Я народилась і жила в місті Богодухові, Харківської області до 6-го червня, 1943 року. Пізнала вже в дитинстві і голод і холод.

22-го липня, 1941 року почалася Друга Світова Війна і наша родина пережила той жах, про який не можна навіть подумати.

Богодухів німці брали 11 днів. Головна вулиця імени Шевченка була спалена до тла. До нас з'їхались наші рідні з Белгорода, з Харкова та із села Сінного. Совети, коли відступили, вивезли всі харчі, а німці нічого не дали. Ми мусили ходити в поле збирати мерзлу картоплю і мерзлі солодкі буряки .

Моя мама, Ірина Дика, викладала в старших класах середньої школи німецьку і російську мови і німці її завербували до німецької комендатури бути перекладачкою. За її роботу давали їй хліб з проса і макуху; цим годувалася наша родина аж поки весною німці дали нам за містом у полі трохи землі, де ми посіяли гречку, сою, картоплю, буряки, квасолю, кукурудзу і соняшники.

Богодухів два рази переходив з рук в руки. Коли прийшли німці перший раз то вони почали вшати людей які працювали для советів, а пізніше, коли

совети вернулись то вони вшати тих хто мусів працювати для німців. Перший раз коли німці відступили ми не покинули місто, але другий раз ми вирішили залишити Богодухів. Ми не думали що назавжди покинемо батьківщину. Ми тікали бо Совети були за 30 кілометрів від Богодухова. Ми вискочили із школи і побачили колону однопорожан, які вже утікали. Серед них їхав один молодий білорус і він нас взяв на свого воза. І так ми їхали пару місяців з цим чоловіком, аж поки не зустріли маминого далекого родича, який взяв нас під свою опіку. З ним ми їхали аж до Німеччини.

І почалися наші інші страждання: спали ми на соломі, м'яса не бачили рік, їли те що попадалося нам на полі, або що дадуть люди у яких ми ночували. Тижнями їли тільки картоплю або кавуни. Проїхали Велику Україну, і перед кордоном Галичини в селі Вихрівка моя мама народила близнят в сільській хаті з допомогою акушерки нашого обоза.

В 1944 році зима була дуже холодна. І через 11 днів ми мусили рухатися далі в невідоме. У нас не було нічого



**Світлана Павлов, мама – Ірина Дика, брат –  
Олександр (Шура) Дикий  
Svitlana Pavlov, mother – Irene Dyka, brother – Alexander Dyka**

теплого. Немовлят замотували у мішки зпід картоплі; годувати немовлят не було чим. Спали на возі, а як був дощ то під возом а коли в хатах. Проїхали Галичину, зачепили трохи Польщі. Я ходила просити хліба і молока. Вночі зупинилися в Польщі в одному парку. Я пішла просити в місто молока, як жебракча. Але молока мені ніхто з поляків не дав, і вранці мама мене розбудила і сказала, що померла Оля від голоду і холоду. Ми викопали ямку і поховали Олю. З нами їхав син священика і він прочитав похоронну молитву.

Знову зібралися всі і поїхали до Словаччини. Я працювали у словацких фермерів на полі, вибирала картоплю руками у піщаній землі. Коли верталася до мами, то з пальців текла кров. Там ми спали у стайні на цементній

підлозі, там де стояли корови. А звідти поїхали до Австрії і там попали до переходового табору - Страссенгоф. В таборі були дуже погані обставини, нас морили голодом і нас заїдали клопи. Через два місяці нас послали працювати до

німців, в село Гутенгоф де ми працювали у лісничого. Нас там було дві родини. Чоловіки працювали в лісі а жінки були з дітьми. Пізніше ми переселилися в Трифтерн в хату лікаря. Хата стояла пуста, мала 5 кімнат, поселили в цю хату 5 родин.

По закінченню війни, ми довідалися про табір ДіПі, і в 1946 році ми переїхали в табір ДіПі в місто ("Pfarkirchen") Фаркірхен до табору ("Auchbau") Аухбау. Тут я поїхала вчитися на машиністку. З Аухбау нас перевезли до міста "Landsgut". Там ми були в двох різних таборах в американській зоні, спочатку в українському таборі, а пізніше в сербському. Звідти я поїхала до Реґенсбургґу вчитися на медсестру. Після закінчення, я працювала медсестрою у жидівському таборі у лікарні Цельдмокінґ. За деякий час мене перевели до іншого жидівського шпиталю в Аіґенфелд. В кінці 1949 року нас перевезли з Ландсґута до табору в Шлесгам, коло Мюнхена. Тут я працювала в амбулаторії медсестрою. Тут ми почали оформлятися до виїзду в Америку. Після довгих скрінгів (перевірок), в 1951 році поїхали до Америки кораблем Ґенерал Стіварт.



*Ірина Дика, Світлана Павлова, Брус та малий Федя і Тамара (Павлова) Козін  
Irene Dyka, Svitlana Pavlov, Bruce and little Fedya and Tamara (Pavlov) Kosin*

провадив Володимир Вовк; також до танцювального гуртка під керівництвом Бориса Миронюка, і належали до гуртка гри на мандоліні під керівництвом Михайла Мірзи.



*Наташа Павлова та її сестра Тамара Косін в 2008 році демонструють і розпродають українські писанки під час Великоднього Розпродажу Печива та Писанок.  
Natasha Pavlov and her sister Tamara Kosin in 2008 during Easter Bake Sale.*

the ground because the Germans heavily bombed the city. Our relatives came to us from Belhorod, Kharkiv and from the village Sinne. The Soviets, before retreating, either took with them most of the foodstuffs, or destroyed them. The Germans did not provide any food for the population. We had to go to the fields and try and find either some frozen potatoes, frozen sugar beets, or whatever...

My mother, Iryna Dyka, taught German and Russian languages in high school and the Germans recruited her to work for them as translator in their command headquarters. For her work she received millet flour bread made from millet siftings or mesh ("makukha") - stuff left after the oil was squeezed out from the sunflower seeds. These were our main provisions until spring when the Germans gave us a small plot of land on the outskirts of town, where we planted potatoes, beets, peas, corn, buckwheat, beans, lentils and sunflowers.

Bohodukhiv changed hands twice during the war. When the Germans came the first time they hanged many people who worked for the Soviets, and later, when the Soviets returned they hanged people who were forced to work for the Germans. When the Germans retreated the first time, we did not leave our town, but the second time we decided to leave

В 1953 році відкрилася церква Св. Володимира й Ольги і ми записалися до парафії.

За деякий час була куплена нова церква на Портланд і Вікторія Авеню. На прохання отця Василя Уманця та Галини Леонідовни Рябокiнь, в 1963 році, я почала учителювати в суботній школі при парафії.

Ціла наша родина довші роки працювала на добро парафії. Моя мама, Ірина Михайлівна Дика, посвятила багато часу церкві. Довший час вона була секретаркою парафіяльної управи, часто допомагала в кухні, підчас великих обідів, які давала наша парафія. Мама застеляла і прикрашала багато столів - може 15-20; збирала гроші на квіти для плащаниці. Мій брат, Олександр (Шура) прислужував у церкві, співав у хорі, належав до танцювальної групи, грав на піаніно на концертах в церкві. Я

також була культурним референтом при парафіяльній управі, започаткувала клуб гумору. Ми збиралися раз на місяць і весело проводили час. За дозволом парафіяльної управи я запросила на наш вечір юмориста Ростислава Василенка з Канади. Мої діти, Наташа, Альоша і Тамара, належали до групи бандуристів, яку

участь в святкових обідах та базарах-розпродажах при церкві. Провадимо лекції писання писанок підчас базарів при церкві. Моя дочка Тамара і я помагали розчищати ліс і готувати місце на побудову нової церкви Св. Катерини. Я зробила декілька обідів для парафіян. Допомагала ліпити вареники на продаж. Часто пекли печиво для обідів в церкві. Купила і подарувала два підсвічники для церкви, цементний стіл і лавки для садочку біля церкви. Багато разів приїздила в будні дні до церкви готувати і подавати обіди для різних американських груп, які приїздили щоб познайомитися з нашою церквою.

## SVITLANA PAVLOV'S REMEMBRANCES

*Svitlana PAVLOV*

I was born and lived in the town of Bohodukhiv, Kharkiv Region, until June 6<sup>th</sup>, 1943. Even in my early childhood I already suffered famine and cold.

World War II started on July 22, 1941, and our family lived through the horrors of war which most people cannot even imagine. It took Germans 11 days to occupy Bohodukhiv. Buildings on the main street (Shevchenko Street) burned to

Bohodukhiv. However, then we never thought that we would have to leave our Fatherland forever. We fled because the Soviets were only 30 kilometers away from Bohodukhiv. We were at school, but when we saw a mass of people fleeing the town, we ran out of school and joined them. Among them was a young Belorussian who took us onto his wagon. And this is how we traveled with this man for several months until we met a distant relative of my mother's who took us under his care. With him we rode all the way to German.

Now our other sufferings started: we slept on hay spread out in the fields, under trees, etc. We did not have any kind of meat to eat for a whole year. We ate whatever we could find in the fields, or whatever some nice people gave us. For weeks we had only potatoes and watermelons to eat. We traveled through Eastern Ukraine and came to the border with Galicia in Western Ukraine to the village of Vykhrivka where my mother gave birth to twins with the help of a midwife who was in the group of people traveling with us. The winter of 1944 was very cold. And after 11 days we had to go on into unknown. We had no warm clothing. The twins were wrapped in potato sacks; there was no food to feed them. We slept in a wagon, and when it rained we slept under the wagon or, if we were lucky, in local people's houses. We traveled through Galicia, and then to Poland. At night we stopped in a park in Poland. I went into the city begging for milk for the twins. I felt like a beggar. But the Poles would not give me any milk, and in the morning my mother woke me up and told me that Olga (one of the twins) died from hunger and cold. We dug a grave and buried Olga. Retreating with us was a priest's son who said the funeral prayer. We all gathered again and went on to Slovakia. I worked on a Slovak farm in the field, digging potatoes in sandy ground. When I returned from the fields my fingers were bleeding. There we slept in a barn on cement floor right along with the cows. From there we made it to Austria and wound up in the Strassenhoff transit camp.



**Володимир і Світлана в День їхнього весілля 15 листопада 1953**

friend of ours from Germany. We arrived on November 30, 1951. And this is how we started a new chapter of our life in America. I started working in a shoe factory, cutting the linings and soles for the shoes by machine. The work was very hard, the air in the factory was polluted - a lot of dust and many chemicals. I came to St. Paul at the end of January 1952 to Volodymyr Pavlov and his family. Again I started looking for work. After a short time I found work at St. Joseph's hospital as an assistant nurse. In two months, my mother and brother Shura also came to St. Paul.



**Наташа і Альоша Павлови грають на мандолінах.  
Natasha and Alyosha playing the mandolins.**

Situation in the camp was terrible, we were starving and we were being eaten by bed bugs. After two months we were sent to work for the Germans. In the village Huttenhoff we worked for a forester. There were two families. The men worked in the forest and the women tended the children. Later they moved us to Triftern to a doctor's house. The house was abandoned, it had five rooms, and five families were settled in this house.

After the end of the war, we found out about DP camps (Displaced Persons camps), and in 1946 we moved to Aufbau DP camp in the town of Pfarrkirchen. There I studied typing in the city of Ingolstadt. From Aufbau we were transferred to the town of Landsgut. There we lived in two camps in the American zone - the first one was a Ukrainian camp, and the second a Serbian camp. There I studied nursing in the city of Regensburg. After completion, I worked as a nurse in a Jewish camp in the hospital Tselmoching. After a some time they transferred me to another Jewish hospital in Eigenfeld. At the end of 1949 we were transferred to Landsgut to a camp in Schleissheim, near Munich. Here I worked as a nurse in the ambulatory ward. In this camp we began filling out papers for our emigration to America. In 1951, after thorough screenings, we sailed to America on the ship *General Stewart*.

In New York each one of us was given \$5 and were put on a train to Philadelphia to our sponsor, a friend of ours from Germany. We arrived on November 30, 1951. And this is how we started a new chapter of our life in America. I started working in a shoe factory, cutting the linings and soles for the shoes by machine. The work was very hard, the air in the factory was polluted - a lot of dust and many chemicals. I came to St. Paul at the end of January 1952 to Volodymyr Pavlov and his family. Again I started looking for work. After a short time I found work at St. Joseph's hospital as an assistant nurse. In two months, my mother and brother Shura also came to St. Paul.

In 1953, on November 15, I married Volodymyr Pavlov. We have three children: Natasha, Alyosha, and Tamara.

In 1953 Saints Volodymyr and Olga Church opened and we became very active members of the parish. After awhile a new church building on Portland and Victoria was purchased. At the request of Fr. Vasyl Umanec and Halyna Leonidovna Riabokin, in 1963, I began teaching Saturday school at the parish.

Our entire family worked for many years for the good of the parish. My mother, Iryna Mykhailivna Dyka, dedicated a lot of time to the church. She was the parish secretary for a long time, assisted in the kitchen during many of the parish dinners. My mother covered and decorated the tables for the festivities; collected money for flowers for the plashchanytsia (sepulcher representing Jesus Christ's tomb on Good Friday). My brother, Oleksandr (Shura) was an altar boy, sang in the church choir, belonged to a dance group, and played the piano at concerts in the church hall. I also was the cultural liaison at of the parish and started a club of humor. We got together once a month and had very happy times. With the approval of the parish council I invited to this group's gathering a well known humorist from Canada, Rostyslav Vasylenko. My children, Natasha, Alyosha, and Tamara, belonged to the Bandurists group under the directed by Volodymyr Wowk. They also participated in the dance group under Borys Myroniuk's choreography, as well as to the mandolin group under Michael Mirza's directorship. We always participated and continue to actively participate in the church's holiday luncheons, bazaar sales, etc. We give lessons in Pysanky writing (Easter egg decoration) during church bazaars. My daughter Tamara and I helped to clear the trees and shrub

preparing the land where our new church of St. Katherine was to be built. I made several lunches for the parish. I helped make varenyky (pierogi) for sale. I often baked sweets for the church lunches. I purchased and donated two candle holders for the church, a stone table and bench for the church courtyard. I came many times during the week to help prepare and serve lunches for various American groups that came to learn about our faith and church.

# ПАВЛО ЙОСИПОВИЧ І ОЛЬГА ФЕДОРІВНА ПЕТРЕНКО, ТА ДЕЩО ПРО ДОНЬКУ МАЙЮ (МАРІЮ), ЇЇ ЧОЛОВІКА ОЛЕГА ГРЕГОРЕТА, І ЙОГО БАТЬКІВ - СЕРГІЯ ТА ЛЮБОМИРУ ГРЕГОРЕТ

*Майя (Марія) Грегорет (Петренко) на базі написаного Ольгою Федорівною Петренко*

Павло Йосипович, Ольга Федорівна Петренко та їхня донька Майя прибули до Сейнт Полу, Міннесота, 8-го серпня 1950 року. Коли вже були на еміграції в 1943 році, в Берліні і Майї було 13 років, вона була охрещена і дістала ім'я Марія. А вже в 1961 році вона одружилася з Олегом Грегоретом.

**Павло Й. Петренко** народився 15 листопада 1903 року в селі Котельва, а жив в селі Рублівці, Полтавського округу, в Україні. Його батьки – Йосип Миколаєвич та Пелагея Савелівна Петренко мали крамничку в селі, до якої привозили крам з Полтави, а також мали землю, яку обробляли. Працювали багато і тяжко, але не бідували і мали основні достатки для своєї великої родини. Павло був їхнім першим сином; також були сестри - Маруся, Саша, Таня, Анастасія, та брат Леонід.

Ще малого 4-ьох річного Павла адоптувала і забрала жити до себе, родина родичів Папуців, які були заможні, але бездітні. Йому було не легко в такому молодому віці бути відірваним від своєї рідної родини і його часто привозили до Петренків побавитися з сестрами, та братом. Змалечку Павло був здібний до науки і його послали в Богодухівську гімназію, щоб здобути освіту. Тут він мусів жити сам в знайомій Петренкам родині. Він дуже любив книжки, які заміняли йому родину, друзів та іграшки.

Все було б добре, але... в 1917 році почалася більшовицька революція. І на 14-му році життя, Павлові довелося зазнати великого лиха. Царську владу, яка була до цього часу в країні, було скинуто і владу перебрали комуністи. Комуністична влада нищила все старе, вбивала багато невинних людей, особливо заможніших. Таке побилось і в селі Рублівці. Нагрнула банда революціонерів і забрала шістьох чоловіків з заможніших родин, як закладників, між ними і Павлового батька Йосипа. Тримали їх в комірчині приміщення для пожежників, чекаючи на розпорядження вищої влади. 14-літній Павло носив їжу тим нещасним шістьом, та передавав вістки співчуття від їхніх родин. Він запам'ятовував хто і що з затриманих прохав переказати своїм родинам. Так пройшло кілька тижнів – раптом на село напали вояки, які були проти комуністів, а комуністи, тікаючи, погнали усіх шістьох у ліс, наказали їм викопати яму, та й і розстріляли їх – закопали і втікли. Павло все це бачив, бо ховався у лісі поблизу....

Тим часом, революціонери перемогли, захопили владу і комуністи пускали свої гасла, як то буде змінено життя на краще і що буде воля. Нажаль нічого такого там не було. Усі мусіли робити все за наказами комуністів, а якщо хтось сумнівався або мав якісь запити, то таку людину зразу ж заарештовували і засілали далеко на північ, в Сибір, в концтабори, або розстрілювали.

Павло підріс і поїхав до міста Полтави. Там організували Інститут Народньої Освіти (ІНО), себто університет переважно педагогічного напрямку. Павло успішно склав іспит і зробився студентом філологічного відділу, де він вивчав українську та слов'янські мови, літературу, історію України та світову історію.

Коли він скінчив ІНО в Полтаві, то поїхав до Харкова вчитись на докторат. Успішно закінчив і дістав диплом наукового робітника, себто, дістав докторат і почав працювати як професор Харківського Університету. Він викладав у Харківському Університеті, а також далі вивчав українських письменників і написав декілька книжок, які були видані в Україні, та пізніше на еміграції. Серед них: "Марксіська метода в літературознавстві," "Похорон Тараса Г. Шевченка", "Григорій Квітка", "Іван Котляревський критично-біографічний нарис", "Полтавка" (вступ і редакція), "До ідеологічного обличчя Марка Вовчка", "Творча Путь Марка Вовчка", "Шевченко поет і мистець", "Полонянки", "Григорій Квітка в історичному процесі культурно-національного самовизначення українського народу", "Коло джерел нашого відродження", "Трагедія Миколи Хвильового", "Три літа", "Під прапором мистецтва," "Естетичне вірую Миколи Євшана," "Українські ваганти", статті й рецензії в журналах історико-літературного характеру в журналах "Краківські Вісті" та "Вінницькі Вісті," та книжку "Один з останніх могікан" про Дмитра Федоровича Солов'я, українського статистика, який також опинився на еміграції в Сейнт Полі, Міннесота.

Павло Йосипович одружився з Ольгою Федорівною Хижняк. Вона також закінчила Полтавське ІНО, дістала диплом учительки вищих класів школи в галузі природознавства, зоології, анатомії, і була учителькою в Харкові.

**Ольга Федорівна Хижняк** народилася 27 лютого 1904 року в селі Красні Луки, біля Полтави. Її батьки Федір Іванович та Параскева Михайлівна (Бідакова) Хижняк жили на хуторі. У них було п'ятеро дітей – Вася, Гриша, Оля, Соня, та Ваня. На хуторі було дуже трудно жити, особливо зимою, коли все навкруги було занесене снігом і не можна було вийти з хати часом навіть цілий місяць. Федір Іванович (батько Ольги) був мисливцем і виїжджав на охоту по декілька тижнів, лишаючи жінку з дітьми самих. Діти дуже раділи, коли бачили з вікна, як тато їхній нарешті приїжджав на коні додому та привозив зайців, диких качок, тощо.

Пізніше переїхали до міста Полтави, де купили маєток - хату для їхньої родини, з додатковою хатою, яку здавали квартирантам, та приміщення для корів, коней, тощо, також фруктовий садок і огорода. Всі харчі були з їхнього маєтка, який, звичайно, треба було доглядати, вирощувати городину, тощо. Оля вчилася в гімназії для дівчат. Ось почалася війна і революція. Прийшли до влади комуністи і через деякий час вигнали всю родину з хати.

В той час Оля вже вчилася в ІНО в Полтаві на вчительку біології, закінчила науку і викладала в школі. Зустрілася з Павлом Петренком, з яким одружилася в 1929 році. У них була одна дочка, яку назвали Майя, а пізніше, вже на еміграції (в Берліні) охрестили Марією.

Часи мінялися, життя ставало все труднішим. Колгоспи, в які перетворилися маєтки, які раніше належали заможним селянам, продукували недостатню кількість продуктів для харчування населення України, бо коли фарми оброблялися не власниками землі, а просто людьми примусово працюючими і мало одержуючими за свою роботу, значно зменшилися кількість і

якість вирощеної городини, фруктів, молока, м'яса з худоби, тощо, бо люди за все це дбали не так як хазяїни, а просто мусили робити все так, як прикажуть. Колгоспами часто керували недосвідчені начальники призначені комуністичною владою. Багато чого пропадало на складах поки доходило до ринку.

В 1932-1933 році комуністи створили штучний голод на селах, для того щоб було легше приборкати людей і притягти їх до колгоспів. На селах зовсім не було харчів – влада забирала усе, не лишаючи селянам нічого на прожиття. Почали люди умирати з голоду. Деякі пішли до більших міст, де випрошували "кусочок хліба" у людей.

Почалися розгортатися неспокійні часи. В країні почалися масові арешти. Багато вчених, учителів, письменників, та інших людей з вищою освітою позаарештовували і позасилали в Сибір, на Воркуту, на Соловки і т.д.

**Родина Петренків – Павло, Ольга та Майя Петренко** – жила в Харкові вже пару років. Аж тут, комуністи вигнали з хати матір Павла та двох дітей підлітків. Вони всі повтікали до Харкова і жили у квартирі Петренків, яка складалася з двох кімнат. Мати, Пелагея, найнялася нянькою доглядати дітей у якійсь родині. Молодша сестра та брат жили деякий час з Петренками, аж поки закінчили середню школу вже в Харкові; сестра Наця (Анастасія) вийшла заміж і зробилась вчителькою молодших класів, а брат Леонід працював столяром.

Батько Ольги Федорівни мусів забратись з Полтави, щоб його не заарештували або не розстріляли комуністи. Він також декілька місяців жив з Петренками в Харкові (білизню в сараї), плів гамаки та робив кольорові м'ячі, які продавав коло парку або на розі популярних вулиць, таким чином підробляючи на харчі та на малесеньку напівпідвальну квартиру в Полтаві, де лишилась його жінка Параскева та двоє молодших дітей.

Також у Петренків, у Харкові, жили по декілька тижнів або й місяців інші родичі та знайомі Петренків та Хижняків, яких порозкуркулювали, повиганяли з хат, або яким загрожував арешт комуністичною владою.

Одного разу 29 грудня 1934 року, до квартирі Павла Йосиповича та Ольги Федорівни Петренко прибули представники влади в так званому "Чорному Вороні" (чорна вантажна автомашин-вагон), зробили обшук, нічого не знайшли, але Павла Йосиповича забрали і заарештували. Довго велось слідство – сидів він декілька місяців в "одиночці", дружина Ольга приносила і передавала харчі, білизну, тощо. Так він пробув ніби під слідством декілька місяців, а потім, як і багатьох інших, без суду, засудили по т.зв. 58 статті за "контрреволюційну діяльність", якою він ніколи не займався, і присудили вислати на заслання, на північ, в Ухто-Печорський табір примусових робіт на 5 років. Там Павло Йосипович працював дуже тяжко – будував баржі, було дуже холодно, їжа була мізерна, був дуже хворий, чуть на помер. Але якось витримав усі 5 років, на які був засуджений, і повернувся до родини в Харків, де Ольга Федорівна учителювала, а Майя вже ходила до школи.

Тим часом, дружина Ольга, залишилася сама з донькою Майєю. Учителювала в Школі №100, ховалася, щоб і її не заслали. Удалося їй пережити ці часи змінивши фах учителювання з природничого відділу на математичний та викладання німецької мови. Так, серед нового оточення учителів інших галузей їй удалося тримати в секреті той факт, що чоловік її був заарештований владою, і в такий спосіб уникнути бути заарештованою також, та щоб Майю не відіслали комуністи в сиротинець, якщо обоє батьків були б заарештовані.



**Ольга Федорівна, Майя та Павло Йосипович Петренко в 1941 році.**  
**Olga Fedorivna, Maya and Pavlo Yosypovych Petrenko in 1941.**

В середині 1939 року термін заслання Павла Йосиповича закінчився і його випустили, але заборонили жити у великих (обласних) містах України. Прийшлося йому переїхати до містечка Ліпецьку, коло Воронежа, в Росії. Там він влаштувався на працю бухгалтером в міській водопровідній конторі. Дружина Ольга та Майя приїжджали відвідувати його влітку, коли були перерви в школах. Через пару років Павлові Й. удалося переїхати ближче до Харкова і влаштуватись на роботу в сільській школі в селі Олексіївці, коло Лозової, приблизно за 150 кілометрів від Харкова, де він викладав українську мову і літературу в десятирічці. Так пройшов рік.

Тоді почалася Друга Світова Війна – Німеччина атакувала Советський Союз – 22 червня, 1941 року, коли родина Петренків збиралася перший раз поїхати разом на вакації. Ольга Федорівна купила була так звані "путівки" – тобто квитки на потяг, та кімнату на два тижні в Криму, де вся родина хотіла провести разом два тижня на вакаціях. Вже й квитки на потяг дістали, склали речі у валізки, Майя віддала свою пташку в клітці подружці-сусідці (Каті Власенко) на догляд. Коли раптом сказали по радіо, що буде говорити Молотов, секретер закордонних справ Сталіна. Він оголосив, що вибухла війна між Німеччиною, на чолі якої був Фюрер Гітлер, та Советським Союзом, на чолі якого був Вождь Сталін. Так і не вдалося поїхати в Крим... Ольга Федорівна одразу ж поїхала на вокзал і їй повернули гроші за квитки. Також вона пішла до банку, де у неї було заощаджено трохи грошей, і їй ще вдалося забрати ті гроші. На другий день вже не можна було цього зробити – влада заборонила. Німці в ту ж ніч вже бомбили Київ та інші міста ближчі до кордону і швидко захоплювали міста і села та просувався в глибину України.

Добре було, що Родина Петренків ще нікуди не виїхала, а то могли б десь застрягти – потяги ходили не регулярно, почали бомбити великі міста, включно з Харковом.

Павло Й. поїхав до Олексіївки, щоб далі учителювати, а Ольга Ф. з Майєю залишились у Харкові.

Через пару тижнів, учнів старших класів школи №100, разом з вчителькою Ольгою Ф. та іншими вчителями, відправили на потяг, а потім посадили в товарні грузовики, і відвезли до колгоспу коло Харкова, де учнів заставили допомагати в колгоспі – сапати бур'яни, збирати жучків-шкідників з кущів картоплі, і таке інше. Поїхала туди з мамою і Майєю, хоч їй тоді було тільки 11 років, бо не було з ким залишатися в Харкові. Майя також працювала разом з старшими учнями, хоч і не мусіла – вона дуже любила працювати з рослинами, і поправді сказати, добре знала як виглядає молода рослина кукурудзи, картоплі, чи моркви, краще від старших учнів з міста, які цих рослин ніколи не бачили – отже вона допомагала старшим учням розпізнавати рослини городини і виполювати не городину, а бур'яни.

Восени повернулися в Харків Ольга Ф. Почала вчителювати, а Майя почала знову вчитися в школі. Німці бомбили місто. Незадовго, німці зайняли Харків. Зима того року була дуже холодна. Було трудно і німцям і населенню. Павла Й. війна застала в Олексіївці, за 150 км. Від Харкова. Яюсь йому удалося прийти звідти пішки до Харкова, до родини. Спочатку жили на вул. Мельникова №8, де була квартира Ольги Ф. з Майєю. Це був п'ятиповерховий великий будинок, в якому жило 100-150 родин. Не було більше води у водопроводах, будинки не опалювались, не було керосину для примусів та керосінок на яких люди варили собі їжу, не було електрики, не було їжі в місті, до крамниць більше нічого не доставляли.

Були то тяжкі часи – до Харкова не доставляли ніяких харчів – почалася голодовка. Багато людей у місті просто повмирили з голоду. Павло прийшов пішки з Олексіївки до Харкова. Родина Петренків яюсь вижила – Ольга влаштувалась працювати в ідальні для старих людей, яку дозволили німці, мабуть так мусіло бути, щоб з інтернаціонального погляду виглядало, що вони дбають за населення. Продуктів туди давали дуже мало – було борошно, десь діставали яйця, діставали кропиву (її можна їсти, якщо ошпарити кип'ятком – тоді вона подібна на шпінат). Ольга зробила “кисле тісто”, яке вживалось замість дріжджів, лишаючи кожен день приблизно з кілограм тіста, до якого на другий день добавляли муки, замішували, тісто сходило, і тоді виробляли і пекли хліб. Варили ріденький суп затірку – з яєць, кропиви, та борошна. Павло почав ходити на села, де промінював нитки для вишивання «Муліне» на зерно – один моток «Муліне» за шклянку непомеленої пшениці, або за буряки, картоплю, тощо. Але всього цього було дуже мало – адже багато не можна донести на плечах. Отже проміняли самовар одному німцеві за 4 хлібини, які Ольга Федорівна посушили на сухарі і кожен з нас діставав по 4 сухарика на день.

Великий будинок на п'ять поверхів, де жили Петренки, не опалювався – центральне опалення (батареї з водою) не працювало, бо не було вугілля. Ольга змайструвала піч з цегли і глини та з заліза і залізних водостічних труб, навіть з духовкою, на якій можна було щось зварити та спекти, а також трохи обігріти одну маленьку кімнатку. Трубу (димохід) випустили через вікно. Майя лазила по розбомблених будинках, де збирала дерев'яні дощечки (паркет) з підлог, а також книжки, для палива. Води також не було – треба було ходити на річку Лопань, яка на щастя була тільки за два бльоки від будинку. Майя ходила з відрами, набирала воду через прорубану ополонку і приносила воду додому на п'ятий поверх. Влітку, далеко за містом, куди треба було ходити пішки, дозволено було посадити огорог. Працювали тяжко, щоб обробляти ходили далеко пішки – та майже нічого не дістали – не було як поливати і достатньо доглядати.

Наступної осені Павло Йосипович пішов на село коло Мерефи, за 50 км. від Харкова, де німці дозволили мати школу десятирічку. Він найнявся там учителювати, бо йому ще й дозволили там посадити огорог. Влітку Майя з татом ходили туди пішки ціле літо кожні пару тижнів, щоб обробляти огорог. Урожай був добрий. Але ж, як його доставити в Харків? Ольга Федорівна була завжди дуже винахідлива – також знала трохи німецьку мову. Вона знайшла одного німецького офіцера, який вже десь там коло Харкова оселився з групою німецьких військових, і тому що їм набридло їсти військові раціони, вони вирішили завести свиней, тощо – отже їм потрібна була городина щоб тих свиней годувати. Також той німець мав завдання посилати величезні вантажні машини якраз в те село, де був наш огорог, і звідки німці мусіли привозити величезні соснові колоди в Харків. Проміняли частину городини за перевіз німцям, а останнє німці привезли в Харків до нашої квартири, ще навіть дали нам декілька соснових колод на опалення. Нічого з цього не використали, бо в скорому часі прийшлося покинути Харків. Удалося повідомити Павлову сестру Нацю та її чоловіка Шуру Бірюкова, які жили з двома дітьми в пригороді Харкова на Шатилівці. Так і не знаємо, чи вдалося їм використати ту тяжко придбану городину?

Під час німецької окупації українці думали, що може німці дозволять їм розбудовувати Україну і почали організовувати різні установи, як наприклад “Просвіту”, де почали відроджувати українські традиції, побут та звичаї, святкували Шевченківські дні, Великдень, де Майя вперше побачила величезні спечені Паски. Але все це скоро закінчилось – почалися знову бої – Совети захопили на деякий час Харків. Павло Йосипович та інші люди, які брали участь в українському русі, виїхали в Київ, бо боялися, що комуністи їх повбивають.

Німці знову захопили Харків. Павло Йосипович повернувся, але не надовго. Советські війська знову почали наступати на Харків. Наша родина, як і тисячі інших, боялися, що Совети їх знову заарештують і або розстріляють, або зашлють на Сибір. Виїхали потягом у Вінницю – там прожили декілька місяців. Звідти ця група людей попала до містечка Катовиці, в Польщі, де був переходовий табір для «Остарбайтерів» (робітників зі Сходу), яких німці посилали на роботи в їхніх заводах амуніції, тощо. Але становище Гітлерівської Німеччини погіршало – вони почали програвати війну.

З допомогою старих українських імігрантів в Німеччині, нашій родині вдалося потрапити в Берлін, який в той час бомбили майже кожної ночі англійці – було дуже страшно, але пережили й це. В Берліні ми перебували декілька місяців, де Павло Й. та Ольга Ф. працювали при Українському Комітеті. Цей Комітет послав родину Петренків в Краків (Польща), де Павло Йосипович читав по радіо літературні передачі для українських «Остарбайтерів». В Кракові жили приблизно 9 місяців. За харчами треба було їхати двома трамваями до Українського Комітету в Кракові, де видавали зварену вже їжу в кастрьольках. Це завдання доручили Майї. Так прожили декілька місяців. Повернулися в Берлін, де жили разом з родиною Рябокониів. Пізніше родина Петренків попала з групою (150 осіб) українців до Бад Нендорфу в Німеччині. Тут нас застала перемога Альянтів над Гітлером. Бад Нендорф захопили Американці. Хотіли нашу групу віддати назад до Советів, але раптом приїхав до нас гарний, чорнявий молодий українець - Михайло Куданович (пізніше отець-настоятель православних церков в Міннесоті) – і зазделегідь повідмив нас про це. Всі люди різними способами повтікали звідти в Гановер, де вже почав організовуватись великий табір (десь 5,000 осіб) для Переміщених Осіб (DP – Displaced Persons). Гановер був приділений до так званої Англійської Зони.

В Гановерському таборі ми перебували від 1945 року аж до серпня 1950 року, коли виїхали до Сполучених Штатів Америки. Тому що в цьому таборі зібралось так багато людей, і всі ці люди мали перебувати там декілька років, Павло

Йосипович, Ольга Ф. Петренко та інші вчителі по фаху, на чолі з Хомою Семеновичем Рябоконею, зорганізували дуже гарну школу, яка дала змогу багатьом дітям вчитися далі і надолужувати роки навчання, які вони пропустили під час війни.. ГанOVERська Таборова Школа Імені Лисенка була перевірена і заакредитована місцевою владою і признаною середньою школою. Вчителі були добре кваліфіковані, бо були фахівцями. В цій школі було три випускних класів. Завдяки добрій освіті, випускники школи могли вчитися далі в університетах, коли попали в Америку, або в інші країни. Багато з них так і зробили, і пізніше це їм дало змогу дістати цікавіші праці, які оплачувались непорівняно краще. Вчителі викладали безкоштовно.

Майя закінчила цю таборову школу в 1947 році і поступила в німецький бізнесовий коледж для перекладачів (Ebel Institute), де вона вчила англійську мову та інші предмети потрібні для секретарської та перекладницької роботи. Вона закінчила цей коледж влітку 1950 року, а в серпні цього ж року родина Петренків емігрувала до Америки. Приїхали в Сейнт Пол, Міннесота, де вже мешкали Рябокони. Афідавіт для іміграції в Америку нам підписав український професор ентомолог Міннесотського Університету, Олександр Грановський, за що Родина Петренків, як і десятки інших родин, які він спонсорував, йому безмежно вдячні.

**Життя в Америці.** Павло Йосипович влаштувався на роботу на заводі Доналдсон, де виробляли вентилятори та інші частини для авт – працював на конвеєрі. Ольга Федорівна працювала деякий час в шпиталях, як помішниця медсестри, або як прибиральниця. Майя спочатку влаштувалась на роботу друкаркою в Стейт Фарм Іншуранс Компанії, пізніше взяла курси стенографії у вечірній школі, і по закінченні працювала секретаркою в декількох установах, останньою з яких була Вуд Конвержен Компані (Wood Conversion Company), яка пізніше називалась Конвед (Conwed). В цій компанії Майя працювала аж до 1963 року, коли вже була одруженою і чекала народження першої дитини на початку 1964 року.

**Павло Йосипович** приєднався до різних українських культурно-освітніх та мистецьких організацій, які почали створюватись в Сейнт Полі та Міннеаполісі за ініціативою проф. Олександра Грановського. У вільний час, після роботи на заводі, Павло Йосипович ретельно приготував лекції з українознавства для молоді (та всіх інших хто цікавився) Сейнт Полу та Міннеаполісу. Також писав статті в українських еміграційних журналах та газетах. Отже, Павло Йосипович і далі старався дати українцям в Твін Сітіс, а зокрема українській молоді, знання про українських письменників, історичні події, і т.д. Більшість цих лекцій відбувались при різних церквах в Міннеаполісі та Сейнт Полі.



В українських еміграційних журналах та газетах. Отже, Павло Йосипович і далі старався дати українцям в Твін Сітіс, а зокрема українській молоді, знання про українських письменників, історичні події, і т.д. Більшість цих лекцій відбувались при різних церквах в Міннеаполісі та Сейнт Полі.

**Ольга Федорівна**, через поганий стан здоров'я, могла працювати тільки неповний час. Вона також брала участь в українському житті в Твін Сітіс. Декілька років організувала і працювала на Фестивал оф Нейшенс - Festival of Nations. Також брала участь у Церкві Святих Володимира і Ольги на Портланд Авеню в Сейнт Полі. Ольга Федорівна пекла маковики та інше печиво на розпродажі в церкві, вишивала серветки та подушки, які також продавали в церкві при різних нагодах, бо потрібні були гроші на утримання церкви.

Деякі українські батьки привозили їхніх дітей до Ольги Федорівни брати лекції української мови. Вона була дуже гарною вчителькою, яка уміла зацікавити і заохотити дітей вчитися української мови.

Коли у неї появилася внучка Ліда Грегорет, вона дуже добре навчила її писати і читати українською мовою, вчила її українських віршів та читала їй українські твори.

Обоє, Павло Йосипович, Ольга Петренко, та Майя (Марія) були, з самого початку її заснування, членами Української Православної Церкви Святих Володимира і Ольги в Сейнт Полі. Майя часто помагала в церкві сервувати обіди та мити посуд під час всяких церковних святкувань.

Десь у 1968 році, коли Павлові Йосиповичу сповнилось 65 років, він пішов на пенсію. Він почав більш ретельно займатися писанням статей в українських виданнях та писанням декількох книжок, які були видані на еміграції. Помер він 22 вересня 1982 року, на 79 році життя, після затяжної і тяжкої хвороби. Його дружина Ольга Федорівна доглядала його дома, що було досить трудно, бо й вона не була вже молода. Майя, яка була в той час вже одружена і мала двох дітей, допомагала в догляді за батьком, а пізніше, коли він помер, допомагала мамі, Ользі Федорівні, косити траву, закупувувати продукти, і т.д.

Ольга Федорівна померла 2 квітня 1997 року, їй було 93 роки, і її похорон, 8-го квітня, був першою службою в Церкві Св. Катерини. Бо парафіяни щойно дістали від банку позичку і будівники віддали їм ключі 6-го квітня до новозбудованої і тепер офіційно відчиненої Української Православної Церкви Святої Катерини в Арден Гіллс, Міннесота.

**Майя одружилася в 1961-му році з Олегом Грегоретом, архітектором за фахом, який пізніше спроектував Українську Православну Церкву Святої Катерини в Арден Гіллс, Міннесота.** Вони мають двох дітей (внуки Ольги та Павла Петренків) – дочку, Ліду Грегорет (одружену з Чарльзом Вілсоном) – які живуть в Бостоні з двома дітьми – Колином (17 р.) та Джереї (14 р.); та сина Олександра Грегорета, який живе в Сейнт Полі.

**Майя Грегорет від кінця 1995 року і до кінця 2009 року – 15 років - видавала церковний журнал «ГОЛОС»** – деякі парафіяни давали їй їхні статті для друку в «Голосі». Більшість матеріалу для «Голосу» Майя сама знаходила в книжках або на Інтернеті і тоді передруковувала це в «Голосі» в обох – українській та англійській мовах. Олег фотографував різні події які відбувались в Церкві Св. Катерини та в українській громаді в Міннесоті, і ці фотографії публікувались в «Голосі».

**PAUL JOSEPH (PAVLO YOSYPOVYCH) AND OLGA FEDORIVNA PETRENKO,  
THEIR DAUGHTER MAYA (MARIA PETRENKO) GREGORET, OLEH GREGORET,  
AND HIS PARENTS LUBOMYRA AND SERGE GREGORET**

*By Maya (Maria) Gregoret (Petrenko) on the basis of written material in Ukrainian by Olga Fedorivna Petrenko*

Paulo Joseph (Pavlo Yosypovych) and Olga Fedorivna Petrenko arrived in St. Paul, Minnesota, on August 8, 1950 with their daughter Maya, who, later in Germany, when she was 13, was baptized and named Maria Petrenko. In 1961 she married Oleh Gregoret.

**Paul J. Petrenko** was born on November 15, 1903, in the village Kotelva, but later lived in a larger village Rublivka, Poltava Region. His parents – Yosyp (Joseph) Mykolaevych and Pelageya Pavlivna Petrenko owned a country store in Rublivka; goods that were sold there had to be brought in by horse-and-buggy from Poltava; they also had a plot of land, which they farmed. They worked very hard, but they were not poor and had all basic necessities for their large family. Paul was their firstborn son; he had four sisters – Marusya, Sasha, Tanya, Anastasia, and a brother Leonid.

When Paul was only 4 years old, he had been officially adopted by a family Paputsy, who were relatives of Petrenkos, and were well-to-do, but childless. They lived in another nearby village. It has been rather difficult for Paul at such young age to be away from his parents, although the Paputsys were bringing him over quite often to his family to play with his sisters and brother. Paul was a very gifted child and liked studying, so later on he was sent to a nearby town of Bohodukhiv to attend a gymnasium (high school). Here he lived alone in a room rented from some distant relatives of Petrenkos. He loved books, and they replaced for him his family, friends and toys.

Everything would have been fine... but in 1917 the Bolshevik Revolution erupted and at the young age of 14 Paul had to endure an unspeakable horror in his young life. The Tsar's government, which until that time ruled the country, has been overthrown and the government now was in Communists' hands. Communists destroyed everything "old", killed innocent people, especially those who owned land or any other kind of property. This was also happening in Rublivka. A gang of revolutionaries came to the village and grabbed six men from the more well-to-do families, as hostages. They kept them in a storage room of a local fire department, awaiting orders from their higher authorities. 14-year old Paul was a go-between for these unfortunate six, bringing them food and messages from their families. He would simply memorize everything he was told and related it to the families of the detained men about their needs and requests, and vice versa. This was going on for several weeks – suddenly the soldiers who were against Communism attacked the village, and the Communists, while fleeing, took the unfortunate six to a nearby forest, ordered them to dig a trench, shot them, then buried them and fled. Young Paul, who was hiding nearby in the woods, witnessed as his father and five other men from his village were killed.

In the meantime, the revolutionaries won and became the rulers of the country. They proclaimed their ideas of new life, and were telling people how their lives will be changed for the better now, and that from now on there will be freedom. Unfortunately nothing of the sort happened. Everyone had to do everything the way Communists ordered them to do. Those who expressed their doubts, or had questions, were immediately arrested and sent far away into inhospitable northern regions of the country, or Siberia, to work in hard labor camps, or they were shot on the spot right there and then...

When Paul grew up and became a young man he went to Poltava. There has already been opened a university called Institute of Narodna (People's) Osvita (Education) – INO, mostly educating people who were planning on becoming teachers. Paul successfully passed his entry exams, and started his studies in the Philological Department, where he was studying Ukrainian, Russian and other Slavic languages, literature, history of Ukraine, world history, etc.

When Paul graduated from the Poltava INO, he went to the big city - Kharkiv, where he continued his studies and was successful in obtaining this PhD degree. This qualified him to become a professor of the Kharkiv University. At the same time he continued studying and researching various Ukrainian writers, poets, etc., he wrote several books, which were published in Ukraine, and later on in the USA, when he emigrated there. Among books which he authored are : "Marxist Methods of Literature Studies", "Taras H. Shevchenko's Funeral", "Hryhoriy Kvitka", "Ivan Kotliarevsky's Biographical Critique", "Poltavka" (preface and editing), "Ideological Directions of Marko Vovchok", "Creative Path of Marko Vovchok", "Shevchenko as Poet and Artist", "Polonyanky". "Hryhoriy Kvitka in the Historic Process of Cultural and National Selfdetermination of Ukrainian Nation.", "Near the Sources of our Rebirth," "The Tragedy of Mykola Khvylovy", "Three Summers", "Under the Flag of Art", "Aesthetic Beliefs of Mykola Yevshan", "Ukrainian Vagabonds", "One of the Last Mohicans." His numerous articles and critical reviews and publications on historic and literary subjects were published in such magazines as "Krakivski Herald", "Vinnytsky Herald", and many other ones.

Paul Petrenko married Olga Fedorivna Khyzhniak, who was also a student of the Poltava INO; she received her diploma as a high school teacher of natural sciences - biology, botany, zoology, anatomy, etc. and at that time has already been teaching at one of the Kharkiv high schools.

**Olga Fedorivna Khyzhniak** was born on February 27, 1904 in the village of Krasni Looky, near Poltava. Her parents, Fedir Ivanovych and Paraskeva Mychailivna (Bydakova) Khyzhniak lived in a farmstead, some distance from any other villages. They had five children – Vasyl, Hryhory, Olga, Sonya, and Vanya (Ivan). Life on a farmstead was very difficult, especially in winter, when everything around was snowed over and one could not step out of the house and go anywhere sometimes for a month, or two. Olga's dad, Fedir Ivanovych, made his living as a hunter and went away for hunting trips sometimes for many weeks, leaving his wife and children alone in their small house. The children were always thrilled when they spotted through the window their dad coming home on his horse, bringing them rabbits, ducks, pheasants, etc. which he got in his hunts.

Later, the family moved to Poltava, where they bought a small estate – consisting of a house for their family, with an additional house, which they rented, a stable for horses, a barn for the cows, etc., as well as a small orchard and vegetable garden. All food came from their own estate, which, of course, meant that it needed to be tended, worked on, and taken care of by the members of their family. Olga was attending a gymnasium (high school) for girls. But then, the Communist Revolution started. The Communists took over – and soon the entire family was "thrown out" of their house.

By this time, Olga completed her studies at the Poltava Institute of Narodna Osvita (INO), and was teaching at a Kharkiv high school. She met Paul Petrenko - they were married in 1929. They had one daughter. They named her Maya, however, later, when she was 13 years old, and the family lived in Berlin, Germany, they had her baptized. This is when she was given the name Maria. Religion in Soviet Union was not allowed and christening a child was considered to be a crime often punishable by loss of job (especially teaching) and prison.

Times were changing and life was becoming more and more difficult. Collective Farms (Kolkhosps), into which all farms, and especially larger ones, were changed, could not produce enough food to feed the population of Ukraine, Russia and for export to many other countries, because when the farms were tended not by the owners, but rather by people who were forced to work there, received very little for their efforts, they produced considerably less vegetables, fruit, milk, meat, etc., as all agricultural work was done by people who were ordered how, when and what to do by government authorities which mostly knew very little about farming. This also led to a lot of spoilage of produce in warehouses before the produce ever got to the markets and food stores.

1932-1933 were the years of bumper crop harvests. However, the Communists created a "man-made" famine in rural areas, their aim being to force the people into submission through hunger, thus forcing the farmers to join the collective farms. In villages there was absolutely no food left for the farmers and their families who lived there - the government was forcibly taking away every last crumb and seed grain from them, leaving them and their families nothing to survive on, leaving them no grain as planting seeds for the coming season. Millions of people were starving to death. Many of them went to the cities, where they were begging the city folk "to give them a piece of bread", or whatever.

Times were becoming troublesome. The Communist government started to arrest people and throw them into jails. They were in particular after the educated people - teachers, scientists, writers, and other people with higher education, who were arrested and without any hearings simply sent away to labor camps in Siberia, Vorkuta, Solovky, etc. - i.e. inhospitable northern, cold regions, where many people died of cold and starvation.

**The Petrenko Family - Paul, Olga and Maya Petrenko** - lived in Kharkiv for a couple of years. But then, Paul's mother and two underage children were "thrown out of their house" by the Communists. They all fled to Kharkiv and moved in with the Petrenko Family, into their two-room apartment. Paul's mother Pelageya after a time found a job tending babies for a family. Younger sister and brother lived for awhile with Petrenkos, until they graduated from high schools in Kharkiv; Paul's sister Anastasia got married and became an elementary school teacher, while Paul's younger brother Leonid became a carpenter.

Olga's father had to leave Poltava in order to escape being arrested or shot by the Communists. He too, for several months, lived with Petrenkos (mostly in a storage shed) - he was weaving hammocks and making beautiful colorful balls by blowing up the inflatable ball tubes for volleyball and soccer balls and painting colorful designs on them by hand - such balls were not available then and children were crazy about them, so grandpa sold the hammocks and colorful balls to people by the entrances to city parks and on street corners. In this way he was able to contribute a little something toward purchasing food and to pay for the tiny semi-basement apartment in Poltava, where his wife and two younger children were living.

Also in the Petrenkos' apartment, for many weeks or months, lived other relatives and friends, who were dispossessed by the government and thrown out of their homes, or people who were afraid that they too would be next to be arrested and exiled to Siberia.

One memorable (unfortunate) night - December 29, 1934 - the Soviet government representatives came to the apartment of Paul and Olga Petrenko in the so called "Black Crow" van, which was a black windowless van for transporting people who were arrested. They searched the apartment, did not find anything suspicious or incriminating, took Paul Petrenko with them, just the same, and locked him up in the Kharkiv city jail, where he was kept in solitary confinement for several months. Olga was bringing him food and clean clothes - she and Maya visited him as often as allowed. Communists were trying to find some kind of basis for arresting him, could not find anything, and then, without any hearing, in a so called closed trial, declared that he is being detained in accordance with paragraph #58 for "counterrevolutionary activities" (in which, by the way, he never participated). He got 5 years of hard labor up north in the Ukhto-Pechorsk labor camp, where barges were being built at the time. There, Paul worked very hard - it was very, very cold, food was inadequate, he was very sick and was semi-blind for awhile due to lack of vitamins and vegetables, and almost died there. But somehow, he survived all 5 years, and came back to Kharkiv.

In the meantime, Olga and their daughter Maya, lived in Kharkiv. Olga was teaching at School #100, and she was "hiding" and making sure that she is not arrested for being the wife of a government arrested person. She managed to join different subjects of education than the ones in which she was participating before - instead of sciences, she was now teaching math and German language. This was helpful because she was now among a different group of teachers and was able not to disclose the fact that her husband was arrested by the government. This new environment helped her to escape being arrested too, and Maya being placed into an orphanage. Maya already started school - she went to school from morning until noon, while her mother went to work at noon, teaching high school. Same school buildings were used for both elementary and high school. So, Maya stayed home alone from age 6 - she was a latchkey child - and had to take care of herself.

In mid-1939, Paul's jail sentence ended and he was "out". However, he was forbidden to reside in regional cities such as Kharkiv. So, he had to live for a couple of years in the town of Lipetsk, near Voronezh, in Russia. There he got a job as a bookkeeper at the City Water Department. His wife Olga and Maya visited him for three months in summers during vacation time in schools. In a couple of years Paul succeeded in finding a job closer to Kharkiv, in a village school in Oleksiivka, near Lozova, approximately 150 kilometers from Kharkiv. Here he was teaching at the rural high school Ukrainian and Russian languages, literature, etc. About a year went by uneventfully.

Then, World War II erupted – Germany attacked Soviet Union on June 22, 1941, on the very day when the Petrenko Family was getting ready, for the first time, to go on vacation as a family. Olga bought the so called “pootyovka” - vacation package – train tickets, and a room in a resort in Yalta’s beautiful Crimea area on the Black Sea beach. They already got their train tickets and were putting clothes, etc. into suitcases, Maya gave her birds in a cage for safekeeping to her friend (Katia), when suddenly the radio stated that Viacheslav M. Molotov, Secretary of Foreign Affairs of the Stalin’s government, will be addressing the people of Soviet Union. He stated that war has been declared between the Germany, the head of which was Adolf Hitler, and the Soviet Union, the head of which was Joseph Stalin. So, the Petrenko Family never went on their one and only vacation trip... Olga immediately went to the train station and got her money back for the tickets. She also went to the bank, where she had a little money saved up, and got her money back. A day later it was no longer possible to do such things – they were forbidden by the government. During this same night, the Germans bombed Kyiv and other cities closer to the border. The Germans moved into the depth of Ukraine very quickly, occupying city after city, at first without much resistance from the Soviet Army.

It actually turned out to be O.K. that the Petrenko Family had not started traveling to the place for their vacation in Yalta, as otherwise they might have gotten stuck somewhere on the road, because as soon as the war started trains were no longer running regularly, many roads were bombed and destroyed, and many large cities, including Kharkiv, were frequently bombed by the Germans. Paul returned to his job in Oleksiivka, while Olga and Maya remained in Kharkiv.

In a couple of weeks, to replace the men who were now drafted, older high school children (15-16 year-old) of School #100, together with their teacher Olga, and other teachers, were ordered to get on a train which took them to a village, from the train station they were then transported by trucks to a farm, where they were ordered to work in the fields of a collective farm. They were ordered to weed the recently planted bean, potato, corn fields, etc. with hand hoes, or to gather, by hand, bugs from potato plants, etc. , and place them into jars. Maya also went there with her mom - she was 11 years old and had no-one to stay with in Kharkiv. She worked right along with the older children, although she did not have to – but she just loved working with plants. She learned a lot about plants from her mom, and so she knew a lot more about the vegetable plants than most city kids did. She was actually much better at recognizing the young corn seedlings and other plants and differentiating them from the weeds - most older children have never seen such plants and often took out the plants with their hoes instead of the weeds. So, she was very useful to the older children showing them the difference between the crop plants and the weeds.

In the fall everyone returned to Kharkiv and went back to school. The Germans were heavily bombing the city. And very soon they occupied Kharkiv. The winter was very, very cold that year. This caused difficulties for both the German occupants and the local population. Paul was still in Oleksiivka when the Germans occupied that area. Somehow he managed to walk back to Kharkiv (150 kilometers) and join his family. Olga and Maya, at that time, lived in Kharkiv on 5<sup>th</sup> floor of a large apartment building at the Melnikova Street #8 address. This was a large apartment building where about 100-150 people lived in small apartments. The building was no longer heated, and there was no water, no kerosene to use in the small one-burner prymus or kerosinka devices (petroleum, burning stoves), which people used to cook their food on. During the war there was no electricity, no kerosene to be used in the prymuses and there was no food in the city. The stores were no longer supplied.

These were difficult times – people were starving, as there was no food whatsoever. Many city people simply died of starvation or froze to death in unheated buildings. Somehow our family survived. Olga found a job in a soup kitchen for the elderly, which was allowed by the Germans, probably because from the international standpoint they wanted things to look like they were taking care of the local population. The Germans were giving very little food for that kitchen – there was some flour, somewhere the cooks were managing to get eggs and nettle weed (nettle weed is actually edible, and when it is at full grown stage, when it stings, it needs to be dunked into boiling water and then it become soft and tastes sort of like spinach). For making bread, Olga made sourdough, which she used instead of yeast, by leaving a couple of pounds overnight and starting bread dough in the morning by adding flour, etc. – the dough would rise and double, when it was formed into loaves and baked. They cooked soups that did not have much in them – just some nettle weed, beaten eggs, and flour. Paul started to make trips, on foot, to nearby villages, where he exchanged skeins of embroidery yarn, called “Mouline”, for grain – one skein of yarn for one cup of grain, beets, potatoes, etc. But still there wasn’t enough food, because he could not carry too much on his back. At one time, Petrenkos exchanged their samovar (charcoal heated tea kettle), which one German soldier wanted, for four loaves of bread; the bread was cut up into small pieces and dried – each family member got four pieces of this dried bread per day.

The large apartment building where the Petrenko family lived was no longer heated, as there was no coal. Olga built a small stove from bricks (this stove even had an oven for baking!), and so it was possible to cook something and at the same time to heat one small room, a little. The chimney of that stove was made from rain spouts, which were popped to the outside through a sheet of metal in the window. Maya was gathering inlaid floor boards in bombed, semi-destroyed buildings, and books, all of which the family used as fuel. There was no running water – water had to be brought in from the River Lopan, which luckily was only two blocks away. Maya would go there and get the water into two large tin buckets from an ice-hole, which she then had to carry on a scale-beam made out of a metal tube, all the way home to their fifth floor apartment. In summer, far out of the city, to where we could only walk, as there wasn’t any transportation available, we were allowed to plant a vegetable garden. We worked very hard, but did not get much out of this, as there was no way to water the vegetables and to take good care of them properly.

Next fall, Paul went to a village near Merefa, about 50 km. from Kharkiv, where the Germans allowed to open a school. He was hired there as a teacher, and he was also allowed to plant a vegetable garden on a plot of land. Maya and her dad walked there - they had to walk for 8 hrs. one way - every couple of weeks in order to tend the vegetable garden.

The crop was very good. But how do you get all those vegetables to the city? Olga has always been very resourceful, she also spoke some German. So, she found a German officer, who at the time was stationed for a longer time near Kharkiv with a group of German officers and soldiers, and because they were sick and tired of eating military rations, they started raising pigs, chickens, etc., which, in turn, they needed to feed. It also just so happened that this German officer was in charge of sending huge trucks, to the very area where we had our vegetable garden, to bring back to Kharkiv huge pine logs. We exchanged half of the vegetables for transporting our crop to the city, which these German soldiers did, and they even left for us a couple of the pine logs for fuel. We did not have much chance to use these vegetables or the logs though, as soon after this we had to leave Kharkiv. We managed, however, to inform Paul's sister Anastasia and her husband Shura, who worked as a chauffeur, about the vegetables left in our apartment, but we don't actually know if at least they were able to use the vegetable for which we worked so hard...

During the German occupation, Ukrainians, in the beginning, were hoping that the Germans would allow them to revive Ukraine as a nation, so Ukrainians started organizing educational facilities, art exhibits, etc., such as an organization called "Prosvita" (Enlightenment), where people started reviving Ukrainian traditions and customs, celebrating Shevchenko days, other prominent Ukrainian writers, etc., started celebrating religious Holy Days, such as Easter – this is where Maya for the first time in her life got to see huge Ukrainian Easter Breads called "Paskas". But very soon all this ended – new battles started around the city – the Soviet army took Kharkiv back for awhile. Paul - as well as many other people, especially those that had previous arrested-by-the-Soviets histories, and who now were "guilty" of participation in Ukrainian activities, were afraid of the Communists, who most likely would have executed them - went by train to Kyiv. Olga and Maya remained in Kharkiv.

Then, the Germans again regained Kharkiv. Paul came back, but not for too long. The Soviet army again started fighting for Kharkiv. The Petrenko Family, as well as thousands of others, were afraid that Soviets would either "shoot them on the spot" or send them to Siberia to work in the hard labor camps. Thousands of people, including the Petrenko family, went by train to Vinnytsia, where they stayed for several months. From there, this entire group of people was taken by the Germans to a small Polish town named Katovitsy, which was a transit camp for laborers, whom the Germans would then assign to work in various German ammunition factories, etc. However, Hitler's Germany started losing the war...

With the help of some "old" (from previous wave) Ukrainian immigrants, who lived in Germany for many years, the Petrenko Family managed to wind up in Berlin, which had been heavily bombed almost every night by the British at that time – all this was very scary – but we survived. We lived in Berlin for several months, where Olga and Paul worked at the Ukrainian Committee. After a few weeks, the Ukrainian Committee was able to get a job for Prof. Paul J. Petrenko in Krakov, Poland, where he was working at a local radio station, making entertaining literature radio transmissions for the "Ostarbeiters" (Laborers from the East) and other Ukrainians, as this was required by the international organizations. He prepared appropriate material, which Maya typed on a "rickety" old Ukrainian typewriter. Some time was devoted to current news, while the rest of the time, about 1-2 hours, he read on the radio for these Ukrainians various stories or excerpts from the works of renowned Ukrainian writers. In Krakov the Petrenko family lived for almost one year. The Ukrainian Committee Organization of Poland supplied them with food – which was in the form of already cooked soup, porridge, etc. It has been Maya's job to go by street car to the Ukrainian Committee and bring home by streetcar some soup, porridge, cooked vegetables, etc. in carefully stacked pots – by the streetcar.

When the Germans started losing the war, the Petrenko family had been sent back to Berlin. Here they lived for several months in a large apartment together with their friends' family of Thomas and Halyna Riabokin. One corner of the building had previously been destroyed by a bomb, but the other half was O.K. We just walked up the stairs with no roof over the stairs. But beyond the entrance door to the apartment there was this quite nice large apartment of several rooms. The Riabokin Family had two children – Yassa (Yaroslawa) and Lonok (Leonid). Their grandma (Halyna's mother) Vera Rossinska was also living with them.

Later, the Petrenko Family, as well as the Riabokin Family, together with a large group of Ukrainians were evacuated from Berlin and lived for a couple of months in Bad Nenndorf. This German town was eventually taken by the American Allied Troops. Americans were ordered to take this group of Ukrainian people (about 150 persons, who lived in a school building) back to the Soviets, because they did not understand why these people did not want to go back to their homeland. Unexpectedly, a young, handsome Ukrainian came to this school building and warned the people of these intentions of the American Military. His name was Michael Kudanovych. Later he became a priest and was the rector of the Ukrainian Orthodox Churches in St. Paul and Minneapolis. The people managed, by various means, to "escape" – move - to Hanover, where there has already been established a very large Displaced Persons Transit Camp (about 5,000 people) consisting mostly of former "Ostarbeiters" (Laborers from the East) and other DPs, mostly from Ukraine, some from Bielarus and Russia, a few from other countries. Later Hanover was assigned to the so called British Zone.

Here, at the Hanover Camp, this group of people stayed from about 1945 through 1950, when in August of 1950, the Petrenko Family emigrated to USA. Due to the fact that there was such a huge number of people in this camp, and because these people had to live in this camp for several years, Paul, Olga and other teachers by profession, organized a school for the children of the camp, and worked in it without pay. Thomas S. Riabokin, professor of mathematics, was the Principal of the School. It was an excellent school, which gave the opportunity to the children to catch up on the lost years of their education during the war times... The Hanover Camp School, named Lysenko School, has been formally accredited by the local German city authorities and recognized as a valid school, whose graduates acquired appropriate high school education, enabling them to continue their education at American (or other countries to which DPs emigrated) universities and colleges. Later, the teachers were even paid, but had difficulties in using the German War-time money in the countries to which they emigrated, as this kind of money has not yet been officially recognized as valid money in other countries. There were three graduating classes during the three consecutive years. Many young people from this school had adequate education and were able to continue their education at various universities or colleges, graduating as professionals, all of which made their lives easier in countries into which they immigration.

Maya graduated from the Hanover Lysenko Camp School in 1947 (second-year graduating class), after which she enrolled into a German business school – Ebel Institute in Hanover, where she studied the English language and other subjects necessary for interpreters, translators and/or other secretarial work. She graduated from this school in summer of 1950, and in August of this same year the Petrenko Family emigrated to the USA. They came to St. Paul, Minnesota, where they lived for a couple of weeks with their good friends, the Riabokin Family, who came to USA in the early months of 1950. The Affidavit for Immigration to the U.S.A. for the Petrenko Family was signed by the Ukrainian Professor of Entomology of the University of Minnesota, Alexander Granovsky, for which the Petrenko Family is very thankful to him.

**Life in the U.S.A.** Paul got a job at the Donaldson Company, which manufactured ventilators and other parts for cars and trucks. He worked on a conveyor. Olga worked for some time at various hospitals as a nurse's aide, or as a cleaning person. Maya's first job was as a typist with the State Farm Insurance Company. Later she took some evening shorthand (stenography) classes, and after finishing them, she worked as a secretary - first at the TB and Health Association in St. Paul and later for many years at the Wood Conversion Company (later renamed Conwed) in St. Paul.

Paul joined various Ukrainian cultural and art organizations, which were organized in the Twin Cities under the initiative of Prof. A. Granovsky. After work at the factory, Paul was diligently preparing various lectures about Ukrainian poets, writers, literature, history, etc., which were attended by numerous newly arrived Ukrainian immigrants. He also wrote articles in various Ukrainian immigrant newspapers and magazines. Paul strived to give the Ukrainians, especially to the young people, knowledge about Ukrainian writers and historic events of their Fatherland. Most of these lectures were taking place at various Ukrainian church halls in Minneapolis and St. Paul.

Due to poor health, Olga could work only part-time. She also participated in the "Ukrainian Life" of the Twin Cities. For a couple of years she organized and worked annually at the Festival of Nations. She participated in the Parish Life of Saints Volodymyr and Olga Church on Portland Avenue in St. Paul - the Petrenko Family lived just a few blocks from the church - Olga baked poppy-seed breads and other baked goods for bake sales, she embroidered dozens of serviettes and sofa cushions, all of which were sold at various church sales, as quite a lot of money was needed for the upkeep of the church.

Some Ukrainian parents used to bring their children to Olga Petrenko to take Ukrainian language lessons. She was an excellent teacher, who prepared very interesting lessons and was able to make the children like the Ukrainian language lessons. They learned easily and a lot. When Olga became a grandmother, she taught her granddaughter Lydia to read and write in Ukrainian, as well as gave her basic knowledge about Ukraine's geography, history, literature, etc.

Both Paul and Olga Petrenko, as well as Maya (Maria) were from the very beginning parishioners of the Saints Volodymyr and Olga Ukrainian Orthodox Church in St. Paul. Maya often helped during dinners and at bake sales at the church. She served church dinners, washed dishes and cleaned up after dinners, and sometimes helped baking or brought baked goods for sales.

In 1968 Paul retired. He now participated more actively in various Ukrainian publications, in which many of his articles on Ukrainian history, literature, etc. were published; he also wrote and published a couple of books during this period. Paul

passed away on September 11, 1982, a few months short of his 79<sup>th</sup> birthday, after a debilitating and lengthy illness. His wife Olga was taking care of him at home during the couple of years when he was very ill, although at the time this has not been easy for her, as at that time she was elderly and not in very good healthy herself. Maya by that time was married and had two children, but she also helped her mother to take care of her ailing dad by shopping for and bringing over groceries, mowing the lawn, cleaning, etc.

Olga lived to age 93 - she passed away in 1997, and her funeral services were the very first church service which has taken place at the newly built St. Katherine Ukrainian Orthodox Church on April 8, 1997, which officially has been open for only two days. The key to the Church was given to the parish on April 6, 1997.

**On February 10, 1961 Maya and Oleh Gregoret were married.** Being an architect by profession, when the parishioners of Saints Volodymyr and Olga Ukrainian Orthodox Church in St. Paul were ready to build the new church **he designed, free of charge, the new St. Katherine Ukrainian Orthodox Church in Arden Hills, Minnesota.** The Church was built through the efforts of Saints



**Олег Грегорет та Майя Марія Грегорет (Петренко) в 10 лютого 2007 року. Oleh Gregoret and Maya Maria Gregoret (Petrenko) in - February 10, 2007.**

Volodymyr and Olga Parish of St. Paul, Minnesota, and renamed St. Katherine Ukrainian Orthodox Church in Arden Hills, Minnesota.



Oleh and Maya have two children - a daughter, Lydia Gregoret, married to Charles Wilson - they live in Boston, Massachusetts, and have two children - Colin (17 yrs. old) and Jeremy (14 yrs. old); and - a son, Alexander Gregoret, who graduated with a degree in chemistry from the University of Minnesota and lives in St. Paul. From the time when the congregation of Saints Volodymyr and Olga Church started building their new St. Katherine Church in Arden Hills, MN, Maya began publishing the church's magazine "VOICE". She continued publishing it for 15 years. Oleh was the official photographer of miscellaneous events taking place at the church and in other places in the Twin Cities. He was also, for many years, Vice-President of the Parish Council, as well as Member of the Board of Trustees. Both Oleh and Maya (Maria) Gregoret actively participated in various church activities, especially at St. Katherine Church after they retired from their jobs.

**◀ SERHIY AND LUBOMYRA GREGORET - Oleh's parents -** emigrated to the U.S.A. through Germany. After World War II ended they were living in the French Zone in Germany, where Oleh attended a Ukrainian High School. In March of 1950 the family emigrated to the U.S.A. and lived in St. Paul, Minnesota, ever since. At first they worked in various places just to get by. Serhiy Gregoret was an architect by profession and soon all three of them were

employed by the Ellerbe Architects company. In 1952, during the Korean War, Oleh had been drafted into the United States Army and has served almost all of the two years in Korea. He was honorably discharged in 1954. Right away he resumed his studies at the University of Minnesota and in 1960 graduated as architect. While still a student at the university he continued working part time for the Ellerbe Architects firm. After graduation he was employed full time as an architect by this same firm and continued working for this company all his life until 1998 when he retired as Vice-President Project Director.

All members of the Gregoret family have always been parishioners of Saints Volodymyr and Olga Church in St. Paul and participated in various church activities. Serhiy passed away on June 10, 1975 and Lubomyra on October 23, 1993 and are resting in peace at the Forest Lawn Cemetery in St. Paul.

У ВЕРБНУ НЕДІЛЮ, 17 КВІТНЯ 2011 РОКУ, ВЛАДИКА ДАНИІЛ НАГОРОДИВ ГРАМОТАМИ ОЛЕГА ТА МАЙЮ (МАРІЮ) ГРЕГОРЕТ ЗА ЇХНЮ БАГАТО-ЛІТНЮ ПРАЦЮ В ПАРАФІЇ ЦЕРКВИ СВЯТОЇ КАТЕРИНИ.

**ON PALM SUNDAY, APRIL 17, 2011, HIS GRACE BISHOP DANIEL PRESENTED CERTIFICATES OF MERIT TO OLEH AND MAYA (MARIA) GREGORET FOR THEIR MANY YEARS OF WORK AT ST. KATHERINE PARISH.**

*На фото – зліва направо: Олег Грегорет, Владика Даниїл, Майя Грегорет та отець настоятель Петро Сівко.*

*On the photo – left to right: Oleh Gregoret, Bishop Daniel, Maya Gregoret and Very Rev. Peter Siwko.*

\*\*\*\*\*



### ST. KATHERINE CHURCH ENTRANCE SIGN

On December 24, 1998, entrance sign identifying St. Katherine Ukrainian Orthodox Church was erected by the road leading to St. Katherine Church.

A "Sierra White" granite monolith from a quarry in California measuring approximately 3 ft. by 6 ft. is used as the panel for the sign. The upper portion of the monolith is incised with a graphic recall

of the central cupola above the stacked name of the Church, thus forming an implied shape of the Church. To the lower half of the monolith a Plexiglass panel is attached, on which the name of the Church Rector is stated, as well as the days on which Church Services are usually held. The location of the entrance sign was stipulated in the permit according to the existing ordinances to be 16 ft. from the property line or 31 ft. from the Snelling Avenue curb.

In the future, the sign can be illuminated by means of a flood light located at the base of the sign.

**I have enjoyed designing the sign and Maya and I are pleased to donate it to our Church.**

*Oleg Gregoret, AIA*

### ЗНАК ПРИ В'ЇЗДІ ДО ЦЕРКВИ СВ. КАТЕРИНИ

Знак при в'їзді до Церкви Святої Катерини був поставлений 24-го грудня 1998 року. Мені було цікаво зпроекувати цей знак в'їзду до Церкви. **Майя і я від щирого серця даруємо цей знак нашій Церкві.**

"Сієрра Білий" гранітний моноліт з каменоломні в Каліфорнії приблизно 3 фути на 6 футів служить як панно для цього знака. Верхня частина цього моноліту є вирізьблена у виді графічного силуету центрального купола, під яким назва Церкви розположена в трьох рядках, які разом нагадують силует церкви. В нижній частині моноліту прикріплена панель з прозорої пластики, на якій зазначене ім'я та прізвище настоятеля церкви та дні тижня в яких відбуваються Служби Божі.

Місце для цього знаку було означене в дозволі міських правил. Ці правила вимагають, щоб такий знак був 16 футів від границі нашої ділянки, або 31 футів від Снеллінг' Авеню.

В майбутньому, цей знак може бути освітлений прожекторною лампою при його базі.

*Oleg Gregoret, AIA*



## АВТОБІОГРАФІЯ ГАЛИНИ ЛЕОНІДІВНИ РЯБОКІНЬ (РОСІНСЬКОЇ)

Галина Л. Рябокiнь – 3.14.2003



Photo by Sonia (Riabokina) Peterson

Я народилася на Полтавщині в селі Драбів (або Драбово) 2-го вересня, 1904 року. Це село було досить велике і мало дві церкви. В одній з них священником був мій дід Микола Бутків. Моя мати, Віра Миколаївна (Буткова) Росінська, була вчителькою державної школи в іншій дільниці і жила при школі. Батько мій, Леонід Іванович Росінський був сином пана-отця Івана Росінського із сусіднього села - Великий Хутір. Мій батько закінчив духовну семінарію і міг стати священником, але вирішив продовжувати освіту в університеті в Харкові. Заки батько вчився, мати учительювала і жила поблизу своїх батьків.

У мене був брат, Вадим, який помер рано від менінгіту. Коли мій батько був на вакаціях, він приїздив додому і тоді ми всі жили в церковному маєтку, в тому самому селі (Грабово), разом з родиною дідуся і бабусі. У них було ще дві дочки Надія і Фаїна і син Василь. Фаня була на пів року молодша від мене і ми росли і виховувалися моєю мамою як дві сестри і пізніше ми що-літа приїжджали до Грабова аж до самої революції (1917). Моє дитинство в Грабові було найкращою частиною мого життя і воно залишилося в моїй пам'яті до сьогодні. Навіть і зараз я пам'ятаю все що було в цьому маєтку: будинок з усіма кімнатами, клуню, стайню, садок з яблунями, вишнями і іншими фруктами, церкву, поблизу цвинтар, все чітко як на картині, а де ми були пізніше все як у тумані.

Коли мій батько закінчив філологічний факультет Харківського Університету, то був призначений викладачем грецької, латинської і російської мови і літератури в хлоп'ячій класичній гімназії міста Переяслів. Мало що пригадую з життя там, тільки залишилася в пам'яті чудова річка Трубеж. Чомусь батька скоро (через 2-3 роки) перевели в Чернігівську губернію в місто Городня. Там спочатку ми жили на околиці міста коло дороги що вела до близького соснового лісу. Пригадую що там було багато грибів і ми часто ходили їх збирати.

В базарні дні (не тільки в неділю) дорогою їхали і йшли жінки з великими корзинами найкращих грибів. Мати прямо коло хати купувала гриби - білі, *грузді рижики* - солила і маринувала на зиму в бочечках. З того раннього дитинства я запам'ятала багато назв грибів і люблю їх збирати. Я рано навчилася читати і писати, мала цілий зошит записаних віршів. Багато їх знала на пам'ять, а деякі пам'ятаю і зараз. Коли мене повели до школи, то відразу посадили до другої класи. Пізніше ми переїхали до центру міста, напевно щоб бути ближче до гімназії. В нашій родині тоді жила моя двоюрідна сестра Фаня, і сестра Ніна, яка була трохи старша за мене і Фаню. Всі ми ходили до гімназії. Крім мами, опікувалася нами Марфа, дорога, незабутня жінка, яка була з нами ще з Грабова і до 1937 року.

В 1914 народився мій брат Коля. Час був неспокійний, надходила Перша Світова Війна і наша родина переїхала з Городні до міста Пирятин, ближче до рідних. Я мала змогу закінчити шість класів гімназії в Пирятині поки її закрили. Тут застала нас революція. Ми жили коло залізничної станції і під час Першої Світової війни і революції, коли війська рухались залізницею, було дуже неспокійно і небезпечно. Прогриміла революція, громадянська війна, часто мінялися влади. Встаючи вранці ми іноді не знали яка влада в місті - білі, червоні, отаман "Махно", чи "Маруся". Школи, гімназії, театри все було закрито, зруйновано. Поступово влада "большовиків" закріпилась. Настав відносний спокій, припинились вибухи, стрілянина. Треба було відбудовувати культурне життя на нових засадах. Батькові доручили організувати школу для підготовки вчителів початкових народніх шкіл. Не звернули уваги на непролетарське походження, використали, а вкінці знищили як майже всю інтелегенцію, що не схотіла і не змогла славити кривавий режим. Як батько організував педагогічну школу, він запросив кращих вчителів, українців.

Тут я вперше познайомилася з моїм будучим чоловіком, Хомою Семеновичем Рябоконею, який був студентом в цій педагогічній школі, в Пирятині. Школа стала дуже популярна: молодь із сіл кинулась до науки, радіючи що навчання було на рідній мові. Це був не тільки суто учбовий заклад, а й культурний осередок. При школі був гарний хор, драматичний гурток. Відзначались різні події, свята, особливо дні Т. Г. Шевченка. Запам'яталося мені особливо одне де крім доповідів, співів і віршів була інсценізація вірша Олеса "Три Парки", певно тому що я там брала участь. З учителів і досі з вдячністю згадую вчителя математики Сергія Івановича Горбуна, який вселив мені повагу і інтерес до цієї точної науки. Закінчивши цю школу я поїхала вчитися до міста Полтави в Інститут Народньої Освіти в 1922-23 роках (бувший Університет). А Пед-школа росла, міцніла перетворилась в Пед-курси, а потім в Пед-Технікум з вищою програмою. Росла школа як культурний, український осередок, а разом з цим росла загроза і небезпека для її студентів і вчителів. Був призначений спеціальний політрук, що слідив за настроями і діями в школі, провадив політичні заняття і запитання. Директора (мого батька) кілька разів кликали до НКВД для розмов. Кількох студентів арештували, кілька самі кинули школу, а кілька просто зникли. Владі ввижалась скрізь Петлюрівщина і загроза. Щоб рішуче запобігти небезпеці, убити націоналістичні настрої, вирвати школу з українського оточення, влада переводить школу з Пирятин на Донбас в містечко Мар'їнку з населенням зросійщених робітників-шахтарів.

Тут кількість студентів почала зменшуватись, мало хто хотів вчитись на вчителя, та ще в українській школі. Казали краще робити на шахті, хоч і небезпечно, але вигідніше, більша платня. Скоро Пед-Технікум закрили, знищили осередок української науки і культури. Викладачі і студенти роз'їхались хто куди. З Полтавського Університету я перейшла до Київського (1924-26), який закінчила в 1926 році. Стипендії ніякої не отримувала, бо була не робітничого походження. Гуртожитком теж не могла користуватись. Один рік разом з двома дівчатами наймала кімнату недалеко від університета в Києві, а другий рік жила коло єврейського базару разом з Фанею в кухоньці, яку відпустив нам знайомий, що нею не користувався. Фаня вчилася на курсах крою і шиття, а я в Інституті Народньої Освіти.

Після закінчення Київського Інституту я виїхала до Харкова, де я вчителювала в 32-гій школі, спочатку в молодших класах, а потім викладала математику в старших класах - від 5-го до 10-го класу. Тут я знову зустрілася з Хомою Семено-

вичем Рябоконом, який працював в тій же школі в Сілікатному Технікумі викладаючи математичку і фізику і в 1926 році ми одружилися. Тимчасом, після ліквідації Пед-Технікуму, в Мар'янці батько деякий час був без роботи, і з Мар'янки переїхав з родиною до міста Сталіно (а тепер Донецьк). Там через деякий час був призначений викладачем психології, педагогіки і педології в Педагогічному Інституті.

Одружившись з Хомою Семеновичем ми кілька років жили в фізичному кабінеті (кімнаті) школи номер 32. Там стояли шафи з фізичними приладдями і стіл. Наніч ми ставили розкладушки. З цієї кімнати вели сходи на горище і плоский (непохилий) дах, який школа використовувала для астрономічних спостережень. Сходи і горище ми використовували для сховання нашого майна (дві валізи і дві розкладушки). Зараз напевно ніхто тут не може й уявити, як можна було жити так кілька років. А ми там і були щасливі, що маємо дах над головою, а не мешкаємо в жилкопі (комунальна квартира) в тісноті і галасі.

Влітку, як всі вчителі, ми мали два місяця вакацій. Ми використовували їх на подорожі по цікавих місцях країни. Ми були на Уралі, де їхали річкою Чусовою на човні. Наніч приставали до берега коло якоїсь оселі. Ці оселі були дуже відмінні від українських. Хати, повітки і інші будівлі були рублені і обнесені високими заборами. Часом все подвір'я під дерев'яним дахом. Дерев було досить, бо навколо ліс. Хати мали звичайну піч, не курені, як раніше. На Уралі були розробки напів дорогих каменів, таких як яшма, агати і інші. Харчі купували там де зупинялися на ночівлю.

В крамничках продавалися різні речі й прикраси з цих каменів. Одна брошка, трохи поламана, збереглася у мене до тепер. Двічі (два літа) були ми на Кавказі, мандрували по Військово Осетинській і Військово Сухумській дорозі частково пішки, частково верхи на конях і навіть автом, що було найнебезпечніше, бо дорога вузька йшла по карнизу гори, з одного боку стіна, а з другого прірва. Двом автам трудно розминутись.

Були в Криму вудівдували всі знамениті місця, як ботанічний сад міста Гурзуф, Ялту і інші. Цікава була подорож на Алтай. Ми були в тій місцевості, де письменник Гжицький написав чудовий роман "Чорне Озеро". Подорожували верхи на конях по Алтайських горах, через ліси частково знищені пожежою. Обабіч стояли чорні обгоріли стовбури дерев, це робило гнітюче враження. Були й на півночі на Білому озері, в Архангельську - дивні білі ночі. Там десь пізніше в лагерьх на лісоповалі загинув мій батько.

Я продовжувала працювати в 32-гій школі. А чоловік Хома Семенович став аспірантом (graduate student) фізико-математичного інституту готуючись до докторату і викладав математику в технікумі і частково в Університеті. Про нього є окремий допис. Жили ми вже не в фіз-кабінеті а в приватному помешканні на 2-ій вул. Попових, пізніше названій вул. Брюсова. Там ми жили ввесь час до від'їзду з України. Комуністична влада під керівництвом Сталіна далі провадила політику знищення всього українського. Не буду згадувати всього, тільки головне. В 1933 році був організований штучний голод на селах України в тому числі і в селі Лисичій, де жила родина Хоми Семеновича. В селах було забрано все до останньої зернини і картоплини. Загибло більше ніж шість мільйонів селян.

Родину своєї сестри Ганни (матір Наталії Могили), Хомі Семеновичу пощастило врятувати від загибелі. Він забрав її в Харків і улаштував на роботу. Родину другої сестри врятувати не пощастило. Лист від маленької племінниці прийшов запізно, вся родина загинула. В Харкові голоду не було, але на вулицях можна було бачити нещасних людей із сел конаючих з голоду.

Після ліквідації Пед-Технікума Росінських перевели до Сталіно (зараз Донецьк). Мама деякий час жила з нами в Харкові, допомогала мені доглядати сина Льоню, що народився в цьому злочасному 1933 році. Та насувався ще гірший 1937 рік. Штучним голодом Сталін примусив решту селян іти до колгоспів. Тепер черга була за інтелегенцією. Були масові арешти письменників, культурних діячів, лікарів, вчителів, священників. Всі вони були "ворогами народу". Мого батька не минула ця зла доля. Він був заарештований і скоро за постановою "тройки" ( три комісара НКВД) без суду, був присуджений на заслання в північні табори. Ешелон з в'язнями їхав на північ з зупинкою в Харкові. Якимсь чином мама довідалась про це і поїхала слідом. Ешелон з в'язнями зупинився на пригородній станції, далеко від головної. Нам пощастило знайти цей ешелон, і передати теплі речі. Здалека ми попрощалися з батьком, якого потяг повіз на північ в табір Архангельської губернії. Більше ми його не бачили. Після 2-ої Світової Війни прийшло повідомлення, що батько помер 13 вересня, 1943 року, а де - невідомо, але відомо що був реабілітований і родині навіть пропонували зголоситись відносно якоїсь компенсації. Ніхто не зголосився. Про це ми довідались тут в 1972 році. Мама так і не взнала цього, бо померла в 1970 році.

Після заслання батька, мама переїхала до нас в Харків, а брат мій Коля залишився в Сталіно, вчився в Гірничому Інституті.

Зимом 1937 року Хома Семенович одержав повідомлення, що нагло помер його бацько в селі (від удару серця). Негайно поїхав на похорон. Повернувся сумний і змучений. Не встиг заспокоїтись, спочити, як "Чорний Ворон" ( так називали люди авто що щодночі снувало по місту забираючи до в'язниці нівчому невинних людей) НКВД забрав і його. НКВД є скорочення для Народній Комісаріат Внутрішніх Діл.

Зосталася я з дітьми сама, Льоні було 4 роки, а Ясі два місяці. Велике щастя що мама моя була з нами. Вона доглядала дітей, а я крім 32-ої школи, вечерами додатково працювала ще на робіт-фаці (робітничий факультет) в іншій школі. До родин арештованих ставилася дуже підозріло, негативно, викидали з роботи. На щастя до мене в школі ставилися добре; ніхто не був певний за свій завтрішний день.

Добитися за передачу одягу чи їжі для арештантів було дуже трудно. Іноді передачу не приймали, казали що такого немає. Треба було узнавати чи вже вислали, чи перевели в іншу в'язницю з Холодної Гори (місцевість міста Харкова). Так тривало з два роки. Хома Семенович різними способами доводив свою непричетність до політичних організацій, до шкідливої дії проти влади. Тоді був такий непевний страшний час, що ніхто нікому не вірив, навіть серед комуністів шукали ворогів. Бувало навіть так, що заарештовані часто бачили свого бувшого слідчого серед в'язнів. На щастя так сталося із найвищим начальником НКВД Єжовим. Сталін знищив його. Прийшов до влади більше поміркований Берія. Хому Семеновича звільнили

з тюрми в 1939 році, так і не примусивши визнати себе винним. Вернувся він додому на радість всіх. Але ще довго тривало поки його реабілітували в 1940 році і поновили на роботі.

Підчас відступу фронту в 1943 році, німці забрали Хому Семеновича і його родину на роботу в Німеччину. Після довгих етапів і тимчасових робіт в місті Щаково (Польща), Хому Семеновича призначили працювати на електричному заводі А & G в Берліні. Тут, в 1944-45 роках прийшлося пережити усі жахи щоденного і щонічного бомбардування і останні дні розпаду Третього Райху. Виїхала з нами і моя мати, Віра Миколаївна Росінська, яку діти називали бабуня.

В Берліні було багато українських емігрантів, які оселились там після Першої Світової Війни, які нам дуже допомагали підтримувати українське життя в Німеччині. Як тільки це було можливим, ми вирішили охрестити своїх дітей, бо при Советській владі цього робити було неможливо. Так і зробили – 20 січня 1945 року священник Церкви Св. Михаїла охрестив Леоніда і Ярославу (Ясю) просто в квартирі де ми тоді жили.

Після війни моя родина опинилася в таборі для переміщених осіб в місті ГанOVER, Німеччина. Тут довелося жити довгий час. Хома Семенович з іншими вчителями організував гімназію для більшістю української молоді (також були білоруси та інші), де він став директором з 1945 до 1949 року, а я та інші вчителі, були викладачами.

Завдяки старанням Олександра Грановського, професора Міннесотського Університету, наша родина виїхала до Сейнт Полу, США, 4 лютого 1950 року. По приїзді в США майже всі працювали спочатку на фізичних роботах, в шпиталях, тощо. Пізніше, Хома Семенович дістав роботу за фахом у фірмі Ганівел, а від 1952 року на Аеронавтичному Факультеті Інституту Технології при Міннесотському Університеті. Він помер у 1963 році на 65-му році свого життя.

Я спочатку також працювала на різних фізичних роботах, а зрештою також влаштувалася на роботу в Міннесота Мючюал Іншуранс Компанії в Сейнт Полі, де працювала на канцелярській роботі пов'язаній з математичними обрахунками. Коли я пішла на пенсію з цієї роботи, бо не дозволялося працювати на ній після певного віку, я влаштувалася на іншу, більш фізичну роботу при тій же фірмі, але в кафетерії, де працювала аж до 82-ох років.

На жаль обоє моїх дітей – Леонід Рябокiнь та Ярослава (Яся) Сидоренко – передчасно померли в досить молодому віці. У мене залишилося шість чудових внуків – Андрій Рябокiнь, та Соня Рябокiнь (Пітерсон) - діти Леоніда та Люсі Рябокiнь; (сини Ясі та Івана Сидоренка) Павло Сидоренко і Марко Сидоренко - з дружиною Еммою та двома дітьми Ліліяною та Ніколасом – моїми правнуками; і внучки - Анастасія та Маланка Рябокiнь (доньки Леоніда і Тат'яни Рябокiнь).

Увесь час, що наша родина жила в Америці, ми жили разом з родиною Солов'їв, які наймали квартиру в нашій хаті, а пізніше, коли Хома Семенович помер, а батьки родини Солов'їв (Дмитро Федорович та Марія Іванівна) також померли, я продовжувала жити разом з їхньою дочкою Оксаною Соловей аж до березня 2004 року, коли Оксана померла на 84 році життя.

## **AUTOBIOGRAPHY OF HALYNA LEONIDIVNA RIABOKIN (ROSSINSKA)**

*BY Halyna L. RIABOKIN (March 14, 2003)*



*Left to right: grandson - Andrew Riabokin, granddaughter - Sonia Riabokin, granddaughters - Malanka & Anastasia Riabokin, Halyna Riabokin, grandsons - Mark Sydorenko and Paul Sydorenko.*

I was born on September 2, 1904, at the vil. Drabovo in Poltava region. My grandfather, Mykola Butkiv, was a priest in one of the two churches of the village. My father, Leonid I. Rossinsky, was the son of Rev. Ivan Rossinsky. He graduated from a theological seminary and could have become a priest. But he decided to continue his education at the Kharkiv University and became a professor of Greek, Latin and Russian languages and literature at the town of Pereyaslav.

In 1914, just when my brother Kolya (Nicholas) was born, times were becoming more and more troubled, as First World War was in the air, and at this time the Rossinsky Family moved to the town of Pyriatyn. Here I finished six grades of high school, before this school was closed.

The country went through revolution, civil war, several changes of government. Gradually, the "Bolshevik" government prevailed. My father got the assignment to organize a school for educating teachers for the government supported educational system and the Rossinsky family moved to Pyriatyn.

Here I for the first time met my future husband Toma S. Riabokin, who was a student of the School for Pedagogues in Pyriatyn. After graduating from the Pyriatyn school I went to Poltava, where I studied at the INO (Institute of National Education), in the Pedagogue Faculty. Director of this Pedagogue School was my father. The school was growing as a Ukrainian cultural center, but along with this was growing the danger for faculty and students, and in particular for my father the Director of this School, who was called in several times for "conversations" with the NKVD (National Commissariat of Internal Affairs). The government suspected everyone of everything and in particular of connections with Simon Petlura – the leader of the Ukrainian independence movement (he was the Secretary General of Military Affairs of the Ukrainian National Republic in 1918 – during the first, brief independence of Ukraine).

In the meantime, School of Pedagogues Faculty was closed, teachers and students left for wherever... I went to Kyiv Institute, from which I graduated in 1926. After graduation I went to Kharkiv, where I taught math at High School #32.

Here I again met Toma Riabokin, who was teaching math and physics at this school. We were married in 1926. For several years we lived at the school's #32 physics lab office. The furniture of this office consisted of a table and several cabinets with lab equipment. For the night we would open folding cots on which we slept. We lived like this for several years, but we were happy because we did not have to live in noisy and crowded communal apartments.

In summer, like all teachers, we had a two-months vacation time, which we used for traveling to interesting places. We visited the Ural Mountains, where we navigated River Chusovo by row boat. We visited the Caucasus twice, where we traveled the Military Osetynsky and Military Sukhumsky Roads, at times on foot, at times on horseback, and even by car, which was rather dangerous because the mountain roads were narrow and unpaved. We visited Crimea, where we had a chance to see such renowned places as Gursuf, Yalta and others. We traveled on horseback in the Altai Mountains. Went up north to the White Lake, and to Arkhangelsk with strange "white nights".

We kept on working at School #32, while my husband decided to continue his education and became a graduate student of Physics-Mathematics Institute, while preparing for his PhD.

Communist regime under Stalin's government pursued its politics of destroying everything Ukrainian. In 1933, the communist regime in order to keep the peasants under control, because they did not want to join the kolhosps (collective farms), organized genocidal starvation of the Ukrainian peasants. Although during that year harvest was a bumper crop in Ukraine, the government took away everything from the peasants to the last grain of wheat, to the last potato... More than 6 million people died, including Toma Riabokin's father who lived in the vil. Lysycha, although we were able to rescue several other relatives, including his sister Hanna (Natalia Mohyla's, mother – Natalia eventually emigrated to USA) and her husband, by taking them into our family and finding them jobs in Kharkiv. Another sister and a niece perished. There was no famine in Kharkiv, but it was quite common to see poor starving people from the rural areas dying on the streets of the city.

After the Ped Institute, where my father was the director, was closed, communists started mass arrests of the intelligentsia – writers, cultural activists, physicians, teachers, priests - everyone was "the enemy of the people". My father was also arrested and sent away up north to the Arkhangelsk region. The family never got to see him again and for many years did not know what happened to him. After World War II, a statement was received that he died on September 13, 1943. We found out about this in 1972 when we were living in the USA.

In 1937, Toma Riabokin was grabbed by the "Black Crow" (popular name for the black van of the NKVD – National Commissariat of Internal Affairs – which scoured the city at night grabbing completely innocent people). I and our two children (Leon was 4 years old, Yassa – 2 months old) now were on our own. But luckily, my mother Vera Mykolaivna Rossinska lived with us. She tended the children, while I, in addition to teaching at the School #32, was also teaching at the workers' evening school.

Toma Riabokin was kept at the Kharkiv prison and other special prisons for 3 years, while he was trying to prove anyway he could that he did not belong to any political organizations and never participated in any anti-government activities. When Beria was elected into the country's government, times became a little easier for a short while, and Toma R. was released from prison.

During German occupation of Ukraine, when their front was retreating in 1943, the Germans sent Toma Riabokin with his family to work in Germany. After long travels and temporary jobs at Shchakovo (Poland), Thomas R. was assigned to work at the electric corporation A & G in Berlin. Here, during 1944-45 we had to live through all horrors of nightly bombings of Berlin and the last days of the collapse of the Third Reich. My mother, Vera Rossinska, was also with us.

Here the Riabokin Family for several months lived at a partially destroyed by bombs apartment. There were many Ukrainians living in Berlin, who settled there after the First World War, who were of great help to us and who supported Ukrainian life in Germany. As soon as it was possible, the Riabokin family decided to have their children baptized, because during the communist regime it has not been possible to do so. And so Leonid and Yaroslava were baptized by a priest of St. Michael's Ukrainian Orthodox Church in Berlin on January 20, 1945 at the apartment in Berlin where they resided.

After the war, the Riabokin Family traveled to Hanover, Germany (the British Sector of Germany), where we had been living in the so called Displaced Persons camp for several years. Toma Riabokin, together with other teachers organized an elementary school and a high school mostly for Ukrainian children living there, but there were also several Bielorussian children, and a few children of other nationalities who were also attending this school. Toma R. was the Principal of this school, and I and other teachers, were teachers in this school. Academically it was a very good school and to the young people who graduated from it – there were three graduate classes – it gave an excellent opportunity to continue their education in colleges and universities in the United States, graduate and become professionals in one subject or another.

Thanks to the strivings of a fellow Ukrainian - Alexander Granovsky, professor of entomology at the University of Minnesota, the Riabokin Family came to St. Paul, USA, on February 4, 1950. After arriving in the USA, in the beginning everyone worked as cleaners, janitors, dish washers, in hospitals, etc. After a year or two, Toma Riabokin got a job in his profession as a mathematician at the Honeywell corporation and in 1952 he became a mathematician at the Aeronautical Faculty of the Institute of Technology at the University of Minnesota and became quite renowned among fellow mathematicians, especially after publishing several works on his unique formulas, etc. He passed away in 1963, when he was only 65 years old.

I also worked in hospitals, etc. but later I got a job at the Minnesota Mutual Insurance Company as an office clerk performing mathematical calculations. After I retired from this position – I continued working way past age 65, but at the company's cafeteria until I was 82 years of age.

Later I tended my granddaughters Malanka and Anastasia Riabokin. who often stayed overnight at my house.

Unfortunately, both of my children – Leonid Riabokin and Yaroslava (Yassa) Sydorenko – passed away prematurely at rather young ages. I have six grandchildren – Andrew Riabokin, Sonya (Riabokin) Peterson – children of Leonid and Lucy Riabokin; and sons of Yassa and John Sydorenko – Paul Sydorenko and Mark Sydorenko (and spouse Emma, and my great-grandchildren Liliana and Nicholas), and Anastasia and Malanka Riabokin, Leonid and Tatiana Riabokin's daughters.

Ever since coming to the United States, our family lived together with the Solovey Family, who rented rooms from us, and later, when Toma Riabokin passed away and the parents of the Solovey family (Dmytro Fedorovych and Maria Ivaniivna) passed away, I continued living together with their daughter – Oksana Solovey until in March of 2004 when Oksana passed away at the age of 84.

## МІЙ ДЯДЬКО, ХОМА СЕМЕНОВИЧ РЯБОКІНЬ

(Спогади)

*Наталія МОГИЛА*



Ми познайомилися, як мені було всього два роки. Це, коли дядько з молодою дружиною приїхав в 1926 р. в Лисичу погостювати у своїх батьків.

Хома Семенович народився 19 жовтня 1897 р. на Полтавщині в селянській родині. Там одержав і початкову освіту, а середню й вищу – вже в Полтаві.

Після закінчення Полтавського Інституту Народньої Освіти в 1925 році, прибув до Харкова і почав викладати фізику і математику у середній 32-ій школі і в Селікатному Технікумі.

Щоб поглибити свої знання з вищої математики, відвідував семінари проф. Сінцова при Харківському Університеті. Через деякий час вступив до аспірантури в Науково-Дослідчий Інститут Математики і Механіки. Там він працював під керівництвом відомих математиків: Н.С. Бернштейна, Д. Т.

Сінцова, Н. Ахієзера. Під час аспірантури і по закінченні її викладав вищу математику у Харківському Державному Університеті, в Гідро-Металургічному і в Автодорожньому інститутах.

У 1933 році, коли на Україні був великий голод, щоб примусити селян йти до колгоспів, Хома Семенович врятував нашу родину, улаштувавши батька і матір в Харкові на роботу.

Після голоду на селах, почався наступ на інтелігенцію. Арештовували лікарів, письменників, вчителів. Дійшла черга і до мого дядька. 1937 року був арештований, як “ворог народу”. Дійсно він був “ворог”, бо любив Україну і її знедолений нарід і зробив би все, щоб поліпшити його долю, якби міг. Пробув у харківських в’язницях біля трьох років. Незадовго до війни був звільнений, реабілітований і поновлений на праці.

Щоб оформити науку в аспірантурі, Хома Семенович продовжує працю над дисертацією на тему: “Про реальні обводи алгебраїчної кривої”, яку захистив 12 лютого 1941 року і одержав звання кандидата математичних наук.

Колишній студент Хоми Семеновича, Павло Шулежко, так згадує свого вчителя: “Я слухав лекції Хоми Семеновича на фізико-математичному факультеті Харківського Державного Університету по аналітичній і диференціальній геометрії, які він читав українською мовою, тоді, як велика більшість професорів читала свої лекції російською мовою. Хома Семенович бу чудовий лектор – він самі найтяжчі місця з математики пояснював дуже добре. Ми всі студенти його розуміли і любили, як чудового професора і шляхетну, добру людину.”

Оксана Соловей так згадує про свого професора: “Хома Семенович кохався в своєму предметі. Навіть нескінчені рядки коефіцієнтів, що їх він виписував на дошці, в його устах звучали, як музика  $a_{11}$   $a_{12}$   $a_{13}$ . Одначе слухати лекції Хоми Семеновича студентам-новакам не було легко. Він захоплювався, ухилився вбік і ми часто губили нитку викладу. Доводилося надолужувати поза клясою. Наскільки добре ставилися студенти до Хоми Семеновича, виявилось пізніше. 12 лютого 1941 року велику фізичну аудиторію вщерть заповнили старшокурсники, колишні слухачі лекцій. Аплодували завзято. Було ясно – частина аплодісментів не мала нічого спільного з захистом. Просто трапилася нагода, не криючись, привітати воскреслу людину.”

Недовго пощастило моєму дядькові втішатися волею і любимою роботою. Насувалася Друга Світова Війна. 22 червня 1941 року Німеччина атакувала Радянський Союз. В жовтні Совети почали демонтувати і евакуювати на схід заводи, фабрики, наукові установи (університети, інститути) і професуру. Хома Семенович не хотів залишати Харків. 24 жовтня 1941 року німці зайняли Харків без бою. Надіялися може з німцями прийде щось нове, краще, але швидко ілюзії розвіялись.

Совети відступаючи понижили всі харчові запаси. А німці зовсім не дбали про харчування населення, і в Харкові швидко почався голод. Багато людей рятувалися від голоду, добуваючи харчі по селах, але й це було заборонено. Кілька разів дядько ходив на села діставати харчі; була люта зима і іноді він повертався обморожений.

Нарешті була організована міська управа, яка пробувала рятувати голодне населення. В одному з відділів працював і мій дядько і невдовзі йому пощастило добитися дозволу відвезти родину в рідне село, а сам повернувся до Харкова на роботу.

В цей час німці почали вивозити молодь України на примусові роботи до Німеччини. У жовтні 1942 року і мене, разом з іншими, забрали з мого рідного села Лисиче до Німеччини.

Життя в Харкові з часом трохи налагоджувалось і решта родини Хоми Семеновича повернулася до міста. Було дозволено садити огороди за містом, що й рятувало багатьох від голоду.

Військовий успіх німців почав губити свою інерцію і, дійшовши до Сталінграду, німці почали терпіти поразки і відступати. 6 серпня 1943 року військова влада оголосила евакуацію Харкова на Захід. Ешелони з біженцями і органами самоврятування від'їжджали з Харкова. Родина мого дядька теж залишила Харків.

Була тяжка і далека дорога до Німеччини: Вінниця, Щаково, Берлін, Бад Нендорф, ГанOVER.

Я увесь час працювала на фабриці амуніції в Гесіш Ліхтенау, поблизу Касселя. Несподівано отримую листа від дядька, де Хома Семенович пише, що він з родиною, після всіх мандрів, опинився в Бад Нендорфі (Поблизу ГанOVERа). Я відразу вирішила тікати з заводу, де я працювала вже майже 2-1/2 роки, до рідних. І з великими труднощами таки добилася до них.

Дядько разом з великою групою Харків'ян жили тимчасово в приміщенні школи і чекали можливості оселитися в таборі неповоротців в місті ГанOVERі.

Одного дня до школи приїхали два українських хлопці і повідомили, що совети плянують забрати всіх втікачів з Бад Нендорфу на "родіну". Серед цих юнаків був і Михайло Куданович, який пізніше став священником, а зараз на пенсії живе в Міннеаполісі. Всі вирішили негайно збиратися на двірць, щоб з першим потягом виїхати до ГанOVERу. Вночі з 17-го на 18-те серпня 1945 року вся група була вже перед брамою табору. Нас прийняв комендант, п. Хоменко і на ранок розмістив по бльоках великого бувшого поселення для військових.

Почалося організаційне життя на довший час. В таборі "Ді-Пі" ім. Миколи Лисенка в ГанOVERі було багато дітей і молоді. Для менших дітей організували початкову школу, директором, якої був п. Карпініч. Хома Семенович Рябокінь та інші педагоги організували гімназію. Гімназія діяла на основі німецького шкільного законодавства. Директором гімназії став Хома Семенович.



Hannover High School - teachers and graduates of 1947.

Багато студентів, закінчивши таборову гімназію, вступили до вищих німецьких шкіл, а пізніше в країнах нового поселення.

На початку 1948 року почали прибувати за потребування на роботу в різних заокеанських країнах. Я виїхала до Канади при кінці липня 1948 року.

Хома Семенович з родиною виїжджає до США 4 лютого 1950 року на запрошення старого українського емігранта, професора Міннесотського Університету Олек-

сандра Грановського.

Перші два роки в Сейнт Полі, Хома Семенович з дружиною працювали на фізичній роботі в Анкер Госпіталі. В цей період при зустрічі з дядьком, я висловлювала жаль з приводу того, що Хома Семенович не мав нагоди працювати за своїм фахом. На це дядько казав мені: "Наталко, не журись цим. Я цілком задоволений моїм життям, бо знаю, що по мене вже ніколи не приїде "чорний ворон". Якого мені ще треба щастя?!" Та щастя сповнилось, коли Хома Семенович дістав роботу за фахом у Honeywell Incorporated, де пробув до липня 1952 року. Пізніше і син Хоми Семеновича, Леонід, працював у цій корпорації по закінченні Міннесотського Університету, аж до відходу на пенсію.

З 1952 р. до 1963 р. Хома Семенович працював в Aeronautics and Engineering Department Institute of Technology, Міннесотського Університету, який тоді очолював проф. Аккерман. Вся робота була за завданням військових органів – тому засекречена (і не підлягала детальному вивченню). За визначні

успіхи в розв'язанні поставлених математичних проблем і за відповідні праці написані з цього приводу, Хоми Семеновичу була надана наукова ступінь доктора математичних наук "phD".

Хома Семенович був членом всеамериканського реакторного товариства "Rocket Society". Науковий журнал цього товариства надсилав йому нові розвідки, статті з різних галузів математики, на які Хома Семенович давав свої зауваження, рецензії, які друкувалися в цьому журналі.

#### **Наукові роботи Хоми Семеновича в українській та англійській мовах:**

1. Про реальні обводи алгебраїчної кривої. 1937 р. Наукові записки Науково-Дослідчого Інституту Математики й Механіки в Харкові.
2. Дослідження точкових і тангенійних особливостей алгебраїчних кривих. Наукові записки. 1935 рік – Харківський Університет.
3. Вплив подвійних реальних точок алгебраїчної кривої на число її реальних точок перегину. 1937 р. Записки Науково-Дослідчого Інституту Математики й Механіки в Харкові.
4. Зміна форми і розподілу алгебраїчної кривої у зв'язку із зміною параметрів в їхніх рівняннях. 1933 р. Математичний журнал. Москва.
5. Про реальні унікурсальні криві. Англійською мовою – Міннесотський Університет.
6. Розподіл тепла на сфері. Англійською мовою. Honeywell Control (чи Incorporated – я не певна).
7. Дослідження фігур Лісажу і поліном Чебушова. Книжка видана Міннесотським Університетом. 1958 р. Англійською мовою.
8. Були приготовані до друку чотири роботи відносно стабільності парашутів при різних умовах 1) швидкості і тиску: 2) при швидкості вищій за швидкість звуку.

Поза роботою в університеті, Хома Семенович працював для Енциклопедії Українознавства, яку редагував проф. Кубійович. Подавав туди матеріали про визначних математиків і фізиків. Брав участь в українському громадському житті міста, виступав з популярними доповідями і надсилав статті до українських часописів: "Свобода", "Нові Дні", та інші.

3-го травня в залі "Маргарет Боррі Гавс" у Міннеаполісі добре опрацьовану доповідь "Морально етичні засади громадського та політичного життя", виголосив проф. Х. Рябокінь ("Українські Вісті" 29.V. 1952).

#### **Головні статті:**

1. М. Остроградський
2. Астрономія на Україні
3. Наука на Україні сьогодні
4. Математика на Україні
5. Айнштайн
6. Про атомову енергію і її дослідників
7. Сучасна цивілізація і атомову енергію
8. Атомову бомбу і як неї хоронитися
9. Морально-етичні засади громадського та політичного життя
10. Переклад диференціальної геометрії проф. Сінцова - з російської на українську мову

На останньому родинному святкуванні Дня Подяки в листопаді 1962 р. дядько сказав: "Я дійсно маю за що дякувати Богові, бо я почувуюся дійсно щасливою людиною – врятувався з лабет НКВД, залишився живим з усією родиною під час війни і бомбардувань. Дістався до вільного світу, маю цікаву роботу за фахом. Син і донька мають вищу освіту, маю хороших внуків."

А 3-го січня 1963 р. Хоми Семеновича не стало. Передчасна смерть на 65-му році життя спіткала його на праці в стінах університету, який він дуже шанував за можливість спокійно працювати над науковими проблемами.

Дядько часто говорив: "Скільки я міг би був зробити, якби мав такі умови для наукової праці дома на Україні."

Спочиває Хома Семенович на цвинтарі Forest Lawn в Сейнт Полі, Міннесота.

Дорогий дядьку, пройшло більше, як 30 років, як Вас не стало. Якби Ви могли поглянути на Україну, що стала вільною, що здійснилася мрія всього Вашого життя, то були б приємно здивовані і задоволені. Ще не все гаразд. Але Україна звільняється від намулу комунізму і прямує до кращого.

## THOMAS RIABOKIN, RENOWNED UKRAINIAN AMERICAN MATHEMATICIAN

I met my uncle Thomas Riabokin for the first time when I was two years old, when he and his young wife Halyna Leonidivna Rossinska visited his parents at the village Lyssycha in 1926. My uncle Thomas Riabokin was born on October 19, 1897, in Poltava region. His parents were peasants. After graduating from the Poltava Institute of National Education in 1925, he was teaching physics and mathematics in Kharkiv (Ukraine) at School #32 (High school), as well as at the Silicate Technicum (Institute of Technology). After awhile he started post-graduate and doctorate studies at the Science-Research Institute of Mathematics, where he worked under the guidance of renowned mathematicians, such as N. Bernstein, D. T. Sintsov, and N. Achieser. After which he was teaching mathematics at the Kharkiv State University and at two other institutes.

In 1933, during the Ukraine's artificially created famine by the Soviet regime in order to force the farmers to join the kolhosps (collective farming) Thomas Riabokin saved our family by finding jobs for my dad and my mother in Kharkiv. After the "holodomor" (famine) the Soviets started their persecution of the Ukrainian intelligentsia. They massively arrested physicians, writers, historians, teachers and professors of universities. In 1937 my uncle Thomas Riabokin was imprisoned as "the enemy of the people", but shortly before World War II he was released and reinstated to work in his profession.

When World War II started, Thomas Riabokin did not want to leave Kharkiv. On October 24, 1941 the Germans occupied Kharkiv. There were no battles. Soon after they started taking young people to Germany for "forced labor" to replace the German soldiers who were drafted to fight the war. In October 1942, I was also taken from my village Lyssycha to Germany. Soon after, my uncle's family also left Kharkiv. All this time I worked at an ammunition factory at Gesish Lichtenau, near Kassel. Unexpectedly I received a letter from my uncle, who after long travels now was at Bad Nenndorf near Hanover. Immediately I decided to run away from the factory and with great difficulties I was able to get to my uncle's family. One day, two Ukrainian young fellows (as we found out later, one of them was Michael Kudanovych, who later became a Ukrainian Orthodox priest and was rector of the Saints Volodymyr and Olga Church in St. Paul, MN) came to our group of people and let us know that "Soviets" were planning to catch all people who did not want to return, and be transported back to the USSR. Immediately everyone decided to go to Hannover, where a camp for Displaced Persons was established. At this camp were mostly Ukrainian people, some Bielorussians, and others from Soviet Union, about 5,000 people in all. The camp was named Mykola Lyssenko (a Ukrainian musician). There were many children – so for the younger ones elementary school was organized; principal of that school was Mr. Karpinich. Thomas Riabokin and other teachers organized a high school. Principal of that school was my uncle.

I emigrated to Canada in July 1948. Thomas Riabokin and family emigrated to USA early in 1950. Alexander Granovsky, an emigrant from Ukraine, who came to the USA during World War I, and now was a professor of entomology at the University of Minnesota, signed the affidavit sponsoring the Riabokin family to come to the USA. The first

two years, Thomas Riabokin and his wife Halyna Riabokin worked as laborers at a hospital. Later, Thomas Riabokin was able to get a job in his field as a mathematician at the Honeywell, Inc. company, where he worked until July of 1952. During 1952 through 1963 he worked at the Aeronautics Engineering Department of the Institute of Technology at the University of Minnesota. The head of the department at that time was renowned professor Akkerman. Here Thomas Riabokin was performing work for the U.S.A. military – confidential. For his great work in solving mathematical problems, Thomas Riabokin's PhD degree received in Ukraine, was recognized by professor Akkerman and from then on he was to be addressed as Dr. Riabokin. He was a member of the all-American Rocket Society. The scientific publications of this society used to send requests to Thomas Riabokin to research various projects, as well as review articles on various mathematical problems. At this time he published several scientific

articles. In addition to working at the University of Minnesota, Thomas Riabokin worked for the "Ukrainian Encyclopedia" under the editorship of prof. V. Kubiyovych. He also participated in the life of Ukrainian community in Minneapolis and St. Paul. He presented lectures to the Ukrainian community, published articles in newspapers, such as "Svoboda" (Freedom) and "Nowi Dni" (New Days), etc.

At the last family celebration of Thanksgiving Day, in November 1962, my uncle said: "I am really blessed by God and have a lot to thank Him for, as I feel that I am a really lucky person – I managed to get away from the Soviet NKVD, I and my entire family remained alive after the war and numerous bombings, I managed to get to the "free world", I have an interesting job in my profession. My son and daughter have university degrees, I have wonderful grandchildren."

On January 1963, Thomas Riabokin unexpectedly passed away. Untimely death ended his life and work at the University, which he greatly honored for giving him the opportunity to work on scientific problems. Many years passed since Thomas Riabokin died. In the meantime Ukraine became independent, free of Communism, and heading for better life. The time has arrived when scientific attainments of Ukraine's scientists, such as Thomas Riabokin, become part our heritage.

*Translation from Ukrainian (with some additions and comments) of Natalia Mohyla's article in the "Svoboda" newspaper for October 12, 2001*



*Hannover Ukrainian High School, teachers and graduates, 1948.*



## ВІРА М. РОСІНСЬКА

*Так навчи ж мене, голубко,  
Вік свій праведно прожить,  
Щоб добро робить уміла,  
Зла нікому не робить.*

Так бл.п. Віра Миколаївна Росінська прожила свій вік праведним, чесним, добropорядним життям, з любов'ю до ближнього, допомагаючи покривдjenим, шануючи старших.

Віра М. Росінська походила з богомільної родини священника. Батько, протоіерей, безумовно відіграв позитивну роль у вихованні доньки.

На Україні, Віра Миколаївна працює довгі роки вчителькою. Після Другої Світової Війни, з родиною дочки, переїздить до Америки; чоловік Віри Миколаївни загинув на засланні.

На скитальщині вже в похилому віці не сидить склавши руки, навпаки з великим завзяттям береться до нової праці. Закладає гурток "Вишивка", своїх учнів учиць виши вати хрестиком, настилуванням, мережкою, вирізуванням, та іншими

стибами. Накриття й рушники, що їх виконала з художньою досконалістю бабуня Росінська (так я її називала) у подарунок церкві, довго прикрашали наш храм. Напевне скоро бабуні вишивки прикрасять і нашу нову церкву в Арден Гіллс.

В музеї при Церкві Пам'ятнику у Саус Баунд Бруці є два альбоми, "Українська Вишивка", подаровані Вірою М. Росінською. Ці альбоми Віра Миколаївна упорядкувала з допомогою вишивальниць, які виконували під її керівництвом різноманітні візерунки. В альбомах знаходимо зразки вишивок майже з усіх частин України. В музеї знаходяться також покриття на аналаї, що їх Віра Миколаївна власноручно вишила вирізуванням.

Зразу ж після Різдва, бабуня бралася за писання писанок. Також і тут дотримувалася певного стилю і досконалости. Вчила дітей і дорослих цього українського народнього мистецтва. Дякуючи Вірі Миколаївні, багато хто навчився писати писанки.

Перед Великоднем, заходами сестрицтва, писанки продавалися. Увесь дохід ішов на потреби церкви.

Я дякую Тобі, дорога Віра Миколаївна, за Твою благородну працю, з якої я багато скористала, і далі, по можливості, наслідую Твої життєві вказівки: "Шануй свою церкву, допомагай ближньому".

*Вдячна Учениця О.В.О.*

## VERA M. ROSSINSKA

*Please teach me, o my dove,  
How to virtuously live my life  
Always doing only good,  
Never doing evil to anyone.*

This is how bl. mem. Vera M. Rossinska has lived her life. She was virtuous, honest and respectable. She loved her neighbor, she helped those who were hurt, and she had great respect for the elderly.

Vera M. Rossinska was born to a religious family of a clergyman. Her father was a priest undoubtedly he had very positive influence upon his daughter's upbringing.

In Ukraine, Vera Rossinska worked for a many years as a teacher. During World War II, with her daughter's family, she emigrates to the U.S.A. Her husband perished in exile in the former Soviet Union.

In immigration, while already in advanced age, she could never sit still and be idle. To the contrary, with great enthusiasm, she embarked upon a new venture. She found people who liked to embroider, and started "Embroidery" classes. She taught her students to embroider in various styles, such as cross stitch, overlay, open-work, cut-work, and other fancy stitches. Covers and towels, exquisitely embroidered in most artistic ways and to utmost perfection by "babunya" Rossinska ("grandma" as I used to call her) were donated to the church, and for a long time they adorned our church. And I think quite soon they will be used to decorate our new church in Arden Hills.

At the museum of our Monument Church in South Bound Brook, NJ, there are two albums called "Ukrainian Embroidery", which were sent there as a gift from V. M. Rossinska. These albums, which Vera Rossinska compiled in collaboration with several other embroiderers, contain embroidery samplers from almost all regions of Ukraine. At the museum of Saints Volodymyr and Olga Church you will also find the covers for the lecterns, which Vera Rossinska personally embroidered in the exquisite cut-work style.

Immediately after Christmas, "babunya" embarked upon Easter egg painting. Here she also adhered to certain styles and unsurpassed perfection. She taught this Ukrainian form of art to children and adults. Thanks to Vera Rossinska, many individuals acquired their skills of decorating "pysankas" (decorated Easter eggs).

Just before Easter, we used to sell quite a few "pysankas" through the initiative of our sisterhood, thus enabling us to have sizable income for various church needs.

Thank you, dear Vera Rossinska, for your noble work from which I gained a lot, and I try, as much as possible, to follow the directions in life, which you emphasized: "Honor your church, always help your neighbor."

*Thankful Student - O.V.O.*

## ПЕРЕЖИТЕ-ПЕРЕДУМАНЕ

Пилип Шайда



Народився я 3-го квітня, 1917 року в селі Горинці, Крем`янецького повіту на Волині в селянській побожній родині Антона і Марії Шайдів. У батьків було четверо дітей - три хлопця Михайло, Пилип і Іван і одна дівчина Віра. В цьому ж селі здобу я початкову освіту 7 класів і провів свої ранні-дитячі літа. Хотілось піти до вищої школи, але ж батьки були не заможні. А до того були утиски польської влади, тому що не був католиком. В селі не було ніяких українських молодечих організацій. В 1937 році вступив до ОУН (Організація Українських Націоналістів). Пробував я щось офіційно зорганізувати, але невдалося, був занадто молодий. З часом вступили до польської організації, щоб не бути як сіль в оці польській поліції. Багато хлопців і дівчат то ми зорганізували аматорський драматичний гурток, танцювальний гурток та хор. Ставили такі п`єси: „Назар Стодоля“, „Наталка Полтавка“, „Украдене щастя“, „Дай серцю волю-заведе в неволю“, та багато інших.

В місті Крем`янець, в ліцеї, були рільничі курси де вчили вирощувати городину та інші посиви. Я мав нагоду закінчити кілька таких курсів.

За старанням мого батька, мене прийняли до мулярсько-теслярської школи коло міста Крем`янець. Зимою проходили теорію, а літом була практика. В 1939 році почалася польсько-німецька війна і з приходом советів на Західну Україну цю школу закрили. Совети зорганізували 10-ти літку в палаці поміщика Бобрикова в селі Горинці. Ходив до цієї школи 8 місяців, пізніше цю школу закрили.

Довший час в 1939 році совети не приходили до нашого села. Учитель Дуліба подав думку, що треба своїх братів привітати як належить. Коло школи на дорозі поставили хорошу браму, вбрали квітами і смеречиною. З одного боку повісили червоний прапор з серпом і молотом, з другого боку український жовто-синій. Люди стояли на дорозі, чекаючи побачити своїх визволителів, які визволили нас від польського ярма. Їде перша машина в цій машині генерал і два офіцери. Учитель Дуліба почав вітати своїх братів українців. Генерал не звертає уваги що учитель Дуліба говорить, дивиться на український прапор і каже: „Что это за тряпка? Сейчас снять эту тряпку!“ Дуліба носа повисив. По якомусь часі не стало нашого учителя Дуліби.

В селі Горинці був спирт-завод, де за советів виробляли різні спирткові напої. Я працював там муляром до початку советсько-німецької війни. Від 1939 до 1941 року совети нарobili багато лиха. Тюрми заповнили молодим цвітом. По відходу советів НКВД помордувало усіх людей по тюрмах, так понівечили обличчя, що неможливо було пізнати синів, дочок, чоловіків, батьків. Пізнавали лише по одежі в якій він чи вона були арештовані.

Коли прийшла німецька цивільна влада, то виявилось що то є та сама шкура тільки з другої сторони. Німці почали вербувати молодих людей до Німеччини на працю. Перші кілька груп поїхали добровільно. Почали надходити листи, які жахливі умови в Німеччині, і молоді люди добровільно не хотіли вже їхати. Німці визначували так званий контингент, скільки дане село має дати молодих людей на працю. Німці також вимагали, щоб зерно, жито, пшеницю здавати для „Райху“. Німці позамикали млини, щоб люди не мали де змолоти собі на хліб. Тоді пішли в рух жорна. Народ український створив таку пісню про жорна:

**В Україні біда чорна,  
Та біда чорна, да гей.  
В Україні гудуть жорна,  
Та гудуть жорна, да гей!  
Приказ строгий жорна здать,  
Там носять торбинками,  
А сиплять жменічками.  
Ходить мелюх вправо вліво,  
Щоб їсти не хотілось, да гей!  
Як прийде ляндрвірт грубий,  
Та ляндрвірт грубий, да гей!  
Тікай дядьку, бо б'є в зуби,  
Та поб'є зуби, да гей!  
Приказ строгий жорна здать,**

**Там носять торбинками,  
Сиплять жменічками.  
Ходить мелюх вправо вліво,  
Щоб їсти не хотілось, да гей!  
Німець ходить, ма дві палки,  
Ма дві палки, да гей!  
Того лупить, де підпалки,  
Де підпалки, да гей!  
Приказ строгий жорна здать.  
Там носять торбинками,  
А сиплять жменічками.  
Ходить мелюх вправо вліво,  
Щоб їсти не хотілось, да гей!**

В 1940 році помер мій батько і на господарстві залишилось нас троє братів. Щоб оминати виїзд до Німеччини, почав шукати працю. Знайшов працю агротехніка в Бережецькому районі, де працював деякий час. Розвозив до начальників п`ятьох ближніх сел інструкції, які діставав у господарському районному відділі. Був добре знайомий з політичним становищем в цій частині Волині. Мав багато нагод зустрічатися і співпацювати з політичними діячами. Знав багатьох українців, добрих патріотів з Галичини і Буковини, які були вербовані німцями до так званого батальйону, який охороняв німецькі стратегічні пункти. Поміг українським партизанам запізнатися з деякими членами батальйону. Один раз ці батальйончики якраз охороняли будинки де перебували німець ляндрвірт і був великий склад тяжкої зброї і амуніції. Українські партизани, в співпраці з батальйонщиками, убили трьох німців охорони, ляндрвірта і захопили багато кулеметів, крісів, гранат, тисячі набоїв.

В Україні був в партизанському таборі командира Михайла Медвецького, псевдо Хрін, який співпрацював з УПА Тараса Бульби Боровця. Табір був розташований коло села Стіжок. В 1943 році наші брати українці-бандерівці цей табір роззброїли. Прикро це писати, але ж дійсність була перед очима. В тій перестрільці було забито двох партизан, Гарячого і Бульку.

Коли фронт посувався на захід, треба було залишати свою Дорогу Батьківщину і тікати на Захід. Мій осідок був місто Мінхен, Баварія, Німеччина. Багато мав прикросців, але за Божою поміччю усе переборов. Від 1946 до 1949 року був адютантом коло генерала Миколи Капустяньського. Їздив на ріжні з'їзди ветеранів; запізнав дев'ять українських генералів.

У вересні 1949 року прибув до Сейнт Полу, Міннесота до будівельної фірми Батлер Компанія. Моїм спонсором був професор Др. Олександр Неприцький-Грановський. Завезли мене в штат Канзас, місто Конкордія. Тяжко працював, возив тачкою цемент для фундаменту на будову католицької лікарні та каплиці. За 40 годин праці платили мені \$40 доларів і вираховували \$6 на податок. З цієї малої платні деякий час допомагав братові Івану, бо той не мав роботи. Почали класти цеглу і мене звільнили з праці. Повертаюся назад до Сейнт Полу. Катерина Качмар знайшла мені працю в готелі Фредерік в ресторані мити посуду. За 75 годин праці платили \$40 доларів. За допомогою проф. Др. Олександра



**Philip Shayda cooking Mother's Day Dinner at St. Volodymyr and Olga Church in St. Paul – in early 1990-ies. From left to right: Philip Shayda, Sophie Shayda, Efrosinia Kovalenko, Antonina Chorewycz, and Neonilla Paczkowski.**

Грановського, я дістав працю в будівельній фірмі Стімберг Компані. Життя пішло краще. Вступив до парафії Святого Архистратига Михаїла в Міннеаполіс і став співати в церковному хорі під керівництвом проф. Білого. Була в той час одна молодеча організація – Ліга Української Молоді Північної Америки. В 1952 році мене обрали головою цієї організації. Налезав до танцювального гуртка під керівництвом Йосипа Коцюби, а також до драматичного аматорського гуртка під керівництвом Євгенії Коцюби. Грав з професійними артистами п'єсу "Крутіж", під керівництвом Бориса Грінвальда. Пізніше я організував хор МУН (Молодь Української Національності). Цей хор проіснував більше року, хором диригував Протодіакон Юрій Корсунь. Коли організувався хор „Дніпро” під керівництвом Протодіякона Миколи Бриня, я співав в ньому 8 років.

Щоб підвищити свої фахові кваліфікації закінчив заочні курси в Чикаго Технікал Колледж за два роки. По закінченні надіслали мені диплом і рекомендацію на працю в штат Огайо в будівельну фірму, але я відмовився.

В Сейнт Полі організувалася українська православна церква Святих Володимира й Ольги в 1950 році і я став одним із основоположників цієї парафії. В 1967 році на річних загальних зборах мене обрали головою парафіяльної управи. Був довший час в тростах і в контрольній комісії, 50 років співав у церковному хорі, 33 роки був старостою церковного хору, і 17 років дяком парафії.

В 1963 році одружився з Софією Колодзей. Софія мала одну дочку Марлін, яку вона виховала та дала їй освіту. Марлін вийшла заміж за Михайла Леня, має три сина Михайла, Марка і Мартина. Старший син жонатий і має двох синів Бремена і Еріка. Так що я є вже дідом і прадідом.

На протязі багатьох років церковний будинок на Портланд і Вікторія потребував великого ремонту. Я ніколи не відмовлявся від роботи. Щоб припинити розпад зовнішніх стін церковного будинку я разом з іншими парафіянами обклали нижню частину зовнішньої стіни цеглою. Моя дружина і я працювали багато для добра в церковній громаді; подарували багато цінних і потрібних речей для церкви; обоє завжди помагали і приймали активну участь у всіх обідах, прийняттах і святкуваннях. Разом з іншими парафіянами ліпили, варили багато тисяч вареників на продаж.

За грошеву допомогу українським православним церквам в Україні і в Америці був нагороджений багатьма грамотами.

За останні 50 років дописував до багатьох українських часописів в Америці, Канаді і останніми роками в Україні. Написав багато віршів, вів докладний опис історії нашої церкви Святих Володимира й Ольги, видав шість історичних книжок а саме: „Віки говорять” (1973); „З народної творчості Волині” (1978); „Короткий нарис організації та розвитку парафії Святих Володимира й Ольги” (1985); „Торба сміху та мішок реготу” (1989); „Туга за Батьківщиною” (1997); „Любов до України” (2003) де перша частина є вірші, друга частина різні документи, грамоти, подяки, посвідки та інше, що писали про мої видання в Україні і поза Україною.



**Philip Shayda painting Sts. Volodymyr and Olga Church in St. Paul, MN**

Багато років я вислав грошеву допомогу українським православним церквам в Україні і в Америці за що діставав багато грамот і подяк.

За мою працю в 1995 році Наукова Рада Волинського Університету ім. Лесі Українки дала мені почесний титул професора, а 1996 році за боеві заслуги був нагороджений Українською Народною Республікою орденом „Военного Хреста”.

## BIOGRAPHY

**Philip Shayda**



**Left to right:**  
**First row - Mark Lang, Brennan & Eryk Lang with Sophie Shayda;**  
**Second row – Michael, Jr., Kelly Lang & Philip Shayda; Third row –**  
**Michael, Sr., Marlene & Betty and Martin Lang.**

I was born April 3, 1917 in the village of Horynka in Kremianetz district in Volyn to a religious peasant family of Anton and Maria Shayda. There were four children, three boys Michael, Philip, and Ivan and one girl Vera. In this village I finished seven grades and passed my early childhood years. I wanted to go on to high school, but my parents were too poor to afford this. Also, Polish authorities had oppressions because I was not a Catholic. There were no Ukrainian youth organizations in the village. In 1937 I joined the OUN organization (Organization of Ukrainian Nationalists) and together with other Ukrainian youth I tried to officially organize something, but we were too young. Later we joined Polish youth organizations in order not to be a "thorn" in the eyes of Polish police. My friends and I started an amateur drama group, dance group and a choir. We put on plays such as "Nazar Stodolia", "Natalka Poltavka", "Stolen Happiness", and many others.

In the city of Kremianetz, there were technical courses on farming and on how to grow vegetables and other crops and I was able to finish several of these courses.

Due to efforts of my father, I was accepted to a bricklaying and woodworking school near the city of Kremianetz. In the winter we studied the theory of

these skills and in the summer we did the actual practical work. Because of the war between Germany and Poland and the occupation of Western Ukraine by Soviets in 1939, this school was closed. The Soviets organized a 10 year school (high school) in the Bobryk mansion (estate) in the village of Horynka. I attended this school for 8 months until the school was closed.

For a long time in 1939 the Soviets did not come to our village. Mr. Duliba, the teacher, thought that we should greet the Soviets as our brothers. On the street by the school a large gate was erected with beautiful decorations of flowers and evergreens. On one side we hung a red flag and on the other side we hung the Ukrainian blue-and-yellow flag. People stood on the road to see their "saviors" which saved us from Polish oppressors. In the first car were the general and two officers. Mr. Duliba started to greet his Ukrainian brothers and the general did not pay attention to what Mr. Duliba was saying. He looked at the Ukrainian flag and said, "What is that rag? Take that rag down immediately!" Mr. Duliba was saddened and shortly after our teacher disappeared.

There was a distillery in the Horynka village where the Soviets made all sorts of alcoholic brews. I worked there as a bricklayer until the German-Soviet war. From 1939 to 1941 the Soviets did much harm. The prisons were filled with young people of Volyn. After the Soviets were retreating, the NKVD murdered all the prisoners and defaced the bodies so that no one could recognize the fathers, sons, and daughters, and they were only recognizable by the remaining clothes that they were wearing.

When the German civil government came, we realized that they were made of the "same skin but from the other side" (not better than the Soviets). The Germans began to recruit young people to Germany to work. The first few groups left willingly, but began sending letters home as to how terrible the living and working conditions in Germany were, so then the young people did not want to go voluntarily. The Germans decreed a quota as to how many young people should be sent to work to Germany based on how big the villages were. The Germans also declared that the seeds and crops were surrendered to the "Reich". They closed the mills so that people could not grind their own wheat for their own use. People started to mill on millstones. When Germans found that out, they ordered to turn the millstones in. People composed a song about that.

When my father died in 1940, the farm was left to three brothers. To avoid being sent to Germany, I began to look for work. I found work as an agro-technician in the Berezhetsky region where I worked for some time. My job was to carry instructions to heads of five villages from the regional economic center. I became well acquainted with the political situation in this region of Volyn. I had many opportunities to meet and cooperate with political activists. I knew a lot of good Ukrainian patriots from Halychyna who were forced to work for German protective strategic battalion. I helped Ukrainian partisans meet with several of those who worked in the German strategic battalion. At one point these battalion workers were guarding a building housing German regional commander and arsenal of artillery and weapons. Ukrainian partisans, in cooperation with the battalion's people, killed three guards and the commander and took many machine-guns, rifles, grenades and ammunition.

In September of 1949, I came to St. Paul, Minnesota to work for Butler Construction Company which then sent me to Concordia, Kansas. I worked very hard, where I carried wheelbarrows of cement for the foundation of a Catholic chapel and

hospital. I was paid \$40.00 for 40 hours of work and \$6.00 were withdrawn for taxes. From this small pay, I was helping my brother Ivan because he did not have work. When the company started to lay the bricks, I was laid off from work.

I returned to St. Paul where Kateryna Kaczmar found a dishwashing job for me at the Frederick Hotel restaurant, where I got \$40.00 for 75 hours of work. With the help of Prof. Alexander Granovsky, I got a job in the Stieberg Construction Company, and my life was better. I joined the parish of St. Michael and sang in the choir under the direction of Prof. Bilyj. At that time there was one youth organization, League of Ukrainian Youth in North America. In 1951, I was elected as President of this organization. I also joined the dance group under the direction of Joseph Kociuba and also the amateur drama group under the directions Evhenia Kociuba. Later I organized a choir with "MUN" (Youth of Ukrainian Nationality), under the direction of George Korsun. When the choir "Dnipro" was organized under the direction of Mykola Bryn, I sang there for 8 years.

To advance my career qualifications, I finished Chicago Technical College via correspondence in two years, where I got a diploma and a recommendation to work at a construction company in Ohio; however, I declined the offer.

Sts. Volodymyr and Olga Orthodox church was organized in St. Paul and I became one of the founders of this parish. In 1967 I became the President of the Parish Council and was a Trustee for a long time. I was also the "Starosta" (President/treasurer) of the church choir for 33 years, and a for 17 years was church dean.

In 1963 I married Sophie Kolodzej. Sophie had one daughter Marlene, whom she raised and educated. Marlene married and had three sons, Michael, Marko, and Martin. The oldest son is married and has two sons, Brennan and Eryk, so that now I am a grandfather and great grandfather.



***Left to right in 1995: Ivan Hupalo, Vera Samodin, Philip Shayda, Sophie Shayda, Mitered Very Rev. Hryhoriy Podhurec, Rector of the newly built St. Katherine Church and Panimatka Halyna Podhurec.***



***Left to right: Philip Shayda, Michael Kovalevsky, and Wanda Bahmet – June 1996.  
Зліва на право: Пилип Шайда, Михайло Ковалевський, Ванда Багмет – червень 1996.***

For many years I have worked with many parishioners to maintain the church building; we have added bricks to support the crumbling outside walls of the church. My wife and I worked many years for our parish; we have donated many goods for the church; we helped with cooking meals, organized receptions and celebrations. With other parishioners we made thousands of varenyky to sell.

For my monetary support to the Ukrainian Orthodox Churches in the United States and in Ukraine I have received many certificates of gratitude.

In the last 50 years I wrote to many Ukrainian newspapers in the US, Canada, and lately in Ukraine. I wrote many poems and historic accounts of the church of Sts. Volodymyr and Olga. I published six history books: "Viky Hovoriat" in 1973; "Z Narodnoi Tvorchosti Volyni" in 1978; a short account of the organization of the parish of Sts. Volodymyr and Olga in 1985; "Torba Smikhu Ta Mishok Rehotu" in 1989; "Tuha za Batkivshchynoiu" in 1997; "Liubov Do Ukrainy" in 2003 where the first part has poems and the second part documents, certificates, and "thank you" which were written about my works in Ukraine and outside of Ukraine.

During many years I have supported financially Ukrainian Orthodox Churches in Ukraine and in the U.S.A., I have received many certificates of gratitude.

In 1995 I received an honorary degree from the Lesia Ukrainka University of Volyn for my literary work, publications and help to the Ukrainian university, also in 1996 I have received a "War Cross" medal from the Ukrainian National Republic for my WWII war efforts.

## BIOGRAPHY OF IVAN (JOHN) AND YAROSLAVA SYDORENKO

*John SYDORENKO*

My name is Ivan (John) Sydorenko. I was born in 1931 in the village of Lypiv Rih, near the town of Nizhyn, Chernihiv region, Ukraine. My father, Hryhorij K. (whose parents perished during Stalin's Genocide "Holodomor" of Ukraine in 1932-1933), by then, was already exiled by Soviets to the far Siberia in the years 1917-1920, for participating in the Ukrainian army fighting for Ukraine's independence from Soviet Empire. My mother, Olha K. Okhonko (whose father was executed by Soviet government in 1930 simply for having been born in a bourgeois social class) received a letter from my dad through her aunt, stating that he falsified his documents and became a "semi-free" man, and is working on laying second track of the Trans-Siberian Railroad somewhere in Asia, and that he now lives in an all-male transit camp. "Semi-free" meant that legally he was prohibited from entering European parts of USSR.

For my father's past "sins" against Soviet government, the NKVD (later KGB) came to my mother's house to arrest her and resettle her to a Special Settlement Camp (restricted-freedom state farms for families of exiles) in Siberia. However, vicious barking of her dog in the front yard alerted her and she jumped out through the back window and fled into tall reeds on the bank of a nearby creek, thus succeeding in a daring escape. Terrified, shaking and crying, she raced to her aunt's house, where her children (my sister Maria, age 6, and I) were hidden. In desperation, against all odds, and now without any money or home, but having a strong will, courage and determination to protect her children and to remain free, during that sleepless night she made a decision of her life – to grab her children and search for her husband, not knowing where to start on the 4,388-mile-long Trans-Siberian Railroad where he was laboring. With a sack on her back that contained some dried bread and a few pieces of clothes, and her children in her arms, she boarded the night train for Moscow, where she transferred to the Trans-Siberian "Express". During the nearly two weeks on this slow-moving train, she walked through the train cars asking all male passengers if any one of them had seen or heard of her husband. Miraculously, she found out my father's whereabouts, and a few days later we had a surprising, tearful, dramatic reunion with him.

After 10 years in Siberia, my family returned to Ukraine, semi-legally, on June 16, 1941. A week later, the war with Germany broke out. Two months later, my brother Jaroslav was born. On December 17, German troops entered the town, in the Donbas region, where we lived. We moved immediately to our place of birth, where we had been prohibited from living during Soviet regime. Unfortunately, in less than two years, as the Nazi Armies retreated, we had to move again, traveling by horse-and-wagon. We spent the first winter in the city of Kamianets-Podilsky, then spring and summer in a village in Galicia (Halychyna), and then early autumn of 1944 on a farm in Slovakia. As the Soviet front line kept creeping upon us, we had to continue our flight southwest to Hungary, where in spite of my parents' violent protest, our horses were confiscated and we were put on a train traveling to Austria, and finally we wound up in Germany.

I was not allowed to attend school in Germany. We worked and lived in the only hastily-constructed railroad maintenance barrack at the Neukirchen Railroad station, 30 miles from the city of Nuremberg. Crammed like sardines, we shared our quarters with nine other Ukrainian families, until American forces liberated Germany from Hitler's rule on April 15, 1945. However, due to the Allies Yalta Agreement, we still remained in Germany as Displaced Persons until the start of Cold War in 1947, when we truly became free people.

My parents did not teach me to speak my native Ukrainian language in Siberia, because they were afraid of being accused of Ukrainian Nationalism – a very serious crime at that time. So, it was in Germany that I finally mastered the Ukrainian language. The era in the post-war Regensburg Ukrainian Gymnasium (high school), which I attended, was the happiest time of my life. The scouting youth organization "Plast", to which I belonged for 2½ years, has instilled in me the unbounded love for God and my Fatherland.

We arrived in USA on February 10, 1950; I loved everything American. I attended secondary school in the State of Mississippi, then in

Chicago, and finally in Urbana, Illinois. I was ultimately admitted to the University of Illinois in Urbana, where I completed my studies and received a BS degree in Aeronautical Engineering in 1957. After working for 14 years in the aerospace industry, I decided to continue my studies at the University of Minnesota in Biomedical Engineering. I worked in my new field until my retirement in 1996, although I continued working as part-time engineering consultant.

My education was interrupted in 1952 by two years of service in the U.S. Army, where I was a member of the Psychological Warfare Unit of the 100<sup>th</sup> and later 82<sup>nd</sup> Airborne Divisions, serving in the USA and Tokio, Japan.

On June 5, 1960, I married Yaroslava Riabokin (born in 1937 in Kharkiv, Ukraine). We have two sons – Marko (Mark) and Pavlo (Paul); my sons grew up bilingual. I and my family lived for awhile in California, Florida, and finally settled in Minnesota. My beloved wife of 39 years died of cancer On December 31, 1998. My younger son Pavlo became an environmental engineer. My son Mark received a Ph.D. in Medicine, married Emma Marciano from Naples, Italy – they are parents of an adorable little daughter Lilliana and son Nicholas. They live in Manhattan, New York, where Mark works for his own company.

And so, with God's blessings, life goes on.

God Bless America and my Motherland Ukraine! Glory to Ukraine! Slava Ukraini!

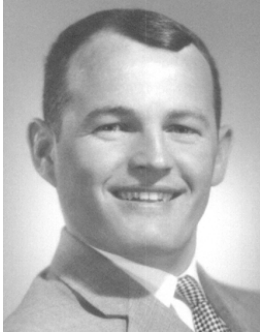


**Ivan and Yassya Sydorenko with their young sons Paul and Mark.  
Іван та Ярослава (Яся) Сидоренко з малими синами Павликом та Марком.**

**FOR YAROSLAVA'S BIOGRAPHY SEE "OBITUARIES SECTION"**

## БІОГРАФІЯ ІВАНА ТА ЯРОСЛАВИ СИДОРЕНКО

*Іван Сидоренко*



Мене звали Іван Сидоренко. Я народився в 1931 році в селі Липів Ріг, коло міста Ніжина, Чернігівського району, Україна. Мій батько, Григорій К. (батьки якого загинули під час Сталінського геноциду "Голодомору" в Україні в 1932-33 роках), в той час вже був засланий Советами в далеку Сибір в роках 1917-1920, за приналежність до української армії, яка боролася за незалежність України від Советської імперії. Моя мати, Ольга К. Охонько (батько якої був страчений Советським урядом в 1930 році, просто за те, що він народився в родині буржуазного соціального класу) дістала листа від мого батька через її тітку, в чкому було написано, що він зфальшував свої документи і зробився "напів-вільною" людиною, і що він працює на прокладанні другої залізної колії Транс-Сибірської Залізниці десь в Азії, і що він тепер живе в чоловічому переходовому таборі. "Напів-вільний" означала, що легально йому було заборонено перебувати в Європейських місцевостях СРСР.

За минули "гріхи" мого батька проти Советського уряду, агенти НКВД (пізніше КГБ) прийшли до хати моєї матері, щоб її заарештувати і переселити до Спеціального Переселенчого Табору (колгоспи для родин висланих обмеженими правами) в Сибірі. Але її злісно гавкаюча собака на передньому дворі попередила її, так що вона вискочила з хати через заднє вікно, втікла і заховалась у високих чагарниках на березі річечки, і таким чином їй вдалося утікати. Вона трусилась з переляку і прибігла до хатої тітоньки, де переховувались її діти (моя 6-літня сестра Марія, та я). В розпачі, і супроти будь-яких шансів урятування, і тепер ще і без грошей та без хати, але маючи сильну волю, мужність та рішучість захистити своїх дітей та залишитися вільною, під час цієї безсонної ночі вона зробила вирішення в її житті – забрати своїх дітей та відшукати свого чоловіка, не знаюче де ж починати цю путь на Транс-Сибірській Залізниці завдовжки 4,388 миль, де він десь працював. З мішком за плечима, в якому було трохи сухого хліба та декілька одержин, та з дітьми коло неї, вона сіла на нічний потяг, який їхав у Москву, де вона пересіла на Транс-Сибірський "Експрес". Під час двох-тижневої подорожі на цьому помало-рухаючому потязі вона ходила по всіх вагонах потяга та питала усіх пасажирів чи вони знали де міг би бути її чоловік. І от, супроти всяких сподівань, просто через якусь чудо, їй удалося дізнатися де перебував її чоловік і через декілька днів вони зустрілися і кризь сльози обнімали один-одного.

Після 10 років життя в Сибірі, моя родина повернулась в Україну, напів-легально, 16 червня 1941 року. Тижень пізніше вибухла війна з Німеччиною. Два місяця пізніше народився мій брат Ярослав. 17 грудня, німецькі війська захопили місто на Донбасі де ми в той час жили. Ми зразу ж дісталися до місцевостей в яких наша родина раніше жила, і в яких нам було заборонено жити Советським урядом. На жаль, менш ніж через два роки німецькі війська відступили, і ми муслі виїхати звідти знову – їхаль кіньми з возами. Першу зиму ми перебули в містечку Кам'янець-Подільську, пізніше весну та літо ми жили в селі в Галичині, а тоді восени 1944 року на фермі в Словаччині. Коли Советські війська наближались ми муслі тікати на південний захід до Мадярщини, де не зважаючи на сильний протест моїх батьків наших коней конфіскували і на посадили на потяг, який їхав в Австрію, а пізніше ми попали до Німеччини.

Мені було заборонено вчитися в школі в Німеччині. Ми працювали і жили в наскоро-збудованих залізничних бараках в Нюкірхен залізничній станції, 30 миль від міста Нюрембурга. Настафовані як ті сардини в бараках, ми жили разом з іншими українськими родинами, аж поки американські війська захопили Німеччину і визволили її від Гітлерівського панування 15 квітня 1945 року. Але, завдяки Договору Альянтів, ми перебували в Німеччині в таборах для Переміщених Осіб аж до початку "холодної війни" в 1947 році, коли ми зрабились справді вільними людьми.

Мої батьки не вчили мене говорити моєю національною українською мовою в Сибірі, тому що вони боялись, щоб їх не звинувачували в українському націоналізмі – дуже серйозна провина тих часів. Отже, тільки вже в Німеччині я опанував українську мову. Отже аж у після-воєнні часи в Регенсбурзькій українській гімназії я нарешті опанував українську мову і це були найщасливіші часи мого життя. Молодеча скаутська організація "Пласт", до якої я належав 2-1/2 рока втілила в мені безмежну любов до Бога та моєї Батьківщини.



Ми прибули до Сполучених Штатів Америки 10 лютого 1950 року. Мені подобалось усе американське. Я ходив до середньої школи в Штаті Міссіссіпі, а пізніше в Чикаго, а останнє а Урбані, Ілліноіс. Зрештою я був прийнятий до Іллінойського Університету, де я закінчив мою науку і дістав ступінь Інженера Аеронавтики в 1957 році. Я працював в аеронавтиці 14 років, а потім вирішив продовжити науку при Міннесотському Університеті по біохемічній інженерії. В цій новій галузі я працював аж до пенсії в 1996 році. Після цього я продовжував працювати не повний час, як інженерний консультант.

Моя наука була перервана в 1952 році, коли я відслужив два роки в Армії Сполучених Штатів як Психологічній Частині Війська 100-ої, а пізніше 82-ої Повітряної Дивізії в Америці та в Токіо, в Японії.

5 червня 1950 року я одружився з Ярославлою Рябокін (народилася в 1937 році в Харкові, в Україні). У нас народилися два сина – Марко та Павло; мої сини говорять обома мовами – англійською та українською. Я і моя родина жили деякий час в Каліфорнії та у Флориді, аж поки ми зрештою оселились в Міннісоті. Моя найдорожча дружина, з якою я прожив 39 років, померла від пістряка (раку) 31 грудня 1998 року. Мій молодший син Павло зробився інженером середовища, а мій син Марк дістав докторат в галузі медицини – він одружився з Емою Марсіано з Неаполіса, Італія – вони мають чудесну донечку Ліліану, та синопка Миколу. Вони живуть в Мангатані, Нью Йорк, де Марк працює в своїй власній компанії.

І так, з Божої ласки, життя продовжується.

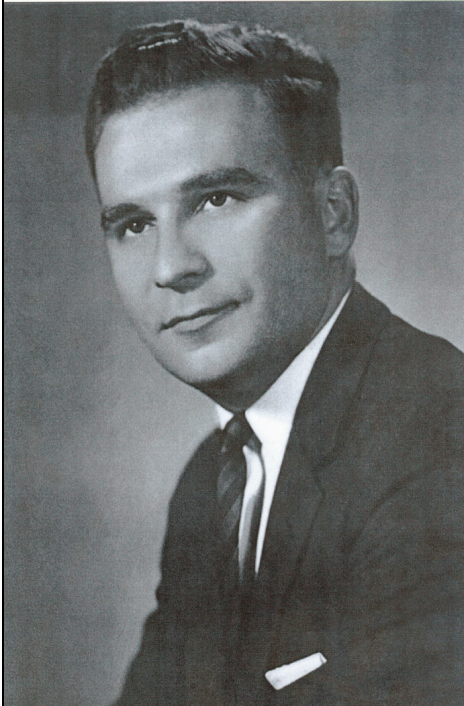
Нехай Господь благословить Америку та мою Батьківщину

Україну! Слава Україні!

## DR. MURRAY TANASICHUK

(Last Name originally spelled Tanasychuk)

*Lynda Ryshytylo,  
Daughter of Ann Bart, last living sister of Murray  
June 29, 2011*



Murray was born on the family homestead 10 miles west of Rosburn. Manitoba, Canada, on September 17, 1928 to parents – John Tanasychuk, who immigrated from Luka, Ukraine, and Agapia (Henkivich), born in Pohoriliwka, Ukraine. His parents broke the land using a team of oxen, building their own home, and clearing areas to plant grain and garden. Even though the money was very scarce, they made a donation to begin construction of the Glen Elmo Greek Orthodox Church; their faith was of great importance to them. They now rest at the Glen Elmo Cemetery.

Murray was the youngest of nine children, attending country school during his elementary years, later completing High School in Rosburn. He continued his education at the University of Manitoba, graduating with a Doctor of Medicine in 1952. Murray practiced medicine in Grandview, Manitoba, prior to Post Graduate studies leading to a Master of Science in Anesthesiology in 1960 from the University of Minnesota.

He returned to Calgary, Alberta, to work for a year, returning to Minneapolis/St. Paul to continue his practice as an Anesthesiologist. He worked at St. Barnabas Hospital; was a clinical instructor at the University of Minnesota; practiced at St. Luke's Hospital (1963-1974) and at Fairview Hospital (1974).

He married Vera Zaslavetz in 1964 and they had a daughter, Kristi Ann.

Murray was a kind, gentle man, who was always had time to spend with the young, entertaining them with his guitar and banjo, music and song. It was always a wonderful time of celebration when he would visit, first as a single man, and then with his beautiful wife and daughter. There are so many happy moments, as well as the sad ones, as we watched him become weaker and thinner, as he struggled with cancer. He passed away March 2, 1981 at the age of 52. He rests in the Greek Orthodox Cemetery in Rosburn.

“VICHNAYA PAMYAT...”

Uncle Murray always wanted to build a church, he was a man of great faith and wanted to serve the church. He was active in all functions of the church that he was able, and his dear wife Vera carried that promise through Kristina, their dear little child. Vera and Kristina broke the ground that was blessed and carried the wishes of Uncle Murray after his untimely passing.

Dr. Murray and Mrs. Vera Taanasichuk with Kristina are the founders of St. Katherine Church.

## МОЇ СПОГАДИ ПРО НАШУ СІМ'Ю ТА ТЯЖКІ ПЕРЕЖИВАННЯ (1932-33 Р.)

Марія **ВОВК** (МІКАС)



Під присягою до найвищої інстанції та перед Самим Господом Богом – це не вдумане, не прочитане, не почуте, а пережите.

Починаючи з 1929 р. почали нас розкуркулювати. Забрали коні, господарський інвентар, вівці, і всяку птицю. Забрали запаси зерна, навіть посівного. Забрали всі запаси їжі, які приготували на зиму для нашої великої родини. Найгірше – забрали корову від малих дітей. Наша родина була багатодітна. Батько-інвалід з Першої Світової Війни, мати, семеро дітей, старенький дідусь та бабуся. Нас було троє хлопців і четверо дівчат.

Почалося недоїдання. Найпекучіше відчувала голод бабуся. Вона недоїдала та все зберігала для своїх любимох онуків-Доня в колісці, а Сава-4р. Так що вона *перша* скоро померла. Та „активісти” не гають часу і щодня приходять і забирають все що знайдуть. „Активісти, активісти, активісти”-це слово наганяло страх на нас дітей, бо заходять у хату, гірше бандитів, заглядають по всіх кутках, в печі, під ліжками, стукають

в підлогу рожем (палка з гострим кінцем). Довбають стіни, пробивають підлогу, і кричать не своїм голосом: „де хліб заховав?!” (пишу, а по тілу мороз іде). Найшли щось у закромі-де колись була мука, виміли віником. Під ліжком жменя насіння соняшникового-підміли під мітлу. Кричить, як навіжений, - „що ви їсте, що і досі живі?”

Пригадую одну страшну ніч. Прийшли активісти до нашої хати, умовляють батька записатися в колгосп (колективне господарство), так просиділи до півночі. Батько відповідає, що така родина, як моя-одна робоча сила-жінка, і семеро дітей неповнолітніх, двоє старих і чоловік інвалід-який же то буде колгосп. Після півночі прийшла друга група активістів. Протримали батька до самого ранку. Відповідь була-„колгосп для мене утопія”. В скорому часі батька заарештували і етапом вигнали на Соловки. Арештували батька і багато більше інших селян. Колона 30-50 людей в піджачках-куфайках, з клунком за плечима, виснажених, змучених, зі страхом-яке майбутнє, з жалем за рідними і малими дітьми. Гнали їх конвоєри по запыленій дорозі з села Троїцьке до села Петропавлівки, Дніпропетровська область, Україна. Конвоєри, як якісь герої на конях, ганяли туди та сюди з боку дороги, збиваючи пилюку, щоб люди не побачили своїх рідних в колоні. А я побачила батька і з усієї сили кинулась до нього. Батько вискочив з колони і вхопив мене. Конвоєр уперіщів батоном нас обох і погнав батька на перед колони. А що далі, не питайте, не знаю.

Арештовані були-куркулі, підкуркульники, середняки і бідняки. Бо треба було виповнити квоту робочої сили, накладеної на село. Бідняк провинився тим, що забрав в свою хату глупої ночі, зимою, матір з малими дітьми і старими батьками. На світі не без добрих людей. Багато нам, дітям, крадькома помагали. Навчали, як вижити. Сільський лікар дуже багато нас підтримував, поки йому не загрозили не лікувати і не підтримувати куркулів.

Пригадую, було холодно, вже де-не-де снігом прикрило землю. Прийшли активісти, нагнали страху повну хату. Двері навстіж розчинені до сіней і до хати. Дитина в колісці, підвішений до стелі, почала плакати. Малий хлопчик трусить і тулиться до мами, решта дітей стоять, як укопані, а старенький дідусь і бабуся вийшли з хати. Активіст заявляє, що хата не ваша, забирайтеся геть. Плач, крик дітей, голосіння. Ніхто ве виходе. За плечі випхали матір на двір. Мати гукає до дітей, щоб не виходили з хати. Активісти беруть нас, дітей, по одному і викидають за двері. Вішають замок на двері. В розпачі мати кричить:

„-Дитина ж у хаті!” Активіст виносить колиску і ставить на сніг, бере підстилку для ніг зпід дверей і накриває дитину в колісці. А що дальше- ніч темна покрила. Коли потемніло, прийшов сусід, забрав нас до своєї хати. А сам з жінкою пішли до родичів ночувати. Хата була маленька, ми ледь умістилися. Село оповите жахом, казали мама, жутко. На селі хати пусті, віконниці позабивані, вночі стріху стягають щоб хату нагріти. Нема чим топити. Мама пішли радгосп (радянське господарство) будувати. А ви, діти, давайте собі раду.

## MY MEMORIES ABOUT OUR FAMILY AND THE HARDSHIPS (1932-1933)

By Maria Wowk, Translated From Ukrainian

I swear to the highest authorities and to God Himself that what I have to say is not fabricated, overheard, or read about, it is a true incident from my life, which really happened.

Starting in 1929, the Soviets started a campaign of confiscate all private property from richer, and not so rich, farmers. They took away horses, farm equipment, cows, and all kinds of poultry. They even took away the seed grain left for the next year's sowing season. The supply of food which was stored for feeding our large family through the winter was also taken away. The worst thing was that they took away our cow which produced milk for the children. Our family was very large and consisted of my father, an invalid due to World War I, my mother, seven children (three boys and four girls), and my elderly grandparents.

When famine started, my grandmother suffered the most. She was eating only parts of her meals, leaving a lot her portions to feed the grandchildren...a granddaughter, Donia, still in the cradle, and Sava who was only four years old. Because of this, she died first. Everyday the "activists" (young people assigned by the Soviet authorities to check on the farmers and confiscate food, horses, cows, etc.) would come and without wasting any time take away whatever they could find. "Activists, activists, activists" – this word terrified the children, because when the "activists" came to the house, they were worse than any bandits. They checked every corner, they looked into the ovens, under the beds, poked the floors with spears, poked holes in the walls and floors, all this they were doing while yelling in loud voices, "Where did you hide the bread?" (As I was writing this, I got goose bumps all over my body).

Somehow they would find a speck of flour or a handful of sunflower seeds in the granary, and then they would yell, "What are you eating that you are still alive?"

I specifically remember one horrible night. The activists came to our house to coerce my father to join the collective farm system, and stayed till midnight. My father explained to them that a family such as ours, with a wife who is able bodied, seven under aged children, elderly grandparents, and an invalid male, are not very good candidates for a collective farm. After midnight, another group of activists came to our house, keeping my father till morning. The response the activists received was, "Collectivism is an utopia." Shortly after, they arrested my father and other villagers and marched them to be sent to "Solovki" (labor camps in Siberia). There must have been between thirty to fifty people walking in a column wearing only light-weight jackets - no warm parkas. With bags on their backs, tired, scared, fearing of what is going to happen to them next, sick and fearful for their families and in particular their very young children. They were forced to move on by the guards, walking on dusty roads from the village of Troitske to the Petropavlika village, in the Dnipropetrovsk region of Ukraine. The guards, who thought they looked like heroes on horseback, rode fast on both sides of the column of prisoners creating so much dust that local villagers could not see who is being led away. But I saw my father and threw myself at him with all my might. He left the column and picked me up. A guard hit both of us with his whip and sent my father to the front of the line. I do not know what happened next.

The people who were arrested were now called "the kulaks or kurkuls", meaning the rich, not so rich, the middle class, as well as many of the poor peasants. It was necessary to fulfill a certain quota of labor assigned to the village. A peasant would be punished for taking into his house a mother with small children or older people that were looking for a shelter. But the world is not without kind and good people; there were many people who helped us. These kind people have taught us how to survive. The village doctor has helped us until he too was ordered not to medicate or help us the "kurkuls".

I remember a time when it was quite cold, and there was a little snow on the ground. The activists came and scared all of us in our house. The door was wide open, and the baby that was in a suspended cradle, started to cry. The young boy began to tremble and clung to his mother, the rest of the children stood like statues, and the elderly grandparents left the house. The activists started screaming that the house was no longer ours and we had to get out. There was crying, the children were screaming, it was very noisy everywhere, and yet no one moved. The activists took a hold of my mother by her back, pushed her and threw her on the ground outside. Mother yelled to the children that they should stay inside and not move. But the activists grabbed us, children, one by one, tossed us also outside. They locked the door, and then my mother yelled, "There's a baby in the house!" The activists took the cradle, put it on the snow, and covered the baby with the door mat. Then darkness fell. When it got very dark, a neighbor came and took the children into his house, while he and his wife went to his relatives to sleep. His house was small and we barely had enough room in it. The village was stricken with horror, my mother said. The houses in the village were empty and cold, and the windows were shuttered. It has not been possible to heat the village houses. At night people pulled roofs off empty houses and used the wood for heating their homes. My Mother conceded, went to the village authorities and joined the collective farm. We, the children, were had to do the best we could.

## **ВОЛОДИМИР ТА МАРІЯ ВОВК, ПАРАФІЯНИ ЦЕРКВИ СВ. КАТЕРИНИ, ВІЇЖДЖАЮТЬ НА СХІД ДО ШТАТУ ПЕНСИЛЬВАНІЯ**

В Неділю, 11 жовтня, 2009 р., парафіяни Церкви Св. Катерини мали прощальний полуденок приготований в шану Володимира та Марії Вовк, довголітніх парафіян церкви ще від початку заснування цієї парафії - вони виїжджають до Пенсильванії, де будуть жити з своїми дітьми та поблизу інших дітей. Настав такий час у житті, що вся їхня родина вирішила, що їм буде краще жити ближче до родин їхніх дітей, які будуть допомагати їм у цей трудний час у житті. Але ж як гарно, що їхні діти тепер будуть піклуватися ними. Велика шана таким дітям!

Отець Петро Сівко та церковний хор і усі присутні проспівали "Отче Наш..." і Отець Перто благословив щедрий полуденок приготований Ніною Хоревич та Борисом Галенком з допомогою інших членів сестрицтва. Люба Левицька, культурно-освітний референт, привітала родину Вовків та гостей і запросила усіх до буфету. Коли люди вже кінчали їсти, Люба Л. запросила до мікрофону пані Олю Остапчук, яка розповіла присутнім про всю ту дуже активну участь, яку приймали Марія та Володимир Вовк в житті нашої парафії та в місцевій українській громаді. Вона особливо підкреслила велику працю, яку Володимир Вовк вклав, як засновник капелі та науки гри на бандурі. Багато української молоді навчилося грати на бандурі, а Володимир терпеливо і уміло давав їм лекції. Ця група бандуристів виступала на багатьох концертах української громади в Міннесоті. Пані Марія Вовк була завжди дуже активною членкою сестрицтва, також брала активну участь в літніх таборах українських дітей організованих ОДУМ'ом. Взагалі, уся родина Вовків, як батьки Марія та Володимир Вовк, так і їхні діти Таня, Галя, Віктор та Еля (тепер вже всі з родинами) завжди приймали дуже активну участь в парафіяльному житті та в українській громаді. Всі вони закінчили вищі школи – троє з них лікарі, а Еля вчителька. Люба Левицька запросила до мікрофону отця Петра – до нашої парафії надійшла велика несподіванка від Його Преосвященства Єпископа Даниїла – він нагородив Володимира та Марію Вовків Благословенною Грамотою за їхні довголітні труди на благо нашої парафіяльної громади, Святої Матері Церкви та боголюбивого українського народу. Марія і Володимир були дуже втішені такою шаною. А тут, ще один подарунок – Дерев'яна Тарілочка з Іконою Святої Катерини, яку дала Володимирові на згадку Шерон Медяник від Сестрицтва нашої парафії з написом на зворотній стороні.

Панство Вовки щиросердечно подякували усіх за такі багатозначущі дарунки на спомин їм про нашу громаду.

А ще, учора, по-полудні, в суботу 10 жовтня, ушанувало Марію та Володимира Вовк від ОДУМу (Об'єднання Української Демократичної Молоді) чаєм-кавою-солодким-печивом та бутербродами в парафіяльній залі Св. Катерини. Зібралася багато членів ОДУМу, які позгадували різні цікаві і смішні пригоди, подякували п. Володимира особливо за те, що він в таборах навчав дітей в галузях природи – адже він завжди славився ще й бджільництвом, збиранням грибів, та різних рослин, які вживаються в лікуванні різних хворіб, та побажали панству Вовкам всього найкращого, а також надалі займатися збиранням грибів та рослин, бо виявилось, що Пенсильванія має дуже подібний клімат до Міннесоти – отже і там подібна природа. Одумівці підписали прощальну картку з побажаннями панству Вовкам гарного життя на многії літа.

**ОТАК МИ УСІ ЛЮБИМО І ШАНУЄМО МАРІЮ ТА ВОЛОДИМИРА ВОВК І БУДЕМО ЗГАДУВАТИ ЇХ БАГАТО РОКІВ!  
ВСЬОГО НАЙКРАЩОГО!**

\*\*\*\*\*

## **WOLODYMYR AND MARIA WOWK, ST. KATHERINE CHURCH PARISHIONERS, ARE MOVING TO THE STATE OF PENNSYLVANIA**

On Sunday, October 11, 2009, our dear parishioners for many, many years, since this parish has been established in the fifties, Wolodymyr and Maria Wowk, were honored with a festive luncheon. They are moving to the State of Pennsylvania, where they will be living in one of their children's house. Their other children are also living nearby - out East. They reached such stage of their lives when they and their family members decided that it will be much better for them to live closer to their children's families, who will be of great help to them at this difficult time of their lives. And such children deserve everyone's respect and honor!

Fr. Peter Siwko, our church choir and all present sang the "Our Father Who Art in Heaven"? after which Fr. Peter blessed the lavish luncheon foods prepared by Nina Chorewycz and Boris Galenko, with help by other Sisterhood members. Luba Lewytzkyj, our Cultural and Educational Liaison, greeted the Wowk Family and guests on this occasion of their moving to Pennsylvania, and invited all to the buffet table. When people were finishing eating their food, Luba asked Olga Ostapchuk to the microphone. Mrs. Ostapchuk recounted to the audience Maria and Wolodymyr Wowk's very active participation in our parish life, as well as in the life of the Ukrainian community in Minnesota. She particularly emphasized Wolodymyr Wowk's work of organizing music lessons of playing the bandura. Many people of the Ukrainian community mastered the bandura playing, while Wolodymyr Wowk patiently coached them in learning to play this very intricate Ukrainian musical instrument. The ensemble of Mr. Wowk's bandura players entertained the audiences during many Ukrainian events in Minnesota. Maria Wowk has always been very active member of the Sisterhood; she also participated for many years in the ODUM (AAYUD – Assn. Of Amer. Youth of Ukr. Descent) children's camps. All family members of the Wowk Family – the parents Maria and Wolodymyr, as well as their children Tania, Halya, Elia and Victor (all of them now have families of their own) always actively participated in our parish, as well as in Ukrainian community life. They are all college graduates – three of them are physicians, and Elia is a teacher.

Luba gave the microphone to Fr. Peter – a surprise Hramota (Certificate) issued by His Grace Bishop Daniel honoring Wolodymyr and Maria Wowk has been received by our parish. His Grace Bishop Daniel is prayerfully thanking Wolodymyr and Maria Wowk for their many years of service for the benefit of our congregation, our Holy Church, and God loving Ukrainian people. Wolodymyr and Maria were very grateful for receiving such honors.

At this point another commemorative gift has been given to Mr. and Mrs. Wowk by Sharon Medjanyk from the Sisterhood – a wooden plate with an Icon of St. Katherine with an inscription on the back side.

Wolodymyr and Maria Wowk thanked everyone for honoring them with such meaningful gifts. They will always remember our St. Katherine parish.

Yesterday, on October 10<sup>th</sup>, Maria and Wolodymyr Wowk were also honored with a commemorative reception from ODUM (AAYUD). Many ODUM members brought cakes and various baked goods, sandwiches, etc. Together with Maria and Wolodymyr they were telling stories, some of them very funny about the ODUM summer camps. ODUM members wished Maria and Wolodymyr all the best in their life in Pennsylvania, and thanked Wolodymyr in particular for his work in teaching Ukrainian children about nature – as everyone knows that Wolodymyr is very knowledgeable in the fields of bee keeping, gathering mushrooms and various medicinal plants. Because Pennsylvania's climate, as Wolodymyr informed us, is very similar to that of Minnesota, he is planning on gathering mushrooms and medicinal plants there. ODUM members signed a farewell card



wishing Wolodymyr and Maria Wowk all the best in their lives for many, many years.

**WE ALL LOVE AND HONOR MARIA AND WOLODYMYR WOWK VERY MUCH AND WISH THEM ALL THE BEST FOR MANY YEARS TO COME!  
AT ST. KATHERINE'S PARISH FAREWELL LUNCHEON ON OCTOBER 11, 2009 THEY RECEIVED A "HRAMOTA" (CERTIFICATE) FROM  
BISHOP DANIEL.**

## ВЕСНА 1941 РОКУ

(Життя в Німецьких Таборах Для Працівників з України - «Остовців»)

Анна ЗАЛІЗНЯК – квітень 1997 р.



*Григорій і Анна Залізник.  
Mr Gregory and Mrs. Ann Zalizniak.*

Війна Союзів з Німеччиною почалася 22 червня 1941 року. Ми жили на Великій Україні, на кордоні з Польщею, через річку Збруч. Наші поля доходили до самої річки, і це був кордон, який розділяв Польщу та Україну. Не пройшло багато часу, як німці були вже в нас. Червона Армія відступала і відступала, навіть на старому кордоні не зупинилася. Німці, які прийшли до нас, належали до постачальної частини. І таким чином установилася якась влада.

У нас не встигли вивезти все з колгоспів; "велика риба" повтікала, позабираючи більшість, але дещо залишилося для людей. Влада розділила землю на душу, навіть наділили куски землі на тих, хто був засланий в Сибір у 1937-му році.

Ми дістали кусок землі (посіву) і на батька. На сім родин дали один віз, один плуг, одну борону, і т.д. Також, на одну родину видали одного коня або одну кобилу. Все треба було робити руками. Серпами жали пшеницю, жито, ячмінь та овес. Більшістю це робили жінки, бо чоловіки, якщо не були на Сибірі, то були на війні.

Ми з мамою робили і тішилися, що маємо свою землю, свою господарку. Родичі допомагали одні одним. Ми позвозили все на токи, покладали в стіжки, а молотити немає чим. Ми з мамою ціпами били ті снопи, аж "пір"я летіло", понабивали собі лоби.

Прийшла зима. Ми трохи намолотили ціпами і віддали за готівку німцям. Німці закрили всі млини, так що не було де змолотити збіжжя на муку, щоб пекти хліб.

У нас був один родич, на всі руки майстер, чоботи шив, на скрипці грав, сани зробив, а також зробив жорна - то ми розгорнули сніг і молотили цілий день, а вночі молили на жорнах, на хліб. Перед нашим Різдом, до нашої околиці приїхала молотильна машина і помолотили трохи пшениці в снігу. Солому привозили саньми, з двору де молотили, в наш двір.

На весні німці забрали все в колгосп - землю і все. Їм простіше було забрати збіжжя з колгоспу ніж збирати з кожного господаря. Щоправда проходили також по хатах і скрізь перевіряли чи хтось буває не заховав збіжжя. Вони видали наказ, що якщо хтось закопає або якось інше заховає збіжжя, а вони знайдуть, то розстріляють.

Весною почали приходити люди, наші сусіди з Галичини, вже з пухлими ногами. Вони казали: "Ховайте все, бо голод надходить!" Мама і я витягли трохи пшениці і сховали в комині на горіщі.

Тоді вийшов наказ послати з нашого села (населення 2400 людей) 132 особи на роботу до Німеччини. За три дні повинні бути готовими. Я і мій двоюрідний брат також були призначені. Поїхали ми всі в район, а звідти мали їхати на станцію і виїжджати потягом. В районі нас помістили в якійсь школі і там нас ніхто не охороняв. Мама і я забрали нашу дерев'яну валізку і пішли додому вночі - 12 кілометрів. А ті люди, що там лишилися, поїхали до Німеччини.

Тоді прийшов приказ на другу групу, то я вже була перша на списку. І так, не пам'ятаю точно, але десь в червні місяці 1942-го року ми поїхали на станцію, німецька охорона була в жовтій одежі, і вони відвезли нас на роботу в Німеччину.

Приїхали ми в Перемишль, тут нас вивезли, наказали пройти через купання (шавер) і нашу одягу продезинфікували. Звідти ми поїхали в якесь місто, не пам'ятаю вже назви, але мусіли іти 2 кілометра пішки. Помістили нас в таборі де жили військові полонені. Все було загорожене колючими дротами. Через загороду жили військові полонені, які були поранені. В багатьох були забандажовані руки або ноги, або голови. Вони просили в нас їжі. Кожного ранку виносили звідтіля по декілька мертвих.

Через деякий час нас погрузили в пасажирський потяг і повезли на Ганновер (Hannover). В Ганновері частину вагонів відчепили, а ми поїхали далі. Приїхали ми до Бремена - на станції нам сказали, щоб ми вилізли і стали в два ряди. Я і моя подруга хотіли йти десь разом на роботу. Тоді один німець вийшов і вибрав нас, і яких може сорок дівчат, а іншим сказав: "Назад в вагон!" Ті люди попали десь на фабрики, або до фермерів.

І так, забрала мене хазяйка робити в ресторані, а моя подруга попала до іншого ресторану. Так що я була приписана до ресторану "Deutsches Haus" 3-го липня 1942 року.

### **Життя "Ostarbeiter'a":**

Насамперед хазяїн запитав мене чи я не маю чого з дому - він був солдатом в першій світовій війні, то знав декілька слів: масло, сало, яйка. Я мала ще з дому одну буханку пшеничного хліба і кусок сала. Сало мати десь дістала для мене на дорогу і воно вже було старе і дуже солонюще. Хазяїн забрав і хліб і сало і продав в ресторані. Хазяйка "Elli", і хазяїн "Willi" не мали своїх дітей - вже старші були.

У них працювала ще одна полька і дві бельгійки. Наша робота починалась о 7-ій годині ранку. Ми мусили почистити

ресторани - великий і маленький, розпалити піч, наносити вугілля для печі. О 8-ій годині сніданок - 2 тоненьких кусочка хліба з маргарином і кава з ячменю. Працювали до обіду - чистили рибу, картоплю, і всяку городину. О 12-ій годині обід - на обід нам давали пару картоплин і моркву або капусту. Після обіду ми мили посуд з ресторану, мили кухню, підлогу, піч і т.д. до 4-ої години. Після 4-ої години, дві години вільних до 6-ої години вечора. На вечерю нам знову давали картоплю з шпінатом - дуже трошки - і працювали ми до 8-ої або 9-ої години вечора.

Нам дуже хотілось їсти, але все було під замком. Через два тижня приїхало ще двоє дівчат українок. Вони привезли хліба і я їм розказала свою справу з хлібом, то вони хазяїнові не віддали свій хліб. Увечері ми приходили в свою кімнату і ще їли по кусочку хліба.

Хазяїн приніс десь може по 10 квадратиків з матерії на яких було написано "Ost" і сказав щоб ми пришили до своїх жакетів і носили їх коли ми ішли десь на вулиці, щоб всі знали, що ми не німці. Він також нам сказав, що ми не маємо права їздити на трамваях, їти в кіно, і т. д. Також нам видали такі ніби паспорти "Ausweis Karte" і нас поліція могла перевіряти кожний раз. Але, ми тих "Ost" значків не носили - приробили їх так, що як ішли ще з дому, то їх чіпляли, а на вулиці зразу ховали і тоді їхали трамваем, і ніхто нас не затримував.

Одяг було дуже тяжко дістати, то ми на вихідний день (цк в п'ятницю) ходили до німців і прибирали в їхніх хатах згори аж до самої пивниці, і за те діставали старі черевики, панчохи, тощо - також вони давали нам ще пообідати.

Місто де ми жили почали дуже бомбити, особливо ту частину де ми мешкали, бо то було в центрі міста, де була також головна поліція. Отже нам завжди діставалось, коли бомбили. Хазяйка боялась і виїхала взявши з собою одну з наших дівчат - отже залишилася я і Надя, і німкені; бельгійки також поїхали додому.

Бомбардування не припинялося і на один день. В неділю, на зелені свята, німці придумали з бочок, під тиском, випустити якусь речовину, яка робилася як дим, і цей дим закривав місто. Американці бомбили вдень, а англійці вночі. Американці того диму не злякалися, і розбили вдень майже все місто, а також і наш ресторан - сусідній будинок упав на нас і розвалив наш ресторан.

В цю саму неділю американці розбомбили один табір де мешкали "остарбайтери". Ми чули, що там було 300 дівчат - 2 пішли до міста, а останні лишилися дома. Цей табір був за містом, і дівчата, що там мешкали, чистили трамваї. Але американці думали, що в тому таборі мешкали військові, отже всіх тих дівчат було забито, крім тих двох, що пішли до міста.

Нам також смерть часто у вічі заглядала. Коли наш ресторан було розбито, то нас відправили працювати в інший ресторан, на кухню. Ресторан той називався Hillman, і він був у самому вищому будинку в Бремені - будинок на 7 поверхів заввишки. Там був ресторан, готель і кафе.

Начальницею над нами була Freulein Kinzi. Вона нам не давала спокою ні вдень, ні вночі. Вона завжди ходила і слідкувала та шпигувала за нами. Ми завжди мусіли носити "Ost" нашивки; нас було 10 дівчат - 2 росіянки, 1 полька і 7 українок. Одного разу двоє дівчат не причепили "Ost" нашивок, Freulein Kinzi побачила і завела їх в тюрму на два тижні. В тюрмі був карантин, то ті дівчата там просиділи 6 тижнів.

Навесні наш ресторан відремонтували і ми повернулися туди. Цього ранку Kinzi не дала нам наш сніданок, бо була дуже сердита на нас, що ми у неї не залишилися. В ресторані почалась знову робота. Хазяїн наш був старий і хворий, то ресторан передали іншому (Hans Ashley). Їхні робітники також перейшли до нас (Райка і Наташа і німкені). Тут ми вже працювали по 14 годин. Приблизно 400-500 людей приходило їсти обід і вечерю. Бомбардування продовжувалось по 4 рази вдень і вночі. Щоправда нам підвищили платню від 22 марок на місяць до 35 марок на місяць. Але за них нічого не можна було купити.

Тепер ми вже не ходили чистити інші будинки. Хазяїн, хоч і німець, не був дуже поганий. Він видавав нам хліб на пів тижня і цукру пару ложок та маргарину і сказав: Як хліба буде мало, то щоб ми йому сказали, і він нам ще дасть. Хазяйка сама варила на кухні, то давала нам їсти картоплю, городину, тощо, "скільки хочеш." М'ясо давали приблизно раз на тиждень - маленький кусочок, але вже не були голодні.

Бомбардування було ще страшніше. Почали кидати бомби, які зразу не розривались, а пізніше. Коло нашого ресторану упала бомба на сходи в Гестапо і не розірвалася. А перед тим на те саме місце упала Luft Mine, отже скосило дерево і все кругом. Біля цієї Поліції упало приблизно 6 бомб.

Одного разу і мене там захватило - ми сиділи дома, а тоді почався алярм і сказали, що одна група літаків полетіла на Берлін, а друга група полетіла на Бремен. Ми почали бігти в бомбосховище в пивниці в головній поліції. Отже ми прибігли в двір, а поліцей каже: "Покажи Ausweis!" Ми показали, а він каже: "Raus!" А тут вже бомби падають на нас. Хтось нам показав, що через дорогу там був розбомблений будинок - вже забрали цеглу і стіни, лишився тільки підвал. Отже ми туди вскочили. З нами були німкені, один француз, і нас дві. Бомби почали падати кругом нас, ми плакали там, бо дуже страшно було. Коли ми вийшли з того підвалу, то кругом були ями, але ми лишилися живі! Було ще багато таких випадків, але багато писати...

В квітні 1945 року приходив усьому кінець. Місто почали обстрілювати. Хазяїн казав, що війна ще скоро не закінчиться і що ми мусимо приходити туди їсти. Ми вже все перенесли за 3 бльоки від ресторану в бункер і там сиділи день і ніч. Тоді хазяїн дав нам по буханці хліба і наказав сидіти в бункері. На ранок передали, що англійці забрали місто. Ми почули, що танкетки вже при вході до нашого бункеру. То був великий бункер посеред міста на 4 виходи. Там було місце і для "ауслендерів."

Англійці пройшли з багметами і сказали щоб німці дали "ауслендерам" хліба. Там було багато французів

воєннополонених. Їм дали хліба, і вони вийшли, а тоді і ми вийшли, а через дві години і німці вийшли. Ми прийшли додому, а там було все знищене. Три дні був хаос, грабіж і вбивства.

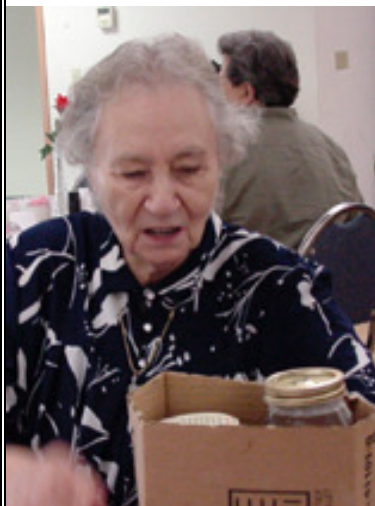
Я також хочу ще сказати, що декілька сот дівчат, що попали працювати в ресторани або як домробітниця, то ще так-сяк жили, а ті що попали в табори, то ще тяжче працювали, і їсти давали дуже мало, одяжі також не було. То вони пережили голод і холод - так, що життя Ostarbeiter'ів не відрізнялося багато від життя висланих на Сибір. Табори були загороджені колючими дротами. Я знала навіть такий табір, що собаки, які були на брамі, охороняли табір.

В Бремені було може яких 5-6 таборів, де працювали остовці. Я не знаю точно, бо вони були за містом. Коли я яких може 4 відвідала у вихідний день, то побачила, що вони жили дуже погано - годували бруквою, жили по 30 дівчат на кімнату, в холоді. Майже всі поїхали додому. Як там поживалося, я не знаю - різні чутки ходять. Я не поїхала додому, бо боялася, щоб не потрапити на Сибір. Війна закінчилася, а далі, то вже інша справа...

## SPRING OF 1941

### (Life of the Ukrainian Forced Laborers "Ostarbeiters" in Germany)

*Anna Zalizniak – April 1997*



The war of the Soviet Union with Germany started on June 22, 1941. We lived in Greater Ukraine near the border with Poland, across from River Zbruch. Our fields were up to the river and this was the border which separated Poland and Ukraine. Not too much time has passed after the German army was already in our village. The Red Army retreated and retreated, did not even stop at the old border. The German forces which came to our village were the supply unit. Soon some kind of government has been established.

In our area the Soviets did not have enough time to remove everything from the kolhosps (collective farms). The "big fish" ran away, taking with them most, but not all food, so some was left for the people. Soviet government parceled out the land for each person, even for those that were exiled to Siberia.

We got a piece of land (for plowing), including some for our father. For each seven families they gave one cart, one plow, one harrow, etc. Also, for each family they gave either one horse or one mare. We had to do everything by hand. We reaped rye, wheat, oats and barley with sickles. Most of this work was done by women, because men were either exiled to Siberia, or were out to war.

My mother and I were working hard and were happy that we had our land and our farm. Relatives were helping each other. We took everything to the threshing barn, stacked everything, but there was nothing to thresh with. So my mother and I used chains, threshing those stacks so hard that the "feathers were flying about". Our foreheads also turned black and blue from bumps!

Winter arrived. We threshed some grain with chains and sold it for money to the Germans. They closed all mills and there was no place to mill the grain into flour for baking bread.

We had one relative, master of all trades, he made boots, played the violin, made a sleigh, he also made grinding stones - so we pushed the snow away and threshed all day, and then at night ground everything on the grinding stones, for our bread. Right before Christmas, a threshing machine was brought to our village and we threshed some wheat in the snow. The hay that was left over from threshing was brought to our yard.

In the spring, the Germans took everything into the collective farms - the land and everything. It was much better for them to take the grain from the collective farms, rather than from individuals. They went through our houses making sure that no-one was hiding the grain. They issued an order that if anyone buried or hid the grain some place and the Germans would find it, they would shoot that person on the spot.

In the spring some people, our neighbors from Galicia, started to arrive. They had swollen legs (from starvation). They were saying "Hide everything, hunger is coming!" My mother and I hid some wheat in a chimney in our attic.

Then there was an order to send 132 persons from our village (population 2400) to work in Germany. We had to be ready in three days. I and my cousins were also ordered to go. We went to the district city and from there we had to go to the railway station and to the trains. At the district city, they put us up in the school building and there was no-one guarding us. My mother and I took our wooden suitcase and went home at night - 12 kilometers. People that stayed all went to Germany.

Then there was an order for another group. I don't remember exactly, but sometime in June of 1942 we went to the station, German guards were wearing yellow uniforms, and they transported us to work in Germany.

We got to the city Peremishl, and here they unloaded us and told us to go into public baths (showers) and all our clothes were disinfected. From there we went to a small city (don't remember the name) and we had to walk 2 miles. They put us in a camp where they kept war prisoners. Everything was surrounded by barbed wire. On the other side of the wire there were

prisoners; and some of them were wounded. Many had bandaged hands or feet, or heads. They were begging us for food. Every morning several dead bodies were carried out from there.

After some time they put us into a passenger train and took us to Hanover. In Hanover some of the railroad cars were unhooked, but ours went on. We came to Bremen - at the station they told us to get out and form two rows. I and my friend wanted to go someplace together. Then a German guy selected the two of us and about 40 other young girls and ordered the other ones back into the railroad car. Those people were taken to work in factories or for farmers.

A proprietress selected me to work in her restaurant and my friend was to work in a different restaurant. I was assigned to work for the restaurant "Deutsches Haus" on the 3<sup>rd</sup> of June, 1942.

### **Life of an "Ostarbeiter" (Worker from the East):**

First of all the proprietor asked me if I had anything from home - he was a soldier during the first world war and knew a few Russian or Ukrainian words, such as butter, eggs, bacon. I still had a loaf of bread from home. My mother got for me some bacon to take with; it was old and very salty. The proprietor took away my bread and bacon and sold it at the restaurant. The proprietress, Elli, and the proprietor Willi, did not have any children - they were older people.

They had also working for them a young Polish woman and two Belgian women. Our work started at 7:00 o'clock in the morning. We had to clean the restaurants - the large one and the small one. At 8:00 am we had breakfast - 2 thin slices of bread with a little margarine and coffee made from burnt barley. We worked until lunch - we cleaned fish, peeled potatoes and other vegetables. At 12 noon lunch - we got a couple of potatoes and carrots or cabbage. After lunch we did the dishes from the restaurant, scrubbed the kitchen floor, the stove, etc. up until 4:00 pm. After 4:00, we had two hours of rest until 6:00. For supper we'd get again a couple of potatoes with spinach - very little - and then we worked till 8:00 or 9:00 pm.

We were very hungry, but everything was under lock and key. In two weeks two more Ukrainian women joined us. They had some bread with them, but we told them about our bad experience and they did not hand over the bread to our proprietor. So, in the evening we went to our room and ate a couple more pieces of bread.

The proprietor brought about 10 squares of fabric, which had "Ost" (East) printed on them; he told us to attach them to our jackets and wear them at all times when we were out in the streets, so that everybody would know that we are not Germans. He also told us that we had no right to ride the streetcars, go to movies, etc.

We were also issued something like passports "Ausweis Karte" and police could check us at any time. But we did not wear those "Ost" signs - we attached them in such a manner that when we were still close to home, we had them on, but out in the streets we put them away and then we could take the streetcars and no-one stopped us.

It was very difficult to get clothes, so our rest day (Fridays) we went to the German families who hired us to clean their homes from top to bottom and for that we got old shoes, stockings, etc. - they also gave us something to eat.

The city was under heavy bombardment, especially the part of the city where we were living, because it was downtown and there were the main police headquarters. So we always "got it" when the city was bombed. The proprietress was very scared and left town, taking with her one of the girls - so there was left I and Nadia, and the two German girls; the Belgian women also went home.

The bombings never stopped even for one day. In summer, the Germans invented some kind of smokescreens where they would spread smoke from barrels under pressure. But Americans were not deterred by that, and one day destroyed almost the entire city. Our restaurant was also destroyed - a neighboring house fell onto our restaurant and squashed it.

On this same day, Americans bombed one camp where the "ostarbeiters" lived. We heard there were 300 girls - two went to town, the rest stayed behind. This camp was on the outskirts of the city and the girls that lived there had the job of cleaning the streetcars. But Americans thought that the camp was occupied by the German soldiers; thus all those girls were killed, except for the two that went to town.

We also had close brushes with death. When our restaurant was destroyed, we were sent to work to another restaurant. The name of this one was "Hillman" and it was located in the tallest building in Bremen - 7 stories high. There was a restaurant, a hotel and a cafe.

Our supervisor was Freulein Kinzi. She gave us no rest at all. She always spied on us. We always had to wear those "Ost" signs. There were 10 girls total - 2 Russian, 1 Polish, and 7 Ukrainian. Once two of the girls were caught not wearing their "Ost" signs and Freulein Kinzi threw them into jail for two weeks. There was a quarantine at the jail, and so the girls had to stay there for 6 weeks.

In the spring our restaurant was rebuilt and we returned to it. That morning Kinzi did not give us our breakfast, because she was very mad at us because we did not want to stay with her. So we started our work again at the restaurant. The proprietor was old and sick, so the restaurant was given to another one (Hans Ashley). Their workers also came to work with us (Raya, Natasha and a couple of German girls). Here we worked 14 hours a day. Approximately 400-500 people came to eat their lunches and suppers at the restaurant. The bombings continued 4 times every day and night. They raised our pay from 22 marks per month to 35 marks per month. But there was nothing to buy for that money.

Now we'd no longer go to clean German houses. The proprietor, even though a German, was not a very mean person. He gave us bread for half-a-week, some sugar and some margarine, and he said: "If you don't have enough bread, let me know, and I will give you more." The proprietress, who was also the cook gave us potatoes and vegetables "as much as we want." We got meat approximately once a week - just a small piece, but we were no longer hungry.

The bombings were even worse. They started to drop the kind of bombs that did not explode right away, but later. Right near our restaurant a bomb fell onto the steps of the Gestapo headquarters and it did not explode. But before that in about the same place a Luft Mine fell, so they both exploded, all trees were razed as well as everything else around it. Approximately 6 bombs were dropped near this police station.

Once I was so close to a very great danger - we were at home, but then the sirens started to blast, and the radio announced that there was one group of airplanes going to Berlin, and the other one was approaching Bremen. We started to run for the bomb shelter in the basement of the main police station. We came into the yard, but one of the policemen said: "Show me your Ausweis (Pass)" - we did, and he said: "Raus!" (Out!). And the bombs were already falling all around us.

Someone showed us a half bombed out building across the street - the bricks from the destroyed walls were already removed, but there was still a basement. So we ran into it. There were some German girls and a French guy, and the two of us. The bombs were falling all around us. We were very scared and started to cry. When we came out of that basement, there were large pits all around, but we were alive! There were many such instances, but it would be too much to write about...

In April of 1945 everything was coming to an end. They were shooting at the city. The proprietor was saying that no, the war will not end too soon yet and that we must come back and eat there. We already moved about 3 blocks from the restaurant into a bomb shelter where we stayed day and night. The proprietor gave us a loaf of bread each, and told us to stay in the bomb shelter. In the morning we were told that the British had taken over the city. We heard that the tanks were already by the entrance into our bomb shelter. This was a large bomb shelter in the center of the city, and it had 4 exits. There was also room for "auslanders" (foreigners).

The British came in with their bayonets drawn and told the Germans to give bread to the "auslanders." There were many French war prisoners. They were given bread and came out, then we came out too, and in about two hours they let the Germans leave also. We went to the restaurant where we worked, but everything there was destroyed. For three days there was chaos, killings and robberies.

I also would like to state, that several hundred young women, who worked at the restaurants or as household help, had so-so living conditions, but the ones that were taken to camps were working even harder, and did not get enough food, and they had no clothes. They suffered from hunger and cold - so the life of the "Ostarbeiters" was not much different from life in Siberia. The camps were fenced around with barbed wire. I even know of a camp where they had dogs guarding the gates.

In Bremen there were maybe 5-6 camps, where the "Ostarbeiters" were working. I don't know exactly, because they were all on the outskirts of the town. When I had a chance to visit there, maybe about 4 times on my off days, I could see that their living conditions were very poor - they were fed only turnips, they lived 30 to a room, and it was very cold. Almost all of them went home to Ukraine. Just how their lives turned out there I don't know - there were all kinds of rumors. I did not go home, because I was afraid that I would wind up in Siberia. The war ended, and what happened then, that's another matter...



***Gregory Zalizniak in front of the Iconostasis at St. Katherine Church.***

***Григорій Залізняк перед Іконостасом Церкви Святої Катерини.***